

CRISTIAN GĂNESCU  
EXAMPÆEOS  
CĂILE ZEILOR DIN ORIENTUL ANTIC





CRISTIAN GĂNESCU

# EXAMPÆOS

CĂILE ZEILOR DIN ORIENTUL ANTIC

☞ HOFFMAN ☞

2023

© Cristian Gănescu

Această carte este protejată prin Copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpu-nera în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

EDITURA HOFFMAN

Tel: 0740.984.910

contact@editurahoffman.ro

www.EdituraHoffman.ro

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României.**

**GĂNESCU, CRISTIAN**

Exampeos. Căile zeilor din Orientul antic/Cristian Gănescu – Caracal,

Editura Hoffman, 2023

ISBN 978-606-46-1937-2

821.135.1-1

**Distribuitor:**

Oltenia Star SRL, Craiova, Str. Câmpia Islaz 85

biz.craiova@gmail.com

Cărțile se pot cumpara de pe [www.cab.ro](http://www.cab.ro)

Telefon: 0723663100

Concepția mitică a apărut încă din primistorie (termen alternativ pentru preistorie), fiind promovată în mai multe forme. De fapt, concepția mitică era deja complet coagulată în momentul în care primii oameni, denumiți de concepția materialistă impropriu și abuziv “primitivi” sau “preistorici”, au început să-și înhumeze defuncții în poziție ghemuită, cu capul spre răsărit, vopsindu-i cu ocră roșu. Înhumarea și vopsirea cu ocră roșu, la fel ca și inventarul mormintelor, reflectă o concepție spirituală bine coagulată. Autorii acestei concepții pot fi desemnați prin expresia “specialiști ai conectării” (la aspectele spirituale ale cosmosului).

Specialiștii conectării au reușit, într-un fel sau altul, să dezvăluie semenilor lor ceea ce se află dincolo de lumea materială. Rezultatul cercetărilor specialiștilor conectării a fost sintetizat în mituri. Cercetarea trecutului relevă faptul că, de-a lungul timpului, concepția mitică a îmbrăcat mai multe forme de exprimare. În ciuda diversității formelor de exprimare, concepția mitică a fost prima *atitudine formulată conceptual* din istoria cunoscută a umanității - primul *zeitgeist*. Prin intermediul miturilor, oamenii din antichitate au încercat să răspundă în felul lor problemelor fundamentale ale cunoașterii: ce este lumea și cum a luat ființă, dacă a fost creată sau nu, de ce lumea este așa și nu altfel, care a fost trecutul ei, dacă există și alte lumi în afara celei perceptibile prin organele de simț, ce este omul, de unde vine și încotro se îndreaptă, ce se întâmplă cu el după momentul morții. Concepția mitică a fost reflectată în construcția templelor și în apariția cultului. Deși istoricii materialişti afirmă contrariul, trebuie precizat că este cât se poate de logică afirmația că mai întâi a existat concepția, iar apoi, pe baza ei, au fost construite diferite artefacte: morminte, temple, sanctuare, statui etc. Concepția mitică s-a perpetuat de-a lungul mai multor mii de ani în Orientul antic

unde s-au constituit vetre de civilizație: Egipt, Mesopotamia, Fenicia. Specialiștii conectării, pot fi împărțiți în mai multe categorii. Prima categorie a fost formată din *aleși*, care pot fi considerați *personalitățile alfa* în procesul de educare spirituală a oamenilor. *Aleșii nu au fost inițiați* în sensul care se acordă astăzi acestui cuvânt, adică nu au urmat un program coerent de transformare ființială, iar alegerea lor de către ființele transfizice s-a datorat unor motive de neînțeles pentru ei și mai ales pentru contemporanii lor. Ei au oferit oamenilor modele comportamentale și concepții pe baza cărora s-au constituit vechile civilizații. Concepția unui *ales* a devenit *zeitgest*, fiind adoptată de un mare număr de oameni. A doua categorie de specialiști ai conectării a fost alcătuită din cei denumiți *inițiați*. Inițiații au fost acele persoane care au perpetuat concepțiile și modelele comportamentale promovate de *aleși*. Pentru a deveni capabili să perpetueze concepțiile *aleșilor*, aceste persoane s-au inițiat pentru a le semăna din punct de vedere ființial. O categorie aparte de specialiști ai conectării a fost alcătuită din *șamani* (în limbile popoarelor siberiene, prin termenul *șaman* era desemnată o persoană “tămăduitoare” sau “cunoscătoare”). A treia categorie de contactori - categoria cea mai cunoscută în prezent, pe care unii istorici o consideră singura - a fost formată din mitografi. Mitografi au continuat, pe un alt plan, opera vechilor *aleși* și *inițiați*; uneori mitografi au fost *inițiați*, alteori nu. Având “știință de carte”, mitografi au consemnat în scris rezultatul experiențelor transcendente ale *aleșilor* și ale *inițiaților*. Mitografi au fost producătorii *de facto* ai miturilor. După categoria mitografilor a mai apărut pe scena istoriei și a patra categorie - cea a “comentatorilor”, denumiți de vechii greci *scholiați*. Scholiații n-au făcut însă parte din rândul specialiștilor conectării; scholiații n-au fost *aleși*, nici *inițiați*.



# CEA MAI ÎNDELUNGATĂ REVOLUȚIE

## Primistoria

În jurul anului 9000 înainte de Iisus Hristos, atunci când efectele glaciațiunilor și, în special, a ultimei glaciațiuni - glaciațiunea Würm - se vor fi diminuat, atunci când condițiile climaterice au permis, concomitent cu încălzirea treptată, oamenii au început să se răspândească pe suprafața pământului. Tot în acea perioadă s-a produs răspândirea pe scară largă a agriculturii, care a fost “cea mai îndelungată revoluție din istorie”. (1)

Trecerea de la vânătoare ca unică ocupație, care a generat mentalitatea de prădător, la cea sedentară de cultivator și de producător s-a desfășurat progresiv, destul de lent, de-a lungul mai multor milenii. Amintirea vechii perioade, în care vânatul se găsea din belșug, a rămas întipărită în memoria ancestrală a oamenilor ca un “tărâm al vânătorii veșnice”.

După ce glaciațiunea Würm s-a încheiat, clima a devenit mai caldă, pădurile s-au extins considerabil, calotele de gheață s-au topit, marile animale precum mamuții au dispărut, vânatul a devenit mai rar, ceea ce a determinat grupurile de oameni să adopte un stil de viață sedentar. Consecința a fost că grupurile de oameni au ales să se așeze cu predilecție în zonele marilor fluvii, râuri sau lacuri și să se ocupe cu cultivarea terenurilor, alături de vânătoare și de pescuit.

Primele plante cultivate, cu începere probabil din mileniul al șaptelea înainte de Iisus Hristos, au fost cerealele: orzul, grâul, ovăzul și secara. Orzul și grâul au fost cerealele cele mai intens cultivate în primele milenii ce s-au scurs de la descoperirea agriculturii. La acestea s-au adăugat, în milenii următoare, meiul, fasolea, porumbul, bumbacul și cartoful - ultimele numai în America. În Mesopotamia, în Egipt, în Fenicia, pe țărmurile unor lacuri sau pe teritoriile mănoase din jurul marilor fluvii precum Nilul, Tigru și Eufratul, acolo unde s-au format primele focare de civilizație, a început, încă din mileniul al patrulea, cultivarea pe scară largă a viței de vie și a pomilor fructiferi - în special, a smochinului, a curmalului, a părului, a mărului, a prunului și a cireșului, care până atunci creșteau în sălbăticie. (1)

Paralel, au început să fie domesticite animalele. Primul animal domesticit, probabil cu mult înainte de mileniul al optulea, a fost câinele. Oaia, capra, porcul și boul au început să fie domesticite pe scară largă cel mai târziu în mileniul al șaptelea. Ulterior, au început să fie domesticite animalele de tracțiune: calul, măgarul, cămila.

Trecerea la un mod de viață sedentar, așezarea unor mari grupuri de oameni în locurile care ofereau condiții propice, în văile roditoare ale marilor fluvii sau pe lângă marile lacuri, a facilitat apariția unei adevărate “revoluții” tehnologice: construcția de case, apariția olăritului, a torsului, a țesutului, a roții, prelucrarea lemnului și perfecționarea navigației. Ulterior, a început fabricarea ceramicii. Comerțul a înflorit. Ca o consecință, alimentația oamenilor a cunoscut un salt spectaculos, îmbogățindu-se progresiv și determinând importante modificări psiho-somatice.

Începând din mileniul al treilea înainte de Iisus Hristos, pe văile fertile ale marilor fluvii și râuri s-au dezvoltat comunități, sate, orașe, orașe-state, cetăți în interiorul cărora



civilizația a luat un mare avânt. Dintr-o dată, ca la un semnal, după mii de ani de liniște - în care foșnetul naturii era perturbat doar de șuieratul sulitelor cu vârf de silex ale vânătorilor sau de sfârâitul focului în vetre, deasupra căruia, într-o oală de lut, fierbea o ciosvârtă de bizon sau de antilopă - s-au făcut auzite în lumea oamenilor semnalele agricultorilor ce începeau recoltatul, zgomotele cioplitorilor în piatră care construiau palate și temple, strigătele înfricoșătoare ale războinicilor care porneau la luptă sau tânguirile mamelor ce-și pierduseră copiii în înfruntări sângeroase. Solul matern, cald și primitiv al Mamei Pământ, în care totul se cocea de la sine pentru a hrăni deopotrivă toate ființele vii, a fost acoperit de clădiri impunătoare ce sfidau gravitația și căutau să atingă cerul, de hărmălaia marilor descoperiri și de aviditatea nesecată a oamenilor. Din cel de-al treilea mileniu dinainte de Iisus Hristos și până în prezent s-au amplificat reverberațiile generate de descoperirea agriculturii și de încercările, aproape disperate, ale oamenilor de a cuceri și de a domina natura. Totuși, față de tumultul ce urma să vină, răspândirea agriculturii a reprezentat doar un vis palid, ca un parfum ce amintește nostalgia unei copilării uitată prea repede.

După răspândirea pe scară largă a agriculturii - cea mai îndelungată "revoluție" din istorie, după cum a definit-o Mircea Eliade - a urmat "revoluția" urbană. Apariția primelor orașe a reprezentat nu numai etapa de debut a dezvoltării civilizației omenești, ci și prima fază importantă în formularea unor concepții. Nu se poate estima cât este de corectă aprecierea istoricului german Wolf Schneider, care afirma că "la originea orașelor a stat inundația", dar se poate constata, așa cum afirma scriitorul român Alexandru Tănase, faptul că "experiența de muncă, cu totul nouă, presupunând inventivitate a agricultorului, a constituit premisa obligatorie a revoluționării habitatului, a apariției orașelor". (3)

Este în afară de orice îndoială că marile orașe ale antichității au fost constituite de-a lungul marilor fluvii, în văile mănoase unde agricultura și creșterea plantelor cerealiere a devenit o ocupație ce putea asigura traiul zilnic. Trecerea de la stadiul incipient - în care comunitățile erau presărate pe mari suprafețe de teren, iar membrii nu aveau contact unul cu celălalt - la stadiul urban, a dus la constituirea primelor orașe-state. Focalizarea civilizației în orașe-state a determinat, la rândul ei, pe fundalul creșterii populației, o organizare corespunzătoare, o eficacitate sporită a muncii, o creștere economică constantă, care a dus la o bunăstare relativă a membrilor, iar în final s-a concretizat prin construirea unor edificii impunătoare - temple, statui, ziduri împrejmuitoare, diguri, case și palate.

Unul dintre marile orașe din perioada de debut a civilizației omenești a fost, după cum afirmă istoriografia, Ierihonul, care, cu șapte-opt milenii înainte de întruparea lui Iisus Hristos, adăpostea mai multe mii de locuitori - între șapte și zece mii de locuitori, o cifră imensă pentru acea perioadă. Zidurile masive de fortificație ale Ierihonului apărau nenumărate case, în centrul cărora se afla un edificiu circular impunător în care se făceau ritualuri, ceea ce demonstrează faptul că oamenii acelei perioade aveau deja o concepție despre lume formulată coerent.

O altă locație în care au fost descoperite ruinele unui oraș se află în partea de sud-est a Anatoliei, teritoriul Turciei de astăzi, la Gobekli Tepe. După estimările arheologilor care au făcut săpături în acea zonă, citadela de la Gobekli Tepe a fost construită de-a lungul mai multor secole, în perioada 11500-8000 înainte de Iisus Hristos. În centrul citadelei se afla un sanctuar uriaș din piatră închinat unor zei. Sanctuarul de la Gobekli Tepe a devansat cu cel puțin cinci mii de ani debutul civilizației sumeriene. Mulțimea figurinelor ce reprezentau

zei cu forme compozite om-animal descoperite la Gobekli Tepe i-a determinat pe mulți cercetători să considere că acolo se practicau cu precădere ritualuri șamanice. (4)

După concentrarea populației în orașe s-au înmulțit invențiile care au ușurat viața de zi cu zi a oamenilor: plugul, roata, corabia cu pânze, topirea minereului de aramă, felurite echipamente adaptate la viața urbană, tehnicile de calcul și de măsurare a timpului și, în cele din urmă - ca un corolar - scrierea. Dezvoltarea orașelor a adus însă și multe calamități, ceea ce l-a determinat pe istoricul Wolf Schneider să afirme cu destulă îndreptățire că “orașul este leagănul civilizației și al crimei, creatorul mizeriei și al luxului, receptacolul în care se acumulează vitalitatea și nervozitatea, centrul puterii și al decăderii”. (3)

În mod separat, o dată cu formarea orașelor și, mai ales a orașelor-state, a avut loc impunerea unei noi “ordine mondiale”. Dacă, anterior, oamenii trăiau într-o libertate mai mult sau mai puțin relativă, o dată cu apariția orașelor s-a constituit o ordine mondială supusă despotismului unei elite sau chiar tiraniei unui singur individ. Această ordine mondială s-a perpetuat, cu mici adaptări, până în ziua de astăzi, purtând numeroase denumiri: tiranie, despotism, monarhie, comunism, capitalism.

Apariția comunităților, a satelor, ulterior a orașelor-state, a facilitat structurarea societății și apariția unor noi categorii sociale. Prima diviziune a muncii a fost, evident, cea dintre bărbat și femeie. A doua diviziune a muncii a fost cea dintre păstori și agricultori (menționată în Vechiul Testament: Abel era păstor, iar Cain a fost agricultor). Ulterior s-a produs a treia diviziune a muncii, prin apariția unei categorii sociale aparte, a meșteșugarilor (olarii și, în special, fierarii), adică a acelor persoane care nu s-au mai mulțumit să ia produsele de-a gata din natură, ci și să acționeze asupra materiei.

Structurarea ierarhică a societății a culminat însă cu apariția comercianților, a războinicilor și, mai ales, cu apariția elitelor conducătoare: aristocrația.

Activitățile specifice traiului în orașe au creat o anumită concepție despre lume și un anumit model comportamental. Modalitățile de acțiune asupra materiei, determinate de tehnologiile specifice acelei perioade, au declanșat o importantă activitate psiho-mentală și, mai ales, spirituală a oamenilor. Cea mai importantă trăsătură a comportamentului oamenilor a fost însă alegerea modului de înmormântare. Încă de la începutul istoriei oamenilor pe pământ, defuncții au fost înmormântați cu capul orientat spre răsărit, fiind pictați cu o cruce roșu, semn al renașterii; alături de ei erau așezate obiecte ce le-au aparținut în răstimpul existenței trupești. Cercetarea modului în care oamenii își îngropau morții reliefează o atitudine conceptuală clar formulată cu privire la destinul post-mortem, ce are la bază ideea că o parte din ființa oamenilor supraviețuiește morții. Această atitudine conceptuală, transformată ulterior într-un *zeitgeist*, a fost formulată de o categorie de persoane care pot fi desemnate prin termenul de maximă generalitate de “specialiști ai conectării” la aspectele spirituale ale lumii - la “lumea de dincolo” sau la “cer”. “Specialiștii conectării” au reușit, într-un fel sau altul, să se conecteze la aspectele spirituale ale lumii și să dezvăluie semenilor lor ceea ce se află dincolo de lumea materială. Pentru a desemna această categorie de persoane Mircea Eliade a folosit termenul de “specialiști ai sacrului”. Totuși, datorită faptului că termenul “sacru” are conotații multivalente și întrucâtva restrictive, este de preferat expresia “specialiști ai conectării”.

Mulți dintre specialiștii conectării au reușit să acceseze aspectele spirituale ale lumii în urma unui antrenament adecvat, dar au existat și specialiști ai conectării care au reușit

să acceseze aspectele spirituale în urma unui accident, moarte clinică, criză existențială etc. Specialiștii conectării au apărut în urma unei noi diviziuni a muncii. Noua diviziune a muncii, deocamdată nerecunoscută ca atare de cercetarea istoriografică, a fost cea între oamenii obișnuiți și cei care au avut acces la aspectele spirituale. Această diviziune importantă a muncii - ce a urmat diviziunii dintre bărbat și femeie, dintre păstori și agricultori etc - corespunde diviziunii metafizice dintre sacru și profan, dintre fenomen și numen, dintre material și transcendent. Datorită capacităților spirituale de care dispuneau, specialiștii conectării s-au dovedit capabili să transeandă aspectul material al lumii și să constate experimental că oamenii au un element transfizic - echivalentul termenilor moderni de duh, suflet sau spirit - care supraviețuiește, într-o formă sau alta, după momentul decesului. Consecința acestei constatări experimentale a specialiștilor conectării a fost chiar concepția ce a stat la baza modului în care oamenii antichității își înmormântau defuncții.

Chiar dacă comportamentul de vânător-prădător s-a prelungit un timp îndelungat, descoperirea și folosirea pe scară largă a agriculturii a modificat relațiile de ordin spiritual și magic ale oamenilor cu lumea. Datorită faptului că activitatea mentală a oamenilor arhaici era impregnată până la saturație cu o componentă mistică, descoperirea agriculturii a facilitat reconsiderarea *hermeneutică* a arhitectonicii cosmosului. Mentalitatea civilizației agrare s-a concretizat astfel în ceea ce istoricii religiilor au desemnat prin numele de *religie cosmică*. (6)

Religia cosmică a fost centrată în jurul câtorva piloni fundamentali, care au supraviețuit în toată perioada primistoriei. Primul pilon a fost, fără nici un fel de îndoială, credința în existența unor ființe transcendente, necorporale,

care locuiau în “cer”. Al doilea pilon a fost “înnoirea periodică a lumii”. Devenind producătorii hranei lor, oamenii s-a văzut supuși Marelui Timp, imuabil și necruțător. Pentru a se putea integra ritmurilor naturii și pentru a putea beneficia de produsele muncii lor, oamenii au trebuit să-și perfecționeze tehnica măsurării timpului. Temporal, oamenii din antichitate au început să conceapă lumea ca un organism care trebuie reînnoit (renăscut) periodic. După cum afirma Mircea Eliade, mijlocul prin care lumea poate fi “reînnoită” periodic consta în adoptarea unor ritualuri magice ce erau repetate la începutul fiecărui An Nou. Acesta a fost momentul în care “oamenii au dobândit experiența timpului ciclic, reactualizabil prin intermediul unor ritualuri. Timpul cosmic era înțeles ca o repetare a ritmului etern: naștere, maturizare, moarte, renaștere”. (6)

Reînnoirea periodică a lumii a avut însă și o contraparte spațială la fel de importantă, care a fost al treilea pilon fundamental pe care a fost centrată vechea religie cosmică. Pentru oamenii arhaici, spațiul locuit trebuia “domesticit” pentru a devenit un cosmos, adică o lume organizată (termenul “kosmos” provine din limba greacă, unde înseamnă “lume organizată”), spre deosebire de restul teritoriului, care era identificat cu “haosul”. “Domesticirea spațiului” s-a realizat din cea mai îndepărtată antichitate prin artă.

Arta a fost rezultatul unei gândiri prin excelență mistice ce a implicat o puternică componentă magică, iar vestigiile arheologice ce au străbătut timpul până astăzi dovedesc din plin acest aspect. Această opinie este, firește, în dezacord cu cea exprimată de istoriografia modernă. Istoriografia modernă nu se împacă deloc cu originea mistică și magică a artei, astfel că a încercat să deceleze semnificații “raționale”, independente de procedurile magice care erau practicate pe scară largă în acea perioadă. “Magia s-a folosit de artă, dar nu

magia a fost cea care a creat arta”, afirma cândva A. Luquet, un apreciat istoric modern, care sintetiza întreaga concepție istoriografică modernă cu privire la acest subiect. (1)

Totuși, picturile rupestre realizate în peșteri ori frescele și basoreliefurile templelor construite în primistorie îl contrazic în mod flagrant pe autorul francez, demonstrând că vechii artiști nu pictau doar de ... amorul artei. De altfel, arta, ca operație estetică așa cum este înțeleasă astăzi, nu s-a practicat de-a lungul antichității. Picturile rupestre, statuile și basoreliefurile descoperite în sanctuarele străvechi aveau o motivație eminentă magică. Desenele animaliere, vegetale sau umane, erau foarte bine stilizate, chiar schematizate. Ele erau reprezentate “în gol”, fără fond, fără peisaj, fără elemente care să indice ceva concret, la fel ca și sculpturile ce reprezentau de exemplu “Venere” corpolente - femei goale cu semnele fertilității bine conturate. Toate aveau o funcție magică: nu erau altceva decât “corpuri magice” asupra cărora specialiștii conectării, șamanii, magicienii și vrăjitorii acționau pentru a obține efectele magice dorite. Ceea ce conta nu era simțul estetic, proporțiile, liniile de simetrie sau coloritul, elemente evidențiate cu precădere de cercetarea istoriografică, ci funcția lor magică. Cei care le-au desenat au avut în vedere asemănarea lor magică cu ființele reale.

Prin desene rupestre, picturi sau prin basoreliefuri, specialiștii conectării din acea perioadă au realizat de fapt o legătură mistică, magică între oameni și elementele din mediu; era vorba despre o echivalență magică între “semn” adică desen, frescă, basorelief, statuie și “semnificat”, adică ființa reală, indiferent dacă aceasta era un animal, un vegetal sau o făptură decorată. În fața desenelor, frescelor și statuilor, specialiștii conectării la aspectele transcendente realizau ritualuri ce comportau incantații, exorcisme, sunete preluate din natură, o anumită gestică etc.

Nimeni nu poate estima astăzi ce încărcătură magică aveau figurinele și picturile rupestre, după cum nu poate estima cu precizie ce forță magică aveau sunetele guturale, nearticulate, pe care le rosteau specialiștii conectării. Și, nu este exclus ca principalele sunete sau incantații să fi avut același rol ca mantrele și silabele sacre religioase apărute mai târziu. Ulterior, printr-o continuă simplificare, generalizare și abstractizare, din aceste desene magice au apărut simbolurile și, în cele din urmă, literele alfabetului.

Vestigiile arheologice contrazic opinia promovată de concepția istoriografică că vechii specialiști ai conectării aveau doar o “gândire primitivă”. Faptul că arheologia oferă puține informații cu privire la primistorie (termen alternativ pentru preistorie) nu înseamnă implicit că strămoșii noștri erau situați pe un nivel comparabil cu cel al primatelor. Vestigiile indică fără tăgadă faptul că oamenii care au trăit de-a lungul primistoriei aveau o intensă activitate psihică și spirituală, deși posibilitățile de manifestare tehnologică erau inferioare celor actuale.

Cele mai importante vestigii arheologice ce atestă o concepție formulată coerent la scara întregii planete au fost construcțiile megalitice. Din acest punct de vedere, piatra a fost suportul predilect ce a servit exprimării unei concepții coerent formulate. Cultura megalitică, apărută pretutindeni în lume cam în aceeași perioadă de timp, a fost prima, cea mai trainică și cea mai spectaculoasă exprimare a zeitgeistului răspândit în antichitate. După cum afirmă arheologul Ivan Lissner, în întreaga lume au fost descoperite mai bine de 40000 de monumente megalitice. Aria lor de răspândire este impresionantă; din Norvegia, Danemarca și Suedia până în Irlanda, Anglia, nordul Germaniei și Bretania, din Spania și Portugalia, România și Bulgaria până în Grecia și insulele Mediteranei, în special Creta, se înscrie un arc uriaș ce conține



nenumărate vestigii megalitice ridicate pentru veșnicie. Cele mai cunoscute construcții megalitice sunt, desigur, aliniamentele formate din cromehuri, dolmene (două pietre verticale deasupra cărora este așezată o lespede lată) și menhire (pietrele verticale) de la Stonehenge și Carnac. (7)

Majoritatea cercetătorilor leagă aliniamentele megalitice de cultul morților. Astfel, după Mircea Eliade, apariția aliniamentelor din piatră pare a fi legată de simbolul litic al pietrelor și al stâncilor, care semnifică “durata infinită, incoruptibilitatea”. Cu alte cuvinte, exprimă “nostalgia unui mod de a exista independent de devenirea timpului - de precaritatea și efemeritatea condiției omenești”. Prin intermediul ritualurilor, în fața construcțiilor megalitice oamenii realizau conexiunea rituală cu strămoșii și cu zeii. Oamenii erau “asociați mistic și magic blocurilor de piatră, care deveneau astfel trupurile lor pentru eternitate”. (2)

În interiorul construcțiilor megalitice aveau loc ceremonii, procesiuni, oferirea de ofrande, libațiuni, rituri de incubatie. Tot acolo poposeau și oamenii care voiau să comunice în stare extatică sau, cel puțin, în vis cu ființele decorporate și, în special, cu zeii; acolo veneau și cei bolnavi, în speranța vindecării prin aportul energetic al pietrelor. Defuncții erau aduși acolo pentru a-și începe călătoria post-mortem și pentru a se identifica cu piatra, simbolul eternității și al duratei nelimitate. Tot astfel, în primistorie, femeile care doreau să aibă copii sau care voiau să nască fără probleme practicau procedeul denumit *glisanda*, care consta în alunecarea sau în frecarea zonelor intime ale trupului de-a lungul unei pietre megalitice. (2)

Încă din prima perioadă a primistoriei oamenii au apelat la practica magiei naturale. Recursul la magie s-a realizat prin practici denumite șamanice, care astăzi sunt considerate dacă nu copilărești, cel puțin revoluate: bătaia tobei într-un anumit

ritm, rostirea unor onomatopee, cuvinte sau chiar fraze scurte (mante) ce erau psalmodiate cu o anumită intonație, prin care erau invocate diverse ființe decorporate. Unele dintre acestea erau zei, iar altele erau ființe umane defuncte. Cel mai adesea, contactorii din această categorie, denumiți șamani, puteau observa aceste ființe ca pe niște făpturi eterate și chiar dialogau cu ele; unul dintre scopurile activității de tip șamanic consta în aflarea numelui și a genealogiei ființelor decorporate, precum și a mijloacelor prin care puteau fi invocate.

Practica propriu-zisă a magiei naturale conținea trei etape principale: rostirea formulei magice prin care erau invocate ființele decorporate, executarea simultană a unui ritual și însuflețirea unui corp magic. Rostirea formulei magice se baza pe psalmodirea unor incantații și invocații. Textul magic al invocării conținea o serie de afirmații ce aveau scopul de a influența deciziile ființelor cărora le erau adresate. În textul oricărei formule magice existau patru etape principale: “recursul la analogie”, “jocul de intimidare”, “jocul solidarității” și “plătirea prețului”. “Recursul la analogie” presupunea raportarea oricărei situații cotidiene la un fapt analog dintr-un mit. În cadrul celei de-a doua etape, denumită “jocul de intimidare”, magicienii amenințau că vor sparge efigia ființei invocate dacă nu obțin ceea ce doresc. Dacă “jocul de intimidare” nu dădea rezultate, magicienii erau obligați să recurgă la “jocul solidarității”, în care ființa decorporată trebuia convinsă că trebuie să acționeze în folosul magicianului. În fine, invariabil, la capătul acestui proces, survenea “plătirea prețului” când magicianul plătea un preț, de obicei o jertfă animală (uneori chiar umană).

Practica magiei presupunea însuflețirea unui “corp magic” care putea să fie un desen, o efigie sau o statuie a ființei decorporate. Ulterior, magicienii au realizat păpuși

magice asupra cărora acționau pentru a obține efectele dorite, adică acționau asupra corpului magic pentru a influența ființa reală. În cazul urmașilor șamanilor, magicienii și vrăjitorii de mai târziu, procesul de invocare a făpturilor decorporate a fost substanțial îmbunătățit și chiar intelectualizat. (9)

Urmarea practicării magiei trebuie căutată, pe de-o parte, în apariția artei (picturile rupestre fiind realizate chiar în acest scop), iar de cealaltă parte în apariția miturilor. Dacă arta a reprezentat expresia vizuală a magiei, miturile au reprezentat perpetuarea sa prin intermediul scrisului.

## ❧ Miturile, istorii adevărate ❧

În limbajul comun, creație a societății contemporane și a modului actual de a înțelege lumea, cuvântul **mit** a suferit alterări serioase, pierzându-și sensurile adânci pe care le-a avut cândva.

Prin mit, majoritatea oamenilor moderni înțeleg ceva ce este situat în afara realității concrete, o ficțiune sau o plăsmuire - acesta fiind chiar sensul conferit cuvântului în vorbirea curentă. Astfel s-a ajuns ca, în limbajul comun, liber consimțit, mitul a ajuns să însemne ceva cu care un om obișnuit nu are de ce să-și bată capul prea mult, motiv pentru care a fost împins undeva, departe, la marginea cunoașterii umane, fiind considerat prea depărtat de interesul îndreptățit pe care fiecare persoană care se respectă și care trăiește în această lume și nu cu capul în norii rozalii ai visării trebuie să-l acorde existenței cotidiene.

Opinii divergente cu privire la înțelesul miturilor au apărut pentru prima oară în antichitatea grecească, acum mai bine de 2500 de ani. Astfel, referindu-se la ceea ce înțelegea prin termenul mit, un filozof grec din secolul al V-lea înainte de Iisus Hristos, pe nume Prodikos, originar din orașul grecesc

Keos, considera că miturile sunt simple plâsmuiri care au apărut datorită tendinței oamenilor de a zeifica din ignoranță fenomenele meteorologice. Un alt filozof din antichitatea grecească, pe nume Xenophon (decedat în jurul anului 475 înainte de Iisus Hristos), respingea și el conținutul real al miturilor. Comentând scrierile lui Homer și ale lui Hesiod, singurele pe care le cunoștea, Xenophon condamna modul în care cei doi barzi ai Greciei i-au prezentat pe zei: invidioși, gata oricând de un adulter sau răzbunători. La rândul său, filozoful grec Theagenes, originar din orașul Rhegion, era de părere că denumirile zeilor reflectă calități omenești sau caracteristici ale elementelor naturale. Un exponent de frunte al antichității grecești, care a lăsat o amprentă adâncă asupra înțelegerii mitologiei, a fost scriitorul grec Euhemeros din Messene, care a lansat o teorie care, într-o formă sau alta, s-a perpetuat până în zilele noastre: miturile sunt narațiuni reale care reflectă evenimente desfășurate în lumea materială. În opinia lui Euhemeros, zeii din vechile mituri au fost oameni care, de-a lungul timpului, au săvârșit fapte glorioase, motiv pentru care, după moarte, “au fost zeificați”. (10)

După o lungă perioadă de timp, în care au ieșit din sfera preocupărilor curente, miturile au devenit obiect de cercetare în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când s-au constituit, ca discipline de sine stătătoare, istoria religiilor și mitologia comparată. Primii comentatori moderni ai mitologiei, care au trăit la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea - printre care trebuie menționați Max Muller, Edward Tylor, Andrew Lang, Herbert Spencer, Leo Frobenius și Emile Durkheim - au văzut în mituri personificarea de către oamenii “preistorici” a elementelor naturale și hiperbolizarea marilor fapte de vitejie ale unor personalități ale istoriei străvechi, care au fost divinizați post-mortem. Astfel, Andrew Lang, aprecia că miturile conțin istorioare ce au la bază

personificarea elementelor naturii, iar sociologul Emile Durkheim era de părere că mitologia, ca și religia, reprezintă o proiecție mentală a experienței sociale a oamenilor preistorici. O opinie mai naunțată a avut-o Bronisław Malinowski, care afirma că miturile reprezintă o “carte paradigmatică a înțelepciunii primitive”, prin intermediul căreia s-a transmis amintirea faptelor protoistorice, condensată empiric în conștiința primordială a umanității. La rândul său, Fr. Engels, unul din clasicii marxismului, era de părere că mitologia este rezultatul imaginației oamenilor preistorici, “înfricoșați de forțele dezlănțuite ale naturii”. Un cercetător care la un moment dat a atins o oarecare notorietate în occidentul Europei, Claude-Levi Strauss, afirma că mitologia este “produsul imaginației creatoare a omului primitiv, a cărui gândire sălbatică își construiește modele logice de cunoaștere și de integrare în viața naturii”. El afirma că miturile sunt o “tentativă de explicare a fenomenelor astronomice sau meteorologice misterioase, ca reflectare a raporturilor și relațiilor sociale sau ca emanație a unor sentimente sau arhetipuri primitive”. (10)

Așadar, primii cercetători moderni considerau că miturile sunt invenții epice, alegorice sau literare ale unor visători din vechime. De altfel, pionierii mitologiei definită ca știință nu au făcut altceva, în vastele lor tratate teoretice, decât să preia, dintr-o perspectivă nouă, mai vechile concepții ale antichității grecești, în special cea promovată de Euhemeros din Messene. O interpretare diferită a fost dată miturilor de fondatorii psihanalizei: Sigmund Freud și Carl Gustav Jung.

Sigmund Freud aprecia că religia, cultura și societatea omenească au apărut “ca urmare a unui omor primordial”. Comunitățile primitive au fost conduse, în opina lui Sigmund Freud, de un mascul adult - “tatăl” -, care avea în subordine un număr variabil de femele și de tineri masculi; când tinerii

masculi au devenit îndeajuns de maturi ca să stârneasă gelozia căpeteniei grupului - a tatălui -, au fost alungați. Fiind canibali convinși, afirma Sigmund Freud, până la urmă fiii alungați și-au ucis tatăl, l-au mâncat, iar apoi și-au însușit femeile sale. Sigmund Freud afirma că “Dumnezeu este forma sublimată a tatălui fizic”; precum tatăl a fost ucis în cadrul societăților primitive, tot astfel, în vechile mitologii, Dumnezeu este ucis și jertfit. “Acest omor al tatălui-zeu este străvechiul păcat originar al umanității. Această vină a sângelui este răscumpărată prin moartea săngeroasă a lui Hristos.” (11)

Firește, referitor la acest paragraf - care trebuie adnotat în mod necesar cu subtitlul “de la Freud citire” - aproape că nu este nimic de comentat, căci opiniile lui Freud se dizolvă în fața evidenței. Opiniile lui Sigmund Freud au fost combătute cu virulență de marea majoritate a cercetătorilor epocii, în primul rând de Bronisław Malinowski și W. Schmidt.

În schimb, opiniile mult mai ponderate ale celuiilalt părinte al psihanalizei, Carl Gustav Jung, au făcut vâlvă după cel de-al doilea război mondial și continuă să facă și în ziua de astăzi. Fiind frapat de asemănările dintre vechile mituri și conținuturile inconștientului colectiv care se manifestă prin arhetipuri, Carl Gustav Jung era convins de valoarea inestimabilă a miturilor. El afirma că mitul este o “expresie a inconștientului colectiv”, care este un element comun întregii umanități. În analiza sa, Carl Gustav Jung a pornit de la premisa că psihicul este format din trei niveluri: inconștientul individual, conștientul și inconștientul colectiv. Inconștientul personal cuprinde conținuturile psihice ale fiecărui individ, care au trecut în uitare, ieșind din conștient și, deci, care și-au pierdut intensitatea. În schimb, inconștientul colectiv, care este transpersonal, cuprinde structuri psihice identice, comune

tuturor oamenilor, numite arhetipuri. Autorul citat afirma că arhetipurile sunt, în esență, “nuclee neuropsihice înnăscute, care au sarcina de a iniția, controla și mijloci caracteristicile uzuale de comportament și trăirile tipice tuturor ființelor umane”. Arhetipurile sunt așadar structuri psihice identice, comune tuturor oamenilor. “În circumstanțe apropiate, afirma Carl Gustav Jung, arhetipurile generează gânduri, imagini, mitologeme, simțăminte și idei similare la oameni, indiferent de clasa lor socială, de credințe, rasă, localizare geografică ori epocă istorică. Zestrea arhetipală a unui om alcătuiește inconștientul colectiv a cărui autoritate și forță aparține unui nucleu central integrând ansamblul personalității.” (12)

După demersurile lui Carl Gustav Jung, care a fost unul dintre primii autori care a acordat un statut obiectiv miturilor în sensul că nu sunt chiar plăsmuiri ale unor persoane cu imaginația înfierbântată, dar și ale filozofului Claude-Levi Strauss, care afirma că mitologia este rezultatul unei “gândiri sălbatice”, un nou suflu a început să-și facă simțită prezența în ceea ce privește interpretarea miturilor. Astfel, în cea de-a doua parte a secolului al XX-lea, cercetătorii au convenit, în marea lor majoritate, că miturile sunt narațiuni complexe care încercau, în perioada când au fost formulate, să explice fenomenele și evenimentele cu care erau confrunțați oamenii.

Studiul mitologiei a cunoscut un mare pas înainte prin opera cercetătorului român Mircea Eliade, care a dezvoltat cea mai amplă analiză a mitologiei din epoca contemporană. Mircea Eliade a reliefat în opera sa faptul de maximă importanță că, departe de a fi simple povești de adormit copiii sau plăsmuiri ale imaginației, sub mesajul epic adesea înșelător, miturile ascund o înțelepciune profundă. Mircea Eliade considera că “mitul este o narațiune adevărată și sacră” care relatează un eveniment care a avut loc în “timpurile primordiale ale începuturilor” (*illo tempore*). Mitul povestește

cum, “datorită faptelor ființelor supraumane a luat ființă o realitate, fie lumea în ansamblul ei, fie un anumit fragment al ei”. Cu alte cuvinte, miturile descriu izbucnirile sacrului în lume, izbucniri care, de fapt, fundamentează ontologic lumea. “Miturile constituie paradigmele tuturor actelor omenești semnificative; cunoscând miturile, oamenii cunosc originea lucrurilor și, drept urmare, ajung să le domine și să le manipuleze”. În consecință, departe de a fi plămuituri ale imaginației, miturile au la bază fapte, fenomene și evenimente reale. De aceea, miturile reflectă *istorii perfect adevărate*. (10)

Mircea Eliade afirma că “oamenii din vechime erau obligați nu numai să cunoască miturile care dezvăluie istoria sacră a lumii și a societății din care făceau parte, ci mai ales să le rememoreze periodic”. Un meșteșugar, care era integrat societății în care trăia, dar și breslei prin intermediul căreia își însușise meseria, era obligat să cunoască și să rememoreze periodic, în cadrul sărbătorilor importante, modul în care zeul patron crease lumea; de asemenea, era obligat să cunoască istoria tribului său, dar și istoria care descria modul în care zeul adusese în lume, printr-un act civilizator, meșteșugul respectiv. Învățarea unei meserii presupunea inițierea în tainele zeului patron, ceea ce însemna, în primul rând, însușirea unui model comportamental. Mircea Eliade a remarcat și uriașa diferență dintre oamenii din antichitate și cei moderni, constatând că ultimii nu mai sunt capabili să-i înțeleagă pe primii. Spre deosebire de oamenii arhaici, oamenii moderni “nu se mai consideră un produs al miturilor, pe care de altfel nici nu le mai înțeleg, ci se consideră un produs al istoriei”. Învățarea de către oamenii moderni a istoriei universale, a istoriei naționale sau a istoriei unei meserii specifice are, în fond, aceeași funcție pe care, în vechime, o aveau miturile. Prin cunoașterea miturilor, concluziona autorul citat, “lumea, departe de a fi o *masa*



*confussa*, plină cu obiecte îngrămădite arbitrar, se revelează a fi un *cosmos*, adică o lume ordonată, plină de sens și de logică. Prin cunoașterea miturilor, lumea devine un cosmos viu, articulat și inteligibil”. (10)

Un alt cercetător român, Victor Kernbach remarcă la rândul său, că, departe de a fi plăsmuiri ale imaginației unor visători, miturile au luat naștere “din spectacolul insolit, enigmatic, produs de fapte, fenomene sau evenimente reale, care depășesc puterea de înțelegere a spectatorului, întrucât fantezia omenească nu este capabilă să inventeze ceva din nimic, fără un sprijin în cunoașterea concretă”. (13)

În compoziția unui mit intră un mister genetic, un adevăr aprioric și o tehnică a povestirii orale capabilă să reitereze evenimente de mare forță epică. Cercetătorul român Romulus Vulcănescu a completat tabloul, menționând că procesul de formare al unei mitologii încheiate comportă cinci etape distincte: stadiul evolutiv lent de acumulare a informațiilor; stadiul evolutiv de creștere rapidă până la alcătuirea coerentă a unui sistem bine încheiat; stadiul evolutiv de camuflare, disimulare sau ocultare a miturilor prin rituri; stadiul involutiv de destrămare a mitului în ritual și ceremonial și stadiul disolutiv de destrămare în pretexte populare sau în creații culte de ordin literar. (14)

### ❧ “Știința listelor” ❧

La început, miturile au fost transmise doar în mod oral; încă din primistorie s-au format confrerii inițiatice, în cadrul cărora informațiile de natură mitică au fost transmise exclusiv prin viu grai, de la maestru la discipol, într-un lanț inițiativ, ce s-a perpetuat secole de-a rândul.

În cadrul confreriilor inițiatice, textele erau memorate cât mai fidel, discipolii învățând cu precizie modul de recitare,

intonația și procedeele respiratorii ce trebuiau respectate. Într-un fel, se proceda la fel ca în institutele de actorie din zilele noastre, în care elevii învață cum să recite corect un text. În perioada transmiterii orale, miturile au fost compuse preponderent în versuri, dar nu atât pentru frumusețea exprimării, cât mai ales pentru că, fiind versificate, puteau fi memorate mai ușor.

În confreriile inițiatice exista o “diviziune a muncii” foarte strictă. Maestrul, ca un veritabil “manager general”, împărțea sarcinile de serviciu și distribuia textele ce trebuiau memorate. Textele aflate în “biblioteca” orală trebuiau transmise într-o succesiune neîntreruptă. Elevii, aflați de mici în serviciul unui maestru, erau obligați să învețe pe dinafară textele ce le reveneau prin diviziunea muncii. Elevii nu numai că învățau pe dinafară textele, ci trebuiau să le psalmodieze cu intonația potrivită.

Un exemplu elocvent a fost poetul grec Homer și confreria din care făcuse parte. Homer a trăit, potrivit surselor antice, în secolul al VIII-lea înainte de Iisus Hristos. Informațiile ce au străbătut timpul până în ziua de astăzi lasă să se înțeleagă că numele Homer se trage de la o confrerie inițiativă denumită *Homeridae*, ai cărei membri aveau misiunea de a compune, memora și transmite evenimentele istorice importante sub forma unor “poeme” sau “cânturi”. Lingviștii moderni au evidențiat faptul că atât vocabularul, cât și structura gramaticală a celor două opere ale lui Homer, Iliada și Odiseea, indică pe de-o parte faptul că au fost compuse pe loc - în mod spontan -, iar de cealaltă parte că au fost transmise o bună perioadă de timp doar pe cale orală. Iliada și Odiseea abundă în folosirea unor fraze-tip ce se repetă des, procedeu folosit doar în cazul transmiterii exclusiv orale a textelor. Este de altfel evident că cele două opere ale lui Homer au fost versificate pentru a putea fi memorate ușor.

Deși, potrivit informațiilor antichității, Homer a fost orb, conținutul celor două poeme este susceptibil de a fi fost obținut prin mijloace psihotronice, prin inducție spirituală, de la ființe decorporate. Homer însuși afirma că sursa inspirației sale au fost Muzele, făpturi decorporate (fiicele lui Zeus, după mitologia greacă), a căror activitate spirituală era insuflarea unor istorii străvechi. (16)

Chiar și după descoperirea și, implicit, după folosirea pe scară largă a scrisului, o lungă perioadă de timp a existat o interdicție de ordin magic în ceea ce privește transmiterea miturilor prin scris. De aceea, transmiterea în scris a informațiilor de ordin spiritual sub forma miturilor s-a dezvoltat destul de târziu, mai mult o concesie a vechilor mitografi, care n-au dorit ca informațiile furnizate de ei să se piardă în uitare. Inițial, miturile au fost scrise pe tăblițe de lut (argilă), iar apoi pe suluri de papirus. Ulterior, miturile au fost gravate pe pereții templelor, fiind însoțite de imagini.

O dată cu prezentarea miturilor în mod public pe tăblițe de argilă, pe pereții templelor sau pe suluri de papirus a apărut pentru vechii mitografi necesitatea cenzurării informațiilor de ordin inițiativ. Inițierea presupunea asimilarea unor “informații tainice”, ce nu puteau fi dezvăluite oriunde și oricum, astfel că a început să funcționeze o “lege a tăcerii”. În consecință, informațiile cu caracter mitic au fost împărțite în cele rezervate inițiaților și cele destinate publicului; primele pot fi desemnate ca fiind esoterice (ezoterice), celelalte intrând în categoria celor exoterice (profane). În cele din urmă și cunoștințele cu caracter esoteric au fost transpuse în scris, dar de cele mai multe ori au fost ascunse marelui public și păstrate în biblioteci secrete. Făcând publică cunoașterea inițiativă, mitografii au avut grijă să o oculteze și să o învăluie într-un limbaj metaforic și simbolic. Astfel, treptat, după secole de efort inițiativ, cunoașterea de tip esoteric a vechilor

mitografi și-a croit drum din semiobscuritatea școlilor inițiatice și a templelor pentru a ajunge să fie discutată în *agora*, marea piață publică a cunoașterii omenеști.

Folosirea pe scară largă a scrisului s-a produs în arealul Orientului mijlociu și apropiat, în Mesopotamia, Egipt, Fenicia, dar și în Grecia, India, China etc. Destul de surprinzător, documentele existente astăzi lasă să se întrevadă faptul că, la început, au fost consemnate în scris doar documentele profane prea bogate în informații pentru a putea fi memorate și redată întocmai: lungi liste sau inventare de obiecte, de bunuri ale templelor, de unelte, de activități, de îndatoriri etc. Documentele pur spirituale, ce relatau cosmogonii, teogonii, antropogonii sau mituri n-au fost consemnate în scris decât mult mai târziu.

Astfel, primele documente scrise au apărut în Mesopotamia; primele documente erau de fapt liste și inventare ce aparțineau “managerilor” templelor. Modul de alcătuire al primelor documente scrise era bazat, după cum remarca filozoful român Andrei Cornea într-un pertinent eseu dedicat scrierii și oralității în cultura antică, pe ceea ce autorul citat denumea “știința listelor”. La vechii sumerieni, mai afirmă autorul citat, care au fost primii locuitori ai arealului mesopotamian, alcătuirea listelor exprima “nevoia de a repartiza datele empirice - precum bunurile existente în temple - în serii și categorii”. (17)

La origine, listele sumeriene, afirma la rândul său scriitorul român Constantin Daniel, formau un fel de dicționare, care rezumau existentul în “categorii existențiale”. Listele sumeriene conțineau numai substantivele concrete, excluzând de cele mai multe ori adjectivele sau verbele. De fapt, sumerienii foloseau numai determinativul unui substantiv. De exemplu, o listă de viețuitoare punea în aceeași “familie” câinele, leul, vulpea, vidra, șacalul și ghepardul

pentru că numele lor, în limba sumeriană, deriva din denumirea dată câinelui. Calul, catârul, măgarul, cămila și dromaderul făceau parte din altă familie pentru că aveau determinativul derivat din numele dat măgarului. Exista, de asemenea un determinativ pentru pești și altul pentru păsări. Acest efort lingvistic, afirmă autorul citat, era o tentativă de a cuprinde și înțelege “datul existențial”, realitatea lumii în ansamblul ei, în virtutea principiului unanim acceptat în concepțiile specifice primistoriei că “numai ceea ce are nume capătă valoare ontologică” Cu timpul, sumerienii au început să facă fel de fel de liste: de zei, de stele, de orașe, de fluvii, de munți, de unelte, de veșminte, de podoabe, de minerale, de viețuitoare etc, iar mai târziu au realizat dicționare care cuprindeau liste de cuvinte. “Știința listelor”, conchide Constantin Daniel, a rămas, de-a lungul istoriei populației din arealul mesopotamian, dar și de-a lungul istoriei populațiilor învecinate - egipteni, fenicieni sau evrei -, un instrument fundamental al civilizației, iar “lista a constituit o modalitate esențială de luare în posesie, de stăpânire și de manipulare a lumii.” (70)

Este evident că vechile state ale antichității - Egipt, Sumer, Asiria, Fenicia - n-ar fi putut să atingă înaltul standard de civilizație pe care l-au avut dacă n-ar fi fost capabile să își pună ordine în administrație, să utilizeze resursele naturale și umane prin intermediul inventarelor și listelor. Devenind din ce în ce mai lungi și mai stufoase, listele ce conțineau inventare sau contabilizări pretindeau neapărat consemnarea în scris.

Abia după o perioadă destul de îndelungată, “știința listelor” a fost transferată documentelor de ordin spiritual. Acesta este motivul pentru care miturile din antichitate - egiptene, sumeriene, asiriene, babiloniene, aramaice, feniciene etc -, inclusiv majoritatea cărților ce formează

Vechiului Testament, au fost concepute și scrise pe baza “științei listelor” folosită în documentele cu caracter economico-administrativ; ele au fost scrise după modelul unor procese verbale, care aveau rolul de a inventaria evenimentele importante. O listă nu-și propune să explice ceva, ci doar să prezinte fapte sau evenimente. Scopul unei liste nu este cel de a explica logic, prin înlănțuirea faptelor, desfășurarea unor evenimente. În acest sens, scriitorul Andrei Cornea remarcă cu îndreptățire că “procesul verbal, ca și lista, redă imprevizibilitatea originară a lucrurilor și a faptelor care ne înconjoară: nu se poate ști dinainte ce nume urmează, la un moment dat, în cartea de telefon, nici care vor fi dimensiunile exacte ale obiectelor consemnate într-un inventar. Logica listei nu este alta decât lista însăși, care e lipsită de logică. Niciodată un proces-verbal nu este pe potrivă realității; totdeauna relatarea sa e sumară și imperfectă.” (17)

Miturile nu au fost, așadar, narațiuni care prezentau succesiunea logică a lucrurilor sau a evenimentelor, ci doar procese-verbale sumare, laconice, care expun evenimentele redată de un constatatator. Constatatorul, mitograful, logograful sau notarul nu face altceva decât să treacă în revistă principalele momente ale unei operațiuni tehnice. Între evenimente nu există succesiuni logice precum în cazul unei narațiuni moderne, iar cei care caută explicații logice și determinării de cauzalitate în vechile mituri nu găsesc decât ceea ce vor dinadins să descopere.

Faptul că notarea în scris a unor liste a apărut datorită unor necesități destul de prozaice poate fi dedus și din analiza termenilor care se foloseau în antichitate. Bunăoară, cuvântul grecesc pentru carte, “*biblos*”, se referă la aspectul material și mai puțin la aspectul spiritual al cărții. Numele *biblos*, de unde a provenit de fapt cuvântul Biblie, indică doar faptul că sulul de papyrus ce servea scrisului era procurat din orașul fenician

Byblos, care livra materia primă necesară scrisului. Echivalentul ebraic al cuvântului grecesc *biblos* este *sepher*, al cărui sens este de a număra, de a enumera; la rândul său, cuvântul *sopher* are sensul de contabil sau socotitor, cuvânt tradus destul de inexact în versiunile moderne ale Bibliei, prin termenul de scrib sau scriitor. Așadar, sensul este identic în limbile greacă și ebraică; *sepher* sau *biblos* înseamnă listă, iar narațiunea este structurată după modul de alcătuire al unui proces-verbal. (17)

Fiind scrise după principiul listei, miturile trebuie interpretate ca atare. Tot astfel, cărțile, denumite *sepher*, ale Vechiului Testament au fost concepute, începând chiar cu Geneza, sub forma unor liste: lista zilelor creației, lista generațiilor de la Adam, lista popoarelor născute din cei trei fii ai lui Noe, lista evenimentelor ieșirii din Egipt, lista poruncilor primite de Moise pe muntele Sinai etc.

De altfel, sensul cuvântului *carte* (*sepher* sau *byblos*) este dezvăluit chiar în Vechiul Testament ( Facerea, cap 5;1) atunci când se afirmă “aceasta este cartea (*sepher*) generațiilor neamului omenesc” - în ebraică “*za sepher toldot 'adam*”.



## ALEȘII, INIȚIAȚII, MITOGRAFII, SCHOLIAȚII

### ❧ Alți actori, aceleași măști ❧

Departate de a fi avut o origine profană, psihologică sau socială, miturile au fost create de persoane capabile să se conecteze la aspectele spirituale ale cosmosului. Miturile au avut la bază cunoașterea experimentală a oamenilor; cu alte cuvinte, miturile au luat naștere în urma experienței directe.

Creatorii miturilor nu au fost, sub nicio formă, așa cum consideră astăzi istoriografia materialistă, persoane naive, înfricoșate de dezlănțuirea fenomenelor meteorologice, ci persoane specializate în operațiuni transconștiente: extaz, transă, clarvedere, decorporare, mediumitate; toate aceste persoane pot fi desemnate prin termenul generic de *specialiști ai conectării la aspectele transcendente ale lumii*.

În antichitate, specialiștii conectării erau considerați “treziți”. Și în epoca modernă există persoane “trezite” care pot fi încadrate, chiar cu unele limite, în categoria destul de largă a specialiștilor conectării. Unele dintre ele s-au conectat la aspectele spirituale în mod accidental, dar există și persoane care s-au conectat în mod voluntar. În afara celor două categorii, există și categoria, destul de largă (și foarte variată), de persoane care au urmat tehnici de autoîmbunătățire sau de “evoluție spirituală accelerată”.



Pentru scopul propus, este suficientă trecerea în revistă a primelor două categorii întrucât experiențele lor indică sensul general al încadrării subiectului. Dintre persoanele care s-au conectat la aspectele spirituale ale lumii în mod accidental sunt cele care au trecut prin evenimente la limita morții (denumit în literatura de limbă engleză *near death experience*), inclusiv prin evenimente de moarte clinică, iar dintre persoanele care s-au conectat în mod voluntar sunt cele care au reușit, în urma unui antrenament specific, să se “dedubleze”, fenomen desemnat de parapsihologia modernă prin expresia “ieșire în afara trupului” (*out of body experience*).

În mod firesc, experiențele persoanelor din prima categorie - a celor care s-au conectat accidental la aspectele transcendente ale lumii, în urma unor evenimente petrecute la limita morții (*near death experience*), inclusiv în urma unor evenimente de moarte clinică -, prezintă cea mai mare veridicitate, beneficiind și de o oarecare notorietate. Notorietatea a fost generată nu numai de expunerea mediatică din ultima perioadă de timp, ci mai ales datorită faptului că a început să fie studiată de o nouă știință (denumită “de graniță”) denumită *thanatologia* (Thanatos a fost zeul morții la vechii greci). Promotorul incontestabil al *thanatologiei*, noua “știință de graniță” apărută relativ recent în peisajul mediatic, a fost scriitorul american Raymond Moody, ale cărui investigații au avut ca obiect de studiu analiza statistic-cantitativă a fenomenului denumit *moarte clinică*, care a fost raportat de subiecții care au decedat din punct de vedere biologic pentru o perioadă scurtă de timp, cel mai adesea în urma unui accident (de automobil, de muncă etc).

“Moartea clinică” este un fenomen destul de controversat în mediile bântuite de fantoma materialismului. Propriu-zis, “moartea clinică” se produce în cazul constatării

decesului biologic de către personalul medical calificat, fiind sinonimă cu încetarea bătăilor inimii; după o perioadă variabilă de timp, persoanele investigate au revenit la viață.

În urma interviului detaliat, dar și a unei analize cantitativ-statistice a fenomenului, cercetătorul american Raymond Moody a reușit să evidențieze câteva trăiri standard ale persoanelor care au trecut prin experiențe la limita morții. Astfel, majoritatea covârșitoare a persoanelor care au trecut prin astfel de experiențe afirmă că imediat după încetarea funcțiilor vitale, sufletul se separă de trup; de fapt, sufletul este pur și simplu ejectat în afara trupului. Autorul citat a evidențiat faptul că, în cele mai frecvente cazuri de moarte clinică, atenția subiecților implicați este focalizată simultan în două direcții. Prima direcție este cea a percepției în continuare a lumii materiale, subiecții urmărind manevrele de resuscitare ale trupului operate de personalul medical, pe care le observă fie prin ochii fizici (care de cele mai multe ori sunt închiși sau semi-închiși), fie - în majoritatea cazurilor - fiind aflați, ca suflete decorporate, deasupra trupului, la o înălțime de aproximativ 3 - 4 metri. Cea de-a doua direcție este percepția unei lumi "paralele", de natură spirituală, populată de ființe decorporate. Subiecții investigați de scriitorul Raymond Moody au mai raportat, ca o constantă fundamentală, că imediat după separarea sufletului de trup, subiecții investigați își revăd existența în sens invers desfășurării ei normale: dinspre momentul decorporării spre momentul nașterii fizice. Deși după timpul terestru, separarea sufletului de trup se desfășoară într-o perioadă foarte scurtă, majoritatea subiecților au impresia că trece o perioadă foarte lungă.

În cartea sa "Viață după viață" (devenită best seller mondial încă din anul 1975) Raymond Moody relatează că unii subiecți au raportat că în timpul decorporării au avut ocazia de a se deplasa oriunde pe suprafața globului terestru cu mare

viteză (nu instantaneu), pentru a vizita prieteni sau rude. Alți subiecți au raportat că au intrat în contact cu “duhurile” unor rude sau prieteni defuncți. În cele din urmă, subiecții au revenit - sau mai exact spus au fost aspirați - în trup. Momentul revenirii sufletului a coincis cu revenirea trupului la viață, aspect materializat prin repornirea bățăilor inimii. Revenirea sufletului s-a produs fulgerător, fiind resimțită de subiecți ca o afundare într-o materie vâscoasă, densă. Câteva exemple menționate de Raymond Moody în cartea sa “Viață după viață” sunt edificatoare. Astfel, unul dintre subiecții intervievați de acesta raporta următoarele: “am încetat să mai respir, iar inima a încetat să mai bată: Atunci le-am auzit pe asistentele medicale strigând: “stare gravă !”. În timp ce spuneau aceasta m-am putut simți cum ieșeam afară din trup și alunecam în jos printre saltea și bara de la marginile patului - de fapt, părea că treceam prin bară - către podea. Apoi am început să mă ridic în sus încet. Plutind chiar sub tavan, îi urmăream de acolo pe cei ce încercau să mă readucă la viață. Trupul meu zăcea acolo jos întins în pat, foarte ușor de văzut, iar ei stăteau toți în jurul lui.” O altă persoană, care a fost protagonista unui accident de circulație, mărturisea: “am auzit acel zgomot groaznic - partea mașinii fiind izbită. Totul a fost foarte repede. Apoi părea că pluteam cam la 5 metri deasupra străzii și la aproape 5 metri depărtare de mașină și am auzit ecoul ciocnirii mașinilor. Mi-am putut vedea propriul trup în acea avarie printre toți acei oameni și apoi am văzut cum au încercat să-mi scoată trupul afară din mașină.” (32)

A doua categorie este cea a persoanelor care s-au conectat la aspectele spirituale în mod voluntar; persoanele din această categorie au reușit, cel mai adesea în urma unui antrenament specific, să se “dedubleze” (termen ceva mai vechi, care este folosit destul de rar în prezent); acest fenomen este denumit de parapsihologia modernă prin expresia “ieșire

în afara trupului” (*out of body experience*). Literatura ce tratează acest subiect este destul de bogată, acoperind un spectru de cazuri dintre cele mai diverse. La un capăt al spectrului se situează persoanele s-au decorporat accidental, iar la celălalt capăt se situează persoanele care au reușit să se decorporeze voluntar.

Factorul ce declanșează decorporarea accidentală este, în majoritatea cazurilor, un eveniment-stimul: un șoc, o sperietură, o criză existențială, chiar și o experiență la limita morții etc. Decorporarea accidentală provoacă ejectarea sufletului în afara trupului, subiecții având posibilitatea să experimenteze ceva la care nu se gândiseră anterior: senzația de suflet decorporat și observarea unei alte lumi - a unei lumi “paralele” sau “superioare” celei materiale. Persoanele din această categorie au declarat că părăsirea accidentală a trupului de către suflet se produce automat, spontan, fiind un fel de “ieșire de avarie” dintr-o situație existențială ce pune în pericol trupul. Un fenomen asemănător se produce la persoanele care leșină brusc în condiții existențiale nefaste; în cazurile de leșin, conștiința omului în cauză alege să “stingă lumina” când are de-a face cu situații pe care nu le suportă (un alt tip de “ieșire de avarie”). De fapt, s-ar putea afirma că decorporarea accidentală este doar o altă față a leșinului; diferența constă doar în faptul că cei care se decorporează accidental păstrează amintirea trăirilor, iar cei care experimentează leșinul nu își reamintesc nimic datorită faptului că “sting lumina” conștiinței.

De altfel, la ambele categorii se produce o ejectare a sufletului în afara trupului (precum în cazul unui pilot de avion ce se catapultează înainte ca aparatul de zbor să sufere daune majore); dacă cei din prima categorie sunt conștienți de ceea ce se petrece cu ei, cei din a doua categorie nu vor să știe nimic, complăcându-se în întunericul inconștienței.

Departajarea celor două categorii pare să aibă la bază o grilă de selecție specifică subconștientului fiecărei persoane, care selectează, pe baza experiențelor anterioare, ceea ce consideră familiar și resping ceea ce nu consideră acceptabil și le pare a fi un factor de risc. Este vorba de fapt doar despre o alegere; ca de obicei, cei mai temerari câștigă și ajung în cele din urmă să accepte experiențele de suflet decorporat.

Totuși, pentru unele dintre persoanele la care, într-un moment al vieții, s-a produs o decorporare accidentală datorită unui șoc sau sperieturi, apare dorința repetării experienței. Cei mai temerari experimenterii, la care frica instinctivă este treptat abolită, continuă cercetările, astfel că ajung în cele din urmă la o modalitate de repetare a experienței. Pentru a se decorpora voluntar, cei mai mulți experimenterii din această categorie (dar extrem de puțini față de restul) recurg la un “scenariu” existențial. La baza unui astfel de “scenariu” se află conștientizarea faptului că părăsirea trupului de către suflet se realizează în mod automat, ca un instinct de autoconservare al sufletului, doar în condițiile în care existența trupului este pusă în pericol de conjuncturi existențiale nefaste. De aceea, “scenariul” pus în scenă de minoritarii categoriei de temerari care doresc să repete voluntar experiența unei decorporări presupune repetarea evenimentului-stimul ce a declanșat-o. De exemplu, persoanele la care decorporarea accidentală a fost declanșată de scurt-circuite la sistemele electrice sau a fost declanșată de evenimente ce au ca element predominant focul, recurg la provocarea unui fenomen (eveniment-stimul) similar - aprind o brichetă sau un chibrit și își concentrează privirea asupra flăcării; unele persoane aleg însă imagini mentale, de exemplu își imaginează că sar de pe un bloc turn sau cad de pe o înălțime, iar exemplele ar putea continua. Evenimentul-stimul provoacă decorporarea tocmai datorită obișnuinței deja

formate; aceeași cauză provoacă același efect. În fine, există experimenterii care reușesc să se decorporeze în urma inhalării unor substanțe - de exemplu, a fumului de cânepă.

Parapsihologia modernă consideră că fenomenul de decorporare, *out of body experience*, trebuie legat de fenomenul de clarvedere - *clarvoyance* - și mai ales de cel denumit "clarvedere călătoare" (*traveling clairvoyance*) care implică deplasarea sufletului decorporat atât la nivelul lumii materiale, cât și la nivelul lumilor spirituale - a palierelelor cuantice paralele sau superioare în raport cu lumea materială - paliere care au primit, în epoca modernă denumiri precum lumea eterică, lumea astrală etc. De asemenea, parapsihologia modernă consideră că decorporarea trebuie pusă în conexiune cu obținerea de informații pe căi "neconvenționale" - fenomen denumit în literatura de limbă engleză *extrasensory perception* (percepție extrasenzorială), care presupune achiziția exotică de informații. (30)

Dintre experimenterii de notorietate internațională care au raportat fenomenele menționate se numără Marcel Forhan, cunoscut sub pseudonimul Yram (ale cărui experiențe au fost relatate în cartea "Doctorul Sufletului"), Robert Monroe, care a fost fondatorul unui institut cu același nume în care subiecții experimentau decorporarea voluntară (autorul best sellerul "Călătorii în afara trupului", apărut în anul 1971), Barbara Ann Brennen, fizician american, specializat în fizică atmosferică, care a lucrat o perioadă pentru NASA (autoarea cărții "Mâini tămăduitoare", apărută în anul 1987), Patrick Drouot, un cercetător francez, specialist în regresii temporale (retrocogniții), care și-a relatat experiențele în mai multe cărți, printre care "Vieți trecute, vieți viitoare" și mulți alții. (21)

Dincolo de faptul că studiul acestor fenomene are aplicabilitate și în domeniul militar (inclusiv în detectarea pe căi "neconvenționale" a unor ținte inamice, ceea ce implică,

evident, o contra-acțiune și o protecție adecvată din partea celor vizați), experimentele realizate în epoca modernă au pus accentul și pe obținerea de informații din trecut, parapsihologia menționând existența unei “memorii” a planetei pământ denumită uneori “eter reflector”, iar alții “cronica akasha”. Unul dintre experimenterii de notorietate mondială a fost Edgar Cayce, care a devenit celebru în urma “citirii” sau mai exact spus a vizualizării unor imagini din “cronica akasha”, care au adus în atenția publicului evenimente demult uitate din trecutul pământului. (38)

Este de la sine înțeles că fenomenele de decorporare (*out of body experience*), clarvedere călătoare (*traveling clairvoyance*), clarvederea simplă (*clairvoyance, the second sight*), percepție extrasenzorială (*extrasenzorial perception*), vizualizarea unor evenimente din trecut (*retroognition*) nu sunt noi, ci aparțin genului uman încă de la debutul istoriei oamenilor pe pământ. Multe dintre experiențele raportate de contactorii contemporani erau prezente, cu unele variațiuni, și în timpul tranșelor inițiatice realizate în templele din primistorie, în care inițiații se decorporau voluntar, vizitau “lumea de dincolo” și luau contactul cu diverse ființe decorporate, în principal cu zeii. Alți actori, aceleași măști. Spre deosebire însă de cei din epoca modernă, specialiștii conectării din antichitate foloseau în scopul decorporării diverse poțiuni sau substanțe ce induceau stările de transă, de extaz sau de decorporare - de exemplu cânepa arsă, plantele aromatizate, mătrăguna etc.

În cazul inițiaților din vechime, contactul direct cu zeii declanșa o interacțiune energetică și informațională intensă în urma căreia inițiatul percepea în ființa sa, prin inducție spirituală, caracteristicile zeului și istoria personală a acestuia. Interacțiunea prin inducție spirituală dura extrem de puțin, dar bogăția informațională asimilată de inițiat era imensă. Zeul

sau ființa decorporată se revela inițiatului, iar acesta afla, printr-un flash informațional extrem de intens, cine este zeul, ce face și care este istoria sa personală. De asemenea, prin revelarea ființei sale intime, zeul își dezvăluia inițiatului numele său ascuns, nume cunoscut doar de intimii săi.

Tocmai rezultatele acestor demersuri de ordin spiritual au fost consemnate în mituri. Miturile nu au fost altceva decât dări de seamă sau rapoarte laconice (un fel de *aide-memoire*), realizate după *știința listelor*, ale unor astfel de experiențe.

### ❧ A cincea diviziune a muncii ❧

În antichitate, specialiștii conectării au apărut în urma unei importante diviziuni a muncii. Precum a fost menționat, prima diviziune a muncii a fost cea dintre bărbați și femei; a doua a fost cea dintre păstori și agricultori, a treia s-a produs prin apariția meșteșugarilor, a patra s-a produs pe fundalul stratificării tot mai accentuate a societății, ce a culminat cu apariția comercianților, a războinicilor și, mai ales, cu apariția elitei conducătoare: nobilimea. În fine, a cincea diviziune a muncii, deocamdată nerecunoscută ca atare de istoriografie, a fost cea între oamenii obișnuiți și cei care aveau acces la aspectele spirituale ale lumii. Această ultimă diviziune a muncii corespunde diviziunii metafizice dintre sacru și profan, dintre fenomen și numen, dintre material și transcendent. Tocmai rezultatul travaliului specialiștilor conectării la aspectele transcendente ale lumii a fost concretizat în mituri.

Firește, concepția mitică nu s-a constituit ca un tot unitar; ea a suferit modulații de limbaj și de structură, în funcție de calitatea specialiștilor conectării, precum și în funcție de specificul cultural și mental al popoarelor în care a apărut. În acest context este foarte important de remarcat



faptul că, indiferent de popor, concepția mitică a precedat apariția marilor vetre de civilizație - a precedat apariția templelor, a marilor sanctuare, precum și a tuturor celorlalte artefacte cunoscute astăzi. Templele și sanctuarele au fost construite având ca fundament concepția mitică.

Specialiștii conectării din antichitate pot fi împărțiți în mai multe categorii. Prima categorie a fost formată din cei care pot fi desemnați prin termenul de *aleși*. A doua categorie a fost formată din cei care pot fi desemnați prin termenul de *inițiați*. A treia categorie a fost formată din mitografii, iar a patra din scholiați, comentatori sau analiști. Deși în vorbirea curentă pot să însemne cam același lucru, este vorba despre categorii diferite.

Prima categorie de contactori a fost formată așadar din *aleși*, care pot fi considerați *personalitățile alfa* în procesul de educare spirituală a oamenilor. Miturile precizează în mod clar, textual, că specialiștii conectării din această categorie *au fost aleși* de ființe transfizice să transmită informații de ordin transcendent al semenilor lor sau să desfășoare activități specifice. *Aleșii nu au fost inițiați* în sensul care se acordă astăzi acestui cuvânt, adică nu au urmat un program coerent de transformare ființială (precum cei care urmează diverse tehnici de “autoîmbunătățire”), iar alegerea lor de către ființele transfizice s-a datorat unor motive de neînțeles pentru ei și mai ales pentru contemporanii lor. În majoritatea cazurilor, *aleșii* s-au născut în condiții speciale, de-a lungul vieții au avut de înfruntat diferite adversități, dar au fost salvați în condiții miraculoase. În urma unui eveniment major - fie o criză existențială, fie un accident, fie o primejdie iminentă - aleșilor li s-a trezit vocația ce dormita latentă.

Aleșii pot fi clasificați în patru categorii, în funcție de activitatea desfășurată. Aleșii din prima categorie s-au dedicat căii contemplative, retrăgându-se din societate în păduri sau

în locuri pustii. Cel mai adesea, aleșii din această categorie și-au comunicat experiențele prin intermediul unor discipoli. Aleșii din a doua categorie au decis să se înregimenteze cultural, devenind sacerdoți. Sacerdoții au dat impulsul decisiv în formarea cultului și în construirea templelor. În majoritatea cazurilor, sacerdoții au stat în umbra conducătorilor politici ai momentului, educându-i sau manipulându-i, în funcție de împrejurări. A treia categorie de aleși a fost alcătuită din cei care au decis să ocupe diferite funcții militare sau politice, devenind regi, împărați sau despoți (conducători militari mai mult sau mai puțin luminați). Unii dintre aceștia (de exemplu, Alexandru Macedon) au făcut afirmația - reținută de istoriografie - că au fost desemnați de ființe de natură spirituală să îndeplinească o anumită misiune (Alexandru Macedon afirma bunăoară că a fost ales de Zeus). A patra categorie de aleși a îmbinat două sau mai multe caracteristici ale celorlalte categorii. Mulți dintre ei au îndeplinit o funcțiune dublă: cea de sacerdot și cea de conducător politic sau militar, fiind desemnați în arealul mediteraneean prin expresia *pontifex maximus*.

Istoriografia face abstracție de activitatea aleșilor, pe care nu-i recunoaște ca fiind motorul dezvoltării spirituale a membrilor societăților arhaice. Totuși, aleșii, indiferent de categorie, au devenit punctul de pornire al unei aventuri spirituale de mare anvergură - al unei *gesta*. Ei au oferit oamenilor modele comportamentale și concepții pe baza cărora s-au constituit vechile civilizații. Concepțiile și modelele lor comportamentale s-au perpetuat mii de ani. Concepția particulară a unui *ales* a devenit *zeitgest*, fiind adoptată de un mare număr de oameni, care s-au inițiat pentru a accede la tainele revelate de acesta.

A doua categorie de specialiști ai conectării a fost alcătuită din *inițiați*. Inițiații au fost acele persoane care au

perpetuat concepțiile și modelele comportamentale promovate de *aleși*, adică de “personalitățile alfa”. Pentru a deveni capabili să perpetueze concepțiile *aleșilor*, aceste persoane s-au inițiat pentru a le semăna din punct de vedere ființial. Un inițiat nu este un *ales*, ci o persoană care urmează un program de instruire. Abia la sfârșitul instruirii această persoană poate primi titulatura de inițiat.

O categorie aparte de specialiști ai conectării a fost formată din *șamani* (denumire preluată din limbile popoarelor siberiene; la origine, prin termenul *șaman* era desemnată o persoană “tămăduitoare” sau “cunoscătoare”). Unul dintre autorii care a analizat în mod amănunțit concepția șamanică a fost Mircea Eliade, care preciza că în antichitate oamenii puteau deveni șamani prin “vocație spontană, prin transmiterea ereditară a acestei profesii, prin decizie personală sau, mai rar, din voința clanului”. Extazul șamanic, afirma autorul citat, “implică, pe de-o parte, credința într-un suflet capabil să părăsească trupul și să călătorească singur în lume, iar pe de altă parte, convingerea că, într-o asemenea călătorie, sufletul poate să întâlnească anumite ființe supraumane.” Stările de transă erau provocate la șamani de activități precum dansul, mișcări necontrolate ale trupului, inhalarea fumului unor plante halucinogene, bătaia tobelor etc. Cu toate că stările de extaz erau provocate în mod artificial prin acțiuni exterioare ce nu aveau nimic în comun cu spiritualitatea aleșilor, șamanii se conectau destul de ușor la aspectele spirituale ale cosmosului. Scopul declarat al șamanilor a fost de a deveni canale de contact dintre lumea de dincolo și lumea materială. (40)

A treia categorie de contactori - categoria cea mai cunoscută - a fost formată din mitografii. Mitografiile au continuat, pe un alt plan, opera aleșilor și inițiaților; uneori mitografiile au fost inițiate, alteori nu. Având “știință de carte”,

mitografii au consemnat în scris rezultatul experiențelor aleșilor și inițiaților. Mitografii au fost producătorii *de facto* ai miturilor.

După categoria mitografilor a mai apărut pe scena istoriei și a patra categorie - cea a “comentatorilor”, denumiți de vechii greci *scholiați*. Scholiații n-au făcut însă parte din rândul specialiștilor conectării; scholiații n-au fost aleși, nici inițiați, ei mulțumindu-se să preia concepțiile acestora, să le transmită mai departe și să le comenteze. Uneori - de fapt, de cele mai multe ori - comentariile și glosele scholiaților au deformat sensurile inițiale ale operelor vechilor aleși și inițiați.

Scholiații au apărut abia când vechile mituri erau pe cale de a se pierde în uitare; meritul cel mai mare al scholiaților a fost că au salvat scrieri deja pe cale de dispariție în peisajul mediatic destul de redus al acelei epoci. Majoritatea miturilor ce au străbătut timpul până în prezent fac parte cu precădere din această categorie.

Concluzia este că trebuie respinse interpretările istoriografiei de orientare materialistă potrivit căreia miturile au fost rodul unei “gândiri sălbatice” specifică oamenilor “preistorici” care, înspăimântați de dezlănțuirea forțelor naturii, au debitat fantezii, după cum trebuie respinse interpretările potrivit cărora miturile au fost “reportaje naive” ale unor oameni “primitivi” care n-au înțeles prea bine ceea ce au văzut. Miturile au fost producții ale persoanelor “trezite” care au reușit să acceseze aspectul spiritual al lumii.

În analiza miturilor trebuie ținut cont și de faptul că aspectul spiritual al lumii poate fi accesat în mod diferențiat, iar modalitatea de transcendere - amplitudinea și variația de fază a operațiunii - a condus de-a lungul timpului la rezultate diferite.

## ❧ Paradigmele concepției mitice ❧

Datorită faptului că au existat modalități diferite de accesare a aspectului spiritual, înseamnă, implicit, că au existat “specializări” diferite în rândul contactorilor, inițiatorilor, mitografilor și scholiaților. Mai mult decât atât: au existat “orientări” doctrinare diferite.

Deși este foarte diversă, concepția mitică poate fi totuși simplificată tematic. Cercetătorii moderni au clasificat miturile în funcție de mai multe criterii.

Astfel, Mircea Eliade, clasifica miturile în mituri ale începutului și ale sfârșitului (cosmogonice și eschatologice), mituri ale originilor, mituri despre zei, mituri antropogonice, mituri ale transformării, mituri ale corpurilor cerești și ale naturii, mituri despre eroi civilizatori. Miturile originilor descriu originea a tot ce există; miturile cosmogonice descriu creația lumii; miturile despre zei descriu procesul teogonic; miturile antropogonice descriu apariția ființelor umane; miturile transformării descriu schimbările cosmice majore, inclusiv apariția morții; miturile despre corpurile cerești și despre natură descriu modificările produse în cadrul naturii, iar miturile despre eroi civilizatori descriu activitatea unor oameni care au adus servicii umanității. (10)

La rândul său, cercetătorul român Victor Kernbach clasifica miturile în patru categorii. Prima categorie este formată din miturile memoriale, care conșevă amintirea faptelor ancestrale. A doua categorie este formată din mituri fenomenologice, în care sunt incluse narațiunile cosmogonice, antropogonice și eschatologice. A treia categorie este formată din miturile cosmografice, care cuprind narațiunile teogonice. În fine, a patra categorie este formată din miturile transcendente, care explică condiția umană, destinul, viața și moartea. (15)

Un alt cercetător contemporan, S. Thompson, a clasificat miturile în felul următor: prima categorie cuprinde narațiunile despre Creator, despre zei, semizeii și eroii; a doua categorie cuprinde narațiunile despre cosmogonie; a treia cuprinde narațiunile despre trăsăturile topografice ale pământului; a patra categorie cuprinde narațiunile despre calamitățile și catastrofele lumii; a cincea cuprinde narațiunile despre instaurarea ordinii naturale; a șasea cuprinde narațiunile despre creația și rânduiala vieții umane; a șaptea categorie cuprinde narațiunile despre creația vieții animale; a opta categorie cuprinde narațiunile despre originea arborilor și plantelor; a noua cuprinde narațiunile despre caracteristicile plantelor. (10)

Cu toate că de-a lungul secolului XX s-a realizat un imens salt înainte, cercetarea mitologiei s-a oprit însă la jumătatea drumului. Chiar dacă unii cercetători au recunoscut că miturile descriu fenomene și evenimente reale, statutul lor de “istorisire adevărată” nu a fost acceptată decât, cel mult, teoretic. Analiza temeinică a miturilor trebuie să aibă ca premisă faptul că miturile n-au fost producții literare ale unor primitivi înspăimântați de trăsnete și fulgere, ci dezvoltări ale unor specialiști ai conectării, care au redat în scris experiențele la care au fost părtași. Miturile n-au fost altceva decât un fel de *aide-memoire* realizate de specialiștii conectării după “știința listelor”. Acesta este motivul pentru care, deși au existat deosebiri notabile în ceea ce privește specializarea și orientarea doctrinară a specialiștilor conectării, concepția mitică poate fi simplificată tematic foarte ușor.

Miturile popoarelor antichității prezintă, aproape fără excepții, aceleași constante tematice, idei fundamentale sau paradigme. Paradigmele concepției mitice sunt în concordanță cu paradigmele concepției de orientare spiritualistă promovată de specialiștii conectării din epoca modernă care au accesat

aspectul transcendent al lumii fie în mod accidental (*near death experience*), fie în mod voluntar (*out of body experience*). Relatările specialiștilor conectării din prezent diferă față de cele ale celor din primistorie prin limbajul mai specializat și prin gradul sporit de conceptualizare. De altfel, concepția mitică poate fi considerată primul avatar al concepției spiritualiste moderne.

Astfel, prima paradigmă (idee fundamentală sau constantă tematică) a concepției mitice se referă la problema principiului. După formularea folosită de filozoful Aristotel în cartea sa “Metafizica”, **“principiul este acel ceva care întemeiază tot ce există”**, iar de la definirea sa începe, de altfel, cunoașterea omenească. Spre deosebire de concepția materialistă care postulează preeminența unui principiu de ordin material (“materia”), pentru concepția spiritualistă principiul are o natură de ordin spiritual. Pentru concepția mitică, principiul este un element de natură spirituală - un zeu, o enstază (nestare) sau o stare amorfă precosmogonică (de exemplu: “abisul”, “haosul”, “noaptea” sau “apele primordiale”). În mituri, această paradigmă a fost evidențiată atât în narațiunile cu caracter cosmogonic, care descriu creația lumii, cât și în narațiunile cu caracter eschatologic, care descriu sfârșitul lumii; de asemenea a fost menționată laconic în miturile cu caracter teogonic.

A doua paradigmă se referă la cosmogonie; majoritatea miturilor afirmă că lumea este creația unui singur zeu care a ordonat și organizat starea precosmogonică denumită “abis”, “haos”, “apele primordiale” etc.

A treia paradigmă se referă la natura și alcătuirea cosmosului. Dacă pentru concepția materialistă cosmosul este alcătuit doar din aspectul material, pentru concepția spiritualist-mitică cosmosul are o natură binară, fiind alcătuit pe de-o parte dintr-un aspect spiritual (“cerul” sau “cerurile”),

iar de cealaltă parte dintr-un aspect material (“pământul”). Aspectul spiritual, pentru concepția mitică, este alcătuit din mai multe planuri sau paliere cuantice desemnate prin formulări de genul “cer” sau “ceruri”, “lumea de dincolo”, “infernul”, “regatul morților” etc. Concepția spiritualistă modernă a desemnat aceleași paliere prin denumiri alternative: “palierul eteric”, “palierul astral”, “primul inel fluidic”, “al doilea inel fluidic” etc. Raportat la palierul material, palierele cuantice transfizice au fost considerate uneori ca fiind paralele, alteori ca fiind superioare.

A patra paradigmă a concepției mitice se referă la originea, genealogia și istoria ființelor transfizice denumite zei. Această paradigmă este evidentă în narațiunile cu caracter teogonic. Miturile afirmau că zeii pot fi împărțiți în două mari categorii; de-o parte zeii considerați buni, iar de cealaltă parte zeii considerați răi. Miturile precizează că cele două categorii de zei sunt implicate într-o luptă continuă; zeii cei buni stăpânesc “cerul”, iar cei răi stăpânesc “infernul”. Această paradigmă a concepției mitice a fost concretizată în construirea templelor și în definitivarea cultului zeilor.

A cincea paradigmă a concepției mitice se referă la ființa omului, fiind prezentată cu precădere în narațiunile mitice cu caracter antropogonic. Miturile antichității afirmau că omul este rezultatul unei creații - fie a creației unui singur zeu, fie a creației mai multor zei. Omul, pentru concepția mitică, este alcătuit din trupul material și dintr-un element transfizic, desemnat prin termeni similari termenilor moderni suflet, spirit sau duh. Și concepția spirituală modernă alocă un spațiu larg acestei problematici, afirmând că, precum cosmosul, ființa omului este alcătuită pe de-o parte din trupul material, iar de cealaltă parte dintr-o structură de natură spirituală, desemnată prin termeni precum spirit, duh, suflet, aură (varia: corp eteric, corp astral, corp mental etc).



A șasea paradigmă a concepției mitice se referă la cunoaștere, care nu poate fi decât binară. Dacă cosmosul are două aspecte, iar omul are, de asemenea, două aspecte, material și spiritual, tot astfel se poate spune despre cunoaștere. Prima formă de cunoaștere se realizează prin intermediul trupului, a organelor de simț și a prelungirilor tehnologizate ale acestora. A doua formă de cunoaștere poate fi dobândită prin mijloace spirituale, inițiatice sau psihotronice (parapsihologice).

Dacă prima formă de cunoaștere nu necesită explicații suplimentare întrucât este comună tuturor oamenilor, a doua formă de cunoaștere necesită câteva aprecieri sumare. A doua formă de cunoaștere poate fi obținută de oameni prin două modalități. Prima modalitate are la bază modificarea întâmplătoare a parametrilor “normali” (psiho-mentali și spirituali), ce se poate realiza doar la persoanele care trec prin evenimente dramatice în cadrul existenței cotidiene. Cele mai răspândite evenimente dramatice sunt, precum a fost menționat, “experiențele la limita morții” (*near death experience*), morțile clinice și fenomenele de decorporare accidentală. A doua modalitate constă în urmarea unui program de inițiere sau, mai modern spus, de autoîmbunătățire psiho-mentală și spirituală prin intermediul căruia o persoană poate realiza transcenderea palierului material și poate accede la cunoașterea aspectelor de ordin spiritual ale lumii. Indiferent dacă au fost implicate în mod voluntar în cadrul vreunui program de autoîmbunătățire (*id est*: de evoluție spirituală sau, pe scurt, de inițiere) ori dacă au fost implicate accidental în urma unor evenimente dramatice, persoanele în cauză pot fi desemnate prin termenul de maximă generalitate de *specialiști ai conectării*.

A șaptea paradigmă a concepției mitice se referă la istorie. Dualitatea de la nivelul cosmosului, omului și

cunoașterii (dualitate generată de cele două aspecte complementare: material și spiritual) se manifestă și la nivelul istoriei; de-o parte istoria materială, iar de cealaltă parte istoria ființelor transfizice. Miturile au pus un accent deosebit asupra cunoașterii istoriei zeilor. De asemenea, miturile au pus un accent deosebit asupra activității ființelor denumite “eroi civilizatori” (*culture heroes*), despre care afirmau că au avut un rol important în procesul civilizării oamenilor. Dintre evenimentele trecutului cu mare impact asupra destinului umanității, miturile au evidențiat cu precădere perioada denumită “era de aur”, când zeii se manifestau alături de oameni și, mai ales, potopul.

A opta paradigmă se referă la fenomenul morții. Dacă concepția materialistă consideră că moartea este finalul definitiv al existenței oamenilor, concepția mitică afirmă că, într-un fel sau altul, o parte din ființa spirituală a oamenilor supraviețuiește morții. Această paradigmă a fost concretizată într-o multitudine de rituri ale înmormântării (“de trecere”), în construirea mormintelor și a templelor funerare și, nu în ultimul rând, în formularea unui cult al morților și al strămoșilor. Trebuie menționat și faptul că unele concepții mitice au luat în considerare nu numai supraviețuirea post-mortem a oamenilor, ci și reîncarnarea, palingenezia sau metempsihoza.

A noua paradigmă se referă la dezvoltarea spirituală a oamenilor și la fenomenul transcenderii. Precum a fost menționat, în epoca modernă dezvoltarea spirituală a oamenilor are un caracter preponderent experimental, realizându-se de cele mai multe ori individual prin practicarea unor tehnici “de autoîmbunătățire” sau de “evoluție personală”. Spre deosebire de epoca modernă, în primistorie dezvoltarea spirituală a oamenilor a avut un caracter preponderent inițiativ, realizându-se într-un cadru

instituționalizat, în temple, sub supravegherea unor hierofanți; experiențele inițiaților și contactorilor din antichitate au fost consemnate ulterior în mituri. De cele mai multe ori, narațiunile mitice conțin descrieri ale călătoriei unor aleși sau inițiați în “lumea de dincolo” (cer, infern etc), unde au intrat în contact cu zeii. A noua paradigmă este de fapt prelungirea celei care se referă la cunoaștere - mai precis spus la cunoașterea aspectului spiritual al cosmosului.

Deși paradigmele concepției mitice sunt asemănătoare (cel puțin până la un punct) cu paradigmele concepției spiritualiste moderne, există o diferență notabilă; această diferență poate fi regăsită chiar în definirea problemei principiului. Astfel, la prima vedere, atât concepția spiritualistă modernă, cât și cea mitică oferă un răspuns comun la problema principiului: afirmă că la temelia cosmosului se află un principiu de natură spirituală, nu unul de natură materială. Pentru concepția spirituală modernă, care are o orientare creștină, *principiul* este Dumnezeu; Dumnezeu este creatorul cosmosului, atât al aspectului “văzut”, lumea materială, cât și al aspectului “nevăzut” - lumea spirituală. Spre deosebire însă de concepția spirituală modernă, vechile mituri afirmă că *principiul* (“acel ceva ce întemeiază tot ce există”) este fie un zeu oarecare, fie un grup de zei, fie o stare amorfă ce precede creația - de exemplu, haosul. De fapt, fiecare etnie sau seminție antică considera că zeul propriu este “adevăratul” creator al lumii. Așadar, nu este suficientă doar constatarea cu caracter general că la temelia cosmosului se află un principiu de natură spirituală; *principiul trebuie identificat și definit în termeni optimi, iar pentru aceasta trebuie aplicată orientarea creștină a concepției spiritualiste.*

Orientarea creștină are ca punct de plecare afirmația că la originea cosmosului, a oamenilor și a istoriei se află Dumnezeu. Așadar, Cauza Primă a tot ce există este

Dumnezeu. Dumnezeu este creatorul întregului cosmos - a “cerurilor” și a “pământului”. Afirmatia că Dumnezeu este creatorul “cerurilor și al pământului”, implică, de asemenea, stabilirea lipsită de echivoc a Identității Sale. Stabilirea Identității lui Dumnezeu a devenit imperios necesară datorită faptului că în ultima perioadă de timp tot mai multe surse de informare au prezentat identificări forțate ale lui Dumnezeu cu zeii menționați în miturile antichității.

În mod firesc, stabilirea Identității lui Dumnezeu trebuie să pornească atât de la textul Vechiului Testament, cât și de la textul Noului Testament. Astfel, în spiritul textului Vechiului Testament, Dumnezeu este Cel despre care Moise (autorul, prin tradiție, al primelor cinci cărți ale Vechiului Testament), afirma chiar în primul verset al Genezei că este creatorul “cerurilor și al pământului”: “Întru început Dumnezeu a făcut cerurile și pământul. Iar pământul era nevăzut și neorânduit, întuneric deasupra genunii și Duhul lui Dumnezeu se purta peste apă”. (Geneza 1; 1-3) Trebuie precizat în acest context că formularea “cerurile și pământul” este în deplin acord cu textul ebraic original al Vechiului Testament, unde termenul “cerurile” este la plural (deși în multe traduceri apare la singular: “cerul”), iar termenul “pământ” este la singular, cu sensul “un pământ”. Pentru a preîntâmpina orice confuzie cu privire la acest subiect și totodată pentru a stabili Identitatea lui Dumnezeu, Moise afirma că “Dumnezeu judecă în mijlocul dumnezeilor” și că “alți dumnezei se închină Lui”, întrebându-se: “Cine este asemenea Ție între dumnezei, Doamne?” Răspunsul, evident retoric, al lui Moise este elocvant: “Nimeni nu e ca tine între dumnezei, Doamne”. (Ieșirea, cap 15 - 11; Ps. 86 - 8; Ps. 97; 7 - 9).

De asemenea, în spiritul Noului Testament, Dumnezeu este Cel pe care Iisus Hristos l-a numit Tată. “Iar Eu și Tatăl Meu una suntem” - afirma Iisus Hristos (Ioan; cap 10; 30).

Ținând cont permanent de această diferență fundamentală în ceea ce privește problema principiului, se poate afirma că toate celelalte paradigme pot fi regăsite, sub o formă sau alta, în mitologiile promovate de etniile și populațiile din Orientul antic: egipteni, mesopotamieni (sumerieni, akkadieni, asirieni), fenicieni etc. Cu toate acestea, analiza concepției mitice trebuie să evite generalizări facile de genul “toți zeii au fost la origine oameni divinizați după moarte”, și, firește, trebuie să evite exagerări de genul “toate miturile sunt rodul plăsmuirilor unor primitivi speriați de fulgere și tunete”. Mai mult decât atât: fiecare mit trebuie analizat în propriul sistem de referință; este eronată orice extrapolare, exagerare ori deformare a sensului original.

Miturile trebuie cercetate diferențiat, ținând cont de seminiția și etnia celor care l-au produs și pus în circulație; fiecare mit a prezentat adevărul particular al autorilor și, implicit, al etniei ori seminiției din care aceștia au făcut parte. Scrierile antice aveau un caracter exclusiv etnic - astăzi s-ar spune “național”, cu precizarea că în acea perioadă nu se formaseră națiuni în sensul actual, deci nu se putea vorbi despre o conștiință națională, astfel că comparația, voit exagerată, este pusă între ghilimele de rigoare. Fiecare etnie avea o conștiință foarte clar definită, chiar agresivă. De aceea, fiecare mit trebuie tratat avându-se în vedere că a fost scris doar pentru uzul intern al etniei respective. Nu trebuie identificate bunăoară miturile ebraice cu cele sumeriene, cu cele persane sau cu cele ale altor etnii sau populații. Nici zeii diferitelor etnii nu trebuie identificați unii cu alții. Nici Dumnezeu nu trebuie identificat ori confundat cu vreun zeu, dar nici zeii între ei.

Așadar, premisa de la care trebuie să înceapă analiza miturilor este că fiecare etnie antică a avut propria sa concepție cu valoare de *zeitgeist*, care a fost elaborată de

aleșii, inițiații și mitografii proprii. De asemenea, trebuie luat în considerare faptul evident că majoritatea miturilor care au străbătut timpurile până în ziua de astăzi sunt doar sinteze târzii, realizate în perioada de final a antichității. În perioada de final a antichității, miturile originale au suferit adaptări sau reformulări. La origine însă, miturile n-au fost altceva decât relatări ale experiențelor aleșilor și inițiaților.

În perioada de final a antichității, cam începând cu epoca în care a trăit deja-menționatul Euhemeros, unii scholiați sau comentatori au început să identifice zeii diferitelor etnii în totală necunoștință de cauză - probabil datorită faptului că n-au fost inițiați. Ceea ce probabil a declanșat iritarea adevăraților inițiați.



## EXAMPAEOS

### ❧ Monoteismul primordial ❧

Istoriografia modernă - sau discipline derivate din ea - consideră, destul de puțin întemeiat, că istoria spirituală a oamenilor pe pământ a avut un caracter “evolutiv”.

Istoriografia presupune că, în prima etapă a evoluției societății, oamenii preistorici - “paleantropii” -, aflați într-un stadiu incipient de dezvoltare mentală, fiind înspăimântați de ploii, trăznete sau fulgere, au început să venereze fenomenele meteorologice; apoi, nu se știe din ce cauză, au început să venereze stânci, animale și plante pe care le-au considerat ca fiind “animate” (stadiul “animist”). Apoi, istoriografia presupune că, după o altă perioadă în care s-au mai maturizat, strămoșii preistorici, adică “paleantropii”, au început să venereze făpturi decorporate, pe care le-au denumit zei, și cărora le-au construit în cele din urmă statui și temple. Cu venerarea zeilor a început de fapt istoria oamenilor, conchide istoriografia de orientare materialistă.

Nimic mai fals. Trecând peste faptul că cei care au născocit un astfel de scenariu au fost denumiți “savanți”, se poate afirma că analiza surselor documentare din antichitate relevă faptul că prima concepție spirituală din istorie nu a fost generată de spaima “paleantropilor” de fulgere și trăznete, oricât de năpraznice și dezlănțuite vor fi fost în acea perioadă,

ci de experiența nemijlocită a specialiștilor conectării la aspectele spirituale. Prima etapă a “evoluției” oamenilor pe pământ a fost caracterizată printr-o maturitate spirituală deplină, astfel că nu trebuie să constituie vreo surpriză că în primistorie a existat un *monoteism primordial*, a cărui caracteristică definitorie a fost credința în Dumnezeu. De fapt, în acest caz, termenul credință este aproximativ. În acea perioadă exista convingerea fermă, bazată pe experiență, că Dumnezeu există. Dumnezeu, dacă este permisă o astfel de afirmație, făcea parte din familia oamenilor - Dumnezeu era considerat Capul familiei oamenilor.

Monoteismul primordial, credința în Dumnezeu, a existat așadar cu mult timp înaintea apariției politeismului și, evident, cu mult timp înaintea apariției monoteismului “istoric”, promovat prin intermeiul lui Moise. Analiza surselor documentare din antichitate dezvăluie și faptul că, după o perioadă relativ lungă de timp, monoteismul primordial a fost înlocuit în conștiința oamenilor cu politeismul - credința în mai mulți zei sau, mai exact spus, credința în *alți* zei. Răspândirea politeismului pe o arie foarte largă a făcut ca străvechea concepție monoteistă să fie ocultată. În cele din urmă, după multe secole, monoteismul a fost reformulat și revitalizat de Moise.

Monoteismul primordial a fost inserat în conștiința oamenilor de prima mare categorie de specialiști ai conectării care și-au făcut cunoscută prezența în istorie: *aleșii* (care nu trebuie confundați cu *inițiații*) - mai exact spus, de aleșii lui Dumnezeu. Primii aleși au fost desemnați direct de către Dumnezeu să transmită informații de natură transcendentală semenilor lor și, dacă este permisă și această formulare, să-i reprezinte interesele. Desemnarea, direct de către Dumnezeu, a ilustrelor personalități denumite *aleși* s-a datorat, cel mai adesea, unor caracteristici native ale acestora. Prima misiune



a aleșilor a fost să mărturisească în fața oamenilor că Dumnezeu este creatorul cerurilor și al pământului. A doua misiune a aleșilor, cu nimic mai prejos decât prima, a fost de a mărturisi că Dumnezeu a instituit o Ordine de Drept Divin, pe care toți oamenii sunt datori să o respecte. Ordinea de Drept Divin se bazează pe un set de legi ce pot fi înțelese și ca “Porunci ale lui Dumnezeu”. Aceste porunci au fost reformulate, peste secole, de Moise în Decalogul.

Aleșii, “personalitățile alfa” ale primistoriei, au introdus modele conceptuale și comportamentale precise. Atitudinile conceptuale ale aleșilor au devenit *zeitgeisturi*, iar modelele lor comportamentale au fost considerate demne de urmat în acea epocă. Aleșii au avut discipoli. Pentru a fi asemenea maeștrilor, discipolii au urmat programe de dezvoltare psihomentală, somatică și spirituală denumite inițieri; așa au apărut inițiații. După dispariția fizică a aleșilor, transmiterea concepției și promovarea modelului comportamental instituit de aceștia a revenit inițiaților. Inițiații nu au fost însă aleși de Dumnezeu, ci au fost oameni obișnuiți care, în urma unor antrenamente ce aveau ca scop dezvoltarea spirituală, au devenit, la rândul lor, specialiști ai conectării. De fapt, inițiații au fost prima categorie de specialiști ai conectării recunoscută parțial de istoriografie, care, așa cum a fost menționat, nu a luat în considerare existența aleșilor. De multe ori, istoriografia nu a luat în considerare nici activitatea inițiaților, ceea ce a lăsat un gol imens în cunoașterea epocilor de început ale umanității.

Primul mare ales referitor la care există mărturii documentare foarte solide a fost patriarhul Enoch. Demersul spiritual al patriarhului Enoch aparține unei epoci foarte vechi: epoca antediluviană. Deloc întâmplător, etimologia numelui patriarhului Enoch vine de la ebraicul *Hanok*, care înseamnă “învățătură”. Prin extensie, numele său a devenit un

epitet: Învățătorul, Cunoscătorul sau Înțeleptul. Alesul Enoch a fost menționat atât în Vechiul cât și în Noul Testament. Despre Enoch, Vechiul Testament afirmă că “a umblat cu Dumnezeu trei sute de ani; și a născut fii și fiice. Toate zilele lui Enoch au fost de trei sute șaiszeci și cinci de ani. Enoch a umblat cu Dumnezeu, apoi nu s-a mai văzut pentru că l-a luat Dumnezeu”. (Geneza Cap 5, 21-24). La rândul său, Noul Testament, prin apostolul Pavel, afirmă că “prin credință, Enoch a fost luat de pe Pământ ca să nu vadă moartea și nu s-a mai aflat pentru că Dumnezeu îl strămutase.” (Evrei;11, 5).

În afara Vechiului și Noului Testament, există mențiuni referitoare la Enoch în mai multe scrieri antice, unele dintre ele fiind uitate o lungă perioadă de timp și redescoperite în epoca modernă: *Cartea Jubileelor*, *Cartea lui Enoch*, varianta etiopiană, *Cartea secretelor lui Enoch*, apocriful slavon și *Cartea lui Enoch* - varianta ebraică. Dintre acestea, cele mai complete sunt *Cartea lui Enoch*, varianta etiopiană și *Cartea secretelor lui Enoch*, varianta slavonă.

*Cartea lui Enoch* - varianta etiopiană - a fost descoperită în 1773, de călătorul englez James Bruce, care a adus din Etiopia în Anglia trei exemplare scrise în limba *ghez*, limba sacră a creștinilor etiopieni. Traducerea etiopiană a fost realizată după un exemplar scris în limba greacă, la începutul erei creștine; traducerea greacă a fost realizată, la rândul ei, după o versiune și mai veche, scrisă în limba aramaică.

La rândul ei, *Cartea secretelor lui Enoch* - varianta slavonă - a fost scrisă în forma actuală la începutul erei creștine în limba greacă, pe teritoriul Egiptului. Ulterior, cartea a fost copiată și a ajuns în răsăritul Europei, fiind tradusă în limba slavonă și păstrată o lungă perioadă de timp în Rusia și Serbia, motiv pentru care există două versiuni: una sârbească și cealaltă rusească. Cele două versiuni au fost descoperite în anul 1880 și, respectiv, 1886.

În cărțile ce-i poartă numele, Enoch a descris cu lux de amănunte felul în care *a fost ales* de către Dumnezeu. Astfel, după cum este menționat în varianta etiopiană a cărții sale, Enoch a fost “un om înțelept, un mare adept, iar Domnul a avut mare iubire pentru el și l-a luat la El, ca să primească lucrurile cele mai divine și să fie martor al înțelepciunii și măririi nemaivăzute a veșnicei împărății a Dumnezeului celui Atotputernic”. Tot în varianta etiopiană, Enoch a fost caracterizat ca fiind “om drept, care a mers în fața Domnului, *când ochii lui au fost deschiși* și când a contemplat o descoperire sfântă în ceruri”. Îngerii, mărturisește Enoch într-un alt fragment, “mi-au dat minte să înțeleg cele ce am văzut.” În fine, într-un alt fragment, potrivit proprie mărturii, Enoch a călătorit la ceruri în duh: “duhul meu s-a ascuns și și-a luat zborul spre ceruri”. (45)

La rândul ei, *Cartea secretelor lui Enoch*, varianta slavonă, completează subiectul afirmând că patriarhul Enoch “a fost ridicat la ceruri” de doi oameni extrem de mari, ale căror fețe “străluceau ca soarele, cu ochii ca două lumini aprinse”, unde i-au fost dezvăluite tainele lui Dumnezeu. Varianta slavonă afirmă că Enoch a vizitat “cele zece ceruri suprapuse, a văzut cu proprii săi ochi cohorteles nesfârșite de îngeri”, iar în al zecelea cer s-a prosternat în fața Scaunului de Domnie al lui Dumnezeu. Enoch l-a văzut în mod direct pe Dumnezeu. Însuși Dumnezeu i-a dezvăluit lui Enoch marile taine ale creației Sale, îndemnându-l totodată să le comunice oamenilor, motiv pentru care, la întoarcere, Enoch a scris mai multe cărți (360 de cărți) pe care le-a făcut cunoscute tuturor discipolilor săi.

Cel mai impresionant eveniment din *Cărțile lui Enoch* - și din toată literatura ce tratează acest subiect - este cel în care Enoch s-a aflat în fața lui Dumnezeu, Creatorul cerurilor și al pământului. “În cel de-al zecilea cer Aravot, am văzut eu -

afirmă Enoch - chipul Domnului, ca fierul încins, luminând ca un foc. Așa am văzut eu fața Domnului; și fața Sa este inefabilă, strălucitoare și înfricoșătoare și foarte, foarte strașnică. Dar cine sunt eu ca să vorbesc de ființa cumplită a Domnului și despre fața Sa minunată? Și nu pot spune de mulțimea instruită și de mulțimea de voci a tronului Său; splendid și nefăcut de mâini, nici de ce-i împrejurul Lui, trupe de heruvimi și serafimi, nici de cântările lor veșnice, nici de frumusețea lor veșnică; și cine poate descrie splendoarea inefabilă a gloriei Sale ? (45)

Varianta slavonă a *Cărții secretelor lui Enoch* conține, de asemenea, un fragment de excepțională importanță, în care Însuși Dumnezeu i-a dezvăluit lui Enoch “întreaga facere a cerului și a pământului”. “Toate pe care le-am creat - i-a spus Dumnezeu lui Enoch -, le-am făcut din nimica și lucrurile văzute din cele nevăzute. Căci până ce lucrurile să devină văzute, Eu însumi umblam prin lucrurile nevăzute, asemeni soarelui de la est la vest și de la vest la est. Dar până și soarele are pacea lui, însă Eu pace nu am, fiindcă Eu am creat toate lucrurile și am conceput gândirea și fondarea locuinței ei și din ea am creat lucrurile văzute.” Dumnezeu l-a informat pe Enoch că a creat totul prin intermediul poruncii Sale, iar primul element pe care l-a creat a fost Lumina dintru începuturi. “Și am poruncit Eu - i-a spus Dumnezeu lui Enoch - ca lucrurile văzute să iasă jos, din cele nevăzute”. “Eu am stat - afirmă Dumnezeu - în mijlocul acelei lumini, care a ieșit și astfel a fost născută lumina din lumină”. “Și am văzut că era bine. Și mi-am amplasat pentru mine tronul Meu și m-am așezat pe el și am zis luminii: Așează-te sus deasupra tronului și fii întemeierea cea mai înaltă! Căci deasupra luminii nu este nimic altceva și am urcat și am privit în sus de pe tronul meu.”

Creația propriu-zisă a debutat când Dumnezeu a decis să scoată pe cele văzute din cele nevăzute: “și am luat din

lumină și s-a făcut apa și am întins-o peste întuneric - i-a spus Dumnezeu lui Enoch -, dedesubtul lumini și apoi prima dată am făcut apa, adică adâncimile și am făcut întemeierea luminii împrejurul apei și am făcut șapte cercuri de dinăuntru”. “Și am despărțit lumina de întuneric, ceea ce s-ar spune, din mijlocul apelor încolo și încoace și am zis luminii să fie ziua și întunericului să fie noapte. Și a fost noapte și a fost ziua, *prima zi*. Apoi am făcut prima dată cercul ceresc și am făcut ca apele de jos care sunt dedesubtul cerului, să se adune la un loc într-un întreg, iar apoi haosul s-a uscat și a fost așa. În afara valurilor, am făcut stânci dure și mari și din ele am îngrămădit uscatul. Și uscatul s-a numit pământ, iar mijlocul pământului l-am numit abis, adică adâncimile și am adunat marea într-un loc și am legat-o cu un jug. Apoi repede am făcut firmamentul. Iar în ziua aceea m-am numit Primul-Făcut.” (46)

În ziua a doua a creației, Dumnezeu a creat îngerii. “Și am tăiat din stâncă un foc mare și din foc am creat legiunile cerești de îngeri cu armele lor arzânde și cu îmbrăcămintea lor din flacăra arzătoare; și am poruncit ca fiecare să stea în ordinea sa”. Dar unul dintre îngeri s-a răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, și i-a atras și pe alții în răzvrătirea lui. “Iar unul din ordinea de îngeri din afară - a continuat Dumnezeu expunerea în fața alesului Său, Enoch - a întors ordinea întregă de partea lui, având o tendință cu neputință de realizat, să-și plaseze tronul său mai presus de norii de pe pământ, ca să obțină putere mai mare ca a mea. Și l-am alungat din înălțimi pe el și pe îngerii lui și a zburat prin aer încontinuu, până în adâncimile cele mai de jos.” (46)

În ziua a treia, Dumnezeu a creat Paradisul, iar în ziua a patra, a făcut firmamentul și luminătorii: “în ziua a patra am poruncit să fie mare lumină peste cercurile cerești. În primul, cel mai de sus cerc, am pus stelele, Kruno, iar în al doilea Afrodit, iar al treilea Aris, în al cincilea Zeus, în al șaselea

Ermis, în al șaptelea cea mai mică, Luna și le-am împodobit cu stelele cele mici, luminători ai nopți. Mai jos am așezat soarele, pentru a da lumină ziua și luna și stelele, pentru a lumina noaptea. Soarele e făcut așa să meargă, în acord cu cele douăsprăzece semne animalice ale constelației.” În ziua a cincea, Dumnezeu a creat peștii, păsările și viețuitoarele pământului, iar în ziua a șasea Dumnezeu l-a făcut pe om. Dumnezeu l-a denumit pe primul om Adam. În om este sădită “imaginea” lui Dumnezeu; așadar, Cartea lui Enoch afirmă că omul a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Dumnezeu i-a dat primului om înțelepciunea, arătându-i cele două căi: calea luminii și calea întunericului. “I-am zis lui: aceasta este bine și aceasta este rău, ca să știu dacă mă va iubi sau mă va urî; ca să-i știu pe cei din neamul lui, ce mă vor iubi. Căci eu am văzut natura lui, da el nu și-a văzut-o pe a sa. De aceea a păcătuit mai mult, iar eu am spus: “După păcat, ce va veni decât moartea ?” Apoi Dumnezeu a pus somnul în Adam, iar după ce a adormit i-a făcut dintr-o coastă femeie, “ca moartea să vină peste el prin femeie și am luat ultimul său cuvânt și am numit-o mamă, adică Eva.” (46)

Tot în ziua a șasea, Dumnezeu a făcut pe pământ pentru Adam o grădină denumită Eden (care nu trebuie confundată cu Paradisul, care a fost creat în ziua a treia). “Adam a trăit pe pământ și i-am creat o grădină în Eden în est - spune Dumnezeu -, ca să observe testamentul și să păzească porunca. I-am deschis cerurile lui, ca să-i poată vedea pe îngeri cântând cântări de victorie și lumina cea fără de întuneric”. Adam nu a stat decât cinci ore în Eden, fiind ispitit de diavol; “diavolul - explică Dumnezeu lui Enoch - a înțeles că eu vreau să zidesc o altă lume, căci Adam a fost domn pe pământ, s-o stăpânească și s-o controleze”. Cine este diavolul o spune chiar Dumnezeu: “diavolul este spiritul rău al locurilor de jos. Ca decăzut a fost numit Satana, precum numele lui ceresc era

Satanail. Așa el a devenit departe de ceilalți îngeri, însă natura sa nu a schimbat înțelepciunea sa, în ceea ce privește priceperea dreptății și a păcatelor. Și el a înțeles condamnarea sa și păcatele ce le-a săvârșit. De aceea el a complotat împotriva lui Adam, de aceea a intrat și a sedus-o pe Eva, dar pe Adam, nu l-a atins”. Reacția la intervenția lui satana nu a întârziat, dar însuși Dumnezeu precizează: “am blestemat ignoranța, dar ce am binecuvântat anterior, nu am blestemat. Căci nu l-am blestemat pe om, nici pământul, nici pe celălalte creaturi, ci fructul răutății omenești și fapta ei.” Adresându-se lui Adam, Dumnezeu a spus: “din pământ ești și din pământ de unde te-am luat, te voi întoarce; și nu te voi ruina, dar te voi întoarce de unde te-am luat. Ca să te iau iarăși la ce-a de-a doua venire a Mea. Și am binecuvântat toate făpturile mele văzute și nevăzute”. (46)

Creația s-a desfășurat, afirmă “Cartea lui Enoch”, de-a lungul a șase zile, iar în a șaptea zi, Dumnezeu s-a odihnit: “am binecuvântat - afirmă Dumnezeu - ziua a șaptea care este Sabatul.” A urmat însă a opta zi, ziua prezentă. “Și am numit și a opta zi de asemenea, ca această zi să fie prima-creată după creația mea. Astfel primele șapte, rezultă în forma a șapte mii, iar la începutul celei de-a opta mie, nu va mai fi timp, nici ani, nici luni, nici săptămâni, nici zile, nici ore.” (46)

Dincolo de dramatismul evenimentelor, cărțile ce-i poartă numele dezvăluie înainte de toate faptul că înțeleptul antediluvian Enoch a fost un *ales* al lui Dumnezeu. Ca *ales*, Enoch a prefațat istoria cunoașterii omenești. Cronologic, *alesul* antediluvian Enoch a fost primul om (cu excepția protopărinților Adam și Eva) care l-a văzut în mod direct pe Dumnezeu, a dialogat cu El și a aflat, spus chiar din gura Sa, care au fost principalele etape ale creației. Enoch a mărturisit că Dumnezeu este adevăratul creator al lumii, iar aceasta a fost prima și cea mai mare Revelație primită de un om direct de la

Dumnezeu. Enoch a fost primul ales din istorie care a promovat concepția monoteismului primordial. Enoch a scris ceea ce vazut în mai multe cărți (360 de cărți, potrivit propriei sale mărturii) pe care le-a lăsat “fiilor” săi, atât fiilor și nepoților săi de trup ce formau “casa” sa, cât și fiilor săi spirituali, adică discipolilor care i-au perpetuat concepția.

Totuși, după potop, monoteismul primordial promovat de Enoch (monoteism bazat pe prima și cea mai înaltă Revelație primită de un om direct de la Dumnezeu) a fost ocultat; în mod paralel, concepția politeistă s-a instaurat treptat în conștiința oamenilor de pe suprafața pământului. După multe secole în care concepția politeistă a fost promovată de-a lungul și de-a latul pământului, monoteismul primordial a fost reformulat și revitalizat de către Moise.

Moise (cca. 1250 înainte de Iisus Hristos) a fost ales de către Dumnezeu nu doar să scoată poporul israelian din robie, ci și pentru a deveni o persoană de contact prin intermediul căreia să fie dezvăluite oamenilor informații esențiale de natură transcendentală. Aceste informații au fost obținute de Moise prin Revelație Dumnezeiască. Deși nu există o analiză corespunzătoare referitoare la ceea ce se poate înțelege prin Revelație Dumnezeiască, este de presupus că Moise a văzut în imagini vii creația lumii. Se poate deduce, de asemenea, că aceste imagini i-au fost induse *alesului* Moise chiar de către Dumnezeu. Imaginile au fost extrase, dacă se poate spune astfel, chiar din Memoria Personală a lui Dumnezeu. Spus în mod profan, în decursul Revelației, conștiinței lui Moise i-au fost induse, prin Puterea lui Dumnezeu, imagini vii ce au avut ca subiect creația lumii, pe care apoi le-a dezvăluit în cuvintele epocii în care a trăit. Informațiile de natură transcendentală cu privire la creația lumii, obținute de către Moise prin Revelație Dumnezeiască, au fost sintetizate ulterior în primele unsprezece capitole ale Genezei.



Creația lumii a debutat, afirmă Moise în Geneza, “întru început”, când “Dumnezeu a făcut cerul și pământul. Iar pământul era nevăzut și neorânduit, întuneric deasupra genunii și Duhul lui Dumnezeu se purta peste apă. Și Dumnezeu a zis: “Să fie lumină.” Și a fost lumină. Și a văzut Dumnezeu că lumina era bună. Și a despărțit Dumnezeu între lumină și întuneric. Și a numit Dumnezeu lumina zi și întunericul noapte. Și a fost o seară și a fost dimineață: ziua dintâi.” În ziua a doua, Dumnezeu a făcut o “tărie”, care a “despărțit, la mijloc, apa de sub tărie de apa de deasupra tăriei. Și Dumnezeu a numit tăria cer.” În ziua a treia Dumnezeu a făcut uscatul și vegetația: “Apa de sub cer s-a strâns în locurile lor de strângere și s-a văzut uscatul. Dumnezeu a numit uscatul pământ, iar mulțimea apelor a numit-o mări.” În ziua a patra, Dumnezeu “a făcut cei doi luminători mari, luminătorul mare stăpân peste zi, și luminătorul mic, stăpân peste noapte, și stelele.” În ziua a cincea, Dumnezeu a făcut viețuitoarele mării, târâtoarele și zburătoarele, pe care le-a binecuvântat, zicând: “Creșteți, înmulțiți-vă și umpleți apele mărilor, iar zburătoarele să se înmulțească pe pământ.” În ziua a șasea, Dumnezeu a zis: “Pământul să scoată la iveală suflet viu, soi după soi, patrupeze, târâtoare și fiarele pământului sălbatice, soi după soi, și târâtoarele, soi după soi.” Tot în ziua a șasea, Dumnezeu a zis: “Să facem om după chipul nostru și după asemănare și să stăpânească peste peștii mării, peste zburătoarele cerului, peste animale, peste tot pământul și peste toate târâtoarele de pe pământ.” Și Dumnezeu l-a făcut pe om, după chipul lui Dumnezeu l-a făcut: parte bărbătească și parte femeiască i-a făcut.” În ziua a șaptea, Dumnezeu “s-a odihnit, după toate lucrările pe care le făcuse. Dumnezeu a binecuvântat ziua a șaptea și a sfințit-o, pentru că atunci s-a odihnit după toate lucrările Sale, pe care Dumnezeu începuse să le facă.” (Geneza; cap 1).

După actul propriu-zis al creației lumii, Moise a descris evenimentele principale ale istoriei lumii: alungarea lui Adam și a Evei din Grădina Edenului, nașterea lui Abel și a lui Cain, asasinarea lui Abel de către Cain, nașterea celui de-al treilea fiu pe nume Set, care “a fost făcut după chipul și asemănarea lui Adam” (nu după chipul și asemănarea lui Dumnezeu), epoca celor șapte patriarhi, potopul. Moise afirmă că au supraviețuit potopului, îmbarcați pe o arcă, doar Noe și “casa” sa, formată din soție și din cei trei fii ai săi - Sem, Ham și Iafet - împreună cu nevestele lor. Moise a enumerat laconic urmașii celor trei fii ai lui Noe - Sem, Ham și Iafet. Moise a menționat, de asemenea, existența unei limbi primordiale, care în perioada post-diluviană încă era vorbită de toți oamenii de pe suprafața pământului. Unul dintre cele mai importante evenimente post-diluviene descrise de Moise a fost tentativa nereușită de construire a Turnului Babel, împărțirea limbilor și răspândirea oamenilor pe suprafața pământului.

În descrierea istoriei timpurii a oamenilor, Moise a evidențiat în primul rând genealogia seminției născută din coapsa celui de-al treilea fiu al lui Adam și Eva, pe nume Set.

Această seminție l-a interesat în cel mai înalt grad pe Moise nu pentru că ar fi fost singura de pe suprafața pământului, precum insinuează în ziua de astăzi unii cercetători mai zeloși, ci pur și simplu pentru că el însuși a făcut parte din ea. Stricto sensu, poporul evreu s-a format după potopul din vremea lui Noe și după prăbușirea Turnului Babel.

## ❧ Problema principiului ❧

Procesul promovării pe scară largă a concepției politeiste în primistorie este învăluit în obscuritate. Mulți istorici sunt de părere că, precum în domeniul științelor naturii, și în domeniul concepțiilor există o “evoluție”.

Istoricii respectivi sunt de părere că la începutul primistoriei, aflați într-un stadiu mental primitiv (“animist”), oamenii au venerat ființe decorporate pe care le-au denumit zei, generând astfel o concepție politeistă destul de confuză și de difuză, dar pe măsură ce au evoluat din punct de vedere mental și spiritual, au ajuns în cele din urmă să recunoască existența lui Dumnezeu; istoricii respectivi consideră că politeismul este o “boală” a copilăriei umanității abia ieșită din sălbăticie, iar monoteismul este apogeul maturității. Alți istorici consideră însă că zeii au fost plăsmuiri ale fanteziei oamenilor din vechime, astfel că, din punctul lor de vedere, orice analiză a acestui subiect este lovită de nulitate.

O variantă alternativă, mai “periată”, a fost oferită încă din antichitate de scholiatul grec Euhemeros, care considera că zeii au fost la origine regi umani divinizați după moarte; această concepție a fost preluată de-a lungul timpului de o lungă listă de epigoni care s-au întrecut în a aduce noi completări și argumente. Concluzia la care a ajuns concepția euhemeristă după nenumărate adaptări și reinterpretări pre sau post-moderniste, este că atât zeii, pe de-o parte, cât și Dumnezeu de cealaltă parte, nu există; în cele din urmă, concepția euhemeristă a dus la agnosticism și la ateism.

Pentru specialiștii conectării din primistorie zeii au fost însă ființe reale. Fiecare dintre zeii menționați de concepția politeistă a avut unul sau mai mulți aleși, inițiați și mitografi, prin intermediul cărora au fost promovate atitudini conceptuale formulate și modele comportamentale specifice. Autorii de facto ai concepției mitice de tip politeist au fost aleșii zeilor, propovăduitori au fost inițiații zeilor, cei ce le-au transpus în scris au fost mitografii, iar cei care le-au adus la cunoștința populației au fost preoții templelor.

Spre deosebire însă de concepțiile promovate de Enoch și Moise (care au afirmat că *principiul* este Dumnezeu),

vechile mituri afirmau că *principiul* (“acel ceva ce întemeiază tot ce există”) este fie un zeu oarecare, fie un grup de zei, fie e o stare ce precede creația - de exemplu, abisul, genunea, apele primordiale sau haosul. De fapt, fiecare populație, etnie sau seminție antică (căci despre națiuni în sensul actual nu putea fi vorba în antichitate) considera că zeul propriu este adevăratul creator al lumii - cu alte cuvinte, că este “cosmocreator” și “suprem”.

Totuși, în ciuda importanței ce i s-a acordat la început în mituri, zeul considerat “suprem” și “cosmocreator” a dispărut progresiv din orizontul de cunoaștere cotidian al semințiilor, etniilor și populațiilor antice, fiind ulterior eliminat din cult. Pentru a defini în mod optim acest aspect, cercetătorul român Mircea Eliade a introdus în ecuație conceptul *deus otiosus* - “zeu retras din lume” - cu referire la zeii care au fost considerați în timpurile primordiale “supremi”, dar care au dispărut din conștiința religioasă a oamenilor și implicit din cult. O categorie apropiată a fost formată din acei zei caracterizați prin epitetul *absconditus* (care s-au ascuns de ochii muritorilor). Eliminarea din cult a zeilor considerați “supremi”, afirmă autorul citat, s-a realizat în urma unui proces de substituie, locul lor fiind luați de zeii denumiți “fecundători”, care erau considerați “soți” ai unei “mari mame” (zeițe). (5)

O clasificare simplificată a zeilor realizată din perspectiva mitologiei comparate și a morfologiei religiilor antice cuprinde mai multe tipologii de zei: în capul listei se situa, pentru fiecare comunitate etnică sau seminție antică, un zeu “suprem” de origine uraniană (a cărui locuință era situată în “cer”), care, cel mai adesea, era considerat creator al lumii și al omului; ulterior, zeul considerat suprem a devenit *deus otiosus* sau *deus absconditus*. Urmau, în ordine ierarhică, zeii apăruiți pe eșichierul cosmosului în urma efortului creator al

zeului suprem; cei mai importanți dintre zeii subordonați, care cel mai adesea se manifestau prin intermediul “elementelor” sau “forțele” naturii, erau zeul Soarelui, zeul văzduhului (aerului), zeul pământului, zeul apei, zeul focului etc. Un rol important a fost atribuit zeițelor-mamă; o zeiță-mamă avea funcția de “născătoare” de progenituri în lumea materială. Miturile precizau totodată că zeii sunt ierarhizați într-o organigramă vastă denumită *pantheon* (gr. *pan*: tot; *theos*: zeu; toți zeii). Miturile au acordat o atenție proporțională și opozanților zeilor principali, opozanți care au fost promotori ale unor “războaie ale cerului” (*titanomahii*). Din această categorie au făcut parte zeii infernului - infernul fiind locul unde zeii pantheonului nu puteau pătrunde. De asemenea, un loc aparte în vechile mituri l-au avut “eroii civilizatori” (*culture heroes*), care însă nu au fost zei propriu-ziși, ci semizei, adică progenituri ale unor oameni întrupați (bărbați sau femei) cu zei. (13)

Miturile precizau că zeii au săvârșit multe acțiuni cu impact semnificativ asupra destinului umanității, inclusiv procreația unor ființe omenești fizice. Miturile tuturor semințiilor și etniilor antichității afirmău negru pe alb, fără a folosi metafore și fără nici un fel de simbolism, că protopărinții propriei etnii au fost zei - fiecare etnie cu zeul său. Precum Vechiul Testament afirma că există o seminție ce se trage din Adam și Eva via Set, tot astfel miturile celorlalte etnii antice afirmău că membrii etniei proprii (tribului, seminției sau populației) se trag dintr-un zeu. Sumerienii se considerau urmașii unui zeu, egipteni urmașii altui zeu, asirienii ai altuia și așa mai departe.

Din punct de vedere spiritual-mistic, despre zei se poate afirma că au *realitate ontologică* precum au bunăoară fantomele, strigoii sau alte ființe omenești decorporate care se manifestă în “lumea de dincolo”. Zeii nu au fost însă ființe

fizice; zeii nu au trăit niciodată pe pământ în sensul că nu au fost ființe întrupate, deși s-au manifestat uneori în lumea materială prin fenomene de materializare parțială sau totală, denumite de parapsihologia modernă *ectoplastie*, *aport*, *asport* și *aptraport*. Din punct de parapsihologic, materializarea unui zeu prin *ectoplastie* se aseamănă - cu limitările de rigoare - cu fenomenele spiritiste raportate în epoca modernă de diferiți mediumi mai mult ori mai puțin celebri (varia: mai mult sau mai puțin onești); un exemplu clasic a fost materializarea fantomei denumită *Katie King*, realizată prin intermediul mediumului Florence Cook între anii 1872-1874. (31)

Din punctul de vedere al manifestării (singurul care va fi analizat în această carte), se poate afirma că zeii au fost (și sunt) ființe decorporate de o calitate mai specială, care datorită faptului că nu s-au întrupat niciodată în lumea materială, nu au fost, precum afirmă Euhemeros și epigonii săi, regi divinizați post-mortem pentru fapte de eroism. Sensul spiritual al afirmației că zeii nu s-au întrupat niciodată în lumea materială este că nu au urmat traiectul naștere-copilărie-adolescență-maturitate-bătrânețe-moarte, ci doar s-au materializat în diferite scopuri, fiind observați de oameni. La apogeul materializării, un zeu se prezenta cu un trup ceva mai luminos decât al celorlalți oameni; luminozitatea trupului părea să provină din interior, ca și cum ar fi avut un neon interior. În răstimpul materializării zeul se comporta precum un om întrupat: respira normal, avea circulație sanguină, avea puls și probabil unele procese fiziologice.

Afirmația că un zeu materializat avea procesele fiziologice asemănătoare cu cele ale unui om obișnuit trebuie să fie cel puțin surprinzătoare, dar trebuie ținut cont de faptul că un proces similar a fost raportat și în cazul fantomei *Katie King*, menționat anterior, care avea pulsul de 75/min, în timp

de mediumul Florence Cook prin care se manifesta avea pulsul de 90/min. Asemănările se opresc în acest punct, dat fiind faptul că fantoma Katie King avea o aparență de trup gelatinoasă și fragilă. În schimb, trupul unui zeu materializat mustea de forță brută, acesta fiind aproape invincibil în raport cu oamenii întrupați. În cadrul materializărilor, zeii nu numai că făceau uz de forță, dar aveau și capacitatea de a procrea.

Înfățișările zeilor erau cele pictate pe pereții templelor; unii zei aveau forme antropomorfe, alții aveau forme semi-antropomorfe sau chiar semi-animaliere etc. Reprezentarea imagistică a zeilor nu implica nici un fel de simbolism, precum afirmă istoriografia materialistă; pur și simplu, pictorii din vechime i-au pictat așa cum i-au observat vizual. Trupurile zeilor materializați aveau dimensiuni apreciabile, depășind uneori trei sau patru metri înălțime. Unele dintre picturile și frescele de pe pereții mormintelor și templelor antice îi înfățișau pe zei mult mai înalți decât oamenii întrupați, ceea ce a determinat aceeași istoriografie de orientare materialistă să concluzioneze, în mod eronat, că pictorii și zugravii din vechime erau obligați să respecte un canon artistic ce prevedea ca făpturile denumite zei să fie pictate mult mai înalte decât oamenii.

Originea zeilor care s-au manifestat în antichitate era destul de variată, dar majoritatea zeilor aveau ca patrie “cerul”. “Cerul” avea în antichitate un înțeles transfizic, metafizic sau spiritual, astfel că nu trebuie confundat cu conceptele moderne de “cer” sau de “boltă înstelată”. În antichitate, prin “cer”, ca element generic, erau desemnate palierele cuantice superioare.

Sensul original al cuvântului “cer” promovat în vechile mituri s-a păstrat și în varianta ebraică a Genezei lui Moise. Pentru a desemna “cerul”, în varianta ebraică a Genezei au fost folosiți doi termeni: *šamaym* și *raqia*. Primul termen,

*šamaym*, a fost folosit chiar în primul verset, acolo unde scrie că “Dumnezeu a făcut *cerurile* și pământul”; termenul *šamaym* este scris la plural, iar termenul pământ la singular, cu sensul “un pământ”. Al doilea termen, *raqia*, este folosit în sensul fizic pentru desemnarea cerului văzut de pe pământ, fiind tradus prin *tărie*, precum în versetul “Dumnezeu a numit *tăria cer*”. (Geneza; 1, 3)

Prezentarea Genezei cu privire la succesiunea *zilelor* creației lui Dumnezeu și a etapelor cosmogonice principale dezvăluie cu aproximație perioada în care zeii au apărut pe eșichierul cosmosului; astfel, perioada apariției zeilor nu poate să fie decât una din primele patru zile ale creației. Deși primul verset al Genezei precizează laconic că, la început, “Dumnezeu a creat *cerurile* și pământul”, este evident din punctul de vedere al succesiunii evenimentelor, că după ce Dumnezeu a creat “*cerurile*”, a creat, implicit, și locuitorii lor; tot astfel, este de la sine înțeles că după ce a creat “pământul”, Dumnezeu a creat și locuitorii săi. Este evident că *cerurile* n-au rămas nelocuite, precum nici pământul n-a rămas nelocuit.

Bunăoară, tradiția ebraică - în special, doctrina Kabalei sintetizată în El Zohar - consideră că după creația “*cerurilor*”, dar înainte de creația pământului, adică în “prima zi” a creației, Dumnezeu a creat mai multe categorii de ființe transfizice, inclusiv ființele îngerești, aspect confirmat de altfel și în Cărțile lui Enoch, care menționează nesfârșitele cohorte de ființe îngerești pe care alesul Enoch le-a observat de-a lungul celor zece “*ceruri*” suprapuse. Enoch lasă să se înțeleagă că zeii au apărut pe eșichierul cosmosului în ziua a patra, când Dumnezeu a creat *cerurile cerești*: “în primul, cel mai de sus cerc, am pus stelele, Kruno, iar în al doilea Afrodit, iar al treilea Aris, în al cincilea Zeus, în al șaselea Ermis, în al șaptelea cea mai mică, Luna și le-am împodobit cu stelele cele mici, luminători ai nopți. Mai jos am așezat soarele, pentru a



da lumină ziua și luna și stelele, pentru a lumina noaptea”. Acestea au fost cuvintele pronunțate de către Dumnezeu, potrivit Cărților lui Enoch. (46)

Este, desigur, evident, că niciunul dintre zeii menționați de miturile antichității nu trebuie confundați ori identificați cu Dumnezeu; de altfel, nu trebuie identificați între ei nici zeii diferitelor popoare, etnii și seminții ale antichității.

### ☞ **Văzduhul: a patra “dimensiune”** ☞

Zei au fost așadar ființe transfizice reale a căror reședință poate fi situată în “cercurile cerești”, adică în zona denumită ulterior *văzduh*. Denumiri alternative pentru *văzduh* sunt “aerul” și “eterul”, ultimul fiind la rândul său împărțit în mai multe zone.

Văzduhul nu trebuie însă confundat *cu palierul astral* din nomenclatorul concepției spiritualiste moderne, nici *cu palierul eteric* propriu-zis, ci mai degrabă *cu palierul infraeteric*, care cuprinde partea inferioară a palierului eteric. Văzduhul metafizic (sau transfizic) nu este situat la nivelul cuantic al palierului material, ci într-o “altă dimensiune”, unii autori consideră că “văzduhul” (infraetericul) se află în “*a patra dimensiune*”, care este, firește, neperceptibilă prin intermediul simțurilor fizice, dar care poate fi accesat de cei care reușesc să se decorporeze (*out of body experience*) voluntar sau accidental.

Specialiștii moderni ai conectării la aspectele spirituale afirmă la unison că, imediat după palierul material, dar aflate într-o altă dimensiune (“a patra dimensiune”), se află palierul infraeteric, apoi palierul eteric, palierul astral, iar dincolo de acestea se află “cerurile lui Dumnezeu”, care se prezintă precum le-a descris Enoch în cărțile sale. Abia în cel de-al zecelea “cer” se află ceea ce Enoch a numit “Scaunul de

Domnie al lui Dumnezeu”. Ca nivel de profunzime cuantică, văzduhul este situat așadar în vecinătatea palierului material, fiind totuși destul de depărtat de cerul lui Dumnezeu.

Concluzia este așadar că cerul lui Dumnezeu este situat pe cel mai înalt nivel, iar văzduhul zeilor este situat într-un palier situat în vecinătatea celui material. Văzduhul, ca element metafizic, este despărțit de cerul lui Dumnezeu de mai multe paliere cuantice denumite tot “ceruri”. Problema este că văzduhul, ca element transfizic, a fost denumit în vechile mituri tot “cer” sau la plural “ceruri” (sau așa a fost tradus în epoca modernă), ceea ce a generat multe confuzii. Miturile precizau că fiecare zeu are propria sa reședință denumită “cer”, în care nu puteau pătrunde alți zei.

Iar dacă văzduhul poate fi comparat cu aerul sau, mai corect spus, cu atmosfera terestră, “cerurile” zeilor pot fi comparate cu norii; precum norii brăzdează atmosfera ce învăluie globul terestru, tot astfel enclavele zeilor brăzdează întinsa regiune denumită văzduh. Precum un nor, o enclavă a unui zeu este o “lume”, având cu aproximație o formă sferică sau lenticulară. Miturile n-au exagerat prin nimic descriind astfel de enclave, astfel că degeaba încearcă majoritatea exegeților moderni să le interpreteze alegoric sau prin intermediul simbolismului.

Din văzduh, zeii s-au manifestat în lumea materială printr-o translată metafizică ce poate fi elucidată doar până la un punct de parapsihologia modernă; explicația cea mai la îndemână este că, prin puterea lor, zeii au “formatat” găuri de vierme energetice - ca un fel de raze laser groase de câțiva metri - între enclavele personale din văzduh și palierul cuantic material - pământul. Găurile de vierme energetice porneau din enclavele zeilor din văzduh și aveau limita terminus într-un loc fix de la suprafața pământului. De-a lungul găurilor de vierme, zeii se puteau translata pe pământul fizic.

Poate că nu este inoportun de precizat că locurile fixe unde găurile de vierme engetice intersectau pământul erau chiar templele dedicate zeilor. Un culoar energetic de tip gaură de vierme intersecta palierul material chiar în camera sacră a unui templu, denumită *adyton*. Totuși, pentru a se translata de-a lungul unei găuri de vierme, un zeu trebuia să fie chemat (a se citi: invocat) printr-un ritual de către preoți. Fără a fi invocat în mod direct de către preoți, nici un zeu nu se putea translata din “cerul” aflat în văzduh pe pământ.

Acesta a fost, de altfel, motivul pentru care oamenii din antichitate au construit temple dedicate zeilor. Miturile precizau că templele au fost construite la porunca expresă a zeilor, atât ca formă, cât și ca poziționare geomantică. Preoții sau chiar regii primeau în vis sau stare de transă porunca de la zei și ridicau edificiul cu cea mai mare acuratețe.

Destul de surprinzător pentru cei care promovează concepția materialistă, această concepție este în deplin acord cu cele mai noi concepții ale fizicii moderne. De fapt, cel puțin în acest punct (dar și în multe altele), concepția spiritualistă prezintă multe similitudini de exemplu cu concepția holografică a fizicianului David Bohme (elev al lui Albert Einstein), cu teoria superstringurilor (corzi energetice unidimensionale ce străbat cosmosul) sau cu concepția referitoare la universul de tip “ciorchine”. Bunăoară, ultima concepție afirmă că cosmosul se prezintă ca un “ciorchine” de lumi; precum un ciorchine de strugure este alcătuit din mai multe “boabe”, tot astfel cosmosul este alcătuit din mai multe “lumi” sau “ceruri”, care sunt legate între ele prin stringuri sau superstringuri. Stringurile, care au aspectul unor “găuri de vierme”, fac legătura între boabele de strugure. Enclavele zeilor din văzduh sunt așadar boabele ce alcătuiesc imensul ciorchine care este cosmosul, iar găurile de vierme sunt stringurile (corzile) formate între “ceruri” și pământ.

O concepție mistică ce prezintă multe elemente comune cu concepția promovată de noile cercetări ale fizicii cuantice este cea a Kabbalei. Apărută în forma actuală la începutul secolului al XII-lea în vestul Europei, mistica ebraică a Kabbalei (variante: Kabala, Kabbalah sau Qabalah; în limba ebraică: “tradiție”) prezintă cosmosul sub forma unui arbore cosmic, denumit “Arborele vieții”, de-a lungul și de-a latul căruia sunt înșirate unsprezece lumi sau sfere, denumite *sephirothuri* (sing: *sephirath*; trad: număr). Numerotarea sferelor corespunde, afirmă mistica ebraică, ordinii creației. Sferele sunt legate între ele prin douăzeci și două de căi (“găuri de vierme” sau “stringuri”) ce corespund literelor alfabetului ebraic; totodată, căile corespund celor douăzeci și două de cărți principale ale jocului de cărți *Tarot*. Cele unsprezece sfere (lumi), *sephirothuri* sau boabe ale ciorchinului cosmic sunt în ordine *Malkut, Yesod, Hod, Netzach, Thipareth, Geburah, Chased, Daat, Binah, Kokomah* și *Kether*. Prima sferă, denumită *Malkut* este chiar pământul fizic; a doua sferă, denumită *Yesod*, ce corespunde palierului eteric sau infraeteric, este chiar locul unde se află cerurile zeilor ce pot fi asemuite unor boabe de strugure, iar ultima, denumită *Kether*, este sfera lui Dumnezeu. Kabbala afirmă că fiecare sferă este condusă de o ființă de ordin îngeresc denumită *sephiroth*. Deasupra tuturor *sephirothurilor* se află însă “Dumnezeu nemanifestat”, denumit *Ain Soph*. (51)

Revenind la zei, trebuie reiterat că, în primistorie (zorii istoriei), aceștia au procreat, pe pământul fizic, ființe omenești - au avut fii și fiice. Procreația a fost însă realizată doar în condițiile în care zeii au realizat turul de forță deloc de neglijat al unei materializări complete. Materializându-se complet în lumea materială, zeii s-au comportat precum oamenii întrupați - au avut fii și fiice. La rândul lor, fiii și fiicele zeilor au avut progenituri care s-au perpetuat până în ziua de astăzi.

Vechile mituri au desemnat progeniturile zeilor prin formularea “fii ai zeilor”. Așadar, precum Geneza scrisă de Moise a prezentat liniile genealogice născute din urmașii lui Set (al treilea fiu al lui Adam), tot astfel miturile etniilor și semințiilor din primistorie au prezentat propriile linii genealogice. Precum Dumnezeu a ales proprii Săi purtători de cuvânt denumiți aleși, tot astfel, fiecare zeu a ales, dintre fiii săi, unul sau mai mulți exponenți (denumiți tot *aleși*), prin intermediul cărora au fost promovate atitudini conceptuale (zeitgeisturi) și modele comportamentale specifice. Precum a fost menționat, cei care au preluat și dus mai departe concepțiile aleșilor au fost *inițiații* zeilor, cei ce le-au transpus în scris au fost *mitografuli*, iar cei care le-au adus la cunoștința populației au fost *preoții* templelor.

Concepția mitică promovată de aleșii, inițiații, mitografuli și preoții zeilor a fost reflectată în construcția templelor. Templele au fost construite în scopul perpetuării contactului oamenilor cu zeii; prin ritualurile însoțite cel mai adesea de jertfe, preoții invocau zeii să se manifeste în *adytonurile* templelor prin translatarea de-a lungul găurilor de vierme. Fiind chemați prin ritualuri în *adytonurile* templelor, zeii coborau (“alunecând pe-o rază” sau, mai exact spus, “alunecând printr-o rază”, raza fiind evident gaura de vierme) din enclavele transfizice aflate în văzduh, manifestându-se fie prin materializări de scurtă durată, fie ca imagini holografice, fiind observați de preoții și inițiații care îndeplineau ritualul.

În *adytonul* fiecărui templu exista invariabil o statuie a zeului, cel mai adesea poleită cu aur, astfel că participanții, preoții de rang înalt și inițiații proeminenți, observau cum duhul zeului se calează în statuie, formând corp comun cu aceasta. Ritualurile din temple, care erau de fapt operațiuni magice cu acte în regulă, permiteau zeilor să coboare în mod concret în lumea materială și să se “înfrupte” din aburii

ofrandelor animale sau vegetale aduse pe altarele din temple. Oamenii din antichitate nu aduceau ofrande în templele zeilor doar de amorul artei (sau al gastronomiei !).

Rolul găurilor de vierme a fost nu doar de a permite zeilor să coboare în lumea materială, ci și de a permite oamenilor, adică inițiaților, să urce în cerurile zeilor. Acesta era de altfel principala îndatorire a aleșilor și a inițiaților: de a urca, ca suflete decorporate (prin *out of body experience*), în enclavele zeilor. Primii care au urcat de-a lungul găurilor de vierme în enclavele zeilor au fost, desigur, aleșii; inițiații doar au urmat modelele comportamentale instituite de aleși.

Programul de inițiere, ce urma probabil un scenariu standard, se desfășura într-o “cameră a inițierii” aflată alături sau, în orice caz, foarte aproape de *adytonul* fiecărui templu. În camera inițierii, sub atenta supraveghere a preoților hierofanți, neofiții se culcau pe un pat (patul inițierii) sau chiar pe un fel de altar - pe un pat ce juca rolul unui altar, întrucât pe acel altar inițiații își ofereau sufletul ca jertfă în folosul zeului sub auspiciile căruia se realiza inițierea. Pe patul inițierii, neofiților le era indusă de preoții supraveghetori o transă ce permitea decorporarea - *out of body experience*. În cadrul transei, sufletul neofiților se separa de trup fie datorită ingerării unor poțiuni de tipul ambroziei (“licoarea zeilor”), fie inhalării unor vapori (fumul de cânepă), fie prin repetarea unor mantră - formule rituale - ce conțineau numele zeului.

După ce se obișnuiau cu starea de suflet decorporat (precum cei care trec în prezent prin moarte clinică), neofiții urcau de-a lungul găurii de vierme în enclava zeului patron, unde aveau ocazia să comunice cu acesta. Neofiții dobândeau așadar ceea ce parapsihologia modernă numește *traveling clarvoyance* - “clarvederea călătoare”. Fiecare inițiat nu putea accesa prin *out of body experience* și *traveling clarvoyance* decât enclava zeului etniei proprii, pe care-l considera de altfel

creatorul lumii și părintele propriei etnii. Așadar, iarăși nimic nou sub soare; alți actori, același măști. Și, de fapt, neofiții din antichitate chiar aveau pe chipuri măști cu chipurile zeilor sub patronajul cărora se realiza inițierea, semn că se identificau cu aceștia. Ulterior, experiențele aleșilor și inițiaților zeilor au fost consemnate în mituri.

Așadar, rolul găurilor de vierme era dublu: de-o parte de a facilita coborârea zeilor în palierul cuantic material, iar de cealaltă parte de a facilita inițiaților urcarea în “cerul” sau “cerurile” din văzduhul transfizic (infraeteric). **Aceasta a fost în antichitate “afacerea” zeilor.**

Acesta a fost motivul pentru care oamenii din antichitate au construit atâtea temple ale căror vestigii nu încetează să uimească istoricii din ziua de astăzi. De fapt, principala însușire intelectuală a istoricilor din prezent pare să fie uimirea - o uimire perpetuă, de altfel -, întrucât nu reușesc să înțeleagă de ce oamenii din antichitate credeau cu atâta tărie în “fantasmagorii”, după cum nu reușesc să înțeleagă de ce au fost construite, cu atâta efort și cu o uriașă risipă de energie, edificiile spectaculoase denumite temple. De fapt, istoriografia materialistă prezintă în mod deformat construirea vechilor temple ale antichității, afirmând bunăoară că la început oamenii au construit orașe, iar apoi, în mijlocul acestora, mai mult dintr-o toană copilărească, au construit temple. Evident, a fost invers; mai întâi aleșii și inițiații zeilor au elaborat concepția mitică, apoi pe baza acesteia au fost construite templele, iar orașele au fost construite în jurul acestora. Este cât se poate de logic că mai întâi a existat concepția, iar apoi, pe baza ei, au fost construite diferite artefacte: temple, sanctuare, statui, obeliscuri etc. Toate artefactele au fost construite pe baza unei concepții deja formulate.

Arheologia confirmă de altfel că primele construcții din cadrul orașelor străvechi nu au fost cele civile - palate ori

edificii publice -, ci cele religioase: templele. Orașele s-au extins pornind de la un centru vital, care era templul, acolo unde avea loc contactul oamenilor cu zeii. Templele au fost construite la porunca zeilor care au indicat aleșilor, inițiaților sau regilor, uneori în stare extatică, alteori prin vis, locul exact, forma și mărimea construcției, precum și ritualul ce trebuia îndeplinit. Templele au fost construite în locuri izolate, cel mai adesea pe înălțimi, iar acolo unde predominau câmpiile, erau amplasate pe movile naturale sau chiar artificiale.

Între templele importante sau între temple și orașe au fost construite drumuri sacre care erau cel mai adesea pavate cu dale de piatră. Aceste drumuri au fost denumite în antichitate *căi ale zeilor*; grecii antici le-a denumit *dromos*, *exampae* sau *exampaeos*, iar romanii *Liber Patris*. Drumurile sacre erau marcate cu borne, statui ale zeilor, obeliscuri sau pietre lunguiețe așezate vertical. În punctele nodale ale drumurilor sacre au fost construite hanuri, caravanserauri, și, ulterior, târguri unde se comercializau produse prin troc. Din categoria drumurilor sacre au făcut parte bunăoară drumul ce lega Atena de Eleusius în Grecia, drumul străjuit de sfînși ce lega Luxorul de Karnak în Egipt, drumurile ce legau Persepolisul de marile orașe ale Persiei, precum Ecbatana sau Ctesifon și altele.

Totuși, prin derivație, **denumirea *exampaeos* poate fi acordată nu numai drumurilor ce străbăteau suprafața globului terestru, ci și căilor transfizice ale zeilor - găurile de vierme ce făceau legătura dintre enclavele transfizice și *adytonurile* templelor. Găurile de vierme au fost, de fapt, adevăratele *căi* prin care zeii s-au manifestat în templele tuturor etniilor, semințiilor și popoarelor antichității.**

Existența găurilor de vierme a fost menționată, într-un fel sau altul, în miturile promovate de semințiile, etniile și



populațiile antichității. Bunăoară, vechile populații șamanice din Asia centrală afirmă că urcă la cerul zeilor cu ajutorul unei liane, iar vechii inițiați egipteni considerau că ajung la zei urcând o scară.

“Scara” prin intermediul căreia egiptenii puteau contacta zeii era desemnată prin termenul *asket pet - asket* însemnând treaptă. În *Cartea egipteană a morților*, defuncții exclamau deloc metaforic: “Mi-a fost așezată scara ca să-i pot vedea pe zei !”. (52)



## EGIPTUL, UN DAR AL NILULUI ȘI AL ZEILOR

### ☞ Kmt, pământul negru ☞

Deși majoritatea istoricilor moderni afirmă că “istoria a început la Summer”, prima concepție mitică politeistă ce va fi analizată în această carte este cea a Egiptului antic.

Bazele civilizației egiptenilor, care au fost puse la cumpăna dintre mileniul al patrulea și mileniul al treilea înainte de Iisus Hristos, s-au păstrat nealterate pe parcursul întregii istorii a existenței statului egiptean.

Civilizația egipteană s-a dezvoltat în jurul axului vital care a fost Nilul, fapt ce l-a determinat pe istoricul grec Herodot să afirme că “Egiptul este un dar al Nilului”, confirmând astfel că la baza dezvoltării civilizației egiptene au stat revărsările periodice ale Nilului, care au permis lărgirea arealului cultivabil și dezvoltarea unei agriculturi intensive, grație unui sistem de irigații ingenios conceput.

Pe teritoriul vechiului Egipt, valea mănoasă a Nilului, care nu avea mai mult de 25 kilometri lățime, se întindea pe o distanță de aproximativ 1000 de kilometri de la prima cataractă la vărsarea în Marea Mediterană. Necesitatea amenajării și controlului sistemului de irigații au determinat apariția unui sistem social și administrativ complex, structurat piramidal și, în cele din urmă, apariția unui stat

ultracentralizat. Dată fiind importanța axului vital care a fost Nilul, vechii egipteni au dedicat un important cult zeului protector al acestuia, denumit Hapi, revărsările anuale ale fluviului fiind desemnate prin formularea “venirea marelui Hapi”, iar teritoriul întregului Egipt a fost denumit, deloc metaforic, “pământul negru” sau “țara neagră”, fiind desemnat în texte prin hieroglifa **Kmt**, care se citea probabil “Kemet”. În orice caz, Egiptul a fost nu doar un dar al Nilului, ci și al zeilor.

În jurul anului 4000 sau chiar mai devreme, pe teritoriul Egiptului s-au înființat primele formațiuni politico-militare autonome denumite *nome*, care erau conduse de *nomahi*. În jurul anului 3500, nomele s-au reunit (nu pe cale pașnică) în două regate independente, denumite Egiptul de Jos și Egiptul de Sus, fiecare dintre ele fiind condusă de un rege căruia i-a fost acordată titulatura de faraon. Istoriografia consideră că în jurul anului 3100, un conducător temerar rămas în istorie cu numele Menes, a unificat cele două regate, de nord și de sud, întemeind un puternic stat centralizat ce se întindea de la a treia cataractă a Nilului până la țărmurile Mării Mediterane.

Totuși, surse documentare de dată relativ recentă menționează că înaintea faraonului Menes a domnit un alt conducător, denumit de istorici Regele Scorpion, căruia îi este atribuită o unificare parțială a triburilor locale la jumătatea mileniului al treilea înainte de Iisus Hristos. În deceniul al optulea al secolului al XX-lea, arheologii au descoperit în situl arheologic de la Abydos ceea ce pare a fi fost mormântul Regelui Scorpion, format din 12 camere construite din cărămizi de lut ars și un număr de 160 de tăblițe, inscripționate cu cele mai vechi forme de hieroglife cunoscute până în prezent. În urma datării cu Carbon 14, care indică anul 3400 înainte de Iisus Hristos, arheologii au concluzionat că artefactele descoperite la Abydos sunt cele mai vechi

documente scrise din istoria lumii, fiind cu aproximativ 200 de ani mai vechi decât tăblițele cuneiforme ale sumerienilor. Pe una din tăblițele descoperite la Abydos este inscripționată victoria Regelui Scorpion asupra unor triburi războinice nomade ce-i invadaseră regatul; o altă tăbliță îl prezintă pe Regele Scorpion în ipostază războinică, purtând pe cap coroana de rege, într-o mână ținând un buzdugan, iar cu cealaltă ținând de păr un inamic. La Abydos a fost descoperit de asemenea un buzdugan pe care a fost inscripționată silueta unui bărbat ce poartă pe cap coroana Egiptului de Sus și un scorpion. Nu departe de Abydos, la Qena, a fost descoperită ulterior o gravură în piatră ce-l înfățișa pe același Rege Scorpion victorios într-o campanie militară dusă împotriva locuitorilor din cetatea rivală Naqada.

Unii istorici recentți sunt de părere că Regele Scorpion nu a fost un conducător singuratic, astfel că au menționat existența unei întregi dinastii pe care au denumit-o “Dinastia Zero”, despre care afirmă că a domnit între anii 4000 și 3100 înainte de Iisus Hristos. Din “Dinastia Zero” au făcut parte mai mulți regi-șamani care și-au luat numele de la un animal totem. Astfel, în afara Regelui Scorpion, din “Dinastia Zero” au mai făcut parte Regele Elefant, Regele Șacal și Regele Crocodil. Istoricii mai presupun că unii dintre acești regi au fost înmormântați în prima capitală religioasă a Egiptului, la Abydos.

Afirmațiile istoricilor recentți cu privire la existența “Dinastiei Zero” au readus în atenția publicului unul dintre ultimele rapoarte ale renumitului arheolog Flinders Petrie, considerat părintele arheologiei moderne, care susținea acum mai bine de 100 de ani, că există indicii concrete referitoare la existența unei întregi seminții sau “rase” care a trăit pe teritoriul Egiptului în perioada pre-dinastică - o rasă “care nu are niciun obiect confecționat în stil egiptean. Ceramica,

statuetele, mărgelele, modul lor de înmormântare sunt deosebite de oricare altele din Egipt. Nu a fost descoperit niciun singur scarabeu egiptean obișnuit sau vreo hieroglifă sculptată, sau amuletă, sau șirag de mărgele, sau vază. Prin urmare, este sigur că avem de-a face cu ceva cu totul diferit de orice perioadă de civilizație egipteană cunoscută; aceste rămășițe ciudate se regăsesc pe tot parcursul a mai mult de o sută de kilometri, de la Abydos la Gebelen. Rasa a fost foarte înaltă și puternică, cu caracteristici puternice: un nas coroiat, barbă lungă ascuțită și păr ondulat castaniu, potrivit reprezentărilor din sculpturile lor și a rămășițelor corporale ale acestora. Mormintele lor conțin mereu un corp contractat, nu mumificat”, afirma Flinders Petrie. (55)

Despre rasa menționată de Flinders Petrie există informații și în tradițiile antice grecești care menționau existența unui oraș străvechi, denumit de egipteni Thonis, iar de greci Heracleion, care era situat chiar la țărmul Mării Mediterane, lângă Alexandria. Și locuitorii aceluia oraș făceau parte dintr-o seminție diferită de cea egipteană. Legende grecești afirmă că, în acel loc, Hercule “a blocat cursul fluviului, salvând orașul și oamenii de la înec, iar în semn de recunoștință aceștia i-au ridicat un templu și au numit și orașul cu numele lui”. Și poetul grec Homer a menționat orașul Thonis în scrierile sale, afirmând că Paris și Elena din Troia au vizitat orașul înaintea războiului troian, fiind fermecați de bogățiile sale. Orașul Thonis-Heracleion a fost descoperit sub apă în anul 2000 de arheologul subacvatic francez Dr. Franck Goddio și de o echipă de la Institutul European pentru Arheologie Subacvatică, după un studiu geofizic de patru ani. Ruinele orașului au fost descoperite la 30 de metri adâncime în Marea Mediteraneană, în Aboukir Bay, lângă Alexandria, iar vestigiile scoase la iveală indică un nivel extraordinar de dezvoltare al orașului. (55)

Istoricii antichității au făcut însă abstracție de “Dinastia zero” și de Regele Scorpion. Cel mai celebru istoric egiptean al epocii antice, Manethon - cunoscut și sub numele Manetho din Sebhenytos, care a trăit în secolul al III-lea înainte de Iisus Hristos, pe timpul regilor Ptolemei - afirma într-o carte astăzi pierdută, denumită *Ægyptiaca*, din care s-au păstrat câteva fragmente, că de-a lungul istoriei statului egiptean s-au succedat 33 de dinastii, primul faraon fiind Menes.

Și istoriografia modernă face abstracție de existența Regelui Scorpion, considerând că primul faraon istoric a fost Menes. Unii istorici l-au identificat pe Menes cu faraonul Narmer, de la care s-a păstrat un celebru artefact denumit “paleta lui Narmer”, pe care este redată unificarea Egiptului de jos și a Egiptului de sus.

Despre Menes, istoricii afirmă că a întemeiat prima dinastie în jurul anului 3100, unificând Egiptul de Jos și Egiptul de Sus într-un singur stat cu capitala la Thinis, o localitate situată în Delta Nilului, deschizând astfel prima perioadă a statului egiptean, denumită de istorici “thinită”. În perioada thinită, care a durat cu aproximație între anii 3100 și 2800 înainte de Iisus Hristos, zeu principal a fost proclamat Horus, faraonii considerându-se fii direcți ai acestuia.

După epoca thinită a urmat epoca memphită (2800-2200), denumită astfel întrucât capitala regatului a fost mutată la Memphis, în apropiere de Cairo. Pe fondul unei perioade de pace și prosperitate, de-a lungul domniei a șapte dinastii, în epoca memphită au fost construite mai multe edificii impunătoare precum piramida în trepte de la Saqqarah, s-a dezvoltat cultura și spiritualitatea, au apărut primele texte religioase și sapiențiale scrise cu caractere hieroglifice pe suluri de papirus; papirusul era confecționat din trestia ce se găsea din abundență în delta Nilului. Cele mai importante texte apărute în epoca memphită au fost “Textele

piramidelor”. Ca zeu principal, în epoca memphită a fost propulsat Ra, zeul Soarelui, astfel că faraonii erau considerați fiii direcți ai acestuia; textele egiptene precizau că faraonul, ca fiu întrupat al zeului, “este asemenea celui care l-a zămislit” - Ra. La rândul lor, vechii istorici greci afirmau că faraonul era considerat *eikon zosa*, în traducere “chipul viu al zeului”. Din acea perioadă datează procedeul mumificării cadavrelor, care se aplica doar faraonilor.

Prima sincopă a statului egiptean s-a produs între anii 2181-2040, când a avut loc, după formularea istoriografiei, “prima perioadă intermediară”. Pe fondul unei perioade de anarhie și de declin a autorității statale, în special a autorității faraonilor, Egiptul a început să fie atacat militar de diferite populații războinice. Totuși, în această perioadă au apărut “Textele sarcofagelor” și primele versiuni din “Cartea Morților”.

După prima perioadă intermediară a urmat, între anii 2040 - 1782 ceea ce istoriografia denuțește “Regatul de Mijloc”, când capitala a fost mutată de la Memphis la Theba (zona Karnak-Luxor), unde au domnit faraonii dinastiilor a XI-a și a XII-a. În această perioadă Egiptul a devenit o putere politică, militară și economică importantă, cucerind Nubia și Sudanul. Zeu principal a devenit Amon. Tot în această perioadă au trăit patriarhii evrei Avraam, Isaac și Iacov.

A doua perioadă intermediară a avut loc între anii 1782 -1570, când Egiptul a fost cucerit și stăpânit de hiksosi, o populație războinică, care foloseau arme noi, carul de luptă și calul, precum și tactici de război total necunoscute egiptenilor. Hiksosii au stăpânit aproape 200 de ani partea de nord a Egiptului, stabilindu-și capitala în delta Nilului, la Avaris. Cealaltă jumătate a Egiptului a fost controlată în continuare de dinastiile egiptene de la Theba. În a doua perioadă intermediară au domnit dinastiile a XIII-a, a XIV-a, a XV-a, a

XVI-a și a XVII-a; în jurul anului 1585 înainte de Iisus Hristos, biblicul Iosif a devenit vizir al unui faraon hiksos, dar în momentul alungării acestora, poporul evreu a căzut în robia egipteană.

După alungarea hickoșilor din delta Nilului, a urmat, între anii 1570-1070, “Regatul Nou”, care a fost cea mai glorioasă perioadă din istoria statului egiptean. De-a lungul Regatului Nou au domnit cele mai reprezentative dinastii: a XVIII-a, a XIX-a și a XX-a. Cei mai importanți faraoni ai acestei perioade au fost regina Hatshepsut (1479 - 1458 înainte de Iisus Hristos), faraonii Tuthmosis al II-lea (1458-1425), Amenofis al III-lea supranumit Magnificul (1390 - 1352), Amenofis al IV-lea, care și-a schimbat numele în Akhnaton (1352 - 1334), urmașul său la domnie Tutankhamon (1333 - 1324), Seti I (1290 - 1279), Ramses al II-lea supranumit “Cel Mare” (1279 - 1213) etc. Sub domnia lor, Egiptul a devenit o mare putere economică și militară, cucerind teritorii până aproape de Eufrat. Din perioada Regatului Nou datează edificiile uriașe de la Karnak, Luxor, Abu Simbel etc.

Până la reforma religioasă a faraonului Amenofis al IV-lea, care și-a schimbat numele în Akhnaton (sau Ahnaton), zeul principal al Egiptului a fost decretat Amon. Secondat de frumoasa sa soție Nefertiti (care a trăit între 1370 -1330), faraonul Amenofis al IV-lea a realizat cea mai radicală reformă religioasă din istoria Egiptului, instaurând preeminența unui singur zeu: Aton, discul solar. Ceilalți zei, în principal Amon, au fost eliminați din pantheon. Mulți istorici sunt de părere că faraonul Amenofis al IV-lea a fost influențat de monoteismul lui Moise, despre care afirmă că a trăit cu un secol și jumătate înaintea sa; ei consideră că Moise a fost crescut la curtea faraonului-femeie Hatshepsut, în jurul anului 1500, iar exodul condus de Moise a avut loc în jurul



anului 1445 înainte de Iisus Hristos. Majoritatea istoricilor consideră însă că Moise a trăit cu aproximație în perioada 1393-1273. Cert este că instaurarea cultului lui Aton instituit de faraonul Ahnaton nu a durat prea mult; urmașul său la domnie, Tutankhaton, a revenit la cultul lui Amon, schimbându-și numele în Tutahkamon (Tutankhamun).

Decăderea statului egiptean s-a produs lent, dar inexorabil în timpul “Regatului târziu”, care a durat între anii 1069 - 525 înainte de Iisus Hristos, de-a lungul domniei dinastiilor a XXII-a, a XXIII-a și a XXIV-a. Mai întâi, Egiptul a fost invadat de o populație denumită de istorici “popoarele mării”, iar apoi a fost condus de două dinastii străine: de o dinastie libiană, care a domnit între anii 1085 - 715 și de o dinastie etiopiană, care a domnit între anii 716 - 664 înainte de Iisus Hristos. După domnia faraonilor din dinastia a XXV-a și, mai ales, a XXVI-a (așa-zisa dinastie libiană de la Sais), Egiptul a fost cucerit de perși, apoi de macedonenii lui Alexandru Macedon (305), iar după anul 30, pe vremea reginei Cleopatra, de romani. În anul 641, Egiptul a fost cucerit definitiv de arabi.

De-a lungul istoriei sale, conducătorul absolut al statului egiptean a fost faraonul, care guverna întregul teritoriu prin intermediul unei administrații ultracentralizate. Apariția administrației ultracentralizate și conducerea acesteia de către faraon a fost determinată de configurația teritoriului și de inundațiile periodice ale Nilului. Ca reprezentant unic al zeului în lumea materială, faraonul deținea proprietatea întregului pământ pe care-l dădea în folosință cui credea de cuviință. La încoronare, faraonul primea însemnele puterii: sceptrul, biciul, barba pastișă, șarpele *uraeus*; numele faraonului era întotdeauna scris într-un “cartuș”, adică era inclus într-un cerc de protecție magică, la fel ca și numele zeilor, fiind însoțit de hieroglifile care însemnau “Viață,

Sănătate și Prosperitate”. Numele faraonului era precedat de expresia “fiu al lui Ra”, iar prenumele era precedat de denumirea “cel ce aparține trestiei și albinei” - trestia și albina fiind simbolurile Egiptului de Jos și Egiptului de Sus. După încoronare, faraonul primea cinci nume de domnie. O denumire a unui faraon trebuia să conțină câteva formule-tip: “Horus de aur, viață a nașterilor, Rege al Egiptului de Jos și al Egiptului de Sus, Kheperkera (“sufletul Ka al lui Ra vine la viață”). (56)

Egiptul era alcătuit din 42 de nome, unități administrative conduse de nomahi, echivalenții conducătorilor de regiuni din ziua de astăzi. Cel mai important personaj ce-l secolunda pe faraon în treburile administrației era vizirul, superiorul tuturor nomahilor, echivalentul unui prim-ministru din zilele noastre, care de regulă era membru al familiei regale. Vizirul supraveghea atât sistemul administrativ, cât și sistemul juridic, fiind șef al tribunalului regal. De asemenea, vizirul conducea grânarul și visteria faraonului, fiind în același timp comandantul armatei.

În subordinea vizirului se afla “Consiliul celor zece conducători ai caselor regale”; dintre aceștia cei mai importanți erau: conducătorul “casei ogoarelor”, care se ocupa de supervizarea străngerii recoltelor și de depozitarea lor în hambare; conducătorul “casei apelor”, care se ocupa de observațiile și măsurătorile metrologice ale apelor Nilului; conducătorul “casei albe”, care se ocupa de finanțele faraonului; conducătorul “casei roșii”, care se ocupa de buna funcționare a cultului funerar al faraonului; conducătorul logisticii și intendenței armatei și, nu în ultimul rând, conducătorul “casei scribilor”.

O categorie extrem de respectată în Egiptul antic a fost cea a scribilor. Meseria de scrib necesita o pregătire lungă și anevoioasă ce dura în medie aproximativ 12 ani, necesitând

nu numai cunoașterea scrisului și a cititului, ci și asimilarea unor cunoștințe de ordin economic, geografic, metrologic, istoric, mitic, teologic și spiritual. Existau două categorii principale de scribi: cei care se ocupau doar de documentele economice, politice și militare și cei care se ocupau de documentele mitico-spirituale, care erau considerați “scribi ai zeilor”. Orice templu avea în componere un departament special denumit *scriptorum*, unde scribii redactau sau copiau textele pe suluri de papirus și o bibliotecă. Uneori în biblioteca unui templu erau depozitate sute de suluri de papirus.

Sistemul economic al statului egiptean era susținut de munca oamenilor simpli, a țăranilor - agricultori și păstori - a meșteșugarilor și a comercianților, care plăteau impozite în natură și în muncă, ambele în folosul casei faraonului și a templelor. Agricultorii erau plătiți în natură, dar puteau deține și suprafețe de teren, fiind oameni liberi. Și meșteșugarii erau oameni liberi, fiind organizați corporatist, pe bresle. Tot astfel și negustorii; schimbul de mărfuri era bazat pe troc, fiind supravegheat de administrație.

Traiul zilnic al oamenilor de rând era bazat pe cultura cerealieră, pomicultură, creșterea oilor și a vitelor, dar și pe ceea ce puteau obține din flora și fauna Nilului. Alimentația era alcătuită, în principal, din pâine și diverse produse din grâu (existau în jur de 40 de produse din grâu), din legume și fructe, care erau consumate în stare crudă datorită lipsei de combustibil pentru gătit; erau apreciate laptele, rădăcina de lotus, tulpina de bambus și peștele; în condițiile în care carnea de berbec era interzisă, egiptenii preferau carnea de gîscă, care era consumată în medie cam o dată pe lună.

Băutura națională era berea de orz, dar egiptenii consumau și vin de curmale. Vinul de struguri și uleiul de măsline, care erau importate de peste mări, se găseau doar pe masa celor avuți. (57)

## ☞ Sămânța primilor zei anteriori ☞

Bazele spirituale ale civilizației egiptene, care au fost puse chiar în perioada domniei primelor dinastii și, mai ales, a domniei celui considerat de istorici a fi fost primul faraon, Menes, s-au păstrat nealterate pe parcursul a trei mii de ani, fapt ce i-a determinat pe mulți istorici moderni să concluzioneze că egiptenii s-au complăcut într-un “imobilism” conceptual.

“Imobilismul” poate fi însă explicat foarte simplu: încă de la întemeiere, civilizația materială a Egiptului a avut la temelie o concepție spirituală foarte bine structurată, care nu a mai fost modificată ulterior. Această concepție a fost formulată de aleșii și inițiații zeilor, iar apoi sistematizată și consemnată în mituri de preoți și scribi. În mod firesc, la început a fost elaborată concepția spirituală, iar pe baza acesteia au fost construite principalele edificii și artefacte materiale. Cunoștințele de ordin inițiativ au fost apoi sistematizate într-un corpus mitic relativ unitar, care a fost consemnat, potrivit *științei listelor*, atât pe pereții mormintelor și templelor, cât și pe suluri de papirus.

Corpusul mitic egiptean a promovat toate cele nouă paradigme ce caracterizează o concepție mitică: paradigma cosmogonică (inclusiv problema principiului), paradigma teogonică, paradigma ierarhizării palierelor cosmosului, paradigma antropogonică, paradigma civilizării oamenilor prin acțiunile unor zei, paradigma aspectului moral ce definește condiția umană, paradigma referitoare la fenomenul morții, paradigma transcendenței și a inițierii.

În ceea ce privește prima paradigmă, corpusul mitic egiptean a promovat preeminența unui principiu de ordin spiritual; textele egiptene au precizat că cosmosul a fost creat de un singur zeu care s-a autogenerat dintr-o substanță amorfă

preexistentă. Deși paradigma principiului are o orientare spirituală, nu corespunde în mod evident cu cea creștină. În ciuda multitudinii de zei ce formează panteonul egiptean, încă din perioada primelor dinastii, inițiații egipteni au promovat preeminența unui singur zeu, cu particularitatea că, de-a lungul secolelor, numele zeului considerat “suprem” sau “cosmocreator” s-a modificat; printre zeii considerați “cosmocreatori” de vechii egipteni se numără Atum, Amon, Ptah și Ra. Un rol aparte l-a avut zeul Khnum, despre care cele mai vechi texte egiptene afirmă că a creat lumea

Astfel, referindu-se la preeminența unui singur zeu, *Papyrusul din Leyden* afirma că “nu exista nici un zeu înaintea lui și nici un alt zeu cu el atunci când el și-a rostit formulele; nu exista nici o mamă care să-i pună numele și nici un tată care să-l fi zămislit”. Aceeași idee a fost susținută de *Papyrusul Nesmin*, care a atribuit zeului unic următoarele cuvinte: “Am creat toate formele care mi-au ieșit din gură pe când nu era nici cer nici pământ”. În cele din urmă, zeul cosmocreator ce “purta în sine suma existenței și a ființei”, s-a separat de Nun (cerul), iar “spiritul său a devenit Ra care înfruntă tenebrele”. Creația lumii văzute a coincis astfel cu apariția luminii Soarelui - “Ra care înfruntă tenebrele” - și cu apariția *Locului Dintâi* adică a primului loc solid. *Locul Dintâi* era considerat fie o Colină primordială, fie un Lac cosmogonic, unde a înflorit Lotusul primordial, fie un Ou cosmogonic din care a ieșit Soarele copil.

De-a lungul timpului, pe teritoriul Egiptului s-au coagulat mai multe școli teologice principale, fiecare dintre ele încercând să proclame preeminența câte unui zeu căruia i-au acordat epitetul de cosmocreator. De fapt, numele zeului s-a schimbat nu numai în funcție de preeminența uneia sau altele dintre școlile teologice, ci și în funcție de bogăția templelor ce l-au susținut din punct de vedere mediatic și de influența

preoților asupra faraonilor. Pentru a evita disputele sterile și, eventual, conflictele religioase acute (care se puteau transforma în conflicte militare sângeroase), școala teologică dominantă într-o anumită perioadă a încercat să definitiveze un produs mediatic care să fie acceptat de toate celelalte. La temelia produsului mediatic au stat sincretismele, identificările și uneori contopirile dintre zei.

De-a lungul celor trei milenii ale existenței statului egiptean s-au coagulat patru școli teologice principale: școala de la Hermopolis (Hermopolis: “Orașul lui Hermes”; în egipteană *Ament* sau *Iment*); școala de la Heliopolis (Heliopolis: “Orașul lui Ra” sau “Orașul Soarelui”; la egipteni se numea *Iunu* sau *Onu*; în Biblie este numit *On*); școala de la Memphis (Memphis: “Conacul sufletului Ka al zeului Ptah”; în egipteană: *Hut-ka-Ptah*); școala teologică de la Theba (egipteană *Waset*). Fiecare școală teologică a promovat preeminența zeului propriu și o variantă adaptată a procesului cosmogonic; fiecare cosmogonie era însoțită de o teogonie.

Cosmogonia preoților de la Hermopolis preciza că la originea lumii s-a aflat zeul Nun, apele primordiale, desemnate prin hieroglifa NW. Miturile e de la Hermopolis afirmă că, în *primordium*, la începuturi, zeul Nun coexista cu Keku, “tenebrele”, sau după cum precizau textele străvechi, “apele primordiale erau înconjurate de tenebre”. Deși avea patru denumiri semnificative - Nimic, Nicăieri, Infinit și Întuneric -, zeul Nun era reprezentat pictografic ca un zeu cu cap de șarpe, ce stătea în apă până la brâu.

Preoții de la Hermopolis precizau că din amestecul dintre apele primordiale și tenebre s-a născut o serie de opt zei denumită Ogdoadă. Zeii Ogdoadei erau împărțiți în două grupe: patru erau de gen masculin și patru erau de gen feminin, după cum urmează: Nut și soția sa Nautet, care se constituiau a fi chiar “starea inertă a apelor primordiale”;

Keku sau Kuk, tenebrele, care era însoțit de soția sa Kauket; Huh și soția sa Haunet se constituiau a fi, tradus în limbaj filozofic, “extensia infinită a apelor primordiale” (spațiul); Amon (“Cel ascuns”) și soția sa Amaunet se constituiau a fi “aerul”. Ogdoada (seria de opt zei) a devenit Eneadă (serie de nouă zei) prin adăugarea zeului Ptah. Prima manifestare a Ogdoadei a fost Lotusul primordial, care, afirmau preoții, a înflorit chiar în lacul de lângă templul de la Hermopolis. Din Lotusul primordial a ieșit apoi zeul Ra, care a fost “copilul sacrosanct, moștenitorul perfect zămislit de Ogdoadă, sămânța divină a primilor zei anteriori, cel care a înnodat sămânța zeilor cu a oamenilor”. (2)

La rândul lor, preoții de la Theba l-au ridicat la rang de cosmocreator pe unul dintre cei opt membri ai Ogdoadei: zeul Amun, Ammon sau Amon (“Cel ascuns”). Despre zeul Amon, preoții de la Theba afirmă că transcende toți ceilalți zei, reunindu-i în ființa sa. Amon este “dincolo de cer și mai adânc decât infinitul”. Actul de debut al creației lui Amon a fost asemănat de preoții de la Theba cu strigătul unei găște sălbatice, care a sfâșiat tăcerea apelor primordiale. Chitensentă a Ogdoadei primordiale, “natura lui Amon a fost ascunsă nu doar oamenilor ci și celorlalți zei”. (56)

În schimb, preoții de la Memphis l-au promovat în rol de cosmocreator pe zeul Ptah, despre care afirma că a creat lumea “prin inimă și prin limbă”, adică prin gândire și prin cuvânt. Textele memphite precizează că, pe când cosmosul era “netocmit”, zeul Ptah a creat *Colina Primordială*, care a fost *Locul dintâi* în *Ziua dintâi*. Inițial, zeul Ptah a fost zeul meșteșugarilor și, în principal, al olarilor; acesta a fost motivul pentru care textele memphite precizau că, precum un olar manufacturează o oală servindu-se de lut, zeul Ptah s-a servit de o materie-substanță preexistentă pentru a alcătui lumea. Scrierile memphite afirmă că procesul de manufacturare a

cosmosului s-a realizat prin intermediul voinței, dorinței, intenției (generate din inimă, ca sediu al gândirii) și, firește, al vorbirii (prin intermediul cuvântului) zeului Ptah, care s-a manifestat sub aparența zeului Atum.

Zeul Atum a fost menționat și în scrierile de la Heliopolis, care precizau că, deși exista în stare virtuală în apele primordiale stăpânite de Nut, Atum a devenit sursa tuturor lucrurilor printr-un proces de “autogenerare”. Spus însă într-un limbaj lipsit de finețe, cosmogonia de la Heliopolis afirma că zeul Atum s-a masturbat. Acest aspect cam nemetafizic a fost descris astfel în *Cartea balaurului Apophis*, un papirus de factură magică aflat la British Museum: “atunci am zămislit o dorință în inima mea, am lăsat sămânța mea să cadă în mâna mea, după ce m-am îmbrățișat cu umbra mea; am împrășcat (sămânța mea) chiar în gura mea și apoi l-am scuipat afara pe Shu și am scuipat-o (afară) pe Tefnut. Tatăl meu, Nun i-a trimis departe, iar ochiul meu (a rătăcit) după dâștii până către cele două margini, după ce ei m-au părăsit. Când am luat naștere, numai eu singur eram zeul, și noi eram trei zei (Atum, Shu și Tefnut) atunci când m-am statornicit pe pământul acesta.” Shu era zeul aerului, iar Tefnut era “spațiul gol din mijlocul apelor primordiale”. *Cartea balaurului Apophis* mai pecizează că “Shu și Tefnut au zămislit pe Geb și pe Nut”. Zeița Nut era cerul, iar zeul Geb era pământul. Împreună, Geb și Nut “au definit prin întinderea lor limitele lumii create”. (58)

*Papirusul Leyden* completează subiectul, afirmând că zeii s-au născut în *prima zi* a creației, denumită de egipteni “*ziua primei credințe*”. Creația propriu-zisă a fost realizată de zeul cosmocreator prin intermediul “vocii”, iar pentru a face zeii să existe, zeul cosmocreator le-a rostit numele. “Vocea zeului” a fost denumită în textele egiptene *per khru* - adică “ieșirea vocii”. Vechii egipteni erau convinși că bubuitul



tunetului era chiar expresia manifestă a vocii zeului; tunetul era “vocea cerului” - *khru m pet*. Prin bubuitul tunetului, afirmă *Papirusul Leyden*, “cerul vorbește, pământul tremură, Geb (pământul) este cutremurat, regiunile răsună de strigăte, iar zeii se agită în fața vocii”. Iar dacă zeii s-au născut din “gura” (“Vocea”) zeului, oamenii s-au născut din “lacrimile” (egipteană *emre*) acestuia. *Papirusul Leyden* afirmă că zeul cosmocreator “a clădit oamenii plângând cu ochii săi; a vorbit ceea ce aparține zeilor. Oamenii au ieșit din ochii săi, zeii se arată când el vorbește; el rostește cuvântul și zeii se manifestă, oamenii apar din cei doi ochi, zeii din gura sa.” (59)

Așadar, pentru inițiații egipteni, procesul cosmogonic a început într-o perioadă îndepărtată de timp în care nu exista decât o stare nediferențiată, reprezentată prin “apele primordiale” învăluite de întunericul cel mai deplin. Tradus în limbajul mitic egiptean, la originea lumii s-au aflat zeii Nun (hieroglifa NW), “apele primordiale”, și Keku, “tenebrele”. Alături de ei sălășuia zeul Huh, al cărui nume s-ar putea traduce prin “extensia infinită a apelor primordiale”, adică ceea ce s-ar putea înțelege, spus în limbaj modern, prin “spațiu”. Nun, apele primordiale învăluite de Keku, tenebrele, ce coexistau cu Huh, spațiul, formau ceea ce înțelepții greci de mai târziu au desemnat prin termenul de “haos”, iar Moise, la începutul *Cărții Genezei* a denumit “abis” sau “genune”.

Panteonul egiptean era populat de nenumărați zei, de toate categoriile și de toate formele - antropomorfi, zoomorfi etc -, precum și de toate orientările “ideologice”, în condițiile în care binele și răul reprezintă “ideologii” fundamentale ale ființelor de pe cuprinsul întregului cosmos. În scrierea pictografică folosită la începutul statului egiptean, cuvântul zeu era figurat printr-un baston de care era legată o pânză. Ulterior, bastonul de care era legat o pânză a devenit ceea ce este și în ziua de astăzi: un steag. De aceea, pe pilonii tuturor

templelor de pe cuprinsul Egiptului antic fluturau în bătaia vântului (vântul denumit *simun* care bătea dinspre deșert) imense steaguri ce anunțau că acolo zeii se manifestă în lumea oamenilor. Steagurile de orice fel, inclusiv drapelele naționale de astăzi, își au așadar originea în antichitatea egipteană. Mai târziu, în scrierea hieroglifică, cuvântul “zeu” a început să fie scris de egipteni prin hieroglifa **Ntr**. (56)

În vechiul Egipt, zeii erau clasificați binar: de-o parte a baricadei se situau zeii care lucrau în folosul “ordinii cosmice”. De cealaltă parte se situau zeii care se opuneau “ordinii cosmice”, dorind readucerea lumii la starea de haos. “Ordinea cosmică” era întruchipată de zeița Maat, în traducere “Adevăr & Dreptate”, care era reprezentată iconografic printr-o femeie așezată, cu genunchii la piept, cu o pană de struț înfiptă în păr; uneori zeița era reprezentată doar printr-o pană. Maat era atât un concept metafizic, cât și o zeiță; ea desemna atât ordinea cosmică, cât și ordinea socială și umană. La nivel uman respectarea ordinii cosmice presupunea, pe de-o parte, făptuirea de către oameni a faptelor bune, iar de cealaltă parte, îndeplinirea datoriei față de zei, cărora trebuia să le aducă ofrade în temple. Responsabil pentru menținerea ordinii sociale erau, în primul rând faraonul, fiul lui Ra, și preoții care trebuiau să asigure desfășurarea corectă a ritualurilor din temple. Ordinea cosmică, desemnată de vechii egipteni prin termenul Maat, are corespondențe atât în filozofia indiană unde poartă numele Dharma, cât și în cea chineză, unde termenul Dao desemna o parte din caracteristicile sale.

Inamicul public “numărul unu”, atât al zeilor cât și al oamenilor, era balaurul (șarpele) Apophis și servitorii săi preaplecați, demonii. Inscripțiile de pe pereții templelor asigurau că dacă o singură zi nu s-ar fi efectuat în mod corect ritualurile din temple, lumea avea toate șansele de a fi devorată de balaurul Apophis și ar fi căzut în starea de haos.

Egiptenii considerau că zeii, în frunte cu Amon și Ra, intervin neîncetat în creație pentru a restabili ordinea cosmică perturbată de temutul balaur. Astfel, *Cartea balaurului Apophis* afirma “că Apophis îl provoacă zilnic pe Ra, care răsare victorios în fiecă dimineață navigând în barca lui solară”. Textul *Cărții balaurului Apophis* era recitat de magicieni în fața balaurului “modelat din ceară, pe care i s-a înscris numele cu verde și cu mențiunea: “această carte este un mister al templului; ochiul omenesc să nu-l zărească !” Textul trebuia citit de patru ori în fața figurinei balaurului Apophis: “Eu i-am trimis aici pe acești zei care au luat naștere din mădularele mele, ca să-l învingă pe vrăjmașul acesta primejdios. Cadă (deci) pradă focului Apop (Apophis), cuțitul să se afle în țeasta lui, să i se taie urechile, să piară numele lui din țara aceasta! Am trimis prăpădul ca să-l lovească. Dușmanul se găsește în flăcări, sufletul lui e silit să piară, îi sunt arse oasele, mădularele lui sunt aruncate în foc. Nu se mai afla sufletul său, nici leșul său, nici duhul său, nici umbra sa, nici harul său vrăjitoresc nu mai este; oasele lui nu sunt, nici pielea sa nu mai este. El a căzut răpus, și nu mai este!” (58)

Dintre zeii cei mai importanți care luptau pentru apărarea ordinii cosmice, sociale și umane pot fi enumerați Ptah, Atum, Amon, Anubis, Thoth, Hathor și, evident, Ra. Fiecare dintre ei era reprezentat pe pereții templelor după un canon foarte bine precizat încă de la începutul istoriei statului egiptean. Ptah, bunăoară, era reprezentat pictografic printr-o mumie cu mâinile pe lângă trup ce ținea scepstrul. Unii istorici sunt de părere că din numele său, ce corespunde hieroglifelor *Hwt-ka-ptah*, a derivat în limba greacă numele *Aiguptor*, Egipt.

În schimb, zeul Atum avea aspectul unui bărbat ce poartă coroana dublă, a Egiptului de Jos și a Egiptului de Sus. La rândul său, zeul Amon sau Ammon era “Cel ascuns”, fiind

reprezentat cu trup umanoid și cap de berbec; grecii din epoca ptolemeică l-au identificat cu Zeus. Istoricii afirmă că Amon era zeul aerului sau, mai exact spus, al văzduhului.

Anubis (*Inpew*, *Anpu* sau *Yinepu*) era zeu psihopomp, fiind adesea considerat stăpânul lumii de dincolo; scrierile egiptene îl menționau prin denumiri precum “Zeul Ținutului Sfânt” și “Regele Vestului”, considerând că “lumea de dincolo” se află la vest, dincolo de “orizontul de apus”. Rolul principal al zeului Anubis era de a călăuzi defuncții în lumea de dincolo. De altfel, Anubis a fost considerat inventatorul mumificării.

Și zeița Hathor (hieroglifa *hwt-hr*: “Casă a lui Horus”), a avut un destin meteoric în arealul egiptean; considerată în perioada predinastică soția lui Horus, iar în cea a Regatului Nou soția lui Ra; zeița Hathor era reprezentată ca o femeie cu coarne de vacă sau chiar cu cap de vacă, ce poartă discul solar între coarne. Fiind consoarta lui Ra, zeița Hathor era considerată mama transfizică a faraonului. Unele texte egiptene menționau manifestări multiple ale acestei zeițe: “șapte hathor” sau chiar “trei sute șaizeci hathor”.

În fine, zeul Thoth era considerat zeul lunii, inventatorul scrierii, depozitarul cunoașterii și al vorbirii despre zei. Denumit în textele egiptene “inimă a lui Ra” (inima era sediul gândirii), Thoth era reprezentat ca un bărbat cu cap de ibis sau de babuin. Echivalentul grecesc era Hermes.

## ☞ Moștenitorul zămislit de Ogdoadă ☞

Cel mai important zeu în pantheonul egiptean a fost însă zeul Ra, pronunțat, se pare, de egipteni *Ria* sau *Rjja*. Ra, “copilul sacrosanct, moștenitorul perfect zămislit de Ogdoadă, sămânța divină a primilor zei anteriori, cel care a înnodat sămânța zeilor cu a oamenilor”, era reprezentat pictografic

printr-un trup de bărbat cu cap de șoim, iar grafic printr-un cerc cu un punct în mijloc. Alteori, Ra era reprezentat imagistic fie printr-un taur, fie prin Pasărea Phoenix, o pasăre asemănătoare unui vultur, despre care egiptenii afirmau că renaște din propria sa cenușă. Pasărea Phoenix era asociată cu templul lui Ra de la Heliopolis, unde, considerau egiptenii, venea o dată la 500 de ani pentru a fi arsă și a renaște din propria ei cenușă.

Devenit, începând cu Dinastia a V-a, zeul “național” al egiptenilor, Ra era zeul care, potrivit *Textelor piramidelor*, se manifesta sub forma unui șoim tânăr care planează pe cer, cu aripile larg desfăcute. Sub această ipostază, Ra a fost identificat cu zeul Horus, care în Orașul Soarelui, Heliopolis sau On, era denumit Harachte. Ra a mai fost identificat cu zeul Atum, dar și cu mulți alți zei. Prin identificarea cu zeul Atum, Ra a devenit “tată al cerului”; textele egiptene precizau că, precum Atum, Ra “le-a creat pe toate: ce este și ce a fost și ceea ce încă nu este”. De asemenea, Ra a fost identificat cu zeul Amon sub ipostaza Ra-Amon. Ra era considerat totodată fiu al zeului Geb, pământul, și al zeiței Nut, cerul; el se năștea zilnic din Lotusul primordial, care își deschidea petalele în fiecare dimineață, pentru a le închide seara. (56)

Ca “moștenitor perfect zămislit de Ogdoadă”, zeul Ra a devenit susținător a tot ce există, atât în lumea aceasta, cât și în “lumea de dincolo”. Egiptenii afirmau că Ra se deplasează în barca sa, ziua pe cer ca “Soare al zilei”, de la răsărit la apus, iar noaptea se deplasează de la apus la răsărit, în “lumea de dincolo”, ca “Soare al Noapții”. Seara, Ra pătrundea în “lumea de dincolo” printr-o “poartă” situată la “orizontul de apus”, “apusul” fiind locul metafizic unde apune Soarele.

Termenul “orizont” era foarte important pentru vechii egipteni, fiind desemnat prin termenul *achet*, reprezentat hieroglific printr-un munte cu două vîrfuri. Egiptenii

considerau că “orizontul de apus” este locul unde Soarele pătrunde în lumea de dincolo, iar “orizontul de răsărit” este locul unde Soarele pătrunde în lumea fizică.

Cosmosul, afirmau vechii egipteni, este alcătuit dintr-un aspect material și dintr-un aspect de natură spirituală, ultimul fiind desemnat prin termenii de maximă generalitate “lumea de dincolo” sau, alternativ, “regatul morților”. Ceea ce se înțelege astăzi prin “lumea de dincolo” vechii egipteni desemnau prin termenul Amduat (variante: Dat sau Duat). Localizarea Amduatului era însă destul de ambiguu prezentată, în sensul că unele scrieri o situau în zona subpământeană, dar alte texte - în special “Textele piramidelor”, “Cartea celor două căi” și “Cartea morților” - o situau în zona stelelor de pe firmament. Uneori, Amduatul era comparat de textele funerare cu întunericul firmamentului pe timp de noapte. În Imperiul vechi hieroglifa pentru Amduat era o stea amplasată în mijlocul unui cerc, cu sensul “cerul de noapte”. (56)

Cea mai completă prezentare a Amduatului, regatul morților, a fost prezentată în “Cartea despre Amduat”. Denumirea de “carte” este însă improprie, fiind folosită de egiptologii moderni pentru a desemna un set de fresce ce conțin imagini pictate în culori vii, ca un fel de benzi desenate, ce figurau pe pereții mormintelor unor faraoni exponențiali precum Tuthmosis al III-lea, Amenophis al II-lea, Seti I sau Ramses al IV-lea. Varianta cea mai completă a “Cărții despre Amduat” a fost expusă pe pereții mormântului faraonului Tuthmosis al III-lea; ea relatează pictografic drumul zeului Ra, noapte de noapte, în lumea de dincolo - în Amduat.

Frescele de pe pereții mormântului faraonului Tuthmosis al III-lea sugerează că ziua, zeul Ra, în barca sa solară, străbate cerul de la răsărit la apus de-a lungul a 12 ore. La asfințit, Ra trece dincolo de “orizontul de apus” printr-o

poartă; dincolo de poartă se află chiar Amduatul, regatul morților. Traseul zeului Ra pe timpul nopții, de-a lungul Amduatului, durează tot 12 ore. De-a lungul celor 12 ore ale nopții, Ra trebuie să străbată 12 “regiuni” (sau sub-paliere) desemnate de vechii egipteni prin termenul **arrit** - care s-ar traduce în limbaj modern deopotrivă prin “zonă” și prin “oră”.

Vechii egipteni considerau că Amduatul este străbătut de un mare fluviu, precum Egiptul este străbătut de Nil; ceea ce este sus este jos, Egiptul fizic fiind reflectarea a ceea ce există la nivelul Amduatului. Fluviul ce curge prin Amduat corespunde “Apei Styxului” din mitologia grecilor și “Apei Sâmbetei” din mitologia românească.

Dacă ziua se manifestă sub forma Soarelui fizic, noaptea, în Amduat, Ra se manifestă fie sub forma unui berbec, fie sub forma unui scarabeu; berbecul și scarabeul sunt reprezentări ale sufletului lui Ra. Scarabeul avea la vechii egipteni o semnificație complexă; fiind denumit de egipteni *chepre* sau *chpr*, scarabeul semnifica devenirea, transformarea și renașterea. Denumirea indică, așa cum remarca scriitorul Constantin Daniel, o “amfibologie intențională” specifică egiptenilor, în sensul că termenul scarabeu era desemnat prin hieroglifa *hpr*, iar verbul “a deveni” prin hieroglifa *kpr*. Cu alte cuvinte, manifestându-se sub forma unui scarabeu, Ra își schimbă în Amduat atributele ființiale pe care le avea în timpul zilei; pe timpul nopții Ra apare ca un mare suflet ce străluminează Amduatul. Din “Soarele zilei”, Ra devine astfel “Soarele nopții”. (60)

Însă Ra nu era singur în drumul său de-a lungul celor 12 ore/regiuni ale Amduatului. Noapte de noapte, de-a lungul celor 12 ore, în barca solară sunt prezenți în primul rând zeița Maat, Adevărul & Dreptatea, zeul Thoth, scribul lui Ra, zeii Sia și Huh, adică Cunoașterea și Porunca. Alături de Ra își găsesc loc în barca solară milioane de suflete omenești

“justificate”, motiv pentru care aceasta era supranumită “barca milioanelor”. Defuncții “justificați” erau cei declarați “curați” la judecata post-mortem a sufletelor patronată de zeița Maat.

Egiptenii considerau că Amduatul este o lume întunecată, lipsită de lumină, în care defuncții vegetează într-o stare aproape larvară. De aceea, pe pereții mormântului lui Tuthmosis al III-lea, zeul Ra este prezentat ca o mare aură ce împrăștie lumina în întunecimea Amduatului. Precum lumina Soarelui dă viață pământului de-a lungul celor 12 ore ale zilei, tot astfel lumina aurei lui Ra străluminează Amduatul de-a lungul celor 12 ore / regiuni ale nopții. Defuncții stau pe marginile fluviului, iar la trecerea bărcii solare sunt treziți din letargie de lumina aurei lui Ra; la trecerea bărcii solare, defuncții aclamă frenetic. După ce barca solară trece în ora sau regiunea următoare, defuncții recad în starea de inconștiență până noaptea următoare. Fiecare regiune a Amduatului are o poartă; fiecare poartă este păzită de un zeu care are funcția de “gardian al pragului”. Astfel, paznicul porții prin care se pătrunde în Amduat este denumit “zeul care pecetluiește pământul”, iar paznicul regiunii a doua este denumit “paznicul care înghite tot”. (60)

În primele șase regiuni ale Amduatului traseul lui Ra are o traiectorie descrescătoare; începând cu a patra regiune nici aura luminoasă a lui Ra nu mai poate sfâșia întunericul deplin, astfel că sufletele defuncților nu-l mai pot vedea pe zeu, dar îi simt prezența. Deloc întâmplător, a patra regiune a Amduatului este denumită de egipteni *Re Stau*, echivalentul infernului din concepția creștină. Situația este identică în a cincea regiune, denumită *Peștera lui Sokaris*, pe fundul căreia se află un lac de foc. *Talpa iadului*, pentru a folosi de data aceasta terminologia înțelepciunii populare românești, se află însă în regiunea a șasea, acolo unde se află chiar “apele



primordiale” (Nun) învăluite în “tenebre” (Keku). Tot în acel loc abisal, în miezul de noapte al existenței, dormitează balaurul Apophis, a cărui tendință obsesivă este de a înghiți lumea și a o readuce la starea de haos. La începutul regiunii a șaptea, Ra îl înfrânge pe balaurul Apophis, marcând debutul buclei crescătoare a traseului său prin Amduat. În a opta regiune, Ra îi stropește pe defuncți cu “apa vieții”, dăruindu-le “veșminte noi”. În regiunea a doisprezecea, Ra se pregătește pentru marea renaștere în lumea materială sub forma discului solar. Chiar Nut, zeul cerului ridică cu brațele sale puternice barca solară a lui Ra la răsăritul fiecărei zile. Apoi timp de alte douăsprezece ore, Ra străbate cerul de la răsărit la apus, ca “Soare al zilei”. (60)

Așadar, și a doua paradigmă a concepției spiritualiste a fost formulată coerent în corpusul mitic egiptean; cosmosul este alcătuit din două aspecte: un aspect material și un aspect transfizic, denumit “regatul morților”, Amduatul, care la rândul său este compus din mai multe subpalieri, regiuni sau ore (*arrit*). De asemenea, paradigma clasificării binare a ființelor a fost formulată coerent în corpusul mitic egiptean; de-o parte se aflau zeii care se aliniau ordinii cosmice - în frunte cu Ra -, iar de cealaltă parte balaurul Apophis și demonii săi. Balaurul Apophis dorea să readucă lumea la starea de haos, motiv pentru care toți zeii erau chemați să-l ajute pe Ra să-l înfrângă pe acest dușman temut. Și, de fapt, Ra îl înfrângea pe balaurul Apophis în fiecare noapte, întrucât acesta dormita în a șasea regiune / oră a Amduatului și încerca să blocheze înaintarea bărcii solare.

Abia după victoria asupra balaurului Apophis, barca solară a lui Ra începea să urce de-a lungul celor șase regiuni sau ore rămase, pentru a renaște dimineața la “orizontul de răsărit”.

## ☞ Osiris, educatorul poporului egiptean ☞

Alături de Ra, un loc important în conștiința vechilor egipteni l-a avut zeul Osiris, despre care miturile egiptene precizau că, în zorii istoriei, i-a civilizat pe oameni.

*Cartea balaurului Apophis* afirmă că Osiris a fost zămislit de Geb și Nut, adică de zeul pământului și de zeița cerului: “Geb și Nut au zămislit pe User (Osiris) și pe Horus având amândoi ochii în frunte, pe Suteh (Seth), pe Eset (Isis) și pe Nebthet (Nephthys), unul după altul.” (58)

Prin această precizare *Cartea balaurului Apophis* afirmă de fapt că Osiris și ceilalți eroi ai mitului s-au întrupat efectiv în lumea materială, fiind alcătuiți dintr-un element celest (provenit de la Nut, zeița cerului) și un element material, trupesc (ce aparține lui Geb, zeul pământului). În corpusul mitic egiptean nu există o astfel de specificație cu privire la nici un alt zeu (Amon, Ra, Ptah etc); dimpotrivă, miturile afirmă că zeii au fost ființe transfizice. Osiris și celelalte personaje ale mitului ce-i poartă numele au fost așadar excepții ce confirmă regula, intrând într-adevăr în categoria zeilor menționată de Euhemeros, care afirma că zeii au fost regi divinizați după moarte pentru fapele lor de eroism și pentru beneficiile aduse umanității. Nu toți zeii însă, ci doar cei despre care există referiri concrete, explicite. Tocmai în acest tip de generalizare și extrapolare rezidă eroarea scholiatului Euhemeros și, implicit, a tuturor epigonilor săi care au răsărit ca ciupercile după ploaie de-a lungul timpului.

În concluzie, perspectiva euhemeristă (care afirmă că toți zeii au fost oameni divinizați post-mortem) nu se potrivește la corpusul mitic egiptean decât, cu limitele de rigoare, în cazul lui Osiris. De fapt, Osiris poate fi considerat mai degrabă erou civilizator, decât zeu în sensul clasic egiptean, cu toate că a fost desemnat prin hieroglifa **Ntr** - zeu.

Mitul lui Osiris a fost redat într-o formă elaborată în perioada de final al antichității de scriitorul grec Plutarhos (46 -127 după Iisus Hristos), în lucrarea *Despre Isis și Osiris*. Pentru Plutarhos, scriitor de orientare platoniciană, care a combătut cu fermitate concepția euhemeristă, Osiris a fost un zeu care s-a întrupat în lumea materială pentru a aduce oamenilor binefacerea civilizației - cu alte cuvinte, Osiris a îndeplinit caracteristicile unui erou civilizator. Pentru a-i desemna pe zeii Egiptului, Plutarhos a folosit în scrierea sa denumiri preluate din panteonul grecesc, adoptând metoda sincretică a identificării dintre zeii greci și cei egipteni. Astfel, zeul pământului Geb a fost identificat cu Kronos, zeița cerului Nut cu Rheia, Horus a fost identificat cu Apollon, Seth a fost identificat cu Typhon, Thoth, zeul înțelepciunii, a fost identificat cu Hermes, iar zeița Nephtys cu zeița Afrodita sau cu zeița Nyke (Victoria). (61)

Mitul prezentat de Plutarhos începe cu o sfadă a zeilor: după ce Nut, zeița cerului, a avut legături “secrete” cu Geb, zeul pământului, Ra, zeul Soarelui s-a autosesizat și a rostit împotriva ei un blestem. “Se spune - afirmă Plutarhos - că Rheia (Nut), având legături secrete cu Kronos (Geb), Soarele (Ra) a băgat de seamă și a rostit împotriva ei acest blestem: Fie ca ea să nu poată naște nici în răstimpul unei luni, nici în al unui an ! Dar Hermes (Thoth), îndrăgostit de zeiță și dobândindu-i deopotrivă bunăvoința, a jucat apoi zaruri cu Luna și i-a răpit a șaptezeci și doua parte a fiecăreia dintre toate zilele de lumină. Din suma tuturor acestor șaptezeci și două el a alcătuit cinci zile, pe care le-a adăugat celorlalte trei sute șazeci”. Cele cinci zile adiționale au fost denumite de egipteni “epagomene”.

Despre Osiris și Horus, Plutarhos afirmă că “au avut Soarele drept tată; Isis a fost fiica lui Hermes, iar Typhon și Nephtys au fost zămisliți de Kronos. Se mai spune că Typhon

a luat-o de soție pe Nephthys, că Isis și Osiris, îndrăgostiți unul de altul, se uniseră în sânul maicii lor, mai înainte chiar de a se fi născut. Și câte unii povestesc că Arueris, pe care egiptenii îl numesc Horus cel Bătrân, iar elenii Apollon, s-a născut din această unire”. (61)

Mitul relatat de Plutarhos precizează că la maturitate Osiris a devenit eroul civilizator al egiptenilor, pe care i-a smuls “din traiul lor cu lipsuri, ca de fiare sălbatică, i-a făcut să cunoască roadele pământului, le-a dat legi și i-a învățat să-i respecte pe zei. Mai târziu el a străbătut tot pământul spre a-l civiliza. Foarte rar a avut nevoie să facă uz de forța armelor, mai adesea a atras spre el cel mai mare număr de oameni, prin stăruință, prin rațiune, iar uneori și fermecându-i cu cântece și cu toate mijloacele muzicii”. Însă în al douăzeci și optulea an de domnie a lui Osiris, “în ziua a șaptesprezecea din luna Athyr, cea în care Soarele trece prin semnul Scorpionului”, Seth (Typhon) i-a întins o cursă lui Osiris, închizându-l într-o ladă al cărei capac a fost bătut în cuie și pecetluit cu plumb topit, care a fost lăsată să plutească pe fluviu; “lada a fost dusă la fluviu și lăsată să coboare până în mare prin Gura Tanită (a Nilului)”. Isis a aflat de asasinat și a purces în căutarea lăzii, fiind îndrumată de câțiva copii. De la acest eveniment se trage în Egipt, afirmă Plutarhos, “obiceiul de a atribui copiilor mici harul profeției și îndeosebi de a desluși semne prevestitoare în cuvintele ce răsună atunci când ei se joacă prin temple, vorbind la nimereală”. (61)

Isis a mai aflat că, înainte de a fi asasinat de către Seth-Typhon, Osiris a avut o relație “din greșală”, cu sora ei, Nephthys; rodul relației dintre Osiris și Nephthys, care probabil semăna cu Isis, a fost un copil care răspundea la numele de Anubis. Isis “și-a luat asupra-și povara de a-l hrăni”, dat fiind faptul că Nephthys îl abandonase de frica lui Seth-Typhon. Anubis a devenit paznicul lui Isis. “Se zice că e

însărcinat cu paza zeilor, precum câinii sunt paznicii oamenilor”. Isis a găsit lada pe melagurile oraşului fenician Byblos, “la poalele unei tufe de tamarisc”, care “crescuse împrejurul ei și o ascunsese înăuntrul tulpinii sale”. Situația s-a complicat întrucât regele din acele locuri poruncise să se taie tamariscul ce conținea lada și să se facă un stâlp care să susțină acoperișul palatului său. Isis s-a împrietenit repede cu regina, aceasta dându-i în grijă alăptarea copilului său. Până într-o bună zi, când regina a surprins-o pe “doica” Isis când alăpta copilul. Pentru a-l alăpta, “Isis îi vâră degetul în gură. Noaptea, ea ardea ceea ce era muritor în trupul lui. Se mai spune tot așa că uneori se prefăcea în rândunică și zbura suspinând împrejurul stâlpului de reazem al acoperișului”. Surprinzând-o pe Isis în exercițiul funcțiunii de zeiță, regina i-a răpit copilului “privilegiul nemuririi. Atunci Isis se dădu în vileag ca zeiță și ceru stâlpul care sprijinea acoperișul. Ea scoase fără greutate tulpina de tamarisc și o tăie; înfășurând-o apoi într-un văl gingaș, o unse cu uleiuri înmiresmate și o încredință regelui și reginei. Pusă într-un templu al Isidei, această bucată de lemn e și azi ținta venerației locuitorilor din Byblos”. (61)

În drum spre casă, Isis a ascuns lada cu trupul lui Osiris într-un loc retras, dar Typhon care “vâna la lumina lunii, îl găsi, recunoscu trupul, îl tăie în paisprezece bucăți și le împrăstie peste tot. Înștiințată de cele petrecute, Isis porni în căutarea lor, se sui într-o barcă de papyrus și străbătu mlaștinile”. O singură parte din trupul lui Osiris n-a mai descoperit-o Isis: mădularul bărbătesc, pe care “Typhon (Seth) îl aruncase în fluviu, iar lepidotul, pagrul și oxyrryncul îl mâncaseră, de unde și oroarea sacră pe care o inspiră peștii aceștia. Ca să înlocuiască mădularul, Isis făcu o plămadă aidoma, și astfel zeița consacră acel Phallos pe care egiptenii îl sărbătoresc și azi”. Phallos s-ar traduce prin falus sau penis,

unii zei egipteni fiind reprezentați iconografic ca fiind *ithyphallici* - cu phalusul în erecție. Mitul lui Plutarhos merge însă și mai departe, afirmând că Isis a avut relații sexuale cu Osiris mort, aducând pe lume, “înainte de soroc”, un copil cu picioare moi”, care a primit numele Harpokrates (Horus-copil).

Însă *saga* lui Osiris nu s-a încheiat în acest punct. După ce a revenit din infern, Osiris l-a antrenat pentru luptă pe Horus, fiul său și al lui Isis; la maturitate Horus a declanșat bătălia împotriva lui Seth (care a fost desemnat de Plutarhos cu numele zeului grec Typhon). Bătălia dintre cei doi a durat “mai multe zile și s-a încheiat cu biruința lui Horus. Legat strâns, Typhon a ajuns în mâinile Isidei. Dar zeița nu l-a dus la pieire; ea l-a dezlegat și i-a redat libertatea”. (61)

“Cartea despre Amduat” completează subiectul, precizând că, după ce a fost asasinat, Osiris a ajuns în Amduat. De aceea, noapte de noapte, sufletul lui Ra se unește (în a șaptea oră / regiune) cu sufletul lui Osiris, trezindu-l la viață. De altfel, Osiris a fost reprezentat pe pereții mormintelor doar sub forma unei mumii, fără ca membrele sale să fie conturate precis. Osiris a devenit stăpânul “regatului morților”. Totuși, ca stăpân al “regatului morților”, reședința transfizică a lui Osiris nu era Amduatul, ci o altă regiune transfizică menționată în miturile egiptene, denumită Amenti - “preafrumosul Amenti”, care era formată din mai multe sub-regiuni denumite “Câmpiile joncilor”, “Câmpiile trestiiilor” etc. Scriitorii greci au echivalat Amenti cu “Elisumul” (“Câmpiile preafericiților”).

Pentru a pătrunde după moarte în Amenti, vechii egipteni au căutat să se identifice ritual cu Osiris. În vederea identificării cu Osiris au fost instituite, pe de-o parte ceremoniile inițierii, iar de cealaltă parte ritualurile mumificării și ale înmormântării.

Saga lui Osiris s-a desfășurat în prima perioadă a istoriei umanității, în *illo tempore*, adică în “epoca de aur”, denumită în miturile giptene *Tep Zepi*, în traducere “prima oară”. Miturile egiptene afirmă că în *Tep Zepi*, zeii “cu chipuri de oameni” au trăit alături de oameni pe pământ. Ulterior, zeii s-au retras în “ceruri”, de unde au continuat să vegheze asupra lumii oamenilor. După domnia zeilor, a urmat domnia semizeilor, apoi domnia eroilor civilizatori și, în cele din urmă, a oamenilor.

Aceste afirmații au fost confirmate de Herodot, care afirma în “Istoriile” sale că primii oameni care au condus Egiptul au fost cei denumiți *piromis*; în elinește, comentează Herodot, “*piro ’mis*” înseamnă “om bun și de ispravă”. Preoții egipteni i-au arătat istoricului grec, înșirate într-un templu gigantic, statuile colosale a trei sute patruzeci și cinci de astfel de *piromis*: “fiecare piromis născut dintr-un alt piromis, fără să le fi legat prin obârșie de vreun zeu sau erou. Prin urmare, îmi dovediră preoții, toți aceia pe care-i înfățișau aceste statui erau oameni, foarte departe de a fi fost zei. Dar înainte de acești bărbați, peste Egipt domniseră într-adevăr zeii, trăind împreună cu oamenii; unul dintre zei ținea totdeauna puterea în mână”. Din informațiile preoților egipteni, Herodot a dedus că peste Egipt au domnit în total “trei sute patruzeci și una de generații, și că în acest răstimp au fost tot atâția mari preoți și regi. Trei sute de generații fac zece mii de ani; căci trei generații fac o sută de ani. Cele patruzeci și una de generații care au trecut peste trei sute fac o mie trei sute patruzeci de ani. În toți acești unsprezece mii trei sute patruzeci de ani nu s-a arătat - spuneau ei - nici un zeu cu chip de om; dar nici mai înainte vreme, nici după aceea, în timpul celorlați regi care au domnit peste Egipt, nu s-a mai ivit așa ceva.” (61)

Informații asemănătoare au fost susținute și de istoricul și geograful grec Diodor din Sicilia care afirma că “mai întâi

au domnit în Egipt, vreme de aproape optzeci de mii de ani, zeii și eroii; Horus, fiul lui Isis, a fost cel din urmă rege de neam zeiesc. Apoi Țara Egiptului a fost cârmuită doar de regi ce se trăgeau din neam omenesc vreme de aproape cinci mii de ani, până la cea de-a CLXXC-a Olimpiadă. După ce s-a sfârșit domnia zeilor, cel dintâi rege al Egiptului, așa cum ne spune legenda, a fost Menes”. (56)

Un alt istoric antic, egipteanul Manethon afirma în *Ægyptiaca* că “primul om din Egipt a fost Hephaios, adică Ptah, renumit printre egipteni ca fiind descoperitorul focului. Fiul său, Helios, adică Ra, a fost urmat de Sosis, apoi i-au succedat pe rând Kronos, Osiris, Typhon și la urmă Horus, fiul lui Osiris și al lui Isis. Aceștia au fost primii care au deținut puterea în Egipt. Astfel, domnia a trecut de la unul la altul într-o succesiune neîntreruptă timp de 13900 de ani, până la Bydis. După zei - afirmă Manethon - au domnit semizeii timp de 1255 de ani și în afară de aceștia, un alt șir de regi au deținut stăpânirea timp de 1817 ani. Apoi au mai venit treizeci de regi din Memphis care au domnit 1790 de ani și încă alți regi din această domnie, pentru 350 de ani, apoi a durat domnia spiritelor morților pentru 5813 ani”. (56)

Nici un alt autor antic nu a confirmat însă afirmațiile istoricului Manethon referitoare la domnia “spiritelor morților”, dar fenomenul trebuie pus în legătură cu practica mumificării și cu efectele acesteia - un aspect opac din perspectivă materialistă.

Domnia destul de lungă a “spiritelor morților” a lăsat urme adânci nu numai în istoria poporului egiptean, ci și asupra vestigiilor ce au străbătut timpurile până în prezent. Urmele acestor domnii îndelungate există și în ziua de astăzi, fiind prezente pretutindeni de-a lungul și de-a latul șantierului arheologic denumit Egipt, care seamănă mai degrabă cu un imens cimitir. Numai cine nu dorește nu observă aceste urme.



## ☞ Trup, suflet, spirit, nume, khaibit ☞

Miturile egiptene afirmă că oamenii au fost creați din “lacrimile zeilor” (egipteană: *emre*); referitor la acest aspect, exprimarea *Papirusului Leyden* este elocventă: zeul cosmocreator “a clădit oamenii plângând cu ochii săi”.

Deși istoricii moderni au luat *ad litteram* afirmația mitului, termenul “lacrimă” ascunde o capcană lingvistică și, mai ales, semiotică: termenul egiptean “lacrimi” se aseamănă fonetic de termenul “oameni”, ceea ce conduce la concluzia că este vorba despre un joc de cuvinte denumit de lingviști “amfibologie intenționată”. Remarcând acest aspect, scriitorul Constantin Daniel considera că “asemănarea fonetică constituie pentru gândirea egipteană o dovadă a asemănării semiotice, și doi termeni similari sau identici fonetic între ei erau similari sau identici din punctul de vedere al sensului lor”. (56)

Este la fel de posibil ca, în cazul echivalenței lacrimi-oameni, “amfibologia intenționată” să se fi referit și la faptul că oamenii sunt obligați să trăiască în “valea plângerii” care este lumea materială, fiind supuși morții, suferinței și umilințelor de tot felul. Dovada acestei afirmații poate fi găsită în literatura sapiențială, care abundă în jelanii referitoare la condiția umană degradată de suferință și nedreptate - o constantă a vieții de zi cu zi în Egiptul faraonic.

Astfel, scrierea sapiențială denumită *Dialogul unui om deznădăjduit cu sufletul său* prezintă o frescă amplă a situației dramatice în care unul dintre nenumărații “deznădăjduți” se gândește la sinucidere. “Este nespuse de împovărat pentru mine - afirmă deznădăjduitul - ca sufletul din mine să nu fie astăzi de acord cu mine. Sufletul meu fuge și se îndepărtează de la mine astăzi, dar el trebuie să rămână alături de mine. El pleacă de la mine în ziua deznădejzii mele. Priviți, sufletul

meu se întoarce împotriva mea, pentru că nu vreau să ascult de el și el caută să mă târască spre moarte, înainte ca să mă îndrept eu către ea la vremea convenită. El vrea să mă arunce în văpaia arșiței și să mă ardă cu foc. Să stea sufletul meu alături de mine în ziua nenorocirii mele și să fie el așezat alături de mine așa cum face un om care jelește un mort. Sufletul meu este fără de minte dacă oprește și reține înapoi pe un om întristat din pricina vieții, ci el se cuvine să mă însoțească spre moarte, înainte ca să ajung la ea, și se cuvine ca sufletul meu să-mi facă plăcută viața din Ținutul dinspre Apus (Amduatul)”. (61)

La rândul ei, scrierea denumită *Învățătura regelui Meri-Ka-Re* este destul de explicită cu privire la faptul că oamenii au fost creați de zei: “ei (adică oamenii) sunt chipul său (adică al zeului), care au ieșit din mădularele sale”. Sensul termenului “chip” din “Învățătura regelui Meri-Ka-Re” pare să fie asemănător cu cel din expresia “chip și asemănare” folosită în Geneza, prima carte a Vechiului Testament. Geneza afirmă pe de-o parte că “Dumnezeu l-a creat pe Adam după chipul și Asemănarea Sa”, iar pe de altă parte afirmă că Adam l-a făcut pe Set (al treilea fiu al său) după chipul și asemănarea sa”. Așadar, Set nu a fost făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, ci după chipul și asemănarea lui Adam. Așadar, nici o surpriză: precum l-a făcut Adam pe Set “după chipul și asemănarea sa”, tot astfel unele mituri egiptene acordă paternitatea oamenilor zeului Ra, iar alte mituri o acordă zeului Ptah sau chiar altor zei.

Astfel, mitul lui Osiris narat de Plutarhos afirmă că cel puțin o parte dintre vechii egipteni au fost urmașii direcți ai lui Osiris, Isis, Horus sau chiar ai lui Seth. Plutarhos este explicit cu privire la acest aspect: “Geb și Nut au zămislit pe User (Osiris) și pe Horus având amândoi ochii în frunte, pe Suteh (Seth), pe Eset (Isis) și pe Nebthet (Nephthys), unul

după altul; iar *copiii lor sunt de atunci mulți la număr în țara aceasta*". Așadar, corpusul mitic egiptean preciza fără echivoc că populația vechiului Egipt era alcătuită din mai multe seminții de ființe omenești, fiecare dintre zei având proprii descendenți.

Inscripțiile de pe pereții templelor funerare dezvăluiau fără echivoc că faraonii au fost considerați fii direcți ai lui Ra, fiind denumiți *Kheperkera* ("sufletul Ka al lui Ra vine la viață"). Deși majoritatea comentatorilor moderni afirmă contrariul, generalizând în exces informațiile furnizate de inscripțiile funerare, se poate deduce că doar faraonii erau fiii lui Ra, nu toți oamenii. Așadar, pentru a nu pica în capcane metafizice nu neapărat subtile, trebuie precizat că doar faraonii - și probabil câțiva dintre urmașii lor direcți - au făcut parte din categoria selectă a "fiilor lui Ra"; despre ceilalți oameni nu există referințe în acest sens. De fapt, textele funerare de pe pereții mormintelor s-au referit aproape în exclusivitate la faraoni. Scrierile grecești precizau la rândul lor că doar faraonii erau considerați *eikon zosa*, în traducere "chipul viu al zeului", nu toți oamenii. În mod similar, în arealul chinez doar împărații erau considerați "fii ai cerului", nu întregul popor chinez.

În ceea ce privește paradigma referitoare la alcătuirea ființei omenești, corpusul mitic egiptean afirma că ființa omului are o natură duală: materială și spirituală. Corpusul mitic egiptean, precum și, mai ales, picturile de pe pereții mormintelor, afirmă că în afara aspectului material care este trupul, omul are un aspect spiritual ce înglobează următoarele elemente constitutive: spiritul, denumit *Akh*, numele de origine transfizică (diferit de cel primit la naștere) denumit *Ren*, sufletul denumit *Ba* și corpul eteric denumit *Ka*.

*Akh* este un termen destul de complex, care are echivalențe în filozofia indiană, unde termenii *atman* și

*purusha* desemnează același element constitutiv al ființei umane: spiritul. Reprezentat în inscripțiile funerare egiptene prin pasărea ibis cu moț, termenul egiptean *akh* provine dintr-un verb care are sensul “a străluci” sau “a luci”. Prin termenul *akh* vechii egipteni nu au desemnat doar spiritul omului, ci și acele ființe defuncte care au fost găsite “pure”, “curate” sau “justificate” la judecata de după moarte. Așadar, termenul *akh* a fost utilizat de vechii egipteni în mod multivalent, tot astfel cum în ziua de astăzi, este folosit termenul *spirit*; în vorbirea cotidiană este utilizat termenul *spirit* atât pentru desemnarea elementului transcendent al ființei umane, cât și pentru desemnarea generică a “spiritelor morților”.

Și termenul Ba are un caracter multivalent. Textele funerare precizează că, după deces, sufletul Ba rămâne lângă mumia omului, fiind sediul “sufletului vieții”. Pe frescele de pe pereții mormintelor, sufletele Ba ale defuncților erau reprezentate sub forma unei păsări cu cap de om și barbă de zeu. Textele funerare precizau că atâta timp cât subzistă mumia, subzistă și sufletul Ba al unui defunct; ofrandele și utilitățile din morminte, precum și ritualurile ce se realizau în cadrul cultului morților, aveau ca scop satisfacerea nevoilor sufletului Ba; nu mumia trebuie hrănită cu ofrande, ci sufletul Ba, care avea o existență autonomă, putându-se deplasa în afara mormântului oriunde și oricând. Deloc întâmplător, pe pereții mormintelor erau inscripționate rugăciuni în care defunctul cerea zeilor ca, în urma ritualurilor de înmormântare, sufletul său Ba să dobândească autonomie deplină, să aibă capacitatea de a ieși afară din mormânt și “să aibă prinos și spor după voia sa”.

Nu numai oamenii aveau suflet Ba, ci și zeii. Sufletul Ba al zeilor era însă mult mai complex decât al oamenilor, datorită faptului că se puteau proiecta de la distanță fie în animale, fie în statui - în special în statuile din *adytonul*

templelor. Interpretările comentatorilor moderni care afirmă senini că vechii egipteni “adorau” animalele, sunt nu numai eronate, ci de-a dreptul nostime. Egiptenii nu “adorau” animale decât în măsura în care considerau că în ele sălășuia sufletul Ba al vreunui zeu. De exemplu, boul Apis era considerat sufletul Ba al lui Osiris; pasărea Phoenix era considerată sufletul Ba al lui Ra; șoimul era considerat sufletul Ba al lui Horus, crocodilul era considerat sufletul Ba al zeului Sobek; Osiris era sufletul Ba al lui Ra; Ra era considerat sufletul Ba al zeului Nun. (56)

La rândul său, sufletul Ka (care nu trebuie confundat cu sufletul Ba) desemnează ceea ce în nomenclatorul concepției spiritualiste moderne a primit numele de corp eteric, dublu energetic sau corp vital. Sufletul Ka era figurat pe pereții mormintelor prin două brațe ridicate în sus, ca pentru rugăciune (vechii egipteni se rugau la zei ridicând mâinile deasupra capului, făcând mătăanii). Pentru a desluși semnificația exactă a sufletului Ka mai trebuie precizat că, uneori, acesta era scris în locul numelui unei persoane; de asemenea, în textele funerare există exprimări de genul “Ka-ul meu se repetă la urmașii mei”, sensul fiind, după cum aprecia Constantin Daniel, “ființa mea se repetă în copilul meu”. Altcumva spus, “copilul meu este clona mea”. Textele funerare precizează că la nașterea omului, zeița nașterilor, Meșenet, făurește un suflet Ka, care se dezvoltă și se maturizează odată cu trupul. Egiptenii erau convingși că sufletul Ka susține viața trupeză, asigurând totodată conștiința și conștiența. (56)

Menționând doar ca simplă curiozitate interpretările unor egiptologi moderni care consideră că prin termenul Ka vechii egipteni desemnau “forța de viață personificată a omului”, trebuie precizat că vechii egipteni considerau că nu numai oamenii au suflete Ka, ci și zeii. De exemplu, zeului Ra

îi sunt atribuite nu mai puțin de 14 suflete Ka, fiecare dintre ele reflectând câte o caracteristică ființială: “putere, tărie, lungime a vieții, văz, auz, cunoaștere” etc. Tot astfel se poate afirma despre Osiris, dar și despre alți zei ai pantheonului.

Al patrulea element constitutiv al ființei umane, alături de Akh-spiritul, Ba-sufletul și Ka-corpul eteric, era “numele”, denumit de vechii egipteni “Ren”. Termenul Ren nu se referea la numele primit la naștere de un om, ci la numele secret, de suflet. Numele secret, de suflet, era extrem de important pentru egipteni datorită faptului că la judecata de după moarte, scribul zeilor, Thoth, căuta numele fiecărui defunct în marele sul de papyrus (un fel de “Carte a celor vii și a celor morți”) ce conținea numele tuturor ființelor omenești; dacă nu găsea numele vreunui defunct, acesta nu putea pătrunde în sala zeiței Maat, unde se ținea judecata post-mortem. Textele funerare atenționau defuncții cu cea mai mare seriozitate ca nu cumva să-și uite numele secret, numele de suflet, întrucât li se bloca accesul în “lumea de dincolo”; mai mult decât atât, textele funerare atenționau defuncții să aibă grijă să nu le fie furat numele Ren pe întortochiatele cărări ale lumii de dincolo, dar nu precizau în ce constă aceasta. (56)

Nu doar oamenii aveau un nume secret, de suflet, ci și (în primul rând) zeii. Numele secret al zeilor era cunoscut doar de preoții de rang înalt și, este de presupus, de inițiații săi. Cunoașterea numelui secret al zeilor permiteau preoților să-i invoce în *adytonurile* templelor. Aflați în fața statuii din *adyton*, fără a fi auziți de nici un alt muritor, preoții egipteni invocau zeii prin rostirea numelui secret, fiind convinși de faptul că atunci când aude chemarea lor, zeul coboară de-a lungul găurii de vierme din “cerul” aflat în văzduh în statuie (altcumva spus, își proiectează sufletul Ba în statuie de-a lungul găurilor de vierme). Acest procedeu de invocare a fost utilizat și de evrei. Astfel, în Sfânta Sfintelor din Templul lui

Solomon din Ierusalim, doar marele hierofant cunoștea Numele secret, tainic, sfânt, al lui Dumnezeu, pe care avea voie să-l rostească o singură dată pe an, de Ziua Ispășirii (Yom Kipur). Numele sacru al lui Dumnezeu era transmis de marele preot al templului doar succesorului său, înainte de a muri.

Atât la egipteni, cât și la toate celelate popoare ale antichității fără excepție, denumirile zeilor notate de scribi pe pereții templelor ori pe sulurile de papirus (și deci cunoscute de toți oamenii), erau doar convenții sau, în cel mai bun caz, desemnau atribuții ființiale. În acest sens scriitorul român Constantin Daniel afirma că numele zeilor egipteni erau “amfibologii intenționale” sau jocuri de cuvinte ce desemnau cel mai adesea caracteristicile acestora. Un exemplu edificator era chiar numele zeului Amon, al cărui sălaș era văzduhul (aerul); pentru egipteni - afirma autorul citat -, aerul era legat de suflet, de viață și, implicit de răsuflare (care asigură viața). Amon este un zeu “scuns fiindcă suflarea este invizibilă. Amon se scrie **imn** (pronunțându-se Aman), iar verbul *a rămîne* se scrie prin hieroglifa **m n**.” (56)

Textele funerare egiptene lasă să se înțeleagă că, în cazuri speciale, după deces, sufletul Ka se unește sau se contopește cu sufletul Ba, formând o unitate; unirea dintre cele două suflete nu se poate realiza decât dacă trupul defunctului este supus procesului mumificării într-un răstimp foarte scurt de la producerea decesului - nu mai mult de câteva ore. Textele funerare precizau că acei oameni mumificați, la care s-a produs contopirea celor două suflete, se manifestă după moarte sub forma unei fantome eterate, denumită *Khaibit*.

Din punct de vedere spiritual, contopirea sufletelor Ba și Ka după decesul unui om - adică unirea sufletului (sau, eventual, a corpului astral) cu corpul eteric - nu este un fenomen firesc, ci unul atipic. După deces - din același punct

de vedere spiritual, precizare absolut necesară întrucât din punct de vedere materialist fenomenul este total opac - corpul eteric se separă de trup, care este redat entropiei lumii materiale; de asemenea, corpul eteric se separă de suflet; la rândul său, sufletul (sau duhul) își continuă periplul post-mortem. Pe baza acestor indicii se poate deduce că fantoma *Khaibit* se forma doar în urma unor operațiuni magice ale preoților egipteni. Aceste operațiuni magice însoțeau probabil îmbălsămarea și mumificarea cadavrelor, scopul fiind contopirea sufletului Ka cu sufletul Ba și implicit formarea fantomei Khaibit, care avea capacitatea de a se deplasa de-a lungul și de-a latul lumii materiale, precum și capacitatea de a interacționa cu aceasta.

Fantoma Khaibit adastă în preajma mormintelor doar atâta timp cât mumia se păstra intactă; acesta era motivul pentru care vechii egipteni aveau grijă ca mumiile să nu fie distruse. Firește, mumificarea nu avea ca scop învierea trupului, precum își imaginează mulți istorici materialişti, ci menținerea unei legături energetice stabile a fantomei cu lumea materială. Mumia era doar un element de împământare a fantomei - un suport. Dacă s-ar compara fantoma Khaibit cu un balon de formă umanoidă, atunci mumia ar trebui comparată cu suportul material ce ține balonul legat de pământ. Inscripțiile de pe morminte lăsuă să se înțeleagă că dacă mumia este distrusă, fantoma își pierde suportul material; nefiind legată de suport, fantoma este aspirată rapid în “lumea de dincolo”.

Pentru “formatarea” (dacă este permisă folosirea acestui termen) unei fantome Khaibit era însă nevoie de o mumificare completă, piperată la preț, pe care nu și-o permiteau decât faraonii și câțiva dintre marii preoți și nobili mai răsăriți. Este evident că, prin mumificare, vechii egipteni au dorit să prezerve fantomele (sufletele) unor conducători exponențiali,



care să fie capabili să acționeze asupra lumii materiale și după moarte; cu alte cuvinte, doreau ca sufletele acestora să se implice, ca suflete decorporate, în lumea oamenilor vii și, mai ales, în politica statului egiptean.

Doar din acest punct de vedere pot fi înțelese informațiile furnizate de preotul egiptean Manethon, care afirma că Egiptul a fost condus 5813 ani de “spirite ale morților”.

### ☞ “Ziua de ieri” versus “Ziua de mâine” ☞

După cum preciza la vremea sa istoricul grec Herodot, în vechiul Egipt se practicau trei tipuri de înmormântări: “o înmormântare plină de strălucire, una mijlocie și a treia pentru lumea săracilor”. Fiecărui tip de înmormântare îi corespundea un tip de îmbălsămare. (62)

Îmbălsămarile ieftine constau în injectarea în abdomenul cadavrului a unei substanțe dizolvante ce avea la bază uleiul de cedru, fără să fie scoase organele interne; apoi cadavrul era menținut într-o baie de natron timp de 70 de zile. În schimb, mumificările scumpe, aplicate doar faraonilor, soțiilor regale, membrilor familiei acestora și, eventual, câtorva mari preoți și demnitari ai statului, constau în extragerea creierului, a inimii și a rinichilor, care erau așezate de preoții îmbălsămători în patru vase canopice.

Trupurile faraonilor erau apoi lăsate timp de 70 de zile într-o cadă plină cu natron (carbonat de sodiu hidratat natural), pentru a se mumifica, după care erau înfășurate în bandalete de in unse cu gumă. Fiecare operațiune fizică era însoțită de un ritual magic ce presupunea psalmodirea unor rugăciuni adresate zeilor - în special lui Osiris, considerat stăpânul “regatului morților” - și a unor formule magice. De-a lungul celor 70 de zile, mumia era recondiționată și fardată pentru a

reflecta o stare ideală în care defunctul trebuia să se prezinte în “lumea de dincolo”. După ce i se așeza pe chip masca mortuară, mumia era așezată în unul sau mai multe sarcofage, iar apoi urma ritualul înmormântării.

Înmormântarea presupunea, la rândul ei, mai multe protocoale ce trebuiau respectate întocmai atât de preoți, cât și de familia defunctului. Înmormântarea propriu-zisă debuta printr-o trecere a Nilului sau a unui lac; defunctul era transportat cu o luntre pe celălalt mal, unde așteptau 42 de preoți ce purtau măștile unor zei. Preoții mascați îi reprezentau în lumea fizică pe cei 42 de zei-judecători care efectuau judecata sufletelor în “lumea de dincolo”. Oricine putea aduce acuzații defunctului, dar în cele din urmă acesta era declarat apt pentru a-și continua drumul în lumea cealaltă. După finalizarea judecății, în drumul spre mormânt, sarcofagul era tras de boi roșii sau vaci albe pe un fel de sanie; preotul principal mergea înaintea procesiunii cu spatele la sarcofag, fiind urmat de familia și de rudele defunctului. (56)

Un rol important în cadrul unei înmormântări îl aveau “cei nouă prieteni”, care se îngrijeau de logistica operațiunilor și, foarte posibil, se asigurau ca toate ritualurile să fie îndeplinite în mod corect. În fața mormântului, sarcofagul era pus în picioare pentru a se efectua o ultimă ceremonie denumită “deschiderii gurii mumiei”, când se aducea “prinos de hrană”. “Deschiderea gurii mumiei” avea rolul de a permite sufletului defunctului să-și ia definitiv zborul spre cer. În cele din urmă sarcofagul era transportat în mormânt, puțul de acces era obturat cu pietriș, iar cei nouă prieteni sigilau mormântul. Înmormântarea se încheia printr-un mare ospăț la sfârșitul căruia toate vasele erau sparte.

Mormântul propriu-zis avea arhitectonica unei mastabe; intrarea în mormânt se făcea printr-un puț a cărui amplasare era apoi ascunsă; de la intrarea în puț, printr-un culoar înclinat,

se pătrundea într-o antecameră spațioasă, iar apoi în camera sarcofagului. În antecameră erau depuse ofrande alimentare sau artefacte și utilități precum scaune, cufere sau chiar corăbii în miniatură pentru uzul sufletului Ba al defunctului. Pe pereții culoarelor și ai antecamerei, precum și pe pereții camerei sarcofagului erau pictate scene din mitul lui Osiris, dar și scene din viața defunctului. În cazul mormintelor faraonilor, frescele de pe pereți, precum și artefactele sau utilitățile din antecameră, nu puteau să fie decât la superlativ, precum în cazul faraonului Tutankhamon, al cărui mormânt și ansamblu sepulcral a fost descoperit intact de arheologul Howard Carter în anul 1922.

Concepția vechilor egipteni despre lumea de dincolo este legată de traseul pe care trebuia să-l parcurgă defuncții după pragul morții. În funcție de acest traseu a fost structurat cultul morților. Cele mai importante texte legate de cultul morților păstrate până în prezent sunt “Textele piramidelor”, “Textele sarcofagelor”, “Cartea morților”, “Cartea despre Amduat”, “Cartea porților”, “Cartea peșterilor” etc.

“Textele Piramidelor”, care au apărut în perioada Imperiului Vechi, au fost considerate de egiptologi cele mai vechi texte egiptene referitoare la cultul morților. Datorită faptului că aceste texte funerare au apărut pentru prima oară pe pereții culoarelor piramidelor construite în acea perioadă, egiptologii au convenit să le denumească “Textele piramidelor”. Aceste texte nu au însă legătură cu marea piramidă de la Gizeh, ci cu piramidele de dimensiuni mai mici construite în perioada Imperiului vechi, începând cu piramida construită la Saqqarah de faraonul Unas (2375-2345) și cu piramida faraonului Zoser sau Djoser (2630-2611).

Ceea ce egiptologii desemnează prin formularea “Textele piramidelor” este de fapt o colecție de texte scurte, descântece, invocații și formule magice scrise, începând din

perioada Dinastiei a V-a, spre folosul defuncțiilor faraoni. Ele erau pictate de sus în jos pe culoarele piramidelor și templelor funerare pentru a fi citite de faraonul defunct (care probabil plana sub formă de duh decorporat în momentul citirii). “Textele piramidelor” erau, dacă se poate spune astfel, o pavăză împotriva uitării; dacă faraonul uita ce trebuie să facă după ce trecea pragul morții, îi reaminteau cele câteva sute de texte scurte cu caracter magic. Dacă la început erau în jur de 150 incantații, descântece și formule magice (de exemplu, la faraonul Unas din Dinastia a V-a), numărul total a ajuns în perioada domniei faraonilor celei de-a VI-a Dinastii la aproximativ 700. (56)

“Textele piramidelor” se refereau cu precădere la faraoni, care erau identificați cu Ra; fiind fiul lui Ra, era firesc ca, după moarte, fiul (faraonul) să se reîntâlnească cu tatăl (zeul) și să acceadă la post-existența fericită ce i se cuvenea; în lumea de dincolo faraonul devenea zeu cu drepturi depline, având posibilitatea de a-l însoți pe zeul Ra în barca sa solară.

Constructorii mormintelor au luat toate măsurile preventive pentru ca faraonul să nu fie vătămat în urma unor acțiuni magice, motiv pentru care unele dintre hieroglife erau desenate voit deformat. De altfel, structura tematică a “Textelor piramidelor” indică faptul că au fost concepute în mediul teologic de la Heliopolis, unde zeu suprem era Ra. Pe pereții culoarelor piramidelor, faraonul defunct avea la dispoziție, în caz de nevoie, descântece pentru eliminarea foamei și a setei, descântece împotriva profanatorilor de morminte și altele asemenea. Faraonul era sfătuit totodată cum să discute cu “călăuza” sa, ce “cărare” să apuce pentru a ajunge în fața zeilor, cum să scape de demonii nefaști, cum să se comporte și ce descântec să recite (sau să cânte) când se va afla în fața zeului Ra, căruia trebuia să-i aducă “prinos de undelemn”.

Fiecare descântec magic avea un preambul cu caracter general denumit “Cuvânt de spus”. Existau trei tipuri de descântece magice, pe care egiptologii le-au clasificat astfel: “texte-eu”, “texte-tu”, “texte la persoana a III-a singular”. “Textele-eu” trebuiau rostite doar de faraonul defunct la persoana I singular. “Textele-tu” îi reaminteau faraonului ce să facă; ele conțineau formule de genul “tu vei face așa sau tu vei spune cutare descântec”. Textele la persoana a III-a conțineau formulări de tipul “faraonul va face cutare lucru” sau “faraonul va face un anumit gest”; textele la persoana a III-a împiedicau ca descântecele să fie rostite de cine nu trebuia, caz în care faraonul defunct ar fi avut de suferit prejudicii magice. “Textele piramidelor” conțineau însă și texte ce trebuiau rostite de fiul faraonului defunct în cadrul ritualului înmormântării: “Tatăl meu! Scoală-te (Ridică-te)! Primește această apă a ta ! Scutură nisipul de deasupra feței tale! Ridică-te pe partea-stângă și reazămă-te pe partea ta dreaptă” - îi spunea fiul faraonului defunct. (56)

La rândul lor, “Textele Sacrofagelor” grupează textele magice, descântecele și invocațiile scrise pe pereții sarcofagelor faraonilor și dregătorilor de rang înalt, începând cu Dinastia a XVI-a. Multe dintre descântecele și invocațiile din “Textele sarcofagelor” au fost preluate, dar modificate și adaptate, din “Textele Piramidelor”. Majoritatea “Textelor Sacrofagelor” sunt “texte-eu”, rolul lor constând în a-l ajuta pe defunct pe cărările pline de pericole ale lumii de dincolo, dar și de a-l proteja de foame, sete sau frig. Unele formule magice sunt amplasate în zona capului, altele în zona picioarelor mumiei, unele sunt scrise de mai multe ori, altele o singură dată.

Egiptenii erau convinși că sufletul defunctului este prezent la procesul mumificării și la propria sa înmormântare, planând deasupra mumiei, iar preoții se comportau în

cunoștință de cauză. De altfel, de-a lungul celor 70 de zile cât durau operațiunile de mumificare, preoții vorbeau în permanență cu cadavrul (de fapt, cu sufletul acestuia) explicând defunctului rolul fiecărei operațiuni magice pe care o săvârșeau. Pe pereții mormintelor, textele funerare erau scrise de sus în jos tocmai pentru ca sufletele defuncților, ce planau la o oarecare distanță de sol, să le citească în mod optim, astfel să-și amintească ce trebuie să facă la trecerea în lumea de dincolo. Alături de textele funeare, pe pereții mormintelor erau și descântece împotriva profanatorilor, a hoților sau chiar a demonilor ce ar fi blocat accesul defunctului în lumea de dincolo. Fiecare descântec avea un preambul denumit “Cuvânt de spus”. Atât preoții, cât și familia - în special, urmașul de sex masulin în cazul oamenilor obișnuiți sau succesorul la domnie în cazul faraonilor - trebuiau să reamintească defunctului ce trebuie să facă.

Cea mai importantă scriere legată de cultul morților a fost însă “Cartea morților”, o culegere de texte scrisă pe un sul de papirus ce se punea în sarcofage, alături de mumie. Denumirea de “Carte a morților” a fost de fapt acordată în epoca modernă de egiptologi; în vechime titlul complet era *Carte pentru ieșire la lumina zilei*. Numărul total al textelor ce formau “Cartea morților” era de aproximativ 150.

Unele fragmente din “Cartea morților” au fost preluate din “Textele piramidelor” și din “Textele sarcofagelor”, dar sensul general era în bună măsură modificat. Cartea morților precizează că defuncții încep călătoria spre lumea de dincolo imediat după încheierea ritualurilor înmormântării și, mai ales, după ceremonia “deschiderii gurii mumiei”, când sufletul Ba părăsea trupul mumificat prin gură, ca o pasăre ibis cu moț ce plana la cer. În prima etapă a traseului post-mortem, defunctul apela la zeul psihopomp Anubis (cu cap de șacal) care, în schimbul unui obol (un bănuț), îl trecea într-o luntre

dintr-o parte în cealaltă a fluviului ce separă “lumea aceasta” de “lumea de dincolo”. Apoi, defunctul trebuia să străbată mai multe porți păzite de zei-gardieni. Pentru a trece de porți, defuncții trebuiau să știe numele zeilor gardieni și “cuvintele de putere” (parolele). (56)

“Cartea morților” afirma că traseul post-mortem era marcat de câteva borne esențiale ce pot fi numite în felul următor: “identificarea cu zeul Ra și contemplarea misterelor sale”, “noua naștere”, “judecata post-mortem”, “identificarea cu Osiris”.

Prima bornă era identificarea defuncților cu zeul Ra, ce implica debutul “ieșirii la lumina zilei”: “Ascultați cu atenție cuvintele magice - spune sufletul Ba al defunctului. Voi toți, ascultați ! Într-adevăr, eu sunt cel ce este Ra ! Ra, în schimb, mă reprezintă pe mine. O, Ra! Fă ca aceste drumuri străbătute de razele tale să-mi fie odihnitoare și plăcute!”. În continuare, defunctul vorbește ca și cum cum ar fi Ra: “Eu sunt ziua de azi. Eu sunt ziua de ieri. Eu sunt ziua de mâine. Cu ajutorul numeroaselor mele nașteri. Eu rămân tânăr și vânjos. Eu sunt Sufletul divin și misterios. Care, odinioară, a creat zeii. Și a cărui esență tănuțită hrănește zeii din Duat (Amduat) și Amentis (cerul lui Osiris).” În etapa următoare, defuncții aveau posibilitatea de a contempla misterele zeului Ra: “Te salut, o împărăție a tăcerii și misterele pe care le cuprinzi! Tu, care ai creat formele vieții, asemenea zeului Kepra însuși, lasă-mă să contemp lu discul lui Ra. Îl contemp lu pe Ra la apusul lui. (Și) când se ivește în zori, mă contopesc cu Sufletul său dătător de viață. Curate sunt mâinile mele când îl slăvesc. Dacă ar putea păstra toate părțile ființei mele întreaga lor coeziune! De nu ar fi împărățiate! Iată că eu zbor asemenea unei păsări și cobor pe Pământ. Pe măsură ce înainte z, trebuie să urmez linia faptelor mele anterioare. Căci eu sunt un vlăstar al zilei de ieri”. (59)

După contemplarea misterelor lui Ra urma pentru defuncți “nașterea din nou” - nașterea în împărăția zeilor: “M-am născut acum” - exclamă defunctul potrivit Cărții Morților. “Părul meu este Nun; Fața mea este Ra; Ochii mei sunt Hathor; Buzele mele sunt Anubis; Molarii mei sunt Isis; Gâtul meu este Neith; Spatele meu este Seth; Falusul meu este Osiris; Șira spinării și pântecul meu sunt Sekhmet; Fesele mele sunt ochiul lui Horus; Coapsele mele și pulpele mele sunt Nut; Picioarele mele sunt Ptah”. Astfel, identificându-se cu toți zeii, defunctul se autoproclamă un “zeu al devenirii”, afirmând că din ființa sa emană o “strălucire a luminii”. (59)

După ce se identifica cu Ra, defunctul era adus la judecata post-mortem, ce avea loc în marea sală a zeiței Maat, Adevărul & Dreptatea - a treia bornă a traseului post-mortem. Pentru a intra pe poarta sălii, orice defunct era chestionat de Paznicul porții dacă cunoaște cuvintele magice de putere. În fața porții sălii zeiței Maat defunctul exclamă: “O Maat! Iată-mă ajuns în fața ta. Lasă-mă să contemp lu strălucitoarea ta frumusețe! Am ajuns până la limita extremă a cerului. Am fost ascuns și îngropat. Am învățat cuvintele dătătoare de puteri ale inițiaților.” (59)

După ce pătrundea în Sala zeiței Maat, defunctul se prezenta în fața celor 42 de zei-judecători, unde se spovedea, afirmând că nu a încălcat legile cosmosului. Datorită faptului că fiecare frază începe cu o negație, spovedania a fost denumită de egiptologi “confesiune negativă”. “Nu am provocat oamenilor vreo suferință” - spunea defunctul în fața celor 42 de zei -, “nu am folosit violența împotriva familiei mele; nu am înlocuit dreptatea cu nedreptatea; nu m-am împrietenit cu cei răi; nu am făptuit crime; nu am pus oameni să muncească pentru mine, istovindu-se. Nu am uneltit mânat de ambiție; nu mi-am chinuit servitorii; nu am hulit zeii; nu l-am lipsit pe cel sărman de cele trebuincioase.” (63)



Aflat încă în sala Maat, defunctul este supus judecății propriu-zise, care presupune *cântărire* a inimii, proces denumit *psychostazie* de vechii scriitori greci. În fața defunctului se afla o balanță; pe un taler al balanței era depusă inima defunctului - inima fiind considerată nu numai sediul gândirii, ci și centrul ființei -, iar pe celălalt taler era așezată chiar zeița Maat, figurată printr-o pană (de struț). Judecata post-mortem era realizată în mod concret de zeul Anubis. De față era și zeul Thot, scribul zeilor, care nota rezultatul *psychostaziei* pe un sul de papirus.

La final, dacă inima sa a fost găsită curată, defunctul trebuia să răspundă corect unei întrebări (deloc dificile) pusă de zeul Thoth: “Care este numele zeității apărate de un cer de foc, înconjurate de un zid de zeițe-șerpi și care se odihnește la suprafața apelor curgătoare? Cine este?” În cazul în care defunctul afirmă că este vorba despre Osiris, zeul Thot îl invită să pătrundă în Amenti - ultima bornă a traseului de “ieșire la lumina zilei”. Din acel moment “astral”, sufletul defunctului se identifica cu Osiris, devenind osirificat sau justificat, având dreptul să afirme: “Fie că trăiesc fie că mor, eu sunt Osiris”. (59)

Fiind zămislit de “Ziua de Ieri”, defunctul avea posibilitatea să creeze “Ziua de mâine”. “Ziua de ieri” este trecutul, “ziua de azi” este prezentul, iar “ziua de mâine” este eternitatea.

### ☞ “Se deschid porțile cerului” ☞

Un rol decisiv în istoria spirituală a vechilor egipteni l-a avut cultul zeilor. Vechii egipteni considerau că, dacă o singură zi nu se realiza cultul zeilor în temple după cutumele lăsate din vechime, întregul cosmos s-ar fi scufundat în starea de haos. La pândă stătea, evident, balaurul Apophis.

Preoții ce îndeplineau cultul zeilor erau împărțiți după o ierarhie foarte strictă. Rolul lor era de a mijloci între oameni și zei. În cadrul ierarhiei preoțești existau trei categorii principale. Categoria inferioară era formată din “cei puri” - *web*. Categoria mijlocie era formată din *cherchebi* (sau *herhebi*), în traducere “părinți divini”. Categoria superioară era formată din preoții “profeți” sau vorbitori în numele zeilor, “cei prin gura cărora vorbea zeul”. Ritualurile preoților aveau rolul pe de-o parte de a păstra deschise canalele de legătură dintre oameni și zei - canale deschise încă din “evul de aur”, *Tep Zepi* -, iar de altă parte de a menține ordinea cosmică pereclitată neîncetat de balaurul Apophis. Prin intermediul actelor magice, preoții deveneau părtași la marea operă de menținere a ordinii cosmice, reprezentată de zeița Maat.

Templele egiptene erau înconjurată de un zid gros, iar poarta de intrare era străjuită de piloni (*phylon* în greacă, *bakhen* în egipteană) construiți din blocuri masive de piatră, deasupra cărora fluturau steaguri. Dincolo de poartă se afla o curte rectangulară denumită *usket*, care era flancată de coloane. Urma *sala hipostilă* (*stylpos*: coloană), unde oamenii obișnuiți aduceau ofrande, iar dincolo de aceasta era o a doua sală, unde accesul credincioșilor era interzis. Între cele două săli era o poartă deasupra căreia era o inscripție pe care se putea citi “*Cei ce intră aici trebuie să fie puri*”. Din această sală, pe un plan înclinat, preoții care aveau accesul nerestricționat, în special preoții *web*, adică “cei puri”, ajungeau în “sanctuarul bărcii”, o încăpere unde se afla o bărcuță de dimensiuni mici ce putea fi purtată pe umeri de preoți, iar de acolo pătrundeau în *adyton*, camera unde se afla statuia zeului. Egiptenii desemnau *adytonul* prin expresia “*locul care nu trebuie cunoscut niciodată*”. Mai mari decât statura unui om obișnuit, statuile zeilor din *adyton* erau din lemn poleit cu aur, fiind păstrate fie într-o nișă de granit, fie

într-un dulap. La marile sărbători, statuile zeilor erau scoase de preoți din *adyton* pentru a fi arătate mulțimii adunate în fața templului. De obicei, statuile erau scoase în bărcile ce erau purtate de preoți pe umeri cu ajutorul unor brancarde. (56)

Templele egiptene erau amenajate pe locuri înălțate artificial, motiv pentru care egiptenii afirmău că “urcă” atunci când mergeau la templu. Pentru a ajunge la porțile unui templu, egiptenii din antichitate trebuiau să străbată un *drum sacru*, denumit *dromos sau exampaeos* de vechii greci, cel mai adesea străjuit cu sfînși. De-a lungul “căilor zeilor” oamenii făceau pelerinaje periodice; totodată, de-a lungul “căilor zeilor”, la marile sărbători religioase statuile erau scoase din *adytonul* templelor pentru a fi arătate mulțimilor, fiind purtate de preoți.

Cultul zeilor în temple începea dis de dimineață la răsăritul Soarelui, când preoții rupeau sigiliile ușii ce ducea în *adyton*, camera zeului, scoteau statuia din nișa de granit unde era amplasată și îi făceau toaleta de dimineață precum unei păpuși - sau, mai exact spus, precum unei mumii. Formula rostită în momentul deschiderii ușii *adytonului* era: “*Se deschid ușile cerului*”. Apoi, preoții făceau baie statuii cu un amestec de apă, natron și uleiuri frumos mirositoare, o îmbrăcau cu veșminte scumpe, o fardau, îi puneau bijuterii, talismane și amulete, după care o tămâiau din abundență; fumul tămâiei era bine primit de zei. Urma “masa de dimineață”, când erau aduse în fața statuii ofrandele pe care enoriașii le aduceau în sala hipostilă, unde accesul nu le era restricționat. La finalul ritualului, statuia zeului era așezată iarăși în nișa de granit sau în dulap. Pe toată durata slujbei de dimineață, preoții psalmodiau neîncetat diferite descântece, iar îi surdină se auzeau acordurile instrumentelor muzicanților templului. De asemenea, dansatoarele templului, ce purtau măști pe chip, se străduiau prin dansurile lor pantomimice să

înveselească inima zeilor. De-a lungul unei zile aveau loc patru slujbe; cea de seară, care era denumită “ceremonia de culcare”, o repeta în sens invers pe cea de dimineață. (56)

Ca peste tot în antichitate, templele egiptene erau amplasate la intersecția găurilor de vierme care făceau legătura dintre palierul fizic și palierul cuantic al văzduhului, denumit de vechile mituri “cer” sau “ceruri”. Prin găurile de vierme ce făceau legătura dintre *adytonurile* templelor și “cerurile” din văzduh sufletele Ka ale zeilor coborau în palierul material (adică se translatau magic), încorporându-se în statuile aurite amplasate în *adytonurile* templelor. Puterea de acțiune a unui zeu translatat în statuia din *adytonul* templului era în funcție de calitatea ritualurilor și, foarte probabil, de puterea sacerdoților ce îndeplineau ritualul. Oamenii care se botezaseră în acel templu, la fel ca și sacerdoții ce îndeplineau ritualurile, erau aserviți acelor zei. Un zeu erau stăpânul absolut al arealului în care se afla templul său și al domeniilor adiacente (grădini, pajiști, râuri, ogoare). Se poate vorbi în acest caz chiar despre un *areal vital*, dincolo de care zeul respectiv nu se putea manifesta.

Istoriografia a constatat că războaiele din antichitate au fost determinate de apetența unor regi de a cuceri teritoriile cât mai întinse, dar acesta este un adevăr spus doar pe jumătate. Războaiele de cucerire din antichitate, războaiele duse între etnii, au fost, de fapt, războaie între zei pentru cucerirea unor *arealuri vitale* cât mai întinse; regii au fost doar mandatarii zeilor. Jos, în lumea materială, s-au războit oamenii, iar “sus”, în văzduh, s-au războit zeii. Scrierile, inscripțiile și picturile din antichitate precizau că războaiele sunt duble: sus, în văzduh, se luptă zeii, iar jos pe pământ se luptă oamenii. În picturile de pe morminte și din temple erau reprezentate scene din războaie în care regii și armatele lor erau ajutați de zei. Zeii planau deasupra armatelor pe care le susțineau. De cele

mai multe ori, scenele de pe pereții templelor ce reflectau războaie duble, duse în văzduh și pe pământ, sunt interpretate în ziua de astăzi ca fiind “metaforice” sau “simbolice”; de fapt, ele trebuie interpretate *ad litteram*.

Unul dintre războaiele antichității despre care există informații că sus, în văzduh, s-au luptat zeii, iar jos, pe pământ, s-au luptat oamenii, s-a produs la Megiddo în jurul datei de 16 aprilie 1457 înainte de Iisus Hristos (după alte surse 1482 sau 1478). În regiunea muntoasă de la Meggido, fiind ajutat de zeii din văzduh, faraonul egiptean Tuthmosis al III-lea a înfrânt o puternică coaliție canaaneană. După mai multe sute de ani, în anul 609 înainte de Iisus Hristos, egiptenii și zeii lor s-au luptat tot la Megiddo, de data aceasta împotriva babilonienilor și a Imperiului lui Iuda. Tot în acest loc, după cum ne informează Apocalipsa (cap 16,16), se va da în viitor un alt război, ce le va întrece în amploare pe toate celelalte. Și acest război se va da atât pe pământ, cât și în “văzduh”. Și poate că nu este inoportun de menționat că Megiddo se numește în ebraică *Har Megiddon* sau *Armageddon*, pentru a se putea deduce că lucrurile sunt mai complicate decât par.

Cel mai vechi sanctuar construit pe teritoriul vechiului Egipt a fost cel de la Abydos, care se află la aproximativ 400 kilometri de Cairo și 162 kilometri de Luxor. Sanctuarul de la Abydos a fost legat încă din primele veacuri ale statului egiptean de cultul lui Osiris; totodată, la Abydos a fost înmormântat “legendarul” Rege Scorpion.

Sanctuarul de la Abydos a fost descoperit în anul 1894 de o echipă de arheologi francezi, cercetările fiind continuate în perioada 1899-1901 de arheologul Flinders Petrie, care a descoperit în perimetrul său opt morminte regale. După 80 de ani, adică după anul 1980, mai multe echipe de arheologi au continuat săpăturile, descoperind că primul sanctuar de la Abydos a fost construit în perioada cuprinsă între anii 3500-

3200 înainte de Iisus Hristos, adică pe timpul “legendarului” rege Scorpion. La Abydos a fost construit cenotaful (mormântul gol) al lui Osiris - denumit de istoricii greci din antichitate Osirion. Construirea cenotafului lui Osiris la Abydos nu a fost însă întâmplătoare: la mică distanță de cenotaf se află o grotă unde, potrivit tradiției egiptene, se află poarta (portalul) prin care se poate pătrunde în Amduat, regatul morților. Grotă ce marca locul unde începe “orizontul de apus” este situată în partea de vest a sitului arheologic de la Abydos. Mormântul gol, cenotaful lui Osiris, denumit uneori Osirion, se află în partea de nord, iar în partea vestică, dincolo de dealul denumit Umm El Gaaab, se află cea mai veche necropolă egipteană, unde sunt amplasate mormintele faraonilor din perioada Regatului Vechi, iar la nord sunt amplasate, în interiorul unor piramide de cărămidă, mormintele faraonilor din Regatul de Mijloc. Cele mai importante edificii de la Abydos aparțin însă faraonilor Seti I și Ramses al II-lea. (65)

Templul faraonului Seti I (1290 – 1279 înainte de Iisus Hristos) este format din șapte sanctuare dispuse unul lângă celălalt, fiecare fiind dedicat câte unui zeu. Intrarea în cele șapte sanctuare se făcea printr-o curte interioară. Dincolo de ușa centrală a templului se afla o sală hipostilă susținută de 24 coloane, aranjate astfel încât formau șapte coridoare la capătul cărora se aflau șapte uși. În spate se afla cea de-a doua sală hipostilă, susținută de 36 de coloane aranjate pe trei rânduri. De la dreapta la stânga, dincolo de uși, se aflau cele șapte sanctuare dedicate în ordine lui Osiris, Isis, Horus, Amon, Re-Haracti, Ptah; ultimul sanctuar era dedicat chiar faraonului Seti I. Fiecare sanctuar avea propriul său *adyton*, în care se afla statuia aurită a zeului patron; de asemenea, fiecare sanctuar avea o cameră a bărcii zeului. În partea de sud a templului construit de faraonul Seti I, pornind din a doua sală

hipostilă, se află un coridor ce urca în pantă, pe al cărui perete din dreapta se află celebra inscripție denumită de istorici “Lista Faraonilor”, unde au fost inscripționate 76 de cartușe cu numele faraonilor care au domnit de la Menes până la Seti I, constructorul edificiului; din enumerare lipsesc numele faraonilor neagreați - al căror nume a fost considerat *nomen otiosum* - și anume regii hiksoși (considerați invadatori), faraonul femeie Hatshepsut și faraonul considerat eretic, Akhnaton. Lista faraonilor de la Abydos este considerată de istorici “a doua piatră Rosetta” (piatra Rosetta l-a ajutat în 1822 pe filologul Jean-François Champollion să descifreze hieroglifile egiptene).

Nu departe de templul lui Seti I se află un edificiu care multe decenii a fost considerat cenotaful (mormântul gol) lui Osiris. Escavațiile întreprinse în prima parte a secolului al XX-lea au relevat că, de fapt, edificiul a fost construit tot de faraonul Seti I, ca templu cenotaf personal. Edificiul nu a fost însă terminat. Adevăratul *Osirion*, templul cenotaf al lui Osiris nu a fost însă identificat, dar în mod sigur este situat la Abydos, relativ aproape de grota pe unde, după cum afirmau vechii egipteni, se putea pătrunde în Amduat. În templele dedicate lui Osiris nu se vorbea decât în șoaptă pentru a nu deranja sufletul zeului. Lângă templul lui Seti I se află vestigiile unui templu construit de faraonul Ramses I, iar puțin mai departe încă mai există vestigiile unui templu grandios construit din calcar fin, granit roșu și negru, gresie și alabastru, de faraonul Ramses al II-lea (1279 - 1213), dedicat tot lui Osiris. Recent, arheologul David O'Connor de la Universitatea New York a descoperit la Abydos, adânc îngropate în nisip, 14 corăbii în mărime naturală.

Ultimul avatar al cultului lui Osiris s-a desfășurat în epoca ptolemeică prin asocierea zeului Osiris cu taurul Apis, sub denumirea Serapis - adică Oser-Apis sau Osiris-Apis.

Zeul Apis a devenit astfel una din formele de manifestare ale lui Osiris. Înainte de asocierea cu Osiris, taurul Apis avea deja un cult la Memphis, pe o colină care se numea Sen-Hapi, adică "Lăcașul lui Hapi". Asocierea Osiris-Apis s-a produs în timpul domniei faraonului Ptolemeu Soter (305-283 înainte de Iisus Hristos), când zeul Serapis a devenit zeul național al Egiptului în cadrul unui nou cult conceput de două mari personalități ale epocii: preotul egiptean Manethon și inițiatorul grec Timotheos. Manethon, care cunoștea foarte bine atât cultura egipteană, cât și pe cea greacă, a fost autorul unei cărți despre istoria Egiptului: *Ægyptiaca*. La rândul său, inițiatorul grec Timotheos, vlăstar al unei familii celebre în epocă, familia Eumopolizilor, sub al cărei patronaj se desfășurau Misteriile de la Eleusis, a fost bun cunoscător atât a culturii egiptene, cât și a celei grecești.

Fiind unul din generalii de frunte ai lui Alexandru Macedon - cu care era de altfel înrudit -, Ptolemeu Soter a devenit în anul 305 rege al Egiptului. Pentru promovarea cultului lui Serapis, Ptolemeu (supranumit Soter - Salvatorul - datorită faptului că l-a salvat pe Alexandru Macedon), a construit la Alexandria, oraș fondat chiar de Alexandru Macedon, un mare sanctuar dedicat lui Serapis; în scurt timp, pe tot teritoriul Egiptului au fost construite nu mai puțin de patruzeci de sanctuare dedicate zeului Serapis.

Ptolemeu Soter este creditat, de asemenea, cu construirea celebrei Biblioteci din Alexandria, în care au fost depozitate nu mai puțin 700000 de cărți (sub formă de suluri), cu construirea unui complex denumit Muzeion, în care era amplasat un observator astronomic și o grădină zoologică, precum și cu construirea nu mai puțin celebrului Far din Alexandria, ridicat după planurile unui arhitect celebru în epocă, Sostratos, din marmură albă, cu înălțimea de 180 metri, care a rezistat până în anul 1300 al erei creștine.



În perioada domniei lui Ptolemeu I, Egiptul a devenit o mare putere militară, iar orașul Alexandria a devenit cel mai “modern” și impunător oraș de pe mapamond.

## ❧ Piatra Benben ❧

Spre deosebire de templele dedicate lui Osiris, dar și spre deosebire de templele dedicate celorlalți zei ai panteonului egiptean, templele dedicate zeului Ra erau neacoperite tocmai pentru a permite razelor solare să se manifeste plenar.

Pe pereții templelor lui Ra, razele solare dătătoare de viață erau reprezentate ca având la capăt cruci ansate - simbolul vieții. Atât ca Soare al Zilei, cât și ca Soare al Noptii, Ra avea rolul de a menține viața. În templele dedicate lui Ra se afla un postament solid din cărămidă pe care era amplasat un obelisc aurit cu o înălțime de aproximativ 60 metri, ce purta în vîrf discul solar ce strălucea orbitor. În fața obeliscului era dispus un altar de alabastru ce servea aducerii jertfelor și, alături de acesta, într-un perimetru îngrădit, se afla barca solară a zeului, întregul ansamblu arhitectural fiind înconjurat de un zid.

Primele sanctuare dedicat zeului Ra au fost construite de faraonii dinastiei a V-a la Abu Gurab, dar cel mai mare templu dedicat lui Ra se afla la Heliopolis, Orașul Soarelui. Templul de la Heliopolos era reflectarea în piatră a concepției cosmologice egiptene; uscatul (pământul), afirmau miturile cosmogonice de la Heliopolis, a apărut pentru prima oară sub forma Colinei primordiale în mijlocul Oceanului Primordial, Nun, sub acțiunea zeului Atum, identificat cu Ra.

La Heliopolis, unde templul lui Ra era situat pe o mică colină, în loc de obelisc era amplasată piatra sacră denumită Benben. Piatra sacră Benben, afirmau scrierile de la

Heliopolis, era chiar ultima reminiscență a Colinei primordiale. Alături de piatra sacră Benben, la Heliopolis exista un altar de jertfe și, alături de acesta, barca solară a lui Ra, împrejmuite de un zid. (56)

Despre piatra Benben, care a făcut parte cândva din Colina primordială, nu se mai știe însă nimic. După sfârșitul civilizației egiptene, toate artefactele considerate de vechii egipteni *obiecte de putere*, inclusiv statuile aurite ale zeilor ce se aflau în *adytonurile* templelor, au dispărut în mod misterios, ca și cum cineva le-a strâns laolaltă și le-a depozitat departe de ochii publicului. Piatra Benben a fost comparată de scriitorul Constanin Daniel cu piatra aflată în sanctuarul denumit Kaaba de la Mecca, Arabia Saudită, locul de naștere al profetului Mahomed. Totuși, potrivit tradiției musulmane, piatra aflată în sanctuarul Kaaba a avut o origine celestă, iar piatra Benben a avut o origine telurică, fiind ultima rămășiță a Colinei primordiale. Kaaba (cuvânt arab care înseamnă cub) este de fapt sanctuarul cubic în interiorul căruia se află piatra denumită Hajer Aswad. Tradiția islamică afirmă că locația sanctuarului Kaaba de la Mecca corespunde locului unde, după izgonirea din Eden, Adam și Eva au construit primul sanctuar dedicat lui Dumnezeu. Locul amplasării sanctuarului a fost marcat printr-o piatră căzută din cer - piatra neagră strălucitoare denumită Hajer Aswad. La potop, sanctuarul construit de Adam a fost măturat de ape, locația sa exactă a fost uitată, dar potrivit aceleași tradiții islamice, Arhanghelul Gabriel i-a arătat lui Avraam locul exact al amplasării sale, înmânându-i piatra Hajer Aswad. Tradiția islamică precizează că, beneficiind de sfaturile Îngerului Gabriel, exact în același loc, Avraam a construit un nou sanctuar.

La rândul ei, tradiția biblică afirmă că Avraam a avut doi fii. Prin soția sa, Sara, Avraam a fost tatăl lui Isaac (Itzhak), iar prin slujnica sa, Agar, a fost tatăl lui Ismael

(Ishmael sau Ismail); din Isaac s-a născut poporul evreu, iar din Ismail s-a născut poporul arab. Tradiția islamică consideră însă că urmașii lui Ismael (strămoșul arabilor) au fost desemnați de Avraam să devină gardienii sanctuarului.

În ziua de astăzi, piatra neagră Hajer Aswad este amplasată în colțul de est al Kaabei, construcția cubică de la Mecca; datorită faptului că în timpul unui incendiu piatra s-a fărâmițat în 15 bucăți, acestea sunt păstrate pe un suport de argint și plumb. Piatra Hajer Aswad se află amplasată în colțul estic al construcției cubice denumită Kaaba, astfel că pelerinii musulmani fac cele șapte tururi în sens invers acelor de ceasornic începând din acel punct. De altfel, spre locația Kaabei trebuie să-și îndrepte fața orice musulman care se roagă, direcția exactă fiind marcată în fiecare moeschee printr-o nișă specială, situată în direcția opusă intrării.

Spre deosebire de piatra neagră aflată în sanctuarul Kaaba, care a căzut din cer precum afirmă tradiția islamică, piatra Benben a egiptenilor a avut o origine telurică, fiind potrivit mitologiei egiptene o ultimă reminscență a Colinei primordiale ce a apărut pe întinderea nesfârșită a Oceanului primordial. Mai degrabă, piatra Benben poate fi comparată până la un punct cu stânca aflată actualmente în Domul (Cupola) Stâncii din Ierusalim; pe această stâncă, denumită deloc metaforic “Piatra de Fundație”, evreii afirmă că Dumnezeu Însuși a început “facerea lumii”. Tradiția evreiască afirmă că “Piatra de Fundație” s-a aflat inițial în interiorul Sfintei Sfintelor din Templul lui Solomon. Învățații evrei afirmă că pe “Piatra de Fundație” a stat cândva Chivotul Legământului. De asemenea, tradiția evreiască afirmă că “Piatra de Fundație” a fost piatra pe care Avraam a vrut să-l sacrifice pe fiul său Isaac. Ulterior, “Piatra de Fundație” a fost folosită de Marele Preot al Templului din Ierusalim pentru a aduce sacrificii de Ziua Ispășirii, Yom Kipur.

“Piatra de Fundație” are importanță deosebită și pentru musulmani, care consideră că pe ea este imprimată urma profetului Mahomed, care din acel punct și-a luat elanul necesar pentru a începe călătoria la cer, precum și urmele mâinilor îngerului Gabriel care a ținut de ea. Piatra a fost redescoperită în anul 630 și inclusă într-o cupolă finalizată în anul 691 sub patronajul califului Abd al-Malik ibn Marwan, fiind considerată de atunci unul dintre cele mai importante locuri de rugăciune pentru musulmani. Aflată pe Esplanada Moscheilor din colțul sud-estic al Muntelui Templului, cupola ce găzduiește “Piatra de Fundație”, face parte dintr-un ansamblu de edificii care, împreună, formează ceea ce musulmanii denumesc “Al-Haram al-Sharif”, adică Nobilul Sanctuar, care este considerat al treilea loc sacru al religiei islamice (după Mecca și Medina).

Atât piatra Benben pe de-o parte, cât și de cealaltă parte piatra Hajar Aswad aflată în sanctuarul cubic denumit Kaaba de la Mecca și “Piatra de Fundație” din Cupola Stâncii de la Ierusalim fac parte din categoria *obiectelor de putere* care au o origine transcendentă.

## ☞ Apus și răsărit la Theba ☞

În vechiul Egipt toate edificiile cu caracter religios, inclusiv templele, au fost amplasate în funcție de axul Nilului. Astfel, partea de apus a Nilului - malul “celălalt” - corespundea “orizontului de apus” și regatului morților, Amduatul, iar partea de răsărit a Nilului corespundea lumii acesteia (adică “vieții”). Aceasta a fost fundamentul doctrinar, pe care s-a constituit milenii de-a rândul, civilizația Egiptului.

Consecința a fost că toate mormintele și templele funerare egiptene au fost construite în partea de apus a Nilului, iar templele dedicate zeilor au fost construite în partea de

răsărit. Cel mai bun exemplu de delimitare arhitectonică între partea de apus și partea de răsărit a Nilului (părți care corespund “orizontului de apus”, locul unde Ra pătrunde în Amduat, și respectiv, “orizontului de răsărit”, locul unde Ra pătrunde în lumea materială) poate fi găsită în planul arhitectonic al orașului Theba, care a fost secole de-a rândul capitala Egiptului. În antichitate, Theba era împărțită în două mari zone (cartiere): zona de est unde se afla orașul propriu-zis, inclusiv templele închinat zeilor și zona de vest, pe malul de apus al Nilului, unde egiptenii au construit necropolele din Valea Regilor și Valea Reginelor.

Theba era numită de egipteni *Ipetisut*, adică “cel mai ales dintre locuri”; variante alternative: *Wasen* sau *Nuwe*. În Vechiul Testament, Theba a fost denumită *No-Amon* adică “orașul lui Amon”, iar grecii i-au dat numele *Diospolis*, “Orașul zeilor”. La Theba, devenită capitala Egiptului încă din vremea dinastiilor a IX-a și a X-a (2230-2035), au fost construite într-un răstimp de aproape 2000 de ani mai multe ansambluri monumentale de temple. Deși debutul ridicării edificiilor monumentale de la Theba a avut loc în timpul Regatului de Mijloc, apogeul s-a produs în timpul domniei faraonilor Regatului Nou, Amenophis I și Hatshepsut, respectiv Seti I și Ramses al II-lea. Datorită bogățiilor sale, Theba a devenit celebră în lumea antică, fiind menționată și de Homer care a denumit-o “cetatea cu o sută de porți”.

La Theba totul era la superlativ. În perioada de glorie, Theba a devenit principalul centru religios, economic și politic unde statul egiptean colecta tributul provenit de la țările vasale, precum și taxele autohtone. De exemplu, în timpul domniei faraonului Ramses al II-lea, Theba controla impozitul provenit de la aproape 7% din populația Egiptului, dispunea de cohorte de scribi, meșteșugari și comercianți, avea 81000 sclavi, 421000 vite, 83 de ambarcațiuni, 433 grădini etc.

Partea de est a orașului Theba este denumită astăzi Luxor (ce cuprinde și Karnakul - ambele fiind denumiri moderne), iar partea de vest se întindea pe malul opus al fluviului, acolo unde se află astăzi templul reginei Hatshepsut de la Deir El Bahri și Valea Regilor. (65)

Templul de la Luxor (partea de răsărit a Thebei) a fost construit în cea mai mare parte pe timpul faraonului Amenophis al III-lea, fiind completat progresiv de faraonii Tutankhamon, Horemheb și mai ales Ramses al II-lea, iar principalii constructori ai ansamblului de temple de la Karnak sunt creditați faraonii Tuthmosis I, Tuthmosis al III-lea, regina Hatshepsut și Ramses al II-lea. Între Luxor și Karnak a fost construit un *exampaeos - dromos* (drum sacru) - de aproximativ 2 kilometri, străjuit de sfînși.

Sanctuarul templului de la Luxor a fost construit în bună măsură pe timpul faraonului Amenofis al III-lea; faraonii care s-au succedat ulterior, adică Amenofis al IV-lea, Tutankhamon și Horemheb au construit coloanele, iar faraonul Ramses al II-lea a adăugat statuile gigantice și două obeliscuri. Unul dintre obeliscuri (monolit de granit roșu, înalt de 25 metri, care cântărește 236 tone), a fost transportat în anul 1836 la Paris, aflându-se în prezent în sensul giratoriu din *Place de la Concorde*. Templul de la Luxor avea o compoziție axială, fiind precedat de un coridor amplu, cu trei nave, din care se pătrunde într-o curte de 48 x 52 m, mărginită din trei părți de coloane înalte de 10 m; urmează vestibulul, iar la capătul culoarului se afla *adytonul*, unde se afla statuia zeului.

Cel mai monumental templu a fost însă cel de la Karnak, dedicat zeului Amon-Ra, alături de care au mai fost construite temple dedicate zeiței Mut, soția lui Amon, și zeului local Montu, alături de care ulterior a mai fost construit un templu dedicat zeului Ptah. Suprafața totală a templului de la Karnak este de aproximativ 30 hectare. După cum afirmă scriitorul

Constantin Daniel “templul zeului Amon-Ra este un templu dezvoltat spontan rezultând din amplificarea și remodelarea succesivă a unui nucleu inițial care s-a dezvoltat de-a lungul axei prin adăugire de componente prinse între piloni monumentali”. (56)

Din templul de la Karnak se mai păstrază primul și al doilea pilon; pilonul al doilea este precedat de statuile colosale ale faraonului Ramses al II-lea, supranumit “Cel Mare”, iar dincolo de acesta se află prima sală hipostilă, al cărei acoperiș era susținut de 124 de coloane dispuse pe 16 rânduri. Coloanele sculptate au la vârf boboci de lotus și înflorescențe stilizate de papirusi. Dincolo de sala hipostilă se afla al treilea pilon, care avea o ușă din aur încrustată cu lapislazuli, iar dincolo de acesta, de-a lungul aleii, se aflau încă doi piloni. La capătul aleii se afla sanctuarul unde se afla *adytonul*, în interiorul căruia trona statuia aurită a zeului. Ulterior, în spatele sanctuarului, faraonul Thutmosis al III-lea a construit o impresionantă sală de festivități, alături de care a fost amenajat un lac artificial, înconjurat de copaci, pe apele căruia pluteau flori de lotus. Apele lacului serveau atât băilor rituale ale preoților ce deserveau cultul, cât și plimbărilor rituale cu barca ale statuilor zeilor în răstimpul principalelor sărbători. Statuile zeilor din *adytonurile* templelor de la Luxor erau scoase în timpul plimbărilor rituale cu barca pe lac sau chiar pe Nil. De asemenea, statuile erau scoase în timpul sărbătorii denumită Opet, care se ținea pe data de 19 a celei de-a doua luni a anului. La sărbătoarea Opet, în prezența unei mulțimi impresionante, statuile zeilor erau transportate pe platforme confecționate din coji de copac, primind onorurile cuvenite: fum de tămâie, jertfe de hrană. (65)

Dacă în cartierul de răsărit al Thebei au fost construite templele dedicate zeilor, pe malul de vest al Nilului au fost construite doar edificii în care se celebra cultul morților și

morminte. Zona unde au fost construite mormintele este cunoscută în prezent prin denumirea “Valea Regilor” cu toate că în acel perimetru au fost înmormântați atât faraoni, cât și regine, precum și nobili proeminenți.

Începând cu anul 1823 (era creștină, evident), când au început să fie inventariate mormintele din “Valea Regilor”, arheologul John Gardiner Wilkinson a primit misiunea de a realiza o numerotare și etichetare a acestora; acesta a numerotat mormintele în ordinea descoperirii, folosind abrevierea *KV* (*Kings Valley*). În total au fost numerotate și inventariate 63 morminte. Mormântul *KVI* a fost cel al faraonului Ramses al VII-lea, iar mormântul *VK63* a fost descoperit în anul 2005.

“Valea Regilor” a devenit necropolă regală abia în timpul Regatului Nou, mai precis între anii 1539 și 1075 înainte de Iisus Hristos. Din jurul anului 1300, reginele au fost înmormântate doar în “Valea reginelor”. În antichitate, necropola de pe malul vestic al Nilului era denumită de egipteni prin formularea *Ta-sekhet-ma'at*, în traducere “Marele Câmp”. Denumirea completă era “Marea și maiestuoasa necropolă a faraonilor - viață, prosperitate și sănătate - la vest de Teba”.

Necropola thebană, construită pentru “milioanele de ani ce vor urma”, precum precizează textele egiptene, a suscit un interes nedisimulat încă din antichitate. Scriitorii greci Strabon și Diodor din Sicilia afirmă că în necropola thebană au fost înmormântați în total 47 faraoni: dintre cele 47 de morminte, la acea vreme doar 17 scăpaseră nevandalizate și neprofanate. Vandalizarea și jefuirea mormintelor începuse însă în perioada de declin a Regatului Nou, în timpul domniei celei de a XX-a Dinastii - pe timpul faraonului Ramses al XI-lea (în jurul anului 1100). S-au păstrat chiar și papirusuri care descriu judecarea profanatorilor. Speriați de cele întâmplate,



preoții lui Ammon de la Theba au decis desigilarea majorității mormintelor și mutarea mumiilor în două morminte: al lui Amenofis al II-lea și al lui Amenofis I. Ulterior, preoții au ales Deir El Bahri, unde au fost transportate în grabă 40 de mumii. Mutarea s-a făcut însă în mare dezordine, unele mumii fiind puse în alte sarcofage.

Mormintele din Valea Regilor aveau un plan destul de simplu; fiecare mormânt era format dintr-un coridor lung, în pantă, săpat direct în stâncă, ce trecea prin una sau două antecamere până să ajungă în camera mortuară. La mormintele faraonilor din primele dinastii, coridorul făcea cel puțin o dată un unghi de 90 de grade (ax frânt), dar ulterior s-a renunțat la acest artificiu, coridorul devenind drept, iar panta din ce în ce mai mică. Mormintele au fost decorate cu imagini din principalele scrieri eschatologice: Cartea porților, Cartea despre Amduat, ce descriau în imaginii vii drumul lui Ra de-a lungul celor 12 ore ale Amduatului, precum și cu scene din existența trupească a defuncților. După ritualul înmormântării, coridoarele au fost obturate, iar intrarea a fost ascunsă.

Cercetarea mormintelor a cunoscut un impuls semnificativ în perioada campaniei militare a lui Napoleon Bonaparte în Egipt, când savanții care l-au însoțit au cartografiat amplasarea mormintelor, dar a atins apogeul la sfârșitul secolului al XIX-lea și mai ales în prima parte a secolului al XX-lea. Cel mai impresionant și totodată cel mai complet mormânt descoperit în Valea regilor a fost, evident, cel al faraonului Tutankhamon (KV 62), descoperit de arheologul Howard Carter în noiembrie 1922 în timpul campaniei de săpături finanțată de Lordul George Carnarvon.

Decesele ulterioare ale unor persoane care au intrat în contact cu artefacte scoase din mormântul faraonului Tutankhamon au declanșat o isterie de mari proporții generată de ceea ce presa de pe tot mapamondul a numit “blestemul

faraonului”. În mod evident, fenomenul nu trebuie separat de faptul că, de-a lungul timpului, pe măsură ce s-au înmulțit descoperirile arheologice și au fost scoase la lumina zilei mumii și artefacte din catacombele trecutului, Egiptul a devenit un focar pandemic. Deloc întâmplător, bănuind de unde vine pericolul, pustnicul creștin Anton (mort în 356 era creștină) a interzis creștinilor practica mumificării trupurilor. După cum consemna, la rândul său, scriitorul Robert Cohen “anul 543 este data primei ciume bubonice pe care Egiptul a transmis-o lumii. Ea a făcut ravagii în Europa timp de cincizeci de ani. Douăsprezece secole de-a rândul ciuma și epidemiile mari care au pustiit Orientul și Occidentul au provenit din Egipt.” (66)

Tot în partea de apus a Thebei, pe celălalt mal al Nilului, s-a aflat cândva templul funerar al faraonului Amenofis al III-lea, tatăl faraonului “eretic” Akhnaton (Dinastia a XVIII-a), din care au rămas în picioare două statui colosale cunoscute sub numele de *coloșii lui Memnon*. Fiind realizați din gresie de cuarțit adusă de la aproape 750 de kilometri de Theba, coloșii lui Memnon străjuiau în atichitate intrarea în templul funerar al lui Amenhotep al III-lea. Reprezentându-l chiar pe faraon, cu mâinile așezate în poală și cu fața spre est, cele două statui identice sunt amplasate pe monoliți înalți de patru metri, având o înălțime totală de aproape 18 metri; greutatea fiecărei statui este estimată la 720 tone. (65)

În antichitate, templul funerar al lui Amenhotep al III-lea a fost considerat cel mai mare din tot Egiptul, având nu mai puțin de 35 hectare, fiind chiar mai mare decât templul de la Karnak. Cu excepția celor două statui gigantice, templul funerar s-a prăbușit în urma unui cutremur devastator produs în anul 1200 înainte de Iisus Hristos, astfel că nu mai există prea multe dovezi ale existenței sale. Coloșii din gresie de cuarțit au fost deteriorați în anul 27 înainte de Iisus Hristos,

tot în timpul unui cutremur, dar au fost reconstruiți de autoritățile romane ce stăpâneau Egiptul în acea perioadă (împărat era Septimius Sever). Cutremurul din anul 27 a creat o mare crăpătură în partea inferioară a statuii din nord, partea de deasupra taliei fiind avariata iremediabil. După apariția crăpăturii, colosul din partea de nord a început să emită sunete ciudate, pe care scriitorii greci ai antichității le-au descris în mod diferit. Astfel, Strabon afirma că a auzit sunetul ca pe un fel de suflu ce genera un șuierat prelung, tângiuitor, Pausanias le-a comparat cu sunetul unei harpe rupte, iar alți istorici l-au comparat cu un fluierat prelung. Cercetătorii moderni au atribuit straniul sunet unor “cauze naturale” ce pot fi explicate științific; datorită faptului că sunetele se făceau auzite doar dimineața, înainte de răsăritul Soarelui, ei au atribuit sunetul evaporării apei provenită din roua acumulată în interiorul statuii pe timpul nopții, în condițiile scăderii temperaturii. Noaptea, temperatura în deșert scade destul de mult și provoacă evaporarea apei, cea ce provoacă un șuierat prelung, tângiuitor. În ziua de azi nu se mai aude nici un șuierat; indiferent care sunt explicațiile științifice, trebuie doar constatat că a apus de mult timpul în care unul dintre coloșii lui Memnon își plângea soarta, emițând sunetele prelungi.

Un alt edificiu impunător din partea de vest a Thebei a fost monumentalul ansamblu arhitectural de la Deir-el Bahri, care a fost construit de-a lungul unei perioade mai lungi de timp, de mai mulți faraoni, pe terase separate, legate între ele de planuri înclinate. Primul faraon care a construit un templu funerar la Deir-el Bahri a fost Menhuhotep al II-lea, din Dinastia a XI-a, Regatul Mijlociu (în jurul anului 2050 înainte de Iisus Hristos). Templul principal era dedicat zeului Ra, fiind alcătuit dintr-o curte închisă cu ziduri pe trei laturi, în mijlocul căreia se afla o terasă pătrată ce reprezenta Colina primordială ce a apărut din “apele primordiale” (Nun),

deasupra căreia a apărut Ra triumfător. În partea de est a curții se afla un pasaj subteran ce ducea la mormântul cenotaf al faraonului Menhuhotep al II-lea, neterminat însă, unde se afla și o statuie a acestuia. În partea interioară a templului, a fost săpată direct în stâncă o sală hipostilă și un altar dedicat faraonului defunct.

După cinci secole, Regina Hatshepsut a dezvoltat substanțial complexul arhitectonic de la Deir-el Bahri, construind *Djeser-Djeseru*, adică “Sfânta Sfințelor”, un templu săpat direct în stâncă, cu înălțimea de treizeci de metri. Regina Hetcepsut, care a trăit cu aproximație între anii 1507-1488, a acordat o atenție deosebită zeului Amon întrucât considera că acesta a vizitat-o pe mama ei când era însărcinată cu ea (variantă alternativă: că a fost fiica directă a zeului Amon). De altfel, chiar Oracolul lui Amon a decretat-o pe Hatshepsut regină, în detrimentul fratelui vitreg, Tuthmosis al III-lea. Hatshepsut a fost fiică de faraon (Tuthmosis I), soție de faraon (Tuthmosis al II-lea) și în cele din urmă faraon. Tuthmosis I, tatăl reginei, a inițiat-o de mică pe Hatshepsut în politica și ambianța Casei regale, iar după moartea acestuia, ea s-a căsătorit cu succesorul la domnie, Tuthmosis al II-lea. După moartea celui de-al doilea Tuthmosis, Hatshepsut a devenit coregentă cu Tuthmosis al III-lea, fratele ei vitreg, care era încă copil. Tuthmosis al III-lea a fost fiul lui Tuthmosis I și al unei concubine. În anul 1472, împotrivindu-se consilierului regal Ineni, Hatshepsut a renunțat la coregență și s-a proclamat faraon. Pentru a se legitima, Hatshepsut a preluat însemnele puterii (biciul, coroana dublă, pectoralul etc), s-a îmbrăcat bărbătește, și-a lipit barbă pastișă, ceea ce a constituit un afront inimaginabil la adresa cutumelor epocii.

După alungarea consilierul regal Ineni, Hatshepsut a apelat la Senemut, care timp de 15 ani i-a fost nu numai sfetnic de taină, consilier și arhitect regal, ci - afirmă mulți istorici -

și amant. Din perioada în care Senemut i-a fost consilier și amant datează cele mai însemnate realizări arhitectonice ale reginei; de fapt, domnia ei a fost marcată de prosperitate și, parțial de pace; la un moment dat regina a întreprins acțiuni militare în Levant și Siria. Pe fondul reluării relațiilor comerciale cu vecinii, regina a sponsorizat o expediție în Țara Punt, un partener economic foarte bogat al Egiptului, situat probabil prin cornul Africii. Din Țara Punt, expediția s-a întors cu multe bogății: aur, fildeș, abanos, smirnă, rășini aromatate folosite pentru îmbălsămări, parfumuri și felurite poțiuni medicinale etc. Perioada de prosperitate pare să se fi încheiat atunci când, după 15 ani de colaborare fructuoasă în toate domeniile, Hatshepsut l-a alungat pe Senemut - cel care a realizat nenumărate edificii atât din Egiptul de Jos, cât și în cel de Sus. Nu este clar dacă fiica reginei Hatshepsut, pe nume Neferu-Ra, a fost rodul relației cu Senemut, dar după alungarea acestuia, pentru regină a început declinul.

De-a lungul domniei sale de 21 de ani și 9 luni, Hatshepsut a fost privită de majoritatea supușilor săi ca o uzurpatoare, aceștia neîmpăcându-se în nici un fel cu ideea că au pe tronul faraonilor o femeie. Cert este că în ultimii ani de domnie, Hatshepsut a suferit de o boală cumplită care i-a desfigurat fața, imaginile chipului ei păstrate până în prezent provenind probabil din tinerețe. Boala s-a datorat, afirmă istoricii, unor poțiuni sau alifii de înfrumusețare aduse din Țara Punt, care au avut un efect devastator asupra epidermei feței și mâinilor, provocând o infecție ce a declanșat în cele din urmă macerarea cărnii - ceea ce, evident, a declanșat suferințe îngrozitoare.

În ultimii ani de domnie, regina Hatshepsut a trebuit să facă față uneltirilor fratelui vitreg, viitorul faraon Tuthmosis al III-lea. După moartea reginei, deranjat de faptul că a fost ținut prizonier în propriul său palat timp de 20 de ani,

Tuthmosis al III-lea a distrus sau mutilat toate statuile reginei Hatshepsut, numele ei devenind *nomen otiosum*, fiind șters din toate analele. De fapt, doar doi faraoni au avut parte de un astfel de tratament post-mortem: Hatshepsut și Akhnaton. Regina Hatshepsut a murit în jurul anului 1482 înainte de Iisus Hristos.

Cea mai mare realizare arhitectonică din perioada domniei reginei Hatshepsut a fost templul *Djeser-Djeseru* de la Deir-el Bahri. Pentru amenajarea complexului de temple, arhitectul regal Senemut a conceput trei terase, conectate prin lungi rampe înclinate. În antichitate, cele trei terase și împrejurimile erau înconjurate de grădini pline de arbuști și plante exotice, pigmentate cu fântâni, coloane și statui gigantice - o adevărată oază în mijlocul dealurilor stâncoase; dacă era privit de pe înălțimile stâncoase din apropiere, complexul arhitectonic semăna cu hieroglifa *Nun*. Templul era decorat cu picturi ce reflectau scene din viața reginei, inclusiv cu scene din expediția în Țara Punt.

În stânga scărilor de acces în templu se aflau “coloanele nașterii” care ilustrau originea zeiască a reginei, iar dincolo de acestea se înălța capela zeului Anubis, ale cărui coloane erau lucrate artistic, iar pereții erau pictați în culori vii. Alături este amplasată capela dedicată zeiței Hathor, pe pereții căreia încă sunt vizibile picturi ce o înfățișează pe regină aducând ofrande. În aceeași capelă se află portretul lui Senemut.

În partea dreaptă a scării de acces în templul funerar se afla sanctuarul zeului Amon, care era aliniat cu răsăritul Soarelui la echinocțiul de iarnă (21-22 decembrie), când se produce un efect luminos denumit “cutia de lumină”. Efectul luminos se produce datorită unei deschizături pătrate cu latura de 44 cm, situată deasupra ușii de intrare, la înălțimea de 5,57 metri de podea; pătrunzând prin deschizătură la răsărit, razele Soarelui luminează mai întâi statuia zeului Amon, apoi statuia

faraonului Tuthmosis al III-lea, situată mai jos și, în fine, statuia zeului protector al Nilului, Hapi. După 40 de zile de la echinocțiul de iarnă, pe data de 1 februarie, se produce al doilea efect luminos, când razele Soarelui pătrund în capela lui Amon prin a doua deschizătură pătrată, situată puțin mai sus, luminându-i statuia.

Un alt faraon în timpul domniei căruia au fost ridicate edificii monumentale a fost Ramses al II-lea. Datorită pe de-o parte marilor sale fapte de arme, iar de cealaltă parte datorită construcțiilor realizate în perioada domniei sale, Ramses al II-lea a fost denumit de istoricii greci *Ozymandias*, adică “Cel Mare”. Ramses al II-lea a urcat pe tron în jurul vârstei de 24 sau 25 de ani, în anul 1279 înainte de Iisus Hristos. Domnia sa s-a întins pe parcursul a 66 de ani, până în 1213, faraonul decedând în jurul vârstei de 91 de ani.

Tatăl lui Ramses al II-lea, faraonul Seti I, i-a asigurat fiului o educație adecvată încă de la o vârstă fragedă, delegând cele mai importante personalități ale vremii să-i fie mentori. Printre aceștia pot fi menționați Paser, vizirul și Imenemipet, devenit ulterior vicerege al Nubiei. Domeniile instruirii viitorului faraon au fost supravegherea construcțiilor, finanțele regatului, arta militară și diplomația. Ramses al II-lea a fost numit încă de la vârsta de 10 ani supervisor general al construcțiilor din regat și comandant al armatei, participând la primul război în jurul vârstei de 14 ani. Pregătirea militară deprinsă cu cei mai buni comandanți i-a folosit pe deplin faraonului doar după câțiva ani de domnie, când a trebuit să se opună, de-a lungul mai multor campanii militare, unor inamici redutabili. Priceperea sa s-a dovedit a fi salvatoare pe câmpul de bătălie de la Kadesh (1274 înainte de Iisus Hristos), împotriva hitiților și a aliaților acestora, unde s-a dat una dintre cele mai mari bătălii ale antichității. Hititiții, aliați cu anatolienii și cu sirienii, au avut în jur de 36000 de ostași și în

jur de 2500 de care de luptă, iar armata faraonului Ramses a numărat aproape 20000 de ostași și în jur de 2000 de care de luptă. Deși bătălia s-a terminat cam incert, fiecare tabără atribuindu-și victoria, în cele din urmă beligeranții au semnat un tratat de pace în anul 1258 înainte de Iisus Hristos. (67)

Printre marile realizări edilitare ale faraonului Ramses al II-lea s-au numărat orașul Pi Ramses (*Pi Ramesses Anakhtu*), construit în delta Nilului pe locul vechiului oraș Avarris și complexul arhitectonic denumit *Ramesseum*, construit în partea de vest a Thebei. Complexul arhitectonic *Ramesseum* era format dintr-un templu de 300 metri lungime și 195 metri lățime, avea două curți cu coloane imense decorate cu scene din bătălia de la Kadesh, o sală a festivităților, alte două săli mai mici și un sanctuar. Complexul arhitectural mai era compus dintr-un palat, două temple mai mici, anexe, hambare, ateliere pentru meșteșugari și un *scriptorum*, care adăpostea și o școală de scribi. În fața templului se afla o statuie a faraonului, înaltă de 17 metri, ce cântărea peste 1000 de tone, din care astăzi se mai păstrează doar capul.

Un edificiu impresionant construit pe timpul domniei lui Ramses al II-lea a fost templul de la Abu Simbel, săpat direct în stâncă de-a lungul unui ax de aproximativ 55 metri. Datorită fațadei de 33 metri înălțime și 38 metri lățime, precum și celor patru statui ale faraonului Ramses al II-lea înalte de 20 de metri ce-i străjuiesc intrarea, templul de la Abu Simbel este unul dintre cele mai grandioase edificii de pe teritoriul Egiptului. Deasupra intrării în templu este inscripționat numele lui Ramses al II-lea: *Ser-Maat-Ra*. În interiorul templului se află o sală rupestră ce conține statui ale faraonului, iar în sanctuarul propriu-zis se află statuile zeilor Ra-Harachte, Amon-Ra și Ptah, precum și statuia faraonului.

Datorită orientării edificiului, de două ori pe an, pe 21 februarie, de ziua faraonului, și pe 22 octombrie de ziua



încoronării, razele Soarelui pătrund pe ușa templului, luminând chipurile statuilor monumentale. La mică distanță spre nord, se află un al doilea templu rupestru dedicat zeiței Hathor și soției faraonului, regina Nefertari.

## ❧ Inițierea ❧

Paradigma inițierii a fost, la rândul ei, extrem de bine formulată de corpusul mitic egiptean. Scopul procesului de inițiere era, pe de-o parte cunoașterea aspectului spiritual al cosmosului - a regiunilor “lumii de dincolo” (Amduat, Amenti) și a locuitorilor acestora -, iar de cealaltă parte cunoașterea originilor, a istoriei zeilor și oamenilor. Toate aceste aspecte au fost dezvoltate ulterior în mituri.

Cheia de boltă a oricărei inițieri era experimentarea fenomenului de “decorporare voluntară” sau *out of body experience*. După cum se poate deduce din relatările miturilor egiptene, decorporarea voluntară se realiza în temple, sub supravegherea directă a unor hierofanți. Decorporarea voluntară a inițiaților egipteni era declanșată fie de ingerarea unor droguri ușoare, fie prin hipnoză, fie prin repetarea unor formule rituale, fie prin alte procedee similare.

Evident, în timpul decorporării, inițiații egipteni aveau trăiri asemănătoare nu numai cu cele ale experimentatorilor specializați în ieșiri voluntare în afara trupului (*out of body experience*), ci și cu cele ale persoanelor care au avut în mod accidental experiențe “la limita morții” (*near death experience*), cu particularitatea că inițiații egipteni erau canalizați spre o transcendere precisă a aspectului spiritual al cosmosului, legată de specificul cultural și mental al poporului din care au făcut parte. După decorporare, inițiații egipteni nu “pluteau” haotic în jurul propriului trup precum mulți dintre subiecții investigați de thanatologia modernă, ci

erau canalizați să acceseze în mod punctual regiunile lumii de dincolo și să-i cunoască pe zei. În a doua fază a procesului inițiativ, după dobândirea experimentală (în urma unor lungi antrenamente) a capacității psihotronice denumită în ziua de astăzi “clarvedere călătoare” (*traveling clairvoyance*), fiind aflați în stare decorporată, inițiații reușeau performanța de a-l însoți pe zeul Ra în barca sa solară de-a lungul celor 12 regiuni sau “ore” ale Amduatului, cunoscându-i în mod direct pe zei și aflând astfel că miturile pe care le cunoscuseră doar teroretic erau reale. Aflați fiind în stare decorporată, inițiații egipteni realizau un fel de “tur de informare” în lumea de dincolo, având posibilitatea de a observa, cu multă luare aminte, pe de-o parte decorul și locuitorii fiecărei “regiuni” sau “ore” din lumea de dincolo, iar de cealaltă parte aflau istoria zeilor.

În urma investigării psihotronice, inițiații egipteni au aflat prin experiență directă că aspectul spiritual al cosmosului este format din mai multe planuri, paliere cuantice sau “lumi”. În scrierile lor, egiptenii au identificat două paliere transfizice principale: Amenti și Amduat. Dacă Amenti, locuința transfizică a lui Osiris, era considerat un “cer” cu aspect paradisiac în care aveau acces destul de puțini aleși, Amduatul era considerat de inițiații egipteni “regatul morților”. Amduatul era echivalentul *lumii astrale* din nomenclatorul concepției spirituale moderne. Mai exact spus, Amduatul era *lumea astrală* în întocmirea de demult.

Atât Amenti, cât și Amduatul erau, fiecare, alcătuite din mai multe regiuni. Amenti era format din “Câmpiile joncilor” și, respectiv, “Câmpiile păcii” (până la un punct echivalente cu *Elysum*, “Câmpiile preafericitorilor” din mitologia greacă), iar Amduatul era alcătuit din 12 regiuni, denumite “ore” - desemnate prin teremnul egiptean *arrit*. Cele mai abisale regiuni ale Amduatului erau *Re Stau*, care prezenta

caracteristicile infernului propriu-zis, *peștera lui Sokaris* pe fundul căreia se află “lacul de foc”, “talpa iadului” unde se aflau “apele primordiale” (Nun) învăluite în “tenebre” și regiunea unde se afla “locuința” balaurului Apophis.

Din descrierea “Cărții despre Amduat” se desprinde concluzia că cele douăsprezece zone ale Amduatului nu erau situate la același nivel (pe același palier cuantic), din moment ce Ra, în barca sa solară, era obligat să coboare și, respectiv, să urce. Fiecare regiune a Amduatului avea porți de intrare și de ieșire, fiecare poartă fiind păzită de un zeu-gardian. Regiunile Amduatului erau ierarhizate; astfel, începând de la “orizontul de apus”, de-a lungul primelor șase regiuni, traseul lui Ra urma o eliptică descrescătoare, iar apoi, începând cu palierul denumit “Peștera lui Sokaris”, urma o eliptică crescătoare. Datorită faptului că, la asfințit, Ra în barca sa solară părăsea lumea materială acolo unde cerul se unește cu pământul, adică în locul metafizic denumit “orizontul de apus”, iar dimineața realiza translația în sens invers tot la suprafața pământului, înseamnă că trebuie acordat credit acelor comentatori care situau Amduatul la nivelul “lunii subpământene”.

“Sala” zeiței Maat, locul transfizic unde egiptenii afirmău că are loc judecata post-mortem a sufletelor defuncților, trebuie considerată un palier separat, de confluență a tuturor celorlalte, dat fiind faptul că acolo defuncții erau triați; cei găsiți “justificați” sau purificați *urcau* în Amenti, iar ceilalți *coborau* în Amduat, unde se manifestau sub forma unor umbre amorfe ce așteptau, noapte de noapte, ca aura lui Ra să-i trezească la viață pentru o scurtă perioadă.

Miturile relevă, de asemenea, faptul că, în urma interacțiunii spirituale cu zeii - prin inducție spirituală -, inițiații egipteni au aflat atât istoria spirituală a cosmosului, adică ceea ce se înțelege prin cosmogonie, cât și istoria zeilor,

adică ceea ce înțelege astăzi prin teogonie, precum și istoria oamenilor - mai ales istoria “erei de aur”, *Тер Зепи*. Inducția spirituală poate fi înțeleasă ca un transfer energetico-informațional direct dintre inițiați și zei sau ca un flash cognitiv de mare intensitate. În răstimpul flashului cognitiv, inițiații egipteni accesau memoria zeilor - mai exact spus, accesau memoria fiecărui zeu în parte. Informațiile conținute în memoria zeilor erau recepționate de inițiații egipteni sub forma unor “imagini akashice” (aceasta este de fapt ceea ce în prezent se înțelege prin “cronica akasha”). Imaginile akashice nu erau statice, ci dinamice - ca niște holograme în mișcare (holomovement) -, putând fi comparate cu spoturile publicitare din ziua de astăzi. De fapt, accesarea psihotronică de către inițiații egipteni a unor imagini akashice este similară ca principiu de funcționare cu obținerea de către persoanele ce trec prin evenimente produse la limita morții (*near death experience*) a unor retrocogniții scurte referitoare la propria lor viață; majoritatea celor ce trec prin evenimente produse la limita morții își revăd întreaga viață (“istoria vieții”) derulându-se fulgerător. După același principiu de funcționare se derulau în vechime flashurile cognitive ale inițiaților egipteni, care însă nu revedeau fulgerător viața personală, ci viața altora - mai exact spus, a zeilor.

Firește, istoria vieții zeilor includea cosmogonia, teogonia și antropogonia la care aceștia au fost părtași într-un fel sau altul. Bunăoară, vizionând imaginile akashice, inițiații egipteni deveneau martori tăcuți ai perioadei în care lumea era un haos fără formă, în care existau doar “apele primordiale” învăluite de întuneric sau, precum afirmau scrierile mitice egiptene, exista doar zeul Nun învăluit de Keku, tenebrele. Cercetând în continuare imaginile akashice, inițiații egipteni observau cum, în acea stare precosmogonică a apelor primordiale, s-au manifestat (s-au “născut”) în mod succesiv

mai mulți zei, printre care Khnum, Ptah, Amon și Atum. Fiind vorba totuși despre o perioadă precosmogonică dominată de întunericul de nepătruns al “tenebrelor”, nu era prea clar pentru inițiații egipteni care dintre zei a fost primul născut, astfel că părerile au fost împărțite: unii i-au atribuit zeului Ptah, alții i-au atribuit zeului Atum sau zeului Amon epitetul de cosmocreator. Toți neofiții au fost însă de acord că creația efectivă a debutat în momentul în care *o lumină* a sfâșiat tenebrele, emitentul acelei lumini fiind zeul Soarelui, Ra. De aceea, lumina emisă de Ra (“ce purta în sine suma existenței și a ființei”), a fost considerată “cauza primă” a existenței lumii. Sensul folosit de inițiații egipteni pentru a desemna “cauza primă” este asemănător cu cel din definiția aristoteliciană a “primului motor”: “cauza mișcării este mișcătorul nemișcat”. Fiind vorba despre un proces precosmogonic dificil de înțeles chiar și în epoca modernă, inițiații egipteni au dedus pe baza celor observate că zeul Ra este doar manifestarea zeilor anteriori: Khnum, Ptah, Atum sau Amon.

Tot în urma accesării psihotronice a imaginilor akashice obținute de la zei prin inducție spirituală, inițiații egipteni au devenit martori tăcuți ai primei perioade a istoriei umanității, denumită *Tep Zepi*. Ei au remarcat, de asemenea, că în *Tep Zepi* “zeii cu chipuri de oameni” s-au manifestat în lumea materială; nu existau însă imagini akashice care să ateste că “zeii cu chipuri de oameni” s-ar fi născut efectiv prin femei, că ar fi parcurs etapele firești ale unei existențe întrupate precum oamenii fizici - naștere, adolescență, tinerețe, maturitate, moarte trupească -, aspect ce pare să-i fi încurcat teribil pe inițiați. Inițiații egipteni i-au observat în imaginile akashice pe zei doar manifestându-se printre oameni, fără să înțeleagă prea exact că era vorba doar despre materializări - fenomene de ectoplastie, de aport, asport, aptraport sau orice

altă denumire au primit astfel de fenomene în epoca modernă. Perioada în care “zeii cu chipuri de oameni” s-au manifestat în lumea materială era oricum foarte îndepărtată în timp, iar inițiații egipteni au relatat-o în mituri așa cum s-au priceput. Și s-au priceput bine. De altminteri, relatările lor au dat dovadă de o acuratețe remarcabilă. Inițiații Egiptului au relatat cu o extraordinară maturitate evenimente observate în imaginile akashice, evenimente pe care istoricii din prezent nu sunt capabili să le pricepă și să le aprecize în mod profesionist, astfel că le-au caracterizat în analizele lor ca fiind fantezii sau exprimări “mito-poetice”.

Printre imaginile akashice percepute de inițiații egipteni s-au numărat și cele referitoare la potop. Relatarea potopul a fost descrisă în felul următor de Papirusul Salt 124 de la British Museum (papirusul a fost scris în perioada celei de-a XX-a Dinastii, care a domnit între anii 1189-1077 înainte de Iisus Hristos, fiind descoperit de egiptologul Henry Salt la sfârșitul secolului al XIX-lea): “prăpăd se stărnise (lacună) pe pământ. Zeii și zeițele își țineau mâinile pe creșetele capetelor lor (plângând). Pământul a ajuns (lacună) se ridică, luna întârzie. Nu este (lacună) pământul este nimic, albia fluviului s-a răsturnat (lacună) îl lățește. Toți oamenii sunt mâhniți și plâng, sufletele zeilor și zeițelor, ale oamenilor, ale duhurilor luminoase și ale morților, vitele, dobitoacele și fiarele sălbatice (lacună) lacrimi foarte îmbelșugate (lacună) se împietrește din nou, căldura se întoarce iarăși, iar berea se face spre a fi dată de Ra fiului său”. (22)

Este evident că relatarea referitoare la potop nu este altceva decât un raport laconic al unui inițiat egiptean care a observat aceste evenimente sub forma unor imagini akashice, pe care le-a redat apoi în scris cu mare acuratețe, astfel că este nul, neavenit și descalificator calificativul “fantezie” atribuit de istoricii moderni papirusului respectiv.

Însă ceea ce au văzut inițiații egipteni cu cea mai mare claritate în imaginile akashice obținute prin inducție spirituală de la zei (fiind mai apropiate în timp) au fost evenimentele desfășurate în epoca de final a “evului de aur”, *Tep Zepi*, când s-au desfășurat evenimentele epopeii lui Osiris, un zeu care a adus oamenilor binefacerea civilizației. O dată cu asasinarea lui Osiris, cu căutarea și recuperarea cadavrului acestuia de către zeița Isis, cu înlăturarea lui Seth - ucigașul lui Osiris - de către Horus, s-a încheiat epoca de aur, *Tep Zepi*. Horus a devenit primul faraon “istoric”, astfel că nu trebuie să constituie o surpriză faptul că urmașii lui Menes din primele două dinastii s-au declarat “fii ai lui Horus”. Ulterior, începând cu a V-a Dinastie, faraonii s-au declarat “fii direcți ai lui Ra”.

Dar între epoca domniei celui considerat “primul faraon”, Horus, și epoca istorică propriu-zisă s-au desfășurat multe evenimente memorabile pe care inițiații egipteni le-au relatat în mituri. Unele dintre aceste evenimente au fost menționate în mod sintetic de inițiatul Manethon în *Ægiptiaca*: “după zei au domnit semizeii timp de 1255 de ani și în afară de aceștia, un alt șir de regi au deținut stăpânirea timp de 1817 ani. Apoi au mai venit treizeci de regi din Memphis care au domnit 1790 de ani și încă alți regi din această domnie, pentru 350 de ani, apoi a durat domnia spiritelor morților pentru 5813 ani”. Succesiunea acestor dinastii, alcătuite din zei și regi umani trebuie să fi fost urmărită în imaginile akashice cu meticulozitate de multe generații de inițiați pentru a fi relatată atât de fidel.

Scopul final al inițiaților egipteni a fost însă identificarea din timpul vieții cu Osiris - “osirificarea”, care a fost pusă de istoricii moderni doar în legătură cu traseul defuncțiilor în lumea de dincolo, întrucât ceremoniile și ritualurile mumificării și ale înmormântării aveau drept scop

chiar îndeplinirea acestui deziderat. Totuși, “osirificarea”, identificarea cu Osiris, era un deziderat nu numai pentru defuncți, ci în primul rând pentru cei vii - pentru cei ce se inițiau în timpul vieții. De aceea, mult mai exactă ar fi afirmația că, în vederea identificării cu Osiris, deziderat luat foarte în serios atât de faraoni cât și de muritorii de rând, au fost instituite două feluri de inițieri: o inițiere în timpul vieții și o inițiere post-mortem (dacă se poate denumi astfel), prin intermediul ritualurilor mumificării și înmormântării.

Inițierea în timpul vieții era de două feluri: individuală și colectivă, ultima realizându-se în cadrul unor sărbători denumite *misterii*. În accepțiunea modernă, termenul “misteriu” provine din latinescul *mysterium*, cu referire la ceremoniile mistico-ezoterice la care erau acceptați, în mod colectiv, doar neofiții, adică cei care doreau să se inițieze în “tainele zeilor” și să asimileze cunoștințe de ordin spiritual.

Cele mai importante misterii egiptene au fost cele dedicate lui Osiris, dar este de presupus că fiecare zeu mai important avea “misteriile” sale. Publicul larg nu era admis în cadrul misteriiilor și, este de presupus că, în condițiile în care inițierea comporta mai multe trepte sau grade, cei situați pe treptele inferioare nu aveau acces la experiențele și cunoștințele celor avansați. De fapt, publicul larg nu avea acces la ceremoniile desfășurate în interiorul sanctuarelor, adică la ceremoniile cu caracter *esoteric* (*eso*: în interior; *exo*: în afară), ci, cel mult, primea informații cu caracter general prin intermediul unor spectacole scenice (precursoarele spectacolelor teatrale din ziua de astăzi) jucate de preoți ce purtau pe chipuri măștile zeilor; spectacolele scenice relatau istoria zeilor implicați. În cadrul Misteriilor lui Osiris, spectatorii aflau, bunăoară, fiind prezentat scenic de preoții echipați corespunzător, că Osiris a fost asasinat de zeul Seth, că Isis și-a căutat soțul mort, că a descoperit lada cu trupul lui



Osiris; de asemenea, spectacolele scenice dezvăluiau faptul că, în final, Horus l-a învins pe Seth și, firește, că Osiris a devenit stăpânul regatului morților.

Nu există însă prea multe informații provenite direct din surse egiptene, referitoare la modul exact de desfășurare al misterii și, cu atât mai puțin, informații referitoare la inițierile individuale; de fapt, Misteriile erau doar un preambul al inițierilor individuale. Se știe doar că la sfârșitul unei inițieri individuale, fiecare neofit primea în dar o cruce ansată -”crucea vieții”. Crucea ansată era desemnată prin hieroglifa *ankh*, ce avea, printr-o *amfibologie intenționată* specifică vechilor egipteni, aceeași semnificație cu hieroglifa *sakh*, care-i desemna fie pe inițiați, fie pe defuncții “osirificați”. La rândul ei, hieroglifa *sakh* era legată de hieroglifa *akh* (de la verbul *achu* care însemna “a străluci”) care desemna spiritul omului. Logica *amfibologiei intenționale* era următoarea: în urma procesului inițierii, spiritul omului denumit *akh* devenea un *sakh*, adică un inițiat “osirificat”. Termenul *sakh* era aplicat deopotrivă defuncților găsiți curați la judecata din sala zeiței Maat. Acest proces a fost menționat în “Cartea Morților”, care afirma că “dublul zeului se unește cu cel pe care îl iubește”, iar “zeii îl înconjoară și îl apreciază, fiindcă este asemenea cu fiecare dintre ei”. (56)

Referiri voalate la procesul inițierii pot fi găsite în câteva scrieri grecești din epoca târzie a antichității, când misterii egiptene au fost exportate în arealul grecesc. Aluzii referitoare la acest subiect au fost prezentate cam cu jumătate de gură, datorită interdicției dictată de “regula tăcerii”, în cartea “Măgarul de aur” scrisă de scriitorul grec Apuleius, care a trăit între anii 125 și 170 ai erei creștine.

În “Măgarul de aur”, considerată de istorici “roman autobiografic”, Apuleius istorisește de fapt, pus în gura

personajului principal Lucius - care era chiar numele de inițiat al lui Apuleius -, felul în care a fost inițiat în “Misteriile lui Isis”. Astfel, la începutul ceremoniei, aliasul Lucius a fost doar simplu spectator la ceremoniile scenice: “slujbele religioase cotidiene erau celebrate în zori și după-amiaza. Dinde-dimineață se deschideau porțile sanctuarului și spectatorii puteau să contemple statuile zeilor și să asiste la slujba săvârșită de preoți” - scrie Apuleius în “Măgarul de aur”. În cele din urmă, aliasul Lucius a primit permisiunea de a se iniția în Misteriile lui Isis, dar, datorită interdicției de a vorbi, informațiile sale au fost sărace în conținut. “Am fost înconjurat de vechii inițiați care mi-au oferit daruri, afirmă Lucius. Apoi, am fost îmbrăcat într-o robă de lână pe care nimeni n-o mai purtase vreodată, iar preotul m-a luat de mână pentru a mă conduce chiar în inima sanctuarului. Poate că cititorule, arzi de nerăbdare să afli ce s-a spus și ce s-a făcut în acel moment. Ți-aș spune dacă aș avea dreptul în mod legal și dacă ar fi legitim să auzi. Dar limba și urechea ar suferi această otrăvire dacă ți-aș satisface această curiozitate. Ascultă, deci, și crede, pentru că ceea ce spun este adevărat. Am pătruns până în preajama frontierelor morții, punând piciorul până în pragul Proserpinei; am fost transportat prin toate elementele. Apoi am revenit pe pământ. Am văzut soarele strălucitor, magnific, în mijlocul nopții. M-am apropiat de zeii de sus și de cei de jos; i-am adorat față în față. Fii atent, ți-am spus lucruri pe care, deși le-ai auzit, nu trebuie să le știi” - afirmă aliasul Lucius. (68)

Este evident că informațiile furnizate de Apuleius sunt rodul experienței personale directe ce nu putea fi obținută în urma unor spectacole publice, ci doar în cadrul unei inițieri ce presupunea experimentarea decorporării voluntare (*out of body experience*) și accederea dincolo de “frontierele morții”, acolo unde Soarele (“Ra triumfător”) “strălucește în mijlocul

noptii” - adică în Amduat. Este regretabil că istoricii materialişti din ziua de astăzi consideră în mod eronat că informațiile prezentate în cartea lui Apuleius sunt simple fantezii. De fapt, istoricii materialişti din ziua de astăzi consideră la fel de eronat că despre cele spirituale se poate spune orice, însă în vechiul Egipt informațiile de natură spirituală aveau o semnificație aparte; pe de-o parte, vechii inițiați aveau grijă să nu divagheze în mod nepermis cu privire la aceste aspecte, iar de cealaltă parte aveau grijă ca astfel de informații să ajungă doar la urechile celor deja inițiați. Așadar, nu au existat fantezii în relatările inițiaților egipteni, care au relatat doar ceea ce au văzut. Nimeni nu-și permitea altceva în Egiptul antic, dacă nu voia să fie păpat la masa de dimineață de crocodilii ce mișunau în apele măloase ale Nilului.

Despre modul de a gândi al vechilor locuitori ai Văii Nilului s-a exprimat egiptologul A. H. Gardiner, autor al unei gramatici a limbii egiptene antice: “caracterul cel mai frapant al limbii egiptene este realismul ei concret, preocuparea ei față de obiectele exterioare și fenomenele externe, neglijând acele distincții subiective care joacă un rol proeminent în limbile moderne. În pofida reputației de înțelepciune filozofică atribuită egiptenilor de către greci, nici un alt popor nu s-a arătat mai dușman speculațiilor teoretice. Locul ocupat la alte popoare de gândirea filozofică pare să fi fost substituit la egipteni de o excepțională putere de observație”. (56)

Concluzia este că vechii inițiați egipteni evitau cu desăvârșire vorbăria goală, fanteziile și afirmațiile fără suport în realitatea concretă; de altfel, precum a fost menționat, inițierea egipteană presupunea nu numai decorporarea voluntară și “turul de informare” de-a lungul regiunilor sau “orelor” lumii de dincolo, ci și accesul, prin inducția spirituală complementară contactului direct cu zeii, la ceea ce poartă astăzi numele de *cronica akasha*.

## ☞ Marea piramidă ☞

Procesul inițierii nu s-a realizat doar în temple, ci și în marea piramidă de la Giza, a cărei construire a fost atribuită de istorici faraonului Khufu din Dinastia a IV-a (domnie: 2589-2566). Afirmatia este valabilă și pentru celelalte două piramide de pe platoul de la Giza, a căror construcție a fost atribuită de istorici faraonilor Khafra (egipteană: *Khaf-Ra*; greacă Chephren; domnie: 2558-2532; Dinastia a IV-a) și, respectiv, Menkaura (egipteană *Men-Kau-Ra*; greacă Mykerinos; domnie: 2532-2503; Dinastia a IV-a).

Cei mai mulți istorici, de fapt majoritatea istoricilor, consideră că cele trei piramide de pe platoul de la Giza au fost construite de cei trei faraoni într-un acces de grandomanie cu scopul de a le fi morminte. Istoricii sunt convinși că cei trei faraoni, respectiv Keops, Khafra și Menkaura, nu s-au mulțumit să-și petreacă veșnicia (“milioanele de ani ce vor veni”, după cum plastic se exprimau papyrusurile egiptene) în morminte subterane denumite mastabale (sing. mastaba), astfel că au ridicat trei piramide uriașe.

Totuși, din perspectiva ce are ca substrat procesul inițierii, se poate afirma că cele trei piramide nu au fost morminte, ci locuri de contact ale oamenilor cu zeii. De fapt, cele trei piramide au avut simultan funcția de templu și loc de inițiere. Pentru a argumenta aceste afirmații, analiza va fi focalizată doar asupra piramidei lui Keops (“marea piramidă”) cu precizarea că, într-un fel sau altul, este valabilă și pentru celelalte două piramide de pe platoul de la Giza.

Analiza nu este însă valabilă - sau este valabilă doar parțial - pentru celelalte 70 de piramide care au fost ridicate pe teritoriul Egiptului, inclusiv pentru piramida în trepte construită de arhitectul Imphotep pentru faraonul Djoser la Saqqara și pentru piramida de la Meidum, atribuită faraonului

Sneferu, aflată la 35 de kilometri de Memphis. Majoritatea acestor piramide au fost construite mult timp după construirea piramidelor de la Giza, fiind în bună măsură eșecuri constructive.

Istoricii moderni sunt de părere că construirea piramidelor a început în jurul anului 2700 înainte de Iisus Hristos, în perioada domniei primelor Dinastii și a durat până în jurul anului 2100, când a fost stopată datorită tulburărilor politice. Construirea piramidelor a fost reluată în jurul anului 1700, dar piramidele ridicate în această perioadă au fost, din punct de vedere constructiv, eșecuri - s-au prăbușit la scurt timp după construire sau au fost abandonate înainte de a fi fost finalizate și finisate.

Designul interior al mării piramide (singura care va fi analizată în această carte) indică foarte clar - de fapt, indică mult mai clar decât orice teorie savantă de sorginte materialistă - că uriașul edificiu a fost conceput pentru a fi concomitent loc de contact al oamenilor cu zeii, adică templu, și loc de inițiere. Astfel, marea piramidă are trei camere principale și mai multe culoare de acces. Intrarea actuală în marea piramidă, situată la o înălțime de 16 metri de bază, nu corespunde însă cu cea din vechime. În vechime, intrarea în piramidă se realiza printr-o ușă formată dintr-o piatră mobilă mascată, care culisa în interior în mod etanș astfel că nu se deosebea de celelalte; în antichitate, doar cine cunoștea locul exact al amplasării blocului de piatră putea să împingă una dintre extrmități pentru a-l deschide. Fiind împins din exterior, blocul de piatră pivota cu ajutorul unor contragreutăți, permițând vizitatorilor să pătrundă în interior.

De la intrarea în piramidă coboară un coridor lung de 27 metri, ce duce într-o încăpere nefinisată, aflată sub fundație. Coridorul a fost denumit de istorici "descendent", iar încăperea nefinisată a fost denumită "camera subterană". La

18 metri de la intrare, din coridorul descendent începe un alt coridor, denumit de istorici “ascendent”, care are o lungime de 40 de metri. Din culoarul “ascendent” se ramifică un scurt culoar orizontal, la capătul căruia se află camera denumită de istorici “camera reginei”, care are laturile de 5 și 5,5 metri și înălțimea de 6 metri. În partea dinspre răsărit, camera reginei are săpată o nișă cu adâncimea de 1 metru, lățimea de 1,5 metri și înălțimea de 4,5 metri. (27)

Culoarul “ascendent” se continuă cu un coridor mult mai spațios, denumit “marea galerie”, ce măsoară 35 metri lungime și 9 metri înălțime. La capătul “marii galerii” se află două încăperi, denumite “antecamera” și “camera regelui”. “Camera regelui”, care măsoară 5 metri lățime, 10 metri lungime și 6 metri înălțime, are în partea de nord un sarcofag din granit roșu, fără capac, care este cu 2,54 metri mai mare decât culoarul ascendent. Atât “camera reginei”, cât și “camera regelui” au câte două puțuri de aerisire. Mai trebuie menționat că, în antichitate, în interiorul piramidei existau cel puțin 10 uși din lemn, dacă nu chiar 12. În exterior, piramida era acoperită cu plăci de calcar. Atât ușile din lemn amplasate în interior de-a lungul culoarelor, cât și plăcile de calcar ce acopereau marea piramidă au fost însușite și reutilizate ca material de construcție de locuitorii orașului Cairo în secolul al XIII-lea era creștină, după un cutremur devastator. (28)

Toate elementele de ordin arhitectonic trecute sumar în revistă indică faptul că marea piramidă a îndeplinit concomitent funcțiunea de templu (dotat cu *adyton* în care se afla statuia zeului) și de loc de inițiere. Niciuna dintre cele două camere principale din marea piramidă, “camera regelui” și “camera reginei”, nu a servit însă depozitării vreunei mumii, precum afirmă în mod arbitrar istoricii moderni. Cele două camere au îndeplinit funcțiunea de *adyton* și, respectiv, de cameră a inițierii, astfel încât marea piramidă era

asemănătoare, din punct de vedere funcțional, cu orice templu de pe cuprinsul Egiptului. Rămâne însă de analizat care dintre camere a îndeplinit rolul de *adyton* și care a îndeplinit rolul de cameră în care aveau loc inițierile.

Astfel, despre “camera regelui”, majoritatea istoricilor afirmă că a avut rolul de cameră mortuară pentru mumia faraonului care a construit piramida: Keops. Dovada irefutabilă, consideră istoricii moderni, este sarcofagul din granit roșu (mai mare cu 2,5 metri decât culoarul ascendent, ceea ce înseamnă că a fost amplasat înainte de ridicarea edificiului). Sarcofagul, consideră ca fiind de la sine înțeles istoricii moderni, nu putea adăposti decât o mumie.

Totuși, pentru deplina elucidare a subiectului, trebuie luat în considerare că sarcofagul din “camera regelui” nu a avut niciodată capac; nici un indiciu arheologic nu confirmă faptul că sarcofagul ar fi avut capac. Evident, o afirmație de acest gen ar putea stârni doar zâmbete condescendente din partea istoricilor materialişti; un sarcofag fără capac ar putea fi cu lejeritate considerat a opta minune a lumii antice. Și totuși, sarcofagul nu a avut niciodată capac, pentru simplul motiv că nu a servit depozitării unei mumii; sarcofagul din marea piramidă a jucat rolul patului inițierii din temple; neofiții se culcau în sarcofagul din marea piramidă precum se culcau pe patul inițierii din orice templu egiptean. Scopul era unul singur: decorarea voluntară printr-un procedeu similar celui denumit *out of body experience*. Probabil că în antichitate, interiorul sarcofagului din “camera regelui” era tapetat cu rogojini și cu piei de animale nu doar pentru a asigura confortul celor “culcați în mister”, ci și pentru a îndeplini ceea ce vechii egipteni denumeau “taina sfântă a pielii”. Mai mult decât atât, “camera regelui” (în care istoricii moderni afirmă că ar fi trebuit să se afle mumia faraonului) are două tunele de aerisire. În mod evident, cele două tunele

de aerisire puteau servi doar unor oameni vii, nu unor mumii. Este la mintea cocoșului că cel mai mare inamic pentru un trup îmbălsămat este aerul proaspăt, ceea ce exclude depozitarea în așa-zisa “camera a regelui” a unei mumii, acesta fiind principalul motiv pentru care trebuie exclusă de la început ideea atât de dragă istoricilor moderni că destinația construirii marii piramide a fost cea de mormânt. În sarcofagul din camera regelui nu a fost niciodată depozitată mumia vreunui faraon, ci a servit doar unor oameni vii - a servit neofiților care urmau procesul inițierii și care aveau nevoie de aer proaspăt pentru a respira în mod optim, astfel că cele două tunele de aerisire erau cât se poate de binevenite.

Așadar, ceea ce istoricii moderni denumesc în mod arbitrar “camera regelui” a servit procesului inițierii, motiv pentru care ar trebui redenumită “camera inițierii”. Iar dacă încăperea denumită “camera regelui” a jucat rolul camerei inițierii din temple, atunci “camera reginei” a îndeplinit rolul de *adyton*. Motivul este simplu; trebuie reamintit doar faptul că în *adytonul* oricărui templu egiptean trebuia să existe statuia aurită a zeului patron. În *adytonul* fiecărui templu, statuia zeului patron era depusă uneori într-un dulap de lemn, iar alteori era depusă într-o nișă săpată în perete. Evident, “camera regelui” nu are nicio nișă săpată în perete; în schimb, “camera reginei”, aflată cu un “etaj mai jos”, are o astfel de nișă, care este amplasată pe peretele de est. Concluzia este că, în marea piramidă, “camera reginei” a avut rolul *adytonului* din temple, iar “camera regelui” a îndeplinit rolul de cameră de inițiere. În *adytonul* marii piramide preoții realizau contactul cu zeul patron în fața statuii aurite a acestuia, iar în camera inițierii supuneau neofiții unui program adecvat de inițiere. Inițierile din “camera regelui” nu aveau de ce să difere de cele realizate în temple, după cum nici cultul desfășurat în “camera reginei” nu avea de ce să difere prea mult de cel



desfășurat în temple. Trebuie însă ținut cont de faptul că marea piramidă a fost prima și cea mai impunătoare construcție ridicată pe teritoriul Egiptului; toate celelalte edificii, piramide și temple, au fost construite mult mai târziu, iar acest aspect implică presupuziția că atât cultul, cât și tipul de inițiere din marea piramidă le preced pe toate celelalte, fiind mult mai vechi.

Fiind vorba așadar despre un edificiu arhaic, înseamnă că și zeul patron al mării piramide a fost un zeu la fel de arhaic. Despre zeul patron al mării piramide, cel în numele căruia se realizau inițierile, nu există prea multe informații, fiind ieșit total din orizontul de interes al concepției istoriografice moderne, dar în antichitate era un element esențial.

Cel mai probabil, numele zeului patron al mării piramide trebuie pus în legătură cu numele faraonului Khufu (denumit Keops de vechii greci), idiferent dacă acesta a fost sau nu constructorul de facto al edificiului. Etimologia numelui faraonului Khufu are într-adevăr legătură cu numele unui zeu foarte vechi: Khnum. Numele faraonului era, de fapt, *Khnum Khufu*, în traducere “Khnum, protejează-mă” (pronunție aproximativă: *Khaiafviy*). Istoricii greci (Diodor și Herodot) l-au numit Cheops sau Keops; Josephus Flavius l-a numit Sofe, Manethon l-a numit Suphis, iar istoricii arabi l-au numit Saurid. Interesant la aceste ultime denumiri este etimologia termenului egiptean *sofe*, folosit în Imperiul de Mijloc. *Sofe* sau *save* desemna, la egipteni, înțelepciunea, cuvânt care a fost folosit ulterior de vechii greci fie sub forma *sophia*, fie sub forma *philo-sophia*. Tot astfel, termenul arab *șūfī* îi desemnează pe acei derviși care au atins înțelepciunea de tip sufi, specifică sufismului islamic. Așadar, pentru a corela sensul etimologic al termenului cu personajul desemnat, se poate afirma că cel denumit Keops de vechii greci a fost un *sofe* sau un *sophis*, un înțelept.

Despre faraonul *Khnum Khufu*, cunoscut în prezent sub numele Keops, istoricul Manethon afirma că a domnit 63 de ani, iar Herodot afirmă că a domnit 50 de ani. Referințele antice referitoare la faraonul Keops sunt în mare măsură nefavorabile, datorită ideii preconcepute că ar fi supus poporul la mari neajunsuri în răstimpul construirii mării piramide. Totuși, această afirmație este destul de departe de adevărul istoric; marea piramidă nu a fost ridicată cu ajutorul sclavilor, dar nici cu ajutorul populației înfometate și biciuită de vătafi cruzi sub soarele arid al Egiptului. Marea piramidă a fost construită de puternicele bresle de constructori din acea vreme; majoritatea constructorilor au fost inițiați. De altfel, egiptenii erau convingși că dacă un edificiu nu este ridicat de persoane purificate (a se citi: inițiate), construcția nu poate dăinui în timp. Este evident că și poporul a fost cooptat în construirea unui asemenea edificiu, dar sub nici o formă nu a fost asuprit în mod sălbatic. Populația Egiptului a participat de bunăvoie la ridicarea unui asemenea edificiu gigantic datorită beneficiilor materiale și, mai ales, datorită scutirii de impozite.

Cât despre Khnum, patronul spiritual al faraonului Keops, vechile mituri afirmă că a fost considerat zeu primordial în epoca arhaică, fiindu-i atribuită nici mai mult nici mai puțin decât creația lumii (*khnum*: “a crea”), a zeilor și a oamenilor. Textele arhaice afirmă că zeul Khnum a creat oul primordial din care ulterior s-a născut zeul Ra. Tot Khnum a fabricat barca solară a lui Ra, fiind totodată responsabil de protejarea acesteia în călătoria nocturnă în Amduat. De altfel, Khnum a fost considerat stăpânul Nilului ceresc ce curge în Amduat, precum și al Nilului pământesc, astfel încât i se aduceau ofrande în perioade de secetă. Acesta este motivul pentru care Khnum a fost asociat atât cu Nun, “apele primordiale”, cât și cu Hapi, spiritul (duhul) protector al Nilului, fiindu-i atribuit epitetul *Hap-ur*, adică “Nilul ceresc”.

Khnum, afirmau egiptenii, a creat zeii și oamenii cu ajutorul roții olarului (precum zeul Ptah în miturile de mai târziu), motiv pentru care etimologia numelui său are aceeași rădăcină cu cea a verbului *khnem* - “a construi”. De asemenea, Khnum a fost considerat “tatăl taților și mama mamelor” faraonilor. Textele egiptene afirmau că Khnum fabrică câte un suflet Ka pentru fiecare nou-născut, binecuvântându-l totodată cu “darul” (atributul) “sănătate”. Khnum avea un rol important în călătoria sufletelor după pragul morții, susținând defuncții la judecata din marea sală a zeiței Maat, Adevărul & Dreptatea. Reprezentările predilecte ale lui Khnum erau berbecul și scarabeul, acestea fiind ulterior preluate de zeii Amon și Ra. De fapt una dintre cele mai importante identificări ale lui Khtum a fost cu Ra sub ipostaza Khnum-Ra, în care Khnum era considerat “sufletul Ba al lui Ra”. (55)

Inițierile în marea piramidă atribuită lui Keops s-au desfășurat tocmai sub auspiciile zeului Khnum, cunoscut mai ales în epoca arhaică. Deloc întâmplător, zeul arhaic Khnum a fost desemnat uneori prin epitetul “tron”. El era, pentru vechii egipteni, “tronul” zeilor și al oamenilor, “tatăl taților și mama mamelor”, iar marea piramidă i-a fost dedicată. Și mai important de menționat este faptul că, în antichitate, marea piramidă era denumită “Akhet-Khufu”, ceea ce se traduce prin “Orizontul lui Khufu”. *Akhet* desemna “orizontul”, iar *Khufu*, care înseamnă “Khnum, protejează-mă”, conținea numele zeului patron. “Akhet-Khufu” indică în mod explicit că marea piramidă era locul unde începe regatul zeului Khnum - adică ceea ce ulterior a primit numele “orizontul de apus”.

Marea piramidă era, de asemenea, desemnată de vechii egipteni prin hieroglifa MR, care înseamnă munte, iar când mergeau la piramidă, egiptenii spuneau că “urcă”. Termenul piramidă a fost dat de vechii greci, fiind format din *pyros*, foc și *amid*, “a se găsi în centru”.

Deloc întâmplător, marea piramidă a fost construită pe malul de apus al Nilului, la fel ca întregul ansamblu de la Giza. Egiptenii erau convingși că Nilul pământesc corespunde Nilului “ceresc” ce curgea în Amduat; de aceea, în partea de răsărit a Nilului au fost construite doar edificii dedicate zeilor, iar în partea de apus au fost construite monumente funerare - mastabe, temple funerare etc. Deși în prezent Nilul curge la aproximativ 9 km vest de piramide, în antichitate cursul său era diferit; unii istorici afirmă că albia Nilului era mult mai aproape de marea piramidă. De fapt, în antichitate, Nilul curgea chiar pe lângă marea piramidă. Majoritatea blocurilor de piatră ce au servit ridicării mării piramide au fost transportate cu corăbii pe Nil. Fiind atât de aproape de Nil, axul metafizic ce separă cele “orizonturi”, marea piramidă era amplasată chiar la granița dintre ele, astfel că îmbina foarte ușor cele două funcțiuni: templu și loc de inițiere.

Ca în orice templu din arealul egiptean, *adytonul* mării piramide era punctul terminus al unei găuri de vierme ce cobora din “cerul” zeului patron Khnum - “cer” aflat în elementul metafizic văzduh. De-a lungul găurii de vierme, zeul patron Khnum cobora pentru a se manifesta în statuia aurită amplasată în nișa special construită pe peretele de est al “camerei reginei”, iar neofiții care se inițiau în sarcofagul de granit din “camera regelui” urcau în cerul zeului prin decorare (*out of body experience*). Aceasta este de altfel marele mister al mării piramide, mister pe care istoricii moderni nu-l vor descoperi decât atunci când vor renunța la materialismul lor proverbial.

În ceea ce privește eventuala întrebare de ce marea piramidă a fost construită din cel mai durabil material disponibil, piatra - mai exact spus din 2300000 (după alte surse din 2600000) blocuri de piatră, fiecare bloc cântărind între 2 și 50 de tone -, un posibil răspuns a fost oferit încă din

antichitate de istoricul evreu Ioseph Flavius (latină: Titus Flavius Iosephus; ebraică: Iosef Ben Matityahu Hacoheh; 37-100 după Iisus Hristos), care aflate “din auzite” că inițiaților din primistorie le-a fost frică de producerea unui potop.

Iosephus Flavius afirma în cartea sa *Antichități iudaice* că Adam a fost primul care a prezis că “toate erau sortite pieirii, fie prin pârjolul focului, fie prin prăpădul și năvala apelor revărsate”. Adam nu știa însă ce tip de cataclism va fi primul, distrugerea prin foc sau distrugerea prin revărsarea apelor, astfel că a decis să prezerve “înțelepciunea lucrurilor cerești” pe două coloane: “una făcută din cărămizi, iar alta din piatră. Pe amândouă au fost înscrise descoperirile lor, astfel încât, dacă potopul ploilor ar fi nimicir coloana din cărămizi, barem coloana din piatră, rămasă în picioare, să transmită oamenilor inscripțiile astronomice, înștiințându-i totodată că ele fuseseră săpate și pe coloana de cărămizi”. Iosephus Flavius era convins că, în perioada vieții sale, coloana din piatră încă dănuia în Țara Siriei. (44)

Informații asemănătoare au fost cunoscute, într-un fel sau altul, și de vechii egipteni, dar și de majoritatea celorlalte populații sau etnii ale antichității: fenicieni, mesopotamieni, perși, celți etc. Spaima de potop a fost motivul pentru care populațiile antichității s-au ostenit, cu un efort considerabil, să ridice structuri megalitice din elementul durabil care este piatra (precum Stonehenge sau Sfinxul de Bucegi), piramide, temple, sanctuare și obeliscuri, pe care să fie gravate informații esențiale de ordin spiritual, informații despre lumea de dincolo și informații despre zei sau, mai exact spus, despre modul în care pot fi contactați zeii. Piramidele, sanctuarele, structurile megalitice și templele aveau totodată rolul de a indica eventualilor supraviețuitori ai potopului locurile exacte unde pot fi contactați zeii. Marea piramidă atribuită faraonului Khufu este, în acest context, cel mai elocvent exemplu.

Amenințarea unui (nou) potop era la fel de copleșitoare pentru vechii egipteni precum este pentru oamenii de astăzi spectrul unui război nuclear; fiecare epocă cu traumele, obsesiile și psihozele sale.

## ❧ Sinteza gnosticilor ❧

Ultimul avatar important al concepției vechilor egipteni cu privire la aspectele spirituale ale lumii a fost gnosticismul, care a apărut în perioada cuprinsă între secolul al II-lea înainte de Iisus Hristos și secolul al II-lea al erei creștine.

Trebuie remarcat, încă de la început, că nu se poate vorbi despre o concepție gnostică unică și unitară. Există mari diferențe chiar și între concepțiile promovate de reprezentanții de frunte ai gnosticismului. Fiecare filozof gnostic a prezentat propria sa abordare asupra unor teme deja consacrate: formarea universului, existența unor planuri cuantice suprapuse, activitatea zeilor, istoria oamenilor etc.

Majoritatea istoricilor moderni consideră că gnosticismul este un curent filozofic și spiritual provenit mai ales din arealul vechilor egipteni. Astfel că se poate considera că, în spatele concepției filozofilor gnostici, se ascund, uneori greu de recunoscut, multe concepții spirituale egiptene. Nu trebuie exclus ca, la sfârșitul antichității, atunci când instituțiile egiptene tradiționale - temple, misterii - și-au încetat existența, inițiatii, unii individual, alții încă reuniți în colegii sacerdotale, să fi găsit de cuviință, pentru a nu se pierde în uitare, să transmită urmașilor cele mai importante concepții mitice.

Trebuie însă subliniat că, deși s-au bazat pe vechile concepții mitice egiptene, demersurile filozofilor gnostici au adus elemente noi. Aceste elemente au fost obținute de gnostici - și nici nu se putea altfel - în urma cercetării

aspectelor transfizice ale cosmosului prin *out of body experience*, prin *traveling clairvoyance*, prin inducție spirituală și prin accesarea *cronicii akasha*.

Faptul că modul de prezentare a concepției gnosticilor a îmbrăcat o anumită formă este deja o altă problemă. Se știe foarte bine că filozofii gnostici care au trăit în perioada cuprinsă între secolul al II-lea înainte de Iisus Hristos și secolul al II-lea al erei creștine, s-au format la școala sincretismelor, având ca formă de expresie filozofia clasică grecească - în special, neopythagorismul și neoplatonismul. Totuși, nu trebuie pierdut din vedere că, în esență, fondul acestor concepții are o origine egipteană. Concepțiile gnosticilor au fost adaptări ale concepției vechilor inițiați egipteni la mentalitatea grecească. Fără nici o îndoială, străvechea concepție egipteană a fost reformulată și interpretată în funcție de personalitatea (cam discutabilă) a fiecărui filozof gnostic, dar aceasta este, iarăși, o altă problemă, ce nu trebuie să împiedice observarea continuității.

De fapt, chiar și clasicii gnosticismului, printre care trebuie menționați Basilides și Valentinus au recunoscut, în operele lor, că sunt tributari străvechii concepții ezoterice egiptene, pe care au reformulat-o prin intermediul unor termeni preluați din filozofia grecească, la modă în acea vreme. Mai mult decât atât: după triumful creștinismului, gnosticii au preluat o serie de elemente din concepția creștină. Totuși, trebuie luat în considerare faptul că gnosticii doar au încercat să realizeze o sinteză între străvechea concepție inițiatică egipteană, filozofia grecească și concepția creștină, *nu și că au reușit*.

Unul dintre cei mai reprezentativi filozofi gnostici a fost Basilides egipteanul, care a trăit la Alexandria (unde a predat ca profesor între anii 117-134 era creștină) și care, după cum singur afirma, a studiat atât vechile concepții egiptene și

filozofia clasică grecească, cât și Biblia. El pretindea că a devenit discipolul apostolului Petru prin intermediul unui filozof din acea vreme, pe nume Glaukias; de asemenea, Basilides pretindea că a cunoscut concepția promovată de apostolul Matia. În orice caz, concepția lui Basilide conține și informații de origine creștină. (50)

Basilides afirma că universul este format din trei lumi sau paliere “paralele” sau “suprapuse”: lumea hipercosmică sau lumea lui Dumnezeu, lumea supralunară sau intermediară - pe care a denumit-o “lumea Duhului-Limită” - și Lumea sublunară sau lumea fizică. El afirma că în prima lume, Lumea hipercosmică, se află Dumnezeu-Neantul, “Dumnezeul devenirii care închide în sine sămânța tuturor lucrurilor”. Cuvântul “neant” nu trebuie să producă confuzii, sensurile sale au fost diferite în antichitate față de cele din ziua de astăzi. Neant, *nec-antem*, adică “nimic înainte”, are sensul de totalitate sau de esență primordială, înaintea căreia sau deasupra căreia nu există nimic. A doua lume, “lumea intermediară a Duhului-Limită”, cuprinde, afirma Basilides, nu mai puțin de 365 de “ceruri” (subpaliere). Basilides afirma că fiecare “cer” este condus de un personaj denumit “arhonte” și cuprinde o mare mulțime de eoni sau zei. Primul cer, care este numit “ogdoadă”, este condus de marele arhonte al ogdoadei, iar ultimul cer, care este situat imediat deasupra lumii noastre, este numit “hebdomadă”. În fine, a treia lume, spunea Basilides, este lumea sublunară - lumea materială -, pe care o cunoaștem prin intermediul organelor de simț.

Sufletele oamenilor - mai afirma Basilides - provin din unul din cele 365 de ceruri ale lumii intermediare. Sufletele se întrupează în lumea materială (sublunară) pentru a ispăși păcatele din alte vieți. Ele au în natura lor credința deplină în Dumnezeu, ceea ce le permite, fiind întrupate în lumea materială, să dobândească cunoașterea adevărului prin intuiție



directă - *gnoza* fiind chiar cunoașterea adevărului prin intuiție. În lumea materială, sufletele oamenilor cad mereu în ispită, motiv pentru care Dumnezeu a trimis un mântuitor pentru a le izbăvi. De fapt, afirmă Basilides, Dumnezeu a trimis în fiecare lume câte un mântuitor. Mântuitorul din lumea intermediară este diferit de cel din lumea sublunară. Iisus este mântuitorul lumii sublunare, a conchis Basilides. (50)

Concepția lui Basilides a fost continuată și dezvoltată de un alt gnostic celebru, Valentinus (100-180 după Iisus Hristos). Valentinus s-a născut în Egiptul de Jos, a studiat la Alexandria, unde s-a inițiat în tainele concepțiilor inițiaților egipteni, a învățat doctrina platoniciană și a audiat prelegerile lui Basilides. Valentinus afirmă că la originea universului se află Haosul, reprezentat prin forma unui șarpe care-și mușcă coada. După Valentinus, în Lumea de sus se află Dumnezeu-Începutul, Tatăl universului. Dumnezeu-Începutul a creat trei lumi: lumea superioară sau Pleroma, lumea intermediară și lumea sublunară. Nedorind să fie singur, Dumnezeu-Începutul, Tatăl universului, a dat naștere mai multor serii de diade sau de cupluri de eoni, adică de zei. Primul cuplu de eoni, Nous și Aletheia - Duhul și Adevărul -, a dat naștere celui de-al doilea cuplu format din Logos și Zoe. Din al doilea cuplu a apărut al treilea format din Anthropos și Ekklesia. Fiecare cuplu a mai dat naștere, la rândul său, unei serii de eoni, astfel încât, în lumea superioară, în Pleroma, există în jur de treizeci de eoni.

Valentinus mai afirmă că unul dintre eoni, pe nume Sophia, "curios și plin de dorință", a vrut să afle tainele ascunse ale creației și să-l imite pe Tatăl care a creat singur. Nu a reușit decât să aducă pe lume o ființă informă pe nume Ektroma, rod al trufiei și al ignoranței. Ceilalți eoni, văzând o asemenea ființă informă, l-au rugat pe Tatăl să-i ajute. Atunci, primul cuplu, Nous și Aletheia - Duhul și Adevărul - a dat

naștere unui alt cuplu de eoni: Christos și Sfântul Duh, care au menirea de a desăvârși forma Ektromei și de a o consola pe Sophia. Scăpați de prezența nedorită a Ektromei, eonii Pleromei, dorind să-și arate recunoștință față de Tatăl, l-au creat împreună pe Marele Pontif, Eonul Iisus. Ulterior, afirma Valentinus, Eonul Iisus a găsit-o pe Ektroma pradă unei mari tristeți. A eliberat-o de chin și i-a transformat esența. (50)

Pentru gnostici, termenul de *eon* sau *aeon* avea o semnificație specială. De fapt, avea o semnificație triplă. În primul rând, prin *eon* gnosticii înțelegeau o regiune a aspectului transfizic al cosmosului (un palier sau o sferă), iar în al doilea rând, pe conducătorul acestei regiuni. Există și o a treia semnificație acordată termenului *eon*, care se referă la o perioadă îndelungată de timp. Valentinus afirma că eonul, ca regiune cosmică transfizică, este format din mai multe “cercuri” concentrice, probabil în număr de treizeci, conform principiului similitudinii (existau treizeci de eoni-conducători). “Cercurile” concentrice se numeau cel mai adesea “locuri”; dar cele mai apropiate de centru se numeau “așezări”. Fiecare regiune transfizică denumită *eon* avea două porți; fiecare poartă are paznicii ei. În spatele fiecărei porți se găsea un văl care îi ascundea vederii pe locuitorii eonului. În jurul fiecărui eon era o boltă care-l acoperea cu totul, precum pământul este acoperit de cer. Pentru a avea liberă trecere prin porți, inițiații care călătoreau în duh trebuiau să cunoască “numărul, pecetea și cuvintele de putere” - parola de trecere.

Fiecare “loc” și fiecare “așezare” era populată de o mulțime de genii, spirite și zei; fiecare “așezare” era guvernată de un arhonte. Ansamblul geniilor, spiritelor, zeilor și arhonților forma “ierarhia” (panteonul). Pe prima treaptă a ierarhiei se găseau liturgii, iar deasupra lor erau îngerii, arhanghelii și parastații. Valentinus mai afirma că în Lumea sublunară se află douăsprezece “încăperi”. Fiecare “încăpere”

este condusă de câte un arhonte cu chip de animal. Prima “încăpere” este condusă de un arhonte cu chip de crocodil, a doua de unul cu chip de pisică, a treia de un arhonte cu chip de câine, a patra de un arhonte cu chip de șarpe etc.

Această descriere sumară demonstrează similitudinea dintre concepțiile gnostice și vechile concepții egiptene; ambele menționează zei, “ore”, regiuni transfizice, porți și cuvinte de putere. Haosul menționat de Valentinus nu este altul decât Nun, “ape primordiale” din concepția mitică a egiptenilor. Cele douăsprezece “încăperi” menționate de Valentinus corespund celor douăsprezece regiuni ale regatului morților (Amduatul), precum și celor douăsprezece “ore” ale Soarelui din timpul nopții, menționate în “Cartea despre Amduat”. De fapt, “orele” sau regiunile Amduatului se numeau în egipteană *arrit*, termen pe care Valentinus l-a tradus prin “încăpere”. Tot astfel, arhonții menționați de Valentinus sunt identici cu zeii din “Cartea despre Amduat”. Atât la vechii egipteni, cât și la Valentinus, zeii au forme hibride umanoido-animaliere: cu cap de câine (precum zeul Anubis), cu cap de vacă (precum zeița Hathor), cu cap de pisică (precum zeița Beset) etc.

Totuși, cele douăsprezece regiuni transfizice, “ore” sau “încăperi” menționate de Valentinus, fiecare dintre ele stăpânită de un arhonte/zeu cu formă umanoido-animalieră, nu reprezintă decât partea inferioară a aspectului transfizic al cosmosului. Deasupra acesteia există multe alte regiuni transfizice, lumi / eoni / locuri / așezări sau ceruri, fiecare fiind condusă de câte un zeu/arhonte sau eon, referitor la care vechii inițiați egipteni nu aveau informații sau, oricum, scrierile lor nu indică faptul că ar fi avut cunoștință despre ele.

Deși au introdus multe elemente ale concepției creștine, gnosticii s-au împotmolit în cele din urmă datorită faptului că n-au fost capabili să înțeleagă natura lui Iisus Hristos, pe care

l-au considerat, după modelul egiptean, un zeu (eon) foarte puternic, necunoscut anterior, provenit din palierele transfizice superioare ale cosmosului, fapt reproșat, de altfel, și de mulți învățați creștini.

De altfel, filozofii gnostici nu au înțeles nici natura adevărată a lui Dumnezeu, menționat în primele versete ale Genezei lui Moise.



## MESOPOTAMIA, ȚARA DINTRE FLUVII

### ❧ Kengi - ținutul capetelor negre ❧

Istoriografia modernă afirmă la unison că istoria civilizației a început în Mesopotamia acum mai bine de 6000 de ani. Denumirea Mesopotamia a fost dat de vechii greci, însemnând “Țara dintre fluvii”. Cele două fluvii, Tigrlul și Eufratul, izvorăsc din estul Turciei actuale (Munții Armeniei) și se varsă în Golful Persic. În mare, vechiul teritoriu al Mesopotamiei corespunde cu actualul teritoriu al Irakului.

Principalele focare de civilizație din arealul mesopotamian erau situate de-a lungul unei fâșii fertile de aproximativ 1000 de kilometri lungime și 400 kilometri lățime, încadrată de albia celor două fluvii. Încă de la debutul civilizației mesopotamiene, locuitorii au construit un sistem de irigații foarte vast ce a asigurat pe de-o parte condițiile optime pentru dezvoltarea agriculturii, iar de cealaltă parte formarea unor așezări stabile, procesul culminând cu transformarea acestora în orașe-state conduse de regi (despoți). De-a lungul a aproape patru mii de ani, în arealul mesopotamian s-a format o uriașă sinteză etnică, culturală și religioasă ce a culminat cu construirea Babilonului. Sinteza s-a produs prin aportul a patru populații diferite: sumerienii, akadienii, asirienii și amoriții (babilonienii).

Prima populație care a ocupat Mesopotamia a fost formată așadar din sumerieni. Cu aproximativ cinci mii de ani înainte de nașterea lui Iisus Hristos, sumerienii, o populație nesemantică, cu aspect mediteraneean, vorbitoare a unei limbi asemănătoare cu limbile turcice din ziua de astăzi, a migrat de undeva din nord și s-a așezat în partea de sud a ținutului fertil dintre Tigru și Eufrat.

Vechiul Testament (Geneza 11, 2) desemna vechiul teritoriu al Sumerului prin termenul *Sennaar* (*Shinar*). “Venind de la răsărit, oamenii au găsit în țara Sennaar un șes și au descălecat acolo.” Sumerienii înșiși își denumeau teritoriul prin denumirea *Kengi*; în vechile texte, ei se autodenumeau *capete negre*. Nu este clar de ce au ales această denumire. În acest sens părerile specialiștilor sunt împărțite, majoritatea raportând expresia la culoarea mai închisă a pielii.

Este greu de știut dacă migrarea acestei populații în ținuturile mănoase dintre cele două fluvii s-a datorat doar nevoii de hrană ori unor cauze sociale dramatice - de exemplu, pentru a scăpa de urmăritori. Locul de origine al sumerienilor este, de asemenea, controversat. Istoricii moderni au emis mai multe opinii: majoritatea afirmă că vechii sumerieni au provenit dintr-o regiune muntoasă aflată la nord de teritoriul mesopotamian. Unii istorici indică zona Caucazului, dar alții indică centrul sau sud-estul Europei sau, mai exact spus, bazinul dunărean; ca loc de origine al populațiilor sumeriene nu trebuie însă exclusă nici zona Munților Carpați. Alți istorici sunt de părere că sumerienii au venit de la răsărit, cel mai probabil din Valea Indusului. Există însă și cercetători - printre care și vestitul explorator norvegian Thor Heyerdah - care sunt de părere că vechii sumerieni au venit de la răsărit pe mare. Printre istoricii care consideră că vechii sumerieni au provenit dintr-o regiune muntoasă se numără Sir Leonard Wooley, care aduce două argumente în sprijinul opiniei sale:

primul argument este că principalii zei ai sumerienilor erau întotdeauna reprezentați stând în munți, iar al doilea are în vedere faptul că edificiile sumerienilor se asemănau mai mult cu clădirile din lemn care se construiau în munți, și mai puțin - sau deloc - cu edificiile din stufăriș ori din pământ amestecat cu paie, specifice zonelor de șes. Stilul arhitectonic al vechilor sumerieni era bazat pe folosirea cărămizilor arse ori nearse.

De fapt, Sumerul era doar partea sudică a vastului teritoriu de aproximativ 30000 de kilometri pătrați de teren arabil udat de cele două fluvii: Tigru și Eufratul. Dacă Egiptul a fost considerat de istoricul Herodot un dar al Nilului, Mesopotamia a fost cu certitudine un dar al celor două fluvii, Tigru și Eufratul, care circumscriau teritoriul fertil de aproximativ 1000 de kilometri lungime și 400 de kilometri lățime. Fluviul Tigru - denumit în sumeriană *Idigina* -, izvorăște din Munții Armeniei, străbate Munții Kurzi și se varsă în Golful Persic. Fluviul Eufrat - denumit în sumeriană *Buranunu* - izvorăște și el din Munții Armeniei; deși ar fi trebuit să se verse în Marea Mediterană, Eufratul face un larg ocol spre răsărit pentru a se vărsa tot în Golful Persic. Acum 4000 de ani, cursul apelor era diferit de cel de astăzi; în antichitate, Golful Persic pătrundea cu aproape 250 de kilometri mai în interiorul continentului. La vărsarea celor două fluvii se formase o deltă foarte mănoasă, care permitea o agricultură eficientă. (70 )

Sumerienii au construit în sudul Mesopotamiei primele orașe din istoria cunoscută a lumii, precum Eridu, Ur, Uruk, Lagaș, Umma, Suruppak, Nippur, Kiș, Sippar, Larsa. Inițial, acestea au fost orașe-temple care ulterior s-au transformat în orașe-state. În antichitate, principalele orașe-state mesopotamiene erau situate foarte aproape de cele două fluvii; ele formau o salbă presărată de la nord la sud. Astăzi, datorită modificării cursului celor două fluvii, ele sunt situate la o

distanță apreciabilă de acestea. Viața locuitorilor depindea de inundațiile anuale ale celor două fluvii. În fiecare primăvară, datorită topirii zăpezilor din regiunile muntoase, apele celor două fluvii depășea mătcile, revărsându-se pe o distanță apreciabilă în jur. Pentru a împiedica stagnarea apelor pe ogoare, mesopotamienii au fost obligați, încă din prima etapă a istoriei lor, să desfășoare o activitate de îndiguire, concomitent cu construirea unei ample rețele de canale. Apele trebuiau distribuite prin rețeaua de canale în mod uniform și împiedicate să formeze mlaștini care ar fi dus la distrugerea recoltelor.

După cum informa la vremea sa istoricul grec Strabon, vechii mesopotamieni au desfășurat o muncă istovitoare pentru întreținerea canalelor. Când zăpezile Armeniei se topeau primăvara - scrie Strabon în Geografia - Eufratul “inundă ogoarele și apele stagnează în băltoace, dacă nu se revărsă apa de prisos prin canale și șanțuri, la fel ca în Egipt. Așa au luat naștere canalele. Dar ele necesită o întreținere mai mare ca în Egipt, căci pământul este adânc, moale și cedează cu ușurință”. De aceea, mai afirmă Strabon, de-a lungul istoriei Țării dintre fluvii, datoria oricărui cârmuitor bun era de a lua toate măsurile pentru a stăvili apele și pentru a menține canalele în stare funcțională. “Curățarea canalelor este foarte ușoară, îndiguirea cere însă foarte multe brațe, căci pământul este moale și nerezistent.” (71 )

Sumerienii au revoluționat tehnica și tehnologia, au realizat primele construcții monumentale, au inventat și folosit pe scară largă scrierea cuneiformă (de la termenul latin *cuneus*: cui). Scrierea cuneiformă era obținută prin imprimarea semnelor cu un vârf metalic ascuțit, denumit *stylus*, pe suprafața unei tăblițe de argilă crudă. Până în prezent au fost descoperite aproximativ 300000 tăblițe provenite din vechile biblioteci sumeriene.



În best-sellerul “Istoria începe la Sumer” (apărut în 1956), cunoscutul cercetător Samuel Noah Kramer (profesor de asirologie la mai multe universități americane) afirma că vechii sumerieni au realizat prima organizare statală din istoria cunoscută; că au fost creatorii primei scrieri folosită pe scară largă, scrierea cuneiformă; că au fost creatorii primului cod de legi (Codul lui Hammurabi); că au fost creatorii primei forme de cultură urbană, precum și inițiatorii primei forme de cultură religioasă prin construirea templelor într-o zonă specială a orașelor; de asemenea, sumerienii au fost creditați de istoricul citat ca fiind creatorii celor mai vechi texte literare, liturgice și științifice, precum și ca fiind întemeietorii primelor școli, arhive și biblioteci din istoria cunoscută. (72)

Apogeul civilizației sumeriene s-a produs în perioada 3200-2300 înainte de Iisus Hristos. Orașele-state sumeriene erau formațiuni politice cu aspectul unor cetăți puternic fortificate. Inițial, puterea a aparținut cetățenilor, dar ulterior cel mai important rol în cadrul orașelor-state a revenit regilor; miturile sumeriene precizau că “regalitatea a coborât din cer”, fiind acordată de zei unor oameni care s-au făcut remarcăți prin calități deosebite. Regele unui oraș-stat cumula simultan funcțiile de conducător politic, cap al administrației, mare preot, conducător militar, instanță legislativă și judecătorească supremă. Regele unui oraș-stat era *alesul* zeului patron, primind investitura direct de la acesta; poruncile regelui erau considerate de populație poruncile zeului.

Unul dintre cele mai vechi documente sumeriene scrise în cuneiformă, prisma Weld Blindell, care a fost descoperită de arheologul Hermann Hiprecht în anul 1922 în arealul vechiului oraș Nippur, sudul Iraqului, prezintă o listă de opt regi care au domnit în arealul sumerian. Prisma, confecționată din lut, cu o înălțime de 20 cm, a fost inscripționată acum aproximativ 4000 de ani pe toate cele patru fețe. Ulterior au

mai fost descoperite încă 18 liste de regi în diferite situri arheologice de pe teritoriul Irakului. Majoritatea au fost întocmite pe tăblițe de lut în perioada domniei dinastiei Isin care a domnit între anii 2017 - 1794 înainte de Iisus Hristos.

Este remarcabil că regii menționați pe cele patru fețe ale prisme Weld Blindell au domnit înainte de potop în cinci orașe-stat, iar durata domniei lor a fost matusalemică: “După ce regatul a coborât din cer, regalitatea a fost (stabilită) la Eridu. În Eridu, Alulim a devenit rege; el a domnit 28800 ani. Alaljar a domnit 36000 ani. Doi regi; ei au domnit 64800 ani. Apoi Eridu a căzut și regalitatea a fost dusă la Bad-tibir. În 5 orașe, 8 regi; ei au domnit 241200 ani. Apoi, potopul a măturat totul.” Lista regilor sumerieni descoperită de Hermann Hiprecht afirmă că după potop regatele au coborât din nou din cer, iar primul regat a fost înființat în orașul sumerian Kiș. “După Potop, regatul a coborât din cer și regalitatea a fost la Kish. În Kish, Jucur a devenit rege; el a domnit 1200 ani. Kullasima-bel a domnit 960 ani. Potopul s-a revărsat (peste pământ). După ce Potopul a măturat (pământul) și regalitatea a coborât din cer (pentru a doua data), Kish deveni capitala Regatului.” (70)

Listele menționează, de asemenea numele primelor două capitale sumeriene: Eridu, în traducere probabilă “Orașul bun” și “Bad-tibira”, traducere probabilă “Fortul făurarilor”. După potop, adică prin mileniul al treilea înainte de Iisus Hristos, în perioada de aur a civilizației sumeriene, existau cel puțin 12 mari orașe-state: Kis (Kiș), Erech, Ur, Sippar, Akshak, Larak, Nippur, Adab, Umma, Lagash, Bad-tibira și Larsa.

Miturile sumeriene afirmau că zeul transmitea poruncile sale regelui, locțiitorul său pe pământ, prin intermediul viselor sau practicilor oraculare. Teritoriul unei cetăți-stat aparținea de drept zeului reprezentat de rege; regele avea însă dreptul de

a da în folosință terenul în schimbul primirii unor impozite și taxe. Datoria regelui era de a-și apăra supușii și de a organiza statul din punct de vedere administrativ, politic, militar și economic, precum și de a supraveghea permanent construirea și întreținerea canalelor de irigații - axul vital ce asigura bunăstarea membrilor societății.

În subordinea sa, regele avea un aparat birocratic imens, format din comandanții armatei, din cler și din funcționarii administrației. Pentru a-l servi în mod optim pe rege, supușii din aparatul birocratic aveau obligația de a fi instruiți. Nu numai că supușii regelui trebuiau să știe să scrie și să citească, ci și să cunoască elemente de teologie, de astronomie sau de astrologie; personalul administrativ trebuia, de asemenea, să aibă solide cunoștințe tehnice privind agricultura și întreținerea canalelor de irigații. Personalul administrativ era structurat ierarhic, vârful piramidei fiind ocupat de “marele scrib”. Cei care-l deserveau pe rege erau denumiți “fiii palatului”. Centrul politic și economic principal al unui oraș-stat era palatul regelui.

În afara supravegheerii și întreținerii canalelor, ocupația predilectă a regilor sumerieni a fost ducerea unor războaie împotriva orașelor-stat vecine. Fiind locuitorii zeilor-patroni și manifestându-le voința pe pământ, regii se considerau îndreptățiți să ducă acțiuni de luptă împotriva vecinilor. Regele era în egală măsură și mare preot al cultului zeului patron, ce se desfășura în temple.

Templul unui oraș-stat sumerian, locul unde se desfășura cultul zeilor, era situat pe cel mai înalt amplasament, în așa fel încât să domine peisajul și să fie observat de pretutindeni. În jurul templului erau dispuse magazine, hambare, magazine, școli de scribi, biblioteci în care erau păstrate tăblițele de lut ars și locuințele clerului, care adeseori alcătuiau un cartier rezidențial. Parte integrantă a templului

era zigguratul - o construcție gigantică, din cărămidă arsă, în trepte, în vârful căreia era amplasat un mic templu în care se afla camera zeului (echivalentul *adytonului* din templele egiptene).

Precum a fost menționat, apogeul civilizației sumeriene a avut loc în perioada 3200-2300 înainte de Iisus Hristos. Între anii 2470 și 2257 înainte de Iisus Hristos - în partea centrală a Mesopotamiei a migrat o altă populație, de data acesta de origine semită (urmași ai lui Sem, al treilea fiu al lui Noe), akkadienii, care i-au cucerit pe sumerieni și s-au stabilit în teritoriul fertil circumscris de cele două fluvii: Tigrlul și Eufratul. Acesta a fost începutul unei îndelungate simbioze sumeriano-akkadiene. Supunerea populației sumeriene de triburile akkadiene nu s-a desfășurat însă pașnic; dimpotrivă, a fost presărată de nenumărate violențe și războaie. Totuși, după invazia akkadiană s-a produs un reviriment al civilizației de tip sumerian, concretizat prin renașterea vechilor orașe-stat (cetăți autonome, conduse de un rege local) Kiș, Lagaș, Ur. La rândul lor, akkadienii au întemeiat importante orașe-stat precum Akkad, Babilon și Opis.

După o lungă perioadă de conflicte, orașele-stat au fost unificate de regele Sargon I, care a domnit în perioada 2334 - 2279 înainte de Iisus Hristos. Regele Sargon I a întemeiat primul imperiu din istoria cunoscută, formând prima armată permanentă ce număra în jur de 5400 soldați. La apogeul domniei sale, Sargon I s-a autoproclamat "rege al celor patru părți ale lumii". Unul dintre urmașii săi, regele Naram-Sin (2254-2218), a consolidat imperiul akkadian, pretinzând onoruri ca unui zeu întrupat. Pe timpul domniei sale, akkadienii au preluat de la sumerieni stilul de viață, forma de organizare teritorială și administrativă, scrierea și religia. (67)

A treia populație ce a invadat Mesopotamia a fost formată din amoriții de etnie semită, cunoscuți în istorie ca

babilonieni. De fapt, amoriții au cucerit sudul și centrul Mesopotamiei, dezvoltând considerabil vechiul oraș akkadian Babilon, care a devenit timp de peste două milenii cel mai mare oraș din Mesopotamia.

Fiind amplasat pe malul fluviului Eufrat, Babilonul, potrivit tradiției, a fost întemeiat de Nimrod, al cărui urmaș, regele Ninus, a fost soțul prezumtiv al reginei Semiramida (Semiramis). În perioada sa de glorie, orașul Babilon, așa cum menționa istoricul antic Herodot, era înconjurat de două rânduri de fortificații străjuite de turnuri de apărare, iar intrarea în cetate se realiza prin opt porți monumentale, cea mai importantă fiind poarta zeiței Ishtar, denumită *Bab-ilis*, de unde a provenit numele orașului.

Babilonul a avut două cartiere; în unul era amplasat palatul regal, iar în celălalt se afla marele templu dedicat zeului En-lil și zigguratul *Etemenanki*. De la poarta zeiței Ishtar, încadrată de două turnuri de apărare, călătorii pătrundeau pe un drum foarte larg, denumit “Drumul procesiunilor”, ajungând în citadela sacră, acolo unde se aflau templul și marele ziggurat *Etemenanki*, care era așezat pe un soclu de 33 de metri înălțime. Zigguratul avea 7 etaje ce simbolizau cele cinci planete cunoscute la acea vreme, soarele și luna. În vârful zigguratului se afla un templu ce conținea o încăpere numită “camera zeului”, care avea rolul de *adyton*. De jur împrejurul zigguratului se aflau nenumărate construcții civile delimitate de străzi largi, dintre care cele mai impunătoare trebuie să fi fost palatele regale (unul dintre ele construit de regele Nabucodonosor) și grădinile suspendate ale reginei Semiramida.

Despre grădinile suspendate atribuite prin tradiție reginei Semiramida, Diodor din Sicilia afirmă că au fost construite de fapt de Nabucodonosor pentru una dintre soțiile sale, pe nume Amytis, de origine medă, fiica regelului

Cyaxares. Istoricul Diodor din Sicilia afirma că grădinile erau amplasate pe o suprafață de aproximativ 15000 metri pătrați pe patru terase supraetajate, dispuse în amfiteatru, cu latura de aproximativ 123 metri; terasele erau susținute de ziduri masive de piatră, situate la o distanță de trei metri unele de altele. Cele patru terase aveau o înălțime de aproximativ 77 metri. Între ziduri erau bolți de piatră, deasupra cărora erau terasele construite tot din blocuri de piatră deasupra cărora era turnat un strat destul de gros de trestie îmbibată cu asphalt, peste care era dispus un strat dublu de cărămizi arse, legate cu mortar de ipsos; cărămizile arse erau la rândul lor acoperite cu un strat de plumb pentru a împiedica infiltrațiile. Deasupra stratului de plumb a fost așezat un strat gros de pământ, în care a fost plantată vegetație exotică, inclusiv pomi fructiferi; cei mai înalți arbori atingeau aproximativ 24 metri. Grădinile erau udate cu apa Eufratului ce era urcată cu ajutorul unor pompe hidraulice. Pe cele patru terase au fost construite camere și galerii de acces, care primeau lumină din lateral, pe o singură latură, astfel că dintr-o cameră se observa doar grădina de pe terasa inferioară.

Pentru locuitorii din arealul arid al Babilonului, existența unei astfel de grădini echivala cu suprema desfătare la care putea accede un om în existența sa trupească; deloc întâmplător, istoricii moderni afirmă că termenul Eden provine din arealul babilonian, unde desemna o “grădină a desfătărilor”. Suprema desfătare nu numai pentru un suveran babilonian ci și pentru orice locuitor al Babilonului supus soarelui arzător, era să se plimbe printr-o oază de vegetație.

Vestigiile grădinilor Semiramidei au fost descoperite de arheologul Robert Koldewey la începutul secolului al XX-lea, care, printre alte edificii, a mai descoperit amplasarea palatului regal și poarta principală de intrare în Babilon. Grădinile erau amplasate în partea de nord-est a palatului,

unde au mai fost desoperite ulterior un culoar ce are pe laturi nu mai puțin de șapte camere, și trei puțuri prin care era adusă apa Eufratului, unul cu secțiune pătrată și două cu secțiune ovală, ce erau dotate probabil cu un soi de dispozitiv hidraulic dotat cu găleți cu lanțuri.

Regatul babilonian cu capitala la Babilon a exercitat asupra arealului mesopotamian o amplă hegemonie politică și militară, realizându-se astfel a treia mare sinteză culturală și religioasă sumeriano-semită. Cel mai important exponent al Imperiului Babilonian a fost regele Hammurabi (1728-1686 înainte de Iisus Hristos) care, în afara faptului că a promulgat primul cod de legi cunoscut în istorie (Codul lui Hammurabi), a excelat printr-o organizare politică, administrativă și economică eficientă a tuturor teritoriilor. (67)

În fine, a patra populație ce a cucerit Mesopotamia a fost formată din asirieni, o populație tot de origine semită. De-o violență excesivă, asirienii au format inițial un regat puternic în nordul Mesopotamiei, cu capitala la Assur (după numele zeului lor principal). Caracterizat în Vechiul Testament de profetul Ieremia ca fiind un “neam crud și fără milă”, asirienii de origine semită s-au luptat mult timp cu babilonienii (tot de origine semită), pe care în cele din urmă i-au învins. Prin cucerirea unei mari părți a Mesopotamiei, asirienii au întemeiat în cele din urmă Imperiul asiro-babilonian. Istoricii au caracterizat perioada dominației asirienilor ca fiind dominată de jaf, exterminări în masă, deportări, expansiune teritorială și violențe fără rost. Începând cu primul rege asiro-babilonian, Salmanasar I (1274-1245) care a cucerit întreaga Mesopotamie, luându-și apelativul de “rege al lumii”, și până în perioada de apogeu din timpul domniei lui Sargon al II-lea (722-705), dominația asiariană a fost caracterizat prin cruzime. După cum a firma istoricul Ovidiu Drâmba, “prin devastare și moarte asirienii au făcut să domnească pacea”. (1)

Ultimul rege asirian a fost Ashurbanipal al II-lea (668-627), care a distrus Babilonul și i-a masacrat locuitorii. Tot regele Ashurbanipal al II-lea a fost cel care a construit la Niniveh, capitala Imperiului asirian, cea mai mare bibliotecă a lumii antice; datorită faptului că a avut o pregătire intelectuală temeinică, cunoscând atât limba sumeriană, cât și pe cea akkadiană, regele Ashurbanipal a adunat în biblioteca sa un număr impresionant - peste 30000 -, de tăblițe din lut ars, scrise cu caractere cuneiforme (inventarul colecției Niniveh de la British Museum numără 30943 tăblițe). Pentru a-și completa biblioteca, regele Ashurbanipal a trimis scribi în toată Mesopotamia ca să adune textele disponibile din bibliotecile particulare, amenințând cel mai adesea cu cruzimi fără margini pe cei ce nu se executau. Scribii săi au tradus vechile texte sumeriene în limba akkadiană, dar au existat și texte scrise direct în limba neo-babiloniană și asiriană. Majoritatea tăblițelor din biblioteca regelui Ashurbanipal conțin texte de legislație, rapoarte financiare, texte cu caracter agricol, medical sau astronomic, precum și imnuri închinare zeilor. Dintre acestea, doar zece texte conțin mituri; cele mai importante texte mitice din biblioteca regelui Ashurbanipal sunt poemul cosmogonic Enuma Eliș, epopeea lui Ghilgameș, mitul lui Etana și mitul păstorului Adapa.

În anul 612 orașul Niniveh - implicit palatul regal și biblioteca lui Ashurbanipal - a fost distrus și incendiat de babilonienii aliați cu mezii din Iran, iar asirienii au fost scoși din istorie. Uimitor, incendierea bibliotecii regelui Ashurbanipal a determinat supraviețuirea tăblițelor de lut, care s-au copt în foc (la propriu), fiind redescoperite abia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, era creștină, de arheologul englez Austen Henry Layard.

Alexandru Macedon a dorit să construiască o bibliotecă asemănătoare cu cea a regelului Ashurbanipal, dar a murit



înainte de a iniția lucrările. Abia în anul 307, unul dintre generalii lui Alexandru, devenit rege al Egiptului, Ptolemeu Lagos (supranumit Soter), a reușit să ducă la bun sfârșit proiectul, construind biblioteca din Alexandria, care în perioada de apogeu număra între cinci sute de mii și șapte sute de mii de volume (suluri).

Diferența dintre etniile ce au populat în mod succesiv Mesopotamia a dat mari bătăi de cap istoricilor moderni. Dacă în ceea ce privește populațiile semitice, concluziile sunt destul de clare, nu același lucru se poate afirma despre sumerieni, a căror origine exactă se constituie a fi o mare necunoscută. Trebuie reamintit doar că sumerienii se denumeau pe ei înșiși prin expresia “capetele negre”, deosebindu-se radical de populațiile semite ce au ocupat ulterior arealul mesopotamian. După cum afirma scriitorul W. Krauss, bazoreliefurile indică faptul că sumerienii “erau reprezentați pe monumente cu cap rotund, brahicefal, cu fruntea joasă, teșită, cu nas coroiat ca ciocul de vultur, cu păr până la umeri, despărțit în șuvițe, de fiecare parte a feței, și cu barba lungă, tunsă în formă pătrată”. Spre deosebire de sumerieni, celelalte etnii de origine semitică care au ocupat Mesopotamia, și anume akkadienii, babilonienii și asirienii “aveau nasul drept sau ușor acvilin; capul nu mai este rotund, după cât se poate constata, deoarece sunt reprezentați cu barbă și păr lung, care ascunde conturul craniilor.” (75)

Astăzi, istoricii folosesc uneori în exces expresia *civilizație mesopotamiană* când se referă la formele de civilizație ale triburilor, etniilor și populațiilor care au locuit mai bine de trei mii de ani arealul delimitat de văile mănoase ale celor două fluvii. De fapt, termenul Mesopotamia, care înseamnă “Țara dintre cele două fluvii”, a fost acordat de vechii greci cu referire la un areal de locuire și mai puțin la o etnie. În acest sens istoricul Ovidiu Drâmba afirmă că

“termenul de civilizație mesopotamiană este un termen generic care desemnează o civilizație rezultată din însumarea contribuțiilor civilizatoare a mai multor populații sosite în zonă în timpuri diferite”. (1)

Acesta este motivul pentru care, deși nu este întrutotul corect, formularea cu caracter general *civilizație mesopotamiană* poate fi folosit în continuare în sens generic, cu referire atât la areal, cât și, implicit, la formele de civilizație și de cultură ale etniilor care l-au populat. Expresia *civilizație mesopotamiană* poate fi extinsă, de asemenea, atât la mituri, cât și la creatorii acestora, cu precizarea că mai toate miturile ce vor fi analizate în continuare au fost create de sumerieni, iar apoi au fost copiate și traduse de akkadieni, de asirieni și de babilonieni; chiar și eroii principali ai acestor mituri au fost sumerieni.

### ❧ Dingir - zeii din “ceruri” ❧

Primele concepții mitice din arealul mesopotamian au început să se contureze acum mai bine de șase mii de ani prin efortul inițiaților sumerieni; corpusul mitic sumerian a fost preluat, adaptat și perpetuat milenii de-a rândul de akadieni, asirieni și babilonieni (amoriți).

Concepția mitică ce s-a coagulat în arealul mesopotamian indică o maturitate remarcabilă încă din perioada cea mai veche - perioada de apogeu a civilizației sumeriene. Din momentul în care, pe primele basoreliefuri și tăblițe de lut ars pe care se scria cu scriere cuneiformă, vechii inițiați sumerieni au caligrafiat *steaua* - care este simbolul zeilor - se poate vorbi despre debutul, în epoca istorică, a unei *concepții mitice de tip politeist*.

Vechile tăblițe de lut ars precizau că zeii reprezentați prin stele se manifestă printr-o lumină foarte intensă. Ulterior,

însemnul zeilor a devenit tiara cu două coarne, care semnifică *puterea și autoritatea*. În limba sumeriană termenul *dingir* se scria înaintea numelui oricărui zeu. (76)

De-a lungul a aproape patru milenii, concepția mitică a sumerienilor (etnie nesemitică) s-a propagat cu mici modificări la toate populațiile care au stăpânit, uneori în urma unor războaie îndelungate, arealul Mesopotamiei: akkadienii, asirienii, amoriții (populații semite), astfel că nu trebuie considerată o exagerare constatarea că fondul mitic sumerian și-a păstrat unitatea originară de-a lungul milenilor.

Concepția mitică a mesopotamienilor a promovat un politeism centrat în jurul unor traide de zei. Fiecare templu avea ca patron unul dintre zeii principali, iar ceilalți zei erau considerați subordonați acestuia. În fruntea tuturor zeilor era însă Anu, pe care mesopotamienii l-au considerat zeu suveran și cosmocreator. Alături de Anu, s-au manifestat de timpuriu încă doi zei, cu care Anu a format o trinitate sau o triunitate: Enki, zeul pământului și Enlil, zeul atmosferei. Treptat, Anu a dobândit caracteristicile unui *deus otiosus* - ale unui zeu care se retrage în cerul cel mai înalt. A doua triadă de zei era formată din Șamaș, zeul soarelui, Sin, zeul lumii și Hadad, considerat de istorici zeu al furtunii. Dintre zeii planetari trebuie menționați Nebo, care era zeul planetei Mercur; Iștar, care era zeița planetei Venus; Nergal care era concomitent zeu al infernului și al planetei Marte; Marduk, care era inițial zeul planetei Jupiter; Ninurta, care era zeul planetei Saturn. (70)

Pentru mesopotamieni, numele zeilor era secret, nefiind cunoscut decât de "intimii" lor: aleșii, marii preoți și inițiații. Numele zeilor, cunoscute de oameni și notate pe tăblițele de argilă, erau doar denumiri ale unor funcțiuni sau caracteristici. De aceea, numele generic al multor zei avea sensul de "domn, stăpînitor, suveran". Dintre trăsăturile zeilor cele mai des menționate în mituri erau statura neobișnuit de înaltă,

strălucirea feței și a îmbrăcăminții. Zeii mesopotamieni, constata scriitorul român Constantin Daniel, “sunt îmbrăcați cu foc și poartă o strălucire care iradiază în jur. Dacă sunt binevoitori, atunci lumina ce o răspîndesc este ca o făclie ce risipește întunericul; dacă se mânia apare strălucirea înfricoșării lor care răspîndește pretutindeni teamă și cutremur”. (77)

Mesopotamienii considerau că zeii trebuiau hrăniți în temple prin ofradele ce trebuiau aduse de fiecare credincios. Procedul era destul de simplu: ofrandele trebuiau arse pe altarele din fața templelor, iar zeii erau hrăniți cu fumul bine mirositor al jefelor. Credincioșii de rînd nu aveau voie să pătrundă în temple ori să urce treptele zigguratelor; accesul lor era permis doar în curțile exterioare ale templelor, unde aduceau jertfe pe altare. Doar preoții aveau voie să pătrundă în încăperile templelor, astfel că fiecare templu era deservit de un număr destul de mare de preoți.

Miturile din arealul mesopotamian precizau că la început au fost construite cinci temple. Planurile celor cinci temple au fost comunicate regilor în vis sau în stări extatice de către zei. Așadar, templele au fost construite la porunca expresă a zeilor. Un exemplu elocvent a fost regele Gudeea, referitor la care tăblițele de argilă afirmă că a primit planurile unui templu în vis de la o zeiță. Întotdeauna, templele au fost construite în locuri considerate “pure”. Mesopotamienii considerau că arhetipurile templelor preexistă în “cer” (i.e. în enclavile transfizice din văzduh), iar cele de pe pământ erau copii fidele ale acestora.

Templele din arealul mesopotamian (akkadeenii și babilonienii au preluat panteonul, structura templelor și cultul de la sumerieni) erau de regulă dreptunghiulare, cu ziduri din cărămizi nearse. Din loc în loc, zidurile aveau pilaștri semirotunzi. Templele aveau una sau mai multe intrări, cu

porți duble, dincolo de care se pătrundea într-o curte interioară, în mijlocul căreia se afla clădirea propriu-zisă a templului. Dimensiunile templelor nu urmau un standard precis; de exemplu, templul dreptunghiular *E-mah* avea o lățime de 30 m și o lungime de 50 m, iar templul pătrat *E-sagila* avea latura de 60 m. Templul propriu-zis avea o antecameră, unde preoții țineau obiectele de cult, și o încăpere a zeului patron, echivalentă *adytonului* din templele egiptene, unde, într-o nișă, se afla statuia zeului patron.

*Adytonurile* templelor erau locurile fixe unde găurile de vierme provenite din enclavele zeilor din văzduh intersectau palierul material. Datorită faptului că enoriașii nu puteau intra în templu, altarele pe care erau jertfite animalele erau dispuse în exteriorul acestuia. Herodot, care a vizitat Babilonul în perioada ocupației persane, afirma de exemplu că în exteriorul templului *E-sagila* “se vede un altar de aur și un alt altar foarte mare unde sunt jertfite vite” (62).

Alături de templele principale se înălțau zigguratele, construcții masive realizate din cărămizi nearse, dar acoperite cu cărămizi arse. Ridicate într-o regiune de câmpie, zigguratele erau considerate munți artificiali. Un exemplu de ziggurat era cel denumit *E-temenanki* din Babilon, pe care istoricul Herodot l-a văzut cu ochii săi. Zigguratul din Babilon, afirma Herodot, era “un pătrat regulat care are două stadii în toate sensurile (un stadiu: 180 metri). La mijlocul lui se vede un turn masiv care are un stadiu atât în lățime cât și în lungime; pe acest turn se ridică altul și pe cel de al doilea altul și așa la rând, astfel că se poate număra până la opt. Urcatul se face pe dinafară cu ajutorul unei rampe care dă ocol succesiv tuturor etajelor. Aproape la mijlocul urcușului, există o cameră cu scaune, unde se așază și se odihnesc cei ce s-au apucat să se urce până la vârful. În ultimul turn este un templu cu un pat mare, bogat împodobit, lângă care e întinsă o masă

de aur. Nu se vede aici nici o statuie și nimeni nu-și petrece noaptea aici, decât o femeie din acest loc pe care a arătat-o zeul însuși dintre toate soțiile (zeului).” (62)

Elementul principal al unui templu mesopotamian era așadar camera zeului, *adytonul*, unde se afla statuia zeului. De regulă, zeul-patron al unui templu era reprezentat stând în picioare ori așezat pe un tron. Statuia zeului era așezată pe un postament. Uneori, împrejurul statuii zeului patron al templului erau așezate statuile zeilor subordonați. Alături de statui erau așezate veșminte, arme și podoabe. Zeii aveau de asemenea paturi, care de luptă și corăbii - realizate cu măiestrie fie din aur și argint, fie din lemn de abanos pe care erau încastrate pietre scumpe.

Mesopotamienii considerau că zeii, la fel ca și oamenii, au nevoie de mâncare, băutură, parfumuri, veșminte etc. Hrana zeilor era formată din jertfele aduse de locuitori, care erau arse pe altare, aburii mâncării având rolul de a-i sătura. Jertfele de hrană erau aduse pe un altar din argilă de formă cubică, care era prevăzut cu un mic șanț pe care se scurgea sângele animalelor jertfite: oi, capre, vite, porci (la mare preț erau primii născuți ai acestor animale). Alături de altare erau suporturi din argilă pe care erau puse buchete de flori și mici vase pentru arderea smirnei sau a tămâii. Parfumurile erau la mare preț, fiind foarte apreciate de zei, care iertau păcatele enoriașilor în schimbul lor. Scrierile mesopotamiene afirmă că zeii “sunt așa de lacomi de parfumuri, că se repezeau ca muștele în jurul jertfelor”. De fapt, una din caracteristicile zeilor din arealul mesopotamian era lăcomia. (77)

Preoții ce deserveau templele erau specializați și ierarhizați, în funcție de activitatea pe care o desfășurau. După cum indică documentele scrise și vestigiile arheologice ce au străbătut timpurile până în ziua de astăzi, preoții ce îndeplineau cultul în temple îl aveau ca strămoș pe

Enmeduranki din orașul Sippar, considerat primul preot, care a trăit înainte de potop. Denumirea pentru preot era *sanga* în sumeriană, iar în akadiană *sangu*. Ierarhia preoțească avea în vârf un mare preot denumit “domnul preoților” sau “cel mai mare dintre preoți”. În perioada babiloniană, marele preot, care era denumit *uriggalu*, avea misiunea de a rosti, în solitudine deplină, rugăciunea principală către zeul patron în *adytonul* templului. Marele preot *uriggalu* era singurul care cunoștea numele real al zeului patron, pe care avea voie să-l rostească o singură dată pe an, în cadrul sărbătorii de Anul Nou. Un alt exemplu de preot a fost cel denumit “văzător”, care, precum îi spune numele, se îngrijea ca cele de pe pământ să reflecte întocmirile din cer. (76)

Preoții trebuiau să-și desfășoare existența cotidiană în condiții de puritate rituală, din care nu lipseau purificările repetate și înfrânărilor de ordin moral. Tot astfel, preotesele (“soțiile zeului”), al căror număr era destul de mare, erau obligate să respecte reguli stricte de puritate rituală.

Canonul religios mesopotamian prevedea ca preoții să urmeze școli speciale ce durau mai mulți ani. Ei erau obligați să se supună periodic unor purificări rituale, întrucât se considera că apropierea de zei comportă multe pericole. În fața statuilor zeilor din temple, preoții se înfățișau întotdeauna goi - nudism ritual -, cu capul neacoperit sau cu o tiară pe cap. În restul timpului, îmbrăcămintea preoților era albă, iar în perioada purificării rituale era roșie. De cele mai multe ori, preoții purtau măști cu chipurile zeilor cu care se identificau.

Deși purificările și păstrarea castității erau numitorul comun al preoților și preteselor, una din caracteristicile cele mai stranie ale templelor din arealul mesopotamian a fost că au servit și la ceea ce istoricii au denumit “prostituția sacră”. Referitor la acest subiect, Herodot afirma în “Istoriile” sale că orice femeie din Babilon trebuie să practice cel puțin o dată în

viață prostituția pentru un templu. Fiecare femeie din Babilon - afirmă Herodot - “este obligată să se așeze o dată în viața ei în templul zeiței Venus și să se dea unui străin. Mai multe femei mândre de bogăția lor, nevrând să se amestece cu celelalte, se duc la templu într-un car acoperit, însoțit de o mulțime de slujitoare, dar cea mai mare parte dintre femei procedează așa precum urmează: ele se așază în incinta sacră, cu părul legat de o legătură, stau acolo în număr mare, unele intră, altele ies. De îndată ce o femeie s-a așezat în acest templu ea nu se mai întoarce acasă, înainte ca un străin să arunce pe genunchii ei o monedă și să se fi unit cu ea în afară de templu. Oricât de mic ar fi darul, femeia nu trebuie să-l refuze, nu este îngăduit să facă aceasta căci banul este sfânt. Femeia îl urmează pe primul om care îi aruncă o monedă, ea nu trebuie să disprețuiască pe nimeni. După ce s-a dat unui străin ea a împlinit legea zeiței și se întoarce acasă la ea, dar apoi orice sumă i-ai mai oferi, nu o vei putea hotărî să ți se dea ție. Femeile care sunt frumoase, mari și bine făcute, nu întârzie să plece din templu. Cele urâte pot aștepta mult întrucît nu pot împlini legea. S-au văzut femei care au stat în templu până la trei sau patru ani.” (62)

În perioada babiloniană, prostituția se practica și de preotesele specializate în acest tip de activitate, dar nu în templele propriu-zise, ci în clădiri separate, denumite *bit astammi* (“bordelul templului”) situate în apropiere. Ca regulă generală, preotesele ce deserveau templele (alături de preoți) trebuiau să respecte un set sever de reguli morale. Preotesele purtau cel mai adesea capul acoperit.

Deși practicarea prostituției în temple sau în edificii ce aparțineau administrativ de temple nu a fost prea răspândită la celelalte popoare ale antichității, au existat și excepții notabile; printre excepții se numărau templele feniciene, unde fenomenul a cunoscut o răspândire extrem de mare și câteva



dintre templele din arealul grecesc - de exemplu, templul zeiței Afroditei din Corint, Peloponezul grecesc, care la un moment dat avea nu mai puțin de 1000 de prostituate; de asemenea, prostituția sacră era practică în templele din insula grecească Lesbos (de unde a provenit în limbile moderne termenul de lesbiană). (77)

Prostituatele templelor puteau fi lesne recunoscute prin faptul că nu-și acopereau capul. Se pare că tocmai acest aspect l-a avut în vedere Apostolul Pavel atunci când insista ca femeile creștine să-și acopere părul, iar bărbații să-l poarte tuns cât mai scurt.

### ❧ **Enuma Eliș: “Când sus”** ❧

Miturile mesopotamiene au fost scrise cu caractere cuneiforme pe tăblițe de argilă, destul de perisabile, care de-a lungul vremurilor s-au spart ori au fost deteriorate iremediabil. Arheologii moderni au descoperit aceste tăblițe în ruinele vechilor temple, biblioteci ori palate, iar după descifrarea scrierii cuneiforme, le-au pus cap la cap, comparând diferite variante.

După cum indică documentele scrise și vestigiile arheologice, miturile mesopotamiene sunt rezultatul eforturilor inițiaților mesopotamieni (în primul rând sumerieni, dar și akkadinei, asirieni sau babilonieni) de a investiga din punct de vedere psihotronic cosmosul. Astfel, problema cosmogonică a fost foarte clar conturată de vechii inițiați din arealul mesopotamian încă de la începutul istoriei.

Cele mai vechi mituri cosmogonice din arealul mesopotamian afirmă că la începutul creației exista “Oceanul primordial”, reprezentat prin zeița Nammu. Pe întinderea nesfârșită a “Oceanului primordial” a apărut “Muntele cosmic”, care conținea în sine cerul și pământul.

Stăpânul cerului era zeul Anu, iar stăpâna pământului era zeița Enki sau Ki (pământul era denumit “ki”). Este interesant de menționat că zeul Anu nu a fost notat pe tăblițele sumeriene cu epitetul *dingir*, precum ceilalți zei. Treptat, Anu a dobândit caracteristicile unui *deus otiosus* - ale unui zeu care, după creația lumii, s-a retras în cerul cel mai înalt, lăsând locul fiilor săi să conducă cosmosul. Inițial, zeii Anu și En-ki erau îmbrățișați într-o “unire sacră”, desemnată de vechii mitografi greci prin termenul *hieros-gamos*. Creația propriuzisă s-a produs în momentul în care cerul s-a separat de pământ. Separarea s-a produs însă în urma nașterii zeului Enlil. Prin nașterea sa, zeul Enlil a pus capăt “unirii sacre” (*hieros-gamos*) dintre părinții săi. După separare, Anu a rămas să stăpânească cerul, iar zeița En-Ki a rămas să stăpânească pământul. Însă activitatea zeului En-lil nu s-a oprit în acest punct. În urma unirii dintre zeul En-lil cu zeița En-Ki, a luat naștere lumea și toate făpturile vii, adică ceilalți zei, oamenii, animalele și plantele. (77)

Cel mai cunoscut mit cosmogonic din arealul mesopotamian a fost poemul *Enuma Eliș* (în traducere: “Când sus”; titlul poemului a fost dat de istoricii moderni prin preluarea primelor două cuvinte ale textului original). Primele versiuni ale poemului *Enuma Eliș* provin din perioada sumeriană, dar varianta cea mai completă provine din biblioteca regelui Ashurbanipal (685 - 631 înainte de Iisus Hristos). Trebuie precizat că, în cazul miturilor din arealul mesopotamian, dată fiind precaritatea suportului pe care au fost scrise, cuvintele lipsă au fost completate de filologii și traducătorii moderni în spiritul textului, elementele de legătură fiind inserate între paranteze rotunde.

Începutul poemului *Enuma Eliș* (“Când sus”) prezintă perioada *hieros-gamosului* primordial de dinaintea creației, când existau doar doi zei, Apsu și Tiamat: “Când sus, cerul nu

fusese (încă) numit, iar jos, pământul (încă) nu purta un nume, (când) nu exista decât Apsu primordialul, născătorul lor, Mummu și Tiamat, cea care le-a dat naștere la toți. Ci numai apele lor amestecându-se ca un singur corp. Nici un loc de pășune nu fusese format (și) nici măcar un măcăciș nu apăruse. Când nici unul dintre zei nu fusese adus întru ființă, (când) ei (încă) nu fuseseră pe numele lor chemați și destinele lor (încă) nu fuseseră fixate, (în acest timp) au fost creați zeii înăuntrul lor”. (78)

Apsu și Tiamat din poemul *Enuma Eliș* desemnau atât două substanțe precosmogonice, cât și doi zei. Istoricii moderni au evidențiat faptul că Apsu și Tiamat desemnau realități sensibile: Apsu desemna apele “dulci”, iar Tiamat desemna apele “sărate”. În perioada precosmogonică “apele dulci” erau amestecate cu “apele sărate” - adică erau într-o unire sacră: *hieros-gamos*. Poemul *Enuma Eliș* precizează că ceilalți zei ai panteonului s-au născut în perioada *hieros-gamosului* dintre Apsu și Tiamat, iar primul dintre ei a fost chiar Anu. După zeul cerului, Anu, s-a născut Nudimmud sau Ea, denumit uneori zeul “casei apelor”; apoi s-au născut ceilalți zei, pe care mitul îi consideră “tineri” în raport cu Apsu și Tiamat.

Dar evenimentele desfășurate în *primordium* s-au precipitat, căci, vorba ceea ... timpul trecea. “Zilele s-au întins, anii s-au înmulțit” - afirmă poemul *Enuma Eliș*. Cum era de așteptat, zeii cei tineri au “tulburat” liniștea zeilor bătrâni cu gălăgia lor, ceea ce a stârnit furia lui Apsu: “de nesuferit îmi e purtarea lor” - spune Apsu, adresându-se lui Tiamat. “Ziua nu mă pot odihni, noaptea nu pot să dorm. Vreau să-i nimicesc ca să pun capăt agitației lor. Ca liniștea să domnească pentru noi, și (în sfârșit) să putem dormi!”. Decizia deloc onorabilă a lui Apsu de a distruge ceea ce a creat a ajuns rapid la urechile zeilor tineri, care - afirmă poemul *Enuma Eliș*

- “rămaseră fără cuvânt”. În acel moment crucial, zeul Ea, cu descântecele sale, l-a cufundat pe zeul Apsu într-un somn adânc, l-a înlănțuit, iar apoi l-a ucis, nu înainte însă de “a-i răpi strălucirea” și a se “înveșmânta” cu ea. După asasinarea “bătrânului” zeu Apsu, tânărul Ea a devenit zeul apelor primordiale, care vor fi denumite din acel moment “apele apsu”. În adâncul apelor primordiale, zeul Ea și soția sa l-au conceput apoi pe zeul Marduk, iar ulterior, pe ceilalți zei.

Cum era de așteptat, zeița Tiamat a reacționat violent la afrontul zeilor tineri, făurind în apele sale - în substanța sa - monștri, demoni și șerpi “purtători de arme necruțătoare.” În fruntea acestei armate de monștri, zeița Tiamat l-a pus conducător pe zeul Kingu, pe care inițial niciunul dintre zeii cei tineri nu a avut curajul să-l înfrunte. Luându-și inima în dinți, zeul Marduk l-a înfrânt în luptă dreaptă și l-a înlănțuit pe Kingu, iar apoi a ucis-o pe Tiamat: “când Tiamat deschise gura, să-l înghită în ea - e scris pe tăblița a IV-a din Enuma Eliș - Marduk împinse în ea pe vântul cel rău și ea nu-și mai putu închide buzele. În timp ce vânturile turbate îi umplură corpul, trupul i se înțepeni, gura rămase încleștată, deschisă. El zvârle săgeata ce spintecă pânțele, îi îmbucătăți măruntaiele, îi sfâșie inima. Supunând-o astfel, el îi stinse viața. El îi aruncă jos cadavrul și se așeză pe el. După ce a ucis pe Tiamat, pe conducătoare, armata ei se sparse, ai ei se risipiră. Iar zeii, ajutoarele ei, care au mers de partea ei, tremurând de frică, fugiră înapoi. Ei încercară să fugă, să-și salveze viața. Dar strâns încercuiți ei nu putură să scape. El îi face prinși și sfărâmă armele lor. Aruncați în plasă, devin înlănțuiți. Așezați în celule, erau plini de jale; își făceau pedeapsa, ținuți în închisoare. Pentru opunerea lor, el i-a strivit sub picioare”. Din cele două jumătăți ale cadavrului zeiței Tiamat, zeul Marduk a făcut cosmosul. Totuși, Marduk nu a creat cosmosul *ex nihilo*, ci doar l-a reorganizat.

Sfârșitul tăbliței a IV-a din *Enuma Eliș* descrie felul în care a procedat: “Stăpânul se opri să se uite la corpul ei mort. Cum să împartă monstrul și să facă din el unelte. Ca pe o scoică el o împărți în două. Jumătate o ridică în sus, formând plafonul cerului. Trase în jos zăvorul și puse gardieni. El le ordonă să nu lase apele să scape. El străbătu cerul și examină locurile. El fixă cartierul lui Apsu, locuința lui Nudimmud. Stăpânul măsură dimensiunile lui Apsu. Stabili Eșarra, locuința cea mare, asemenea lui. Marea locuință Eșarra, ce el o făcu cer”. Apoi zeul Marduk a stabilit îndatoriri pentru toți zeii, inclusiv pentru Anunnaki: “Pe toți Anunnakii (de) sus și jos, el îi încredință lui Anu, să asculte poruncile lui. Trei sute i-a așezat în cer ca un fel de gardă; în același fel, drumurile pământului el le stabilii. În cer și pe pământ șase sute astfel el îi așează. După ce orândui toate regulile, Anunnakilor cerului și ai pământului le-a distribuit porțiunile lor”. (78)

Dacă cosmogonia este pe larg prezentată în poemul *Enuma Eliș*, nu același lucru se poate spune despre antropogonie. Tăblița a VI-a a poemului *Enuma Eliș* menționează în mod laconic că zeul Marduk i-a creat pe oameni din sângele demonului Kingu cu scopul de a-i sluji pe zei: pe oameni “se sprijină slujirea zeilor, spre alinarea lor”. Miturile ulterioare nu uită să precizeze cu obstinție că relațiile mesopotamienilor cu zeii lor trebuiau să fie precum cele dintre copii și părinți. Expresia preferată a vechilor mesopotamieni era: “Tatăl meu, zeul... a poruncit.” Totuși, unii dintre mesopotamieni erau de părere că deși oamenii sunt slujitorii zeilor, nu sunt sclavii lor. (76)

Poemul *Enuma Eliș* era recitat în marele templu din Babilon în cadrul sărbătorilor de Anul Nou - denumite *zagnuk* în sumeriană și *akitu* în akkadiană (termeni care desemnau chiar “începutul anului”), în care era proslăvită activitatea zeului Marduk. În cadrul sărbătorilor de Anul Nou, locuitorii

Babilonului deveneau părtași la evenimentele desfășurate în *primordium*, asistând la procesiuni și scene de teatru în care rolurile principale erau interpretate de preoți și chiar de rege.

După cum afirmă Mircea Eliade, sărbătoarea Anului Nou comporta mai multe “secvențe”, în care personajul principal era regele, care-l interpreta pe zeul Marduk. Prima secvență se aseamăna cu Saturnaliile romane: regele era deposedat de arme, podoabe, sceptru și inel de marele preot al templului; așadar, prima “secvență” corespundea haosului. Tot în răstimpul primei “secvențe”, poporul îl căuta pe Marduk, afirmând că a fost închis într-un munte (că “a murit”). În a doua “secvență”, regele (identificat cu Marduk) era eliberat. În a treia “secvență”, aflat în fruntea unei procesiuni la care participa tot poporul, regele se deplasa în afara cetății, într-un edificiu denumit Bit Akitu, unde avea loc un banchet. Nu este exclus ca, în răstimpul procesiunii, participanții să fi mimat (cu ajutorul unor măști adecvate) bătălia dintre zeul Marduk și demonii lui Tiamat. După întoarcerea din procesiune, avea loc “unire sacră” (deloc metaforică) dintre rege și o hierodulă a templului; “unirea sacră” rememora *hierosgamos-ul* primordial. În ultima “secvență” a sărbătorii Anului Nou, zeii stabileau destinele oamenilor pentru cele 12 luni ale anului ce începuse. (2)

Despre poemul *Enuma Eliș* se poate afirma că se încadrează în definiția primei paradigme a concepției spiritualist-mitice: la începutul existenței cosmosului a existat o substanță primordială de natură spirituală, formată din amestecul apelor “dulci” cu apele “sărate” - Apsu și Tiamat. Zeul considerat cosmocreator nu a creat însă lumea din nimic (*nec antem*), ci doar a reordonat substanța preexistentă a apelor “dulci” și “sărate” reprezentate de zeii Apsu și Tiamat.

Data fiind multitudinea de monștri și ființe demonice născute chiar în *primordium* din Apsu și Tiamat, cosmogonia

mesopotamiană se dovedește a fi însă extrem de întunecată. De fapt, cosmogonia mesopotamiană este demonică; chiar și cele două principii precosmogonice, Apsu și Tiamat, au trăsături demonice. Acest aspect a fost observat de Mircea Eliade care afirmă că “cosmogonia este rezultatul unui conflict între două grupuri de zei, dar ceata lui Tiamat cuprinde și creaturi monstruoase și demonice”. La rândul său, scriitorul Constanin Daniel constată că poemul *Enuma Eliș* nu a fost scris pentru a prezenta pur și simplu cosmogonia, ci pentru a evidenția activitatea zeului Marduk, devenit cel mai important zeu al Babilonului. (77)

Fără nici o îndoială, miturile cosmogonice mesopotamiene au fost bazate pe informații directe, obținute de inițiați; obținerea informațiilor s-a realizat prin decorporare voluntară (*out of body experience*) și voiaj în afara trupului (*traveling clairvoyance*), prin cercetarea unor imagini akashice obținute prin inducție spirituală în urma contactului direct al inițiaților cu zeii în *adytonul* templelor. Prin toate aceste procedee, inițiații mesopotamieni au aflat că în perioada precosmogonică exista o substanță compozită, binară, pe care au denumit-o Apsu și Tiamat. Această substanță era relativ similară “apelor primordiale” din concepția egipteană (Nun), “haosului” din mitologia grecească și “abisului” (genunii) menționat de către Moise în Geneza. Iar abisul, în varianta mesopotamiană, colcăia de monștri: șerpi, făpturi demonice imposibil de descris, diverși zei, care s-au născut unii din alții într-o succesiune rapidă. Tocmai existența acestor ființe ale abisului (născute în abis) a ținut “capul de afiș” (cum se spune în cultura urbană) în corpusul mitic mesopotamian mai bine de trei mii de ani.

În acest context trebuie precizat (dat fiind faptul că majoritatea istoricilor afirmă contrariul) că nu au existat împrumuturi de concepții între egipteni, mesopotameini, evrei

și fenicieni deși conținutul mitic este asemănător. Conținutul mitic este într-adevăr, asemănător, pentru că nici nu putea fi altfel din moment ce toate etniile menționate au avut proprii inițiați care au observat cam aceleași evenimente prin decorporare voluntară și prin cercetarea unor imagini akashice obținute prin inducție spirituală în urma contactului direct cu zeii.

Totuși, deși efortul inițiativ a fost asemănător, conținutul mitic nu a fost identic, pentru că fiecare etnie, prin inițiații pe care i-a avut, a cunoscut doar un fragment, un aspect sau o latură a procesului cosmogonic. Fiecare grupare de inițiați a observat procesul cosmogonic din propriul punct de vedere, astfel că a descris un grup diferit de zei.

Zei fiecarei etnii au fost diferiți de cei ai altor etnii; excepție au făcut zeii planetari și ai astrilor, în principal ai Soarelui, ai Lunii și ai constelațiilor, care însă au primit denumiri diferite, în funcție de specificul cultural și lingvistic al fiecărei etnii.

## ❧ Babiloniaka ❧

O variantă a cosmogoniei mesopotamiene a fost relatată de preotul babilonian Berossos, care a trăit în jurul anului 280 înainte de Iisus Hristos. Pe numele adevărat Bel-Usur, cel redenumit Berossos de vechii greci a fost un preot chaldean al zeului Bel-Marduk din Babilon, care a scris o lucrare amplă în trei volume, denumită *Babyloniaka*.

Deși scrierea lui Berossos s-a pierdut în colbul timpului, o sinteză a acesteia a fost prezentată în secolul al IV-lea de episcopul creștin *Eusebiu din Cezareea* în scrierea sa intitulată *Preparatio Evangelicae*. Numele complet al episcopului creștin era “Eusebiu al lui Pamfil”, deoarece fusese elevul unui oarecare Pamfil, care la rândul său a fost ucenicul



marelui Origene la școala teologică din Cezareea Palestinei. Titlul complet al cărții era “*Eusebii Pamphili Evangelicae Praeparationis libri*” - “A lui Eusebiu al lui Pamfil, *Preparatio Evangelicae*”. (83)

Din concepția prezentată de Berossos în *Babyloniaka*, Eusebiu din Cezareea a sintetizat următoarele: “El (Berossos) spune că a fost o vreme în care totul era beznă și apă și că în ea au prins viață făpturi monstruoase și de o alcătuire nemaipomenită, care aveau forme stranii. Căci au apărut oameni cu două aripi și unii chiar cu patru aripi și cu două fețe, iar alții, care aveau un trup și două capete, un cap bărbătesc și altul femeiesc și sex dublu, de bărbat și de femeie, și alt soi de oameni dintre care unii aveau labe și coarne de capră, iar alții picioare de cal și încă alții având partea din spate de cal și partea din față de om, care erau la înfățișare ca hipocentaurii, și că au luat ființă tauri având capete de oameni”. Aceste viețuitoare, afirmă Berossos citat de Eusebiu din Cezareea, “ascultau de porunca unei femei pe nume Homoroka, și aceasta se rostește în limba caldaică Thamat (Tiamat), iar (în) elinește tălmăcim Thalassa (marea), nume al cărui număr este aidoma cu cel pentru Selene (luna)”. (83)

Este evident că, în *Babiloniaka*, preotul Berossos a trecut în revistă una dintre variantele poemului *Enuma Eliș* - probabil o variantă care încă mai era cunoscută la vremea sa. De remarcat corespondența Homoroka - Thamat (Tiamat) - Thalassa (marea), denumirile desemnând colectiv elementul apă - mai exact spus apele primordiale. Cel care a pus ordine în apele nediferențiate ale începutului, afirmă Berossos, a fost zeul Bel (Marduk în varianta babiloniană): “așadar, întrucât lucrurile stăteau astfel, ivindu-se Bel pe neașteptate, el a despicat femeia (Tiamat) la mijloc și din una dintre jumătățile ei a făcut pământul, iar din cealaltă cerul, și făpturile vii care erau în ea au dispărut”. (83)

Eusebiu din Cezareea precizează în *Preparatio Evangelicae* că starea nediferențiată a începutului a fost denumită de Berossos prin expresia “Marele Tot”. “Marele Tot - afirmă Berossos - fiind principiul umed și în el născându-se făpturi vii, zeul acesta își smulse capul și zeii ceilalți au amestecat cu țărână sângele care curgea și i-au făcut pe oameni. Asta pentru că ei (oamenii) sunt în stare să cugete și să ia parte la înțelepciunea zeiască. Iar Bel - pe care îl talmăcim prin Zeus - despiciând bezna la jumătate, a despărțit pământul și cerul unul de altul și a pus rânduială în lume, și oamenii, neputând îndura nașterea luminii, au dispărut, iar Bel, văzând ținutul pustiu și sterp, i-a poruncit unuia dintre zei ca, după ce îi va fi fost smuls capul, cu sângele care curgea să facă pământul și să făurească pe oameni și acele animale ce ar putea să îndure aerul. Și Bel a creat astrele, soarele, luna și cele cinci planete.” (83)

În *Babiloniaka*, Berossos menționează, de asemenea, existența unei ființe denumită Oannes, care a “ieșit din Marea Roșie, acolo unde se învecinează cu Babilonia”. Oannes era “o ființă rațională, al cărei corp era ca de pește, dar care avea sub capul său de pește un cap de om, și avea și picioare ca de om care ieșeau din coada sa de pește. El ar fi avut însă glas de om și chipul său s-ar păstra și astăzi chiar”. Berossos afirmă că Oannes i-a civilizat pe oameni: “a transmis oamenilor semnele scrierii, științele și artele de tot felul, i-a învățat clădirea orașelor, înălțarea templelor, introducerea legilor, măsurarea pământurilor, le-a arătat cum se face semănatul și recoltarea roadelor și i-a învățat tot ce era de folos oamenilor pentru cultivarea vieții. Odată cu apusul soarelui, Oannes s-a cufundat iarăși în mare și și-a petrecut nopțile în adâncuri, căci era o făptură amfibie.” După plecarea ființei Oannes, Berossos afirmă că nu a mai fost descoperit nimic important: “de atunci, din vremea aceea, nu s-a descoperit nimic de seamă”. (83)

## ❧ Arallu, Țara fără de întoarcere ❧

Nu numai paradigma cosmogonică a fost formulată în mod coerent de vechii inițiați din arealul mesopotamian, ci și paradigma alcătuirii binare a cosmosului; inițiații mesopotamieni afirmau că cosmosul are un aspect văzut, material și un aspect nevăzut, spiritual. Aspectul nevăzut al cosmosului era alcătuit din mai multe “ceruri” și “pământuri” suprapuse / paralele.

Miturile mesopotamiene afirmau că cerul de sus aparține zeului Anu, cerul de mijloc aparține celorlalți zei, iar cerul de jos aparține oamenilor. Și despre pământ, miturile afirmau că este format din mai multe paliere: partea de sus a pământului este locuită de oameni, partea mijlocie aparține zeului Ea (Enki,) iar partea inferioară aparține zeilor denumiți Annunaki.

Alte mituri din arealul mesopotamian comparau lumea cu o barcă răsturnată, afirmând că oamenii locuiesc deasupra bărcii, iar oamenii din “lumea de dincolo” locuiesc în interiorul bărcii, mai precis între apă și fundul bărcii. Unele mituri afirmau că cerul “stă ca o casă pe temelii, care ajungeau la limitele orizontului nostru. Aceste temelii erau fixate cu țărugi și cerul era înconjurat de un zid mare care îl păzea de inundații ca un palat de pe pământ”. La capetele bolții cerești, afirmau miturile mesopotamiene, se află două mari porți, una pe “Muntele răsăritului”, iar la celălaltă pe “Muntele apusului”. Zeul Soarelui trebuia să treacă prin cele două porți pentru a putea intra și, respectiv, părăsi lumea materială.

Miturile afirmau că sub bolta cerească se află pământul fizic, ca un disc rotund (denumit *ki* în limba sumeriană). În schimb, regatul morților - denumit în scrierile sumeriene *arallu*, în traducere “cetatea cea mare”, “muntele casei morților” sau “țara fără întoarcere” - se afla în zona

subpământeană. De fapt, termenul *a muri* era un *nomen odiosum* pentru mesopotamieni; “*a muri* era înlocuit prin formula *a ajunge la munte*.” (77)

Inițiații mesopotamieni afirmau că există o corespondență între lumea materială și lumea spirituală. “Tot ce există pe pământ există în cer, fiecărui lucru de pe pământ îi corespunde un lucru din cer” - acesta poate fi considerat principalul *motto* al concepției mesopotamiene despre univers. Acest *motto* a fost preluat ulterior de vechii înțelepți greci (mai precis de filozofia hermetică), care afirmau la rândul lor că “ceea ce este sus este jos, iar ceea ce este jos este sus”. Inițiații mesopotamieni considerau că fiecărui templu, dar și fiecărui oraș din arealul mesopotamian îi corespundea un zeu, o planetă sau o stea.

La fel de remarcabilă este concepția referitoare la arhetipurile cerești (echivalentul “ideilor” din filozofia lui Platon), denumite *Me*. Din punct de vedere etimologic, termenul *Me* corespunde în limba sumeriană verbului “a fi”. *Me*, ca arhetipuri cerești, sunt manifestate de către zei, “care le conduc și le țin în mână”, afirmau tăblițele de argilă ce au străbătut veacurile până astăzi. Mesopotamienii au inventariat, după principiul listei, cel puțin o sută de *Me*, dintre care pot fi menționate: suveranitatea, divinitatea, coroana sublimă și veșnică, tronul regal, sceptorul sublim; insignele regale, sublimul sanctuar, păstorirea, regalitatea, adevărul, potopul, raporturile sexuale, prostituția, arta, muzica, puterea, dușmănia, bunătatea, arta de a lucra lemnul, arta de a lucra metalele, meseria de scrib, sentința judecătorului etc”. (77)

Încercând să definească termenul *me*, scriitorul român Constantin Daniel afirma că, pentru a crea, zeii “scoteau un cuvânt care se materializa imediat în act și cuvântul se prefăcea în ființă”. *Me*-urile, mai afirmă autorul citat, sunt “esențe” sau „substanțe”, care “nu pot fi văzute și nu pot fi

cunoscute de oameni, fiind manifestări ale lumii de dincolo.” La rândul său, sumerologul S.N. Kramer considera că *me* sunt “un ansamblu de reguli și directive făcând oarecum parte din toate lucrurile și atribuite fiecăruia de către zeii creatori după planurile lor divine, pentru a le menține veșnic în ființă și în acțiune”. (72)

Corpusul de mituri din arealul mesopotamian afirma că lumea este amenințată permanent de “Șarpele adâncurilor”, care dormitează sub o stâncă mare, la temelia lumii și caută să readucă lumea la starea de haos. În subordinea Șarpelui adâncurilor sunt demonii. Miturile menționau lupta neîncetată dintre zeii panteonului și demoni. Scopul final al luptei era menținerea ordinii cosmice, stabilită dintru început de zeul Anu. Un rol deloc de neglijat în acest război l-au avut zeii Anunnaki, care erau în subordinea directă a zeului Marduk. Poemul *Enuma Eliș* afirmă că șase sute dintre Annunaki au fost așezați de zeul Marduk “ca un fel de gardă” în cer și pe pământ. Oamenii participau la războiul cu demonii pe de-o parte prin îndeplinirea ritualurilor din temple (realizate de preoți), iar de altă parte prin operațiuni magice, realizate de vrăjitori.

Inițiații mesopotamieni au promovat o perspectivă originală și cu privire la ființa umană, despre care afirmau că are o natură duală: trup-suflet. Miturile mesopotamiene afirmă că oamenii au fost creați de zeul Ea, prin intermediul zeului Marduk. Inițiații identificau sufletul omului cu suflarea și cu respirația, afirmând că viața pe pământ este “suflare-suflet”, dovada fiind chiar etimologia pentru termenul suflet - *napištu*, echivalentul termenului ebraic *nepheș*, înseamnă suflare sau respirație. Mesopotamienii erau convingși că suflarea este dată de zei la naștere, fiindu-le luată oamenilor la moarte. (77)

Referitor la destinul post-mortem al oamenilor, corpusul mitic mesopotamian nu a promovat o concepție asemănătoare

celei egiptene. Mesopotamienii nu se identificau post-mortem cu zeii lor, precum egiptenii. Dimpotrivă. Miturile mesopotamiene precizau că după moarte oamenii devin umbre - *eîmmu* în limba sumeriană - în lumea de dincolo, denumită *arallu*, care era caracterizată de întuneric, urâciune și pustiire.

Cel mai important mit mesopotamian cu caracter thanatologic este “mitul coborârii zeiței Iștar în regatul morților”. La mesopotamieni, Iștar (Innana la sumerieni, Iștar la akkadieni) era zeița dragostei și a vieții, protectoarea oamenilor. Iștar avea însă o soră: temuta zeiță Ereșkigal, stăpâna “regatului morților”. Ereșkigal era, de fapt, contrapartea întunecată a zeiței Iștar.

Mitul pornește de la decizia zeiței Iștar de a coboară în “regatul morților”, pentru a o detrona pe sora sa întunecată, Ereșkigal. Cu alte cuvinte, Iștar a coborât în adâncurile insondabile ale regatului de jos pentru a detrona Moartea: “cătrecătre țara fără întoarcere, pământul lui (Ereșkigal), Iștar, fiica lui Sin, (își îndreaptă) urechea. Da, fiica lui Sin (își îndreaptă) urechea către casa întunecată, locuința lui Ircal(la) (adică Ereșkigal). Cătrecătre casa pe care nimeni n-o mai părăsește, când a intrat. Cătrecătre calea de pe care nu te mai poți întoarce înapoi. Cătrecătre casa în care cei intrați sunt lipsiți de lum(ină). Unde țărâna e hrana lor și noroiul mâncarea lor. (Unde) ei nu văd lumina, în întuneric locuiesc. (Unde) ei sunt îmbrăcați ca păsările, cu aripi în loc de haine. (Și unde) pe ușă și pe zăvor zace pulberea”. (77)

Ajunsă în fața porții “țării fără întoarcere”, zeița Iștar s-a confruntat cu paznicul porții: “O, portarule, deschide poarta ta, Deschide poarta ta ca să intru eu ! Dacă tu nu deschizi poarta, ca eu să nu pot intra, eu voi sparge ușa, voi strica zăvorul. Eu voi dărâma tocul ușii, voi sfărâma ușile. Eu voi scula morții, să mănânce pe cei vii, încât cei morți vor deveni

mai numeroși decât cei vii”. Portarul deschise gura să vorbească, zicând către mărita Iștar: “Stai, doamna mea, să n-o dai jos ! Voi merge să vestesc numele tău reginei Ereškigal”.

Vicleană, zeița Ereškigal, prin intermediul portarului, a invitat-o pe Iștar în regatul ei. Dar, pe măsură ce coboara în “regatul morților”, Iștar a fost deposedată de “veșminte”, de podoabe și de însemne, adică de putere. Regatul morților avea șapte porți sau uși, ce delimitau șapte paliere; “biroul” în care zeița Ereškigal își primea “oaspeții” era situat pe cel mai de jos palier, dincolo de cea de-a șaptea poartă. “După ce portarul a trecut-o prin prima poartă, el a dezbrăcat-o (pe zeița Iștar) și i-a luat coroana de pe cap. “De ce, portarule, ai luat coroana de pe capul meu?” (întreabă zeița). “Intră, doamnă, așa-s rânduielile stăpânei lumii de jos”. După ce a trecut-o de cea de-a doua poartă, portarul i-a luat cerceii de la urechi. După poarta a treia, portarul i-a luat colierul de la gât, iar după poarta a patra, i-a luat podoabele de la piept. După poarta a cincea i-a luat brâul cu “pietrele nașterii”, iar după poarta a șasea, i-a luat brățările de la mâini și picioare. În fine, după poarta a șaptea portarul i-a luat pantalonașii. Când Iștar a ajuns în fața surorii sale și a fost privită de aceasta “cu privirea morții”, a rămas goală și țeapănă ca un cadavru. (77)

Mitul precizează că, după dispariția zeiței Iștar, pământul fizic a început să-și piardă seva vitală: animalele și oamenii au început să moară, vegetația s-a ofilit, colapsul general al întregii naturi animate era aproape. În cele din urmă, datorită deciziei marilor zei, Iștar (Innana) a fost adusă iarăși la suprafață, iar pământul a revenit la viață. Innana s-a întors pe pământ, primind “hrana vieții”.

Mesajul mitului este destul de clar, definind concepția inițiaților mesopotamieni cu privire la moarte și, implicit, cu privire la destinul post-mortem al oamenilor; astfel, inițiații din arealul mesopotamian considerau că, după moarte,

sufletele oamenilor sunt depozitate de “veșminte” și de însemnele specifice vieții. Trecând prin “porțile” ce fac legătura dintre lumea aceasta și lumea de dincolo, oamenii își pierd treptat caracteristicile ființiale pe care le-au avut în timpul vieții și rămân “goi pușcă”, precum zeița Iștar (Innana). Ajungând în fața stăpânei “regatului morților”, oamenii “înțepenesc” când sunt priviți cu “privirea morții”. Cu alte cuvinte, oamenii își pierd atributele ființiale - conștiința și conștiința.

De altfel, mitul are mai multe registre interpretative. Primul se referă la coborârea concretă a zeiței Iștar în regatul morților în încercarea sa temerară de a o detronea pe sora sa Ereškigal; al doilea se referă la traseul fiecărui muritor în lumea de dincolo. În fine, al treilea registru se referă la procesul inițierii voluntare la care erau supuși neofiții în templele sumeriene. Ceea ce înseamnă că mitul poate fi interpretat și ca decorporarea voluntară a unui personaj care se supune procesului inițierii.

## ❧ Preaînțelepții: Adapa, Etana, Ghilgameș ❧

Inițiații mesopotamieni considerau că cunoașterea poate fi aplicată atât asupra celor materiale (dovadă fiind nivelul înalt de civilizație materială la care au ajuns), cât și asupra celor spirituale.

Dintre miturile ce se referă la cel de-al doilea tip de cunoaștere pot fi menționate *mitul* lui *Adapa*, pescarul care s-a aventurat în “cerul zeilor” pentru a obține “apa vieții”, *mitul lui Etana*, un rege care s-a aventurat pe aripile unui vultur până la cerul zeilor, și mai ales, cunoscuta *epopee a lui Ghilgameș*, care prezintă călătoria acestuia în lumea de dincolo în căutarea “plantei nemuririi”. Adapa, Etana și Ghilgameș, protagoniștii celor trei mituri menționate, au fost



onorați de contemporanii lor cu epitetul “preaînțelept”. Totuși, înainte de toate, trebuie precizat că cele trei personaje au fost *alesi* ai unor zei.

Primul dintre miturile menționate este cunoscut sub numele de “mitul pescarului Adapa”. Până în prezent au fost descoperite patru variante ale mitului, cea mai completă fiind descoperită la El Amarna, Egipt, provenind din secolul al XVI-lea înainte de Iisus Hristos; celelalte trei provin din biblioteca regelui Ashurbanipal (685 – 631 înainte de Iisus Hristos) de la Niniveh, oraș cu aproximativ 120000 locuitori.

Cele patru variante afirmă la unison că Adapa a fost un *ales* al zeului Ea, patronul templului din orașul-cetate Eridu, aspect precizat încă de la începutul expunerii: “(înțele)pciune... el poseda. Porunca lui era desigur...(...) ca porunca lui (Ea). O mare înțelepciune el i-a desăvârșit ca să dezvăluie viitorul țării. Lui i-a dat el înțelepciune, dar viața veșnică nu i-a dat. În acele zile, în acei ani, înțeleptul din Eridu, Ea, 1-a creat ca pe un model între oameni”. Așadar, încă de la debutul mitului, cititorii sunt informați cu cine au de-a face: cu un *ales*, căruia i s-a dat de către zeul Ea înțelepciunea zeiască.

Dar într-o bună zi cam noroasă, afirmă mitul, pe când Adapa pescuia pentru templul zeului său, vântul de sud i-a răsturnat barca. Adapa a blestemat vântul de sud, “rupându-i o aripă”, astfel că briza răcoroasă nu s-a mai simțit un răstimp de șapte zile, motiv pentru care *alesul* zeului Ea a fost chemat să dea socoteală în fața zeului Anu. Înainte de a urca la cer pentru a se înfățișa înaintea zeului Anu, Adapa a primit sfaturi de la zeul Ea, “cel ce cunoaște ce se întâmplă în cer”. Primul sfat primit de pescarul Adapa de la zeul Ea a fost cum să câștige bunăvoința celor doi gardieni ce păzeau „poarta cerului”: Tamuz și Gizida, pentru ca aceștia să intervină în favoarea sa când se va afla în fața zeului Anu. Al doilea sfat

pe care zeul Ea l-a dat pescarului Adapa a fost să refuze “pâinea morții” și “apa morții”, cu care zeul Anu îl va îmbia în cazul condamnării sale. Datorită faptului că cei doi gardieni ai „porții cerești” au intervenit pentru Adapa cu nesperată bunăvoință, acesta a fost îmbiat de zeul cerului Anu nu cu hrana și apa morții, ci cu opusul acestora: “hrana vieții și apa vieții”. Mitul este explicit: “Tamuz și Gizida spuseră un cuvânt bun, lui Anu adresat. Inima lui s-a liniștit, inima lui a fost câștigată. De ce Ea unui om fără însemnătate, ale cerului și ale pământului taine el le-a descoperit, făcându-l însemnat și dându-i un nume ?” (gândește sau spune Anu). “În ce ne privește, ce vom face cu el ? Pâinea vieții să i-o aducem ca s-o mănânce. Când pâinea vieții ei i-au adus-o lui, el (Adapa) n-a mâncat-o; când apa vieții ei i-au adus-o, el n-a băut-o. Când o haină ei i-au adus, el a pus-o; când ulei ei i-au adus, el s-a uns cu (el)”. (77)

Firește, Adapa a gestionat greșit situația în ciuda înțelepciunii sale, refuzând chiar nemurirea oferită împreună cu “hrana vieții și apa vieții”. Zeul Ea nu a prevăzut un astfel de dar pentru a-l sfătui în prealabil pe Adapa, iar zeul Anu a fost peste măsură de surprins de refuzul lui Adapa. “Când Anu s-a uitat la el, a râs: “Ia vino încoace, Adapa. De ce n-ai mâncat și n-ai băut? Tu nu vei avea viață (eternă) ! Ah, perversă omenire !.” Degeaba s-a justificat Adapa în fața lui Anu cu cuvintele “dascălul meu mi-a spus: să nu mănânci și să nu bei !”. “Luați-l și întoarceți-l pe pământ”, a decretat Anu, iar Adapa a pierdut posibilitatea de a câștiga nemurirea. Faptul că Adapa a pierdut această posibilitate i-a determinat pe istoricii contemporani să conchidă la unison că a fost vorba despre o *gesta* ratată.

Un alt personaj emblematic a fost Etana, care la maturitate a devenit rege în cetatea sa. Fragmente din mitul referitor la peripețiile lui Etana s-au păstrat în trei variante:

babiloniană, asiriană medie și asiriană; ultima variantă a fost arhivată în biblioteca regelui Ashurbanipal, care conținea zeci de mii de tăblițe de lut ars, fiecare tăbliță având imprimat sigiliul regal cu inscripția: “Palatul lui Ashurbanipal, împăratul Universului, suveranul Asiriei”. Datorită faptului că tăblițele de argilă au fost deteriorate, pot fi reconstituite doar câteva secvențe ale mitului; la fel ca în cazul celorlalte mituri, datorită deteriorării tăblițelor de argilă ce au servit ca suport textelor scrise cu caractere cuneiforme, cuvintele lipsă au fost completate de filologii moderni în spiritul textului, elementele de legătură fiind inserate între paranteze rotunde.

La început, mitul descrie evenimente din viața lui Etana situate temporal înainte de adeveni rege, într-o perioadă a tinereții în care era necăjit că nu poate avea copii, iar singurul remediu era “iarba nașterii”, care se găsea doar în „cer”. Pentru a ajunge la cer, Etana a făcut apel la un vultur, pe care l-a salvat dintr-o grotă întunecoasă unde fusese închis după conflictul cu un șarpe, și care l-a dus până la cer pe aripile sale.

Varianta sumeriană - cea mai veche - are un preambul destul de atipic, aparent fără legătură cu destinul eroului principal, menționând un fel de consiliu al zeilor: “(zeii) Anunnaki cei mari, care hotărăsc destinul s-au așezat și au ținut sfat cu privire la pământ. Cei care au întocmit ținuturile, care au fixat așezămintele, (zeii) Igigii, care au fost ostili omenirii, au fixat un timp de sărbătoare. Poporul cel negricios (“capetele negre”, cum erau denumiți sumerienii), tot nu înălțase un rege, în acel timp nici o diademă nu era, nici coroană. Și nici un sceptru nu fusese încrustat în pietre scumpe. Și altarele nu fuseseră deloc construite. Cei șapte baraseră porțile în fața locuitorilor. Sceptrul, diadema, coroana și bastonul (de comandant) zăceau aruncate în fața lui Anu, în cer. Nu se afla nici un sfat (consiliu) al poporului. (Atunci) regalitatea s-a coborât din cer”. (77)

Așadar, mitul descrie o perioadă anterioară instituirii regalității. Deși fragmentele de pe tăblițele de argilă descoperite nu exprimă explicit acest aspect, instituirea regalității în arealul mesopotamian a fost legată de numele lui Etana. Intercalarea preambulului indică faptul că pentru zei, în special pentru cei denumiți Anunnaki, Etana era un potențial rege, dar avea un mare neajuns: nu putea să aibă urmași, iar protocolul (cum se spune astăzi) pentru un eventual rege prevedea contrariul. Pentru a fi desemnat - ales - de către zei să preia însemnele regale, adică sceptrul, coroana, diadema și celelalte, Etana trebuia să facă în așa fel încât să aibă urmași. Astfel că Etana a recurs la obținerea plantei denumită “iarba nașterii”, care avea o origine transfizică - se afla în “cer”. Pentru a ajunge la cer, Etana a făcut apel pe de-o parte la zeul Soarelui, Șamaș, căruia i s-a rugat zilnic, iar de cealaltă parte a făcut apel la un vultur (recomandat tot de zeul Șamaș), pe care l-a salvat dintr-o grotă.

Descrierea ascensiunii la cer (la văzduh) pe aripile unui vultur a alesului Etana este mai mult decât uimitoare, fiind redată într-un mod foarte concret, fără înflorituri și fără simbolisme sau metafore. “Vulturul îi (spune) lui Etana: Prietene, prinde (text lipsă). Sus, către cerul lui (Anu) eu te voi purta. Pe pieptul meu pune (pieptul tău). Pe penele lungi ale aripilor mele pune tu (mâinile tale). Pe părțile mele fixează (brațele tale). Pe pieptul lui el așeză pieptul său. Pe penele aripilor lui el își așeză mâinile (sale). Pe părțile lui el își fixează brațele (sale).” (77)

Cel mai uimitor fragment al mitului este însă cel în care Etana vede pământul din înaltul văzduhului: “Când îl purtase pe el sus, o poștă, Vulturul îi zice (lui) Etana: Vezi, prietene, cum apare Pământul! Privește la mare, în părțile dinspre E(kur) ! Pământul, desigur, a devenit o colină; marea s-a

prefăcut într-o apă (de pârâu). Când îl purtase (pe el), sus, a doua poștă, Vulturul zise către Etana: vezi, prietene, cum se înfățișează Pământul, Pământul (text lipsă) ! Când îl purtase pe el în sus a treia poștă, Vulturul (îi zise) lui Etana: vezi, prietene, cum ap(are) Pământul ! Pământul s-a prefăcut într-un șanț de grădinar”. O variantă a textului intercalează: “Prietene, aruncă o privire la cum arată Pământul !” “Când am privit în jur, Pământul (dispăruse).” (77)

În cele din urmă, Vulturul și Etana au ajuns chiar în “cerul” zeului Anu: “După ce ei au urcat în cerul lui A(nu), au sosit la poarta lui Anu, Enlil și Ea. Vulturul (și) E(tana) împreună s-au pros(ternat). La intrarea porții lui Sin, Șamaș, Adad și (Iștar). Eu am deschis (text lipsă). Eu priveam în jur când coboram în jos (text lipsă). (Zeul) Ea stătea în mijlocul unei luminații (text lipsă). Ea era încărcată (text lipsă). Un tron era așezat și (text lipsă). La picioarele tronului lei (text lipsă). Când eu mă înălțam leii (text lipsă). Atunci m-am trezit, tremurând.” (77)

Tăblițele deteriorate nu permit aflarea modului concret în care Etana a obținut “iarba nașterii”, dar menționează că la coborâre Vulturul s-a prăpădit: “Și pe întinsa mare (ochii mei) n-au putut să se oprească. Prietene (spune Vulturul), eu nu voi urca la cer. Oprește-te, în drumul care (text lipsă). O poștă el a coborât, vulturul se lasă în jos și el la (nivelul lui). O a doua poștă a coborât; vulturul merge în jos și el la același nivel. O a treia poștă a coborât; vulturul merge în jos și el la același nivel. (La trei coți) de pământul (lui Anu), vulturul a căzut și el (la același nivel). (text lipsă) Vulturul a fost zdrobit...” (77)

Deși sfârșitul mitului nu este cunoscut datorită deteriorării iremediabile a mai multor tăblițe, finalul este cunoscut: Etana a reușit să ia iarba nașterii din cer. Succesul lui Etana este confirmat de două documente; primul este lista regilor din orașul sumerian Kiș (Kis), în care este menționat

ca rege “Etana păstorul, care s-a urcat la cer”, iar al doilea document este un cilindru de argilă pe care este pictat un păstor care se urcă la cer pe aripile unui vultur. (76)

Al treilea mit mesopotamian important ce reflectă paradigma concepției spirituale referitoare la cunoașterea de tip inițiativ este cunoscuta epopee a lui Ghilgameș, eroul sumerian plecat în căutarea “plantei nemuririi”. Precum “iarba nașterii” din mitul lui Etana, “planta nemuririi” din mitul lui Ghilgameș are o origine transfizică, astfel că eroul principal trebuie să părăsească această lume pentru a o dobândi. Acest aspect este evident, deși majoritatea istoricilor moderni nu l-au remarcat.

Epopeea lui Ghilgameș a fost scrisă pe 12 tăblițe de lut ars, cea mai amplă tăbliță având aproape 300 de versuri. Deși textul mediatizat în prezent este traducerea unei versiuni scrise în limba akkadiană, ca etnie Ghilgameș a fost sumerian, ceea ce înseamnă că varianta originală a fost scrisă în limba sumeriană. De fapt, unii lingviști consideră că numele original al lui Ghilgameș ar fi fost Bilgameș, *bilg* însemnând “vechi”. Este, de asemenea, cunoscut faptul că, inițial, cu mult timp înainte de coagularea variantei finale a mitului, au circulat câteva poeme separate: „Ghilgameș și Agga”, “Ghilgameș și Țara celor vii”, “Moartea lui Ghilgameș”, care în cele din urmă au fost sintetizate în poemul cunoscut în ziua de astăzi.

Datorită faptului că, precum în cazul celorlalte mituri din arealul mesopotamian, mitul lui Ghilgameș a fost scris pe tăblițe de argilă extrem de perisabile, există mari lacune în descifrarea exactă a substraturilor acțiunii eroului principal. Totuși, în linii generale, sensul epopeii lui Ghilgameș este foarte clar: eroul a plecat în căutarea unei plante ce asigura *tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*. Evident, planta nu se află la nivelul lumii materiale (ca tot ce are valoare și este folositor oamenilor).

Fiu al zeiței Ninsun și al unui muritor, Ghilgameș a fost rege al cetății Uruk, una dintre cele mai vechi și mai cunoscute cetăți sumeriene. Unele texte lasă să se înțeleagă că Ghilgameș a fost al cincilea rege postdiluvian al primei dinastii din Uruk, unde se afla templul Eanna, existența sa fiind plasată în mileniul al patrulea înainte de Iisus Hristos.

Personalitatea lui Ghilgameș a fost evidențiată încă de la începutul mitului: “Cel care a văzut totul (până la marginea) pământului. (Cel care toate lucrările) le-a trăit și a (cântărit) totul, (lacună) împreună (lacună) ale înțelepciunii, care toate lucrurile (lacună) Ceea ce-i (as)cuns el a văzut, (a dezvăluit) ceea ce-i tainic. El a povestit cele dinaintea potopului, a înfăptuit o lungă călătorie, grea și obositoare. Tot zbuciumul său, el l-a săpat pe o stelă. Zidul împrejmuirii Uruk, el l-a construit. (Și) altarul cel sfânt al veneratului Eanna. Iată zidul lui exterior, pe care nimic nu-l poate egala !” (77)

În pofida originii nobile, Ghilgameș s-a comportat în tinerețea sa zbuciumată ca un despot deloc luminat, violând femeile și fetele și punându-i pe bărbați la munci grele pentru construirea zidurilor cetății. Locuitorii s-au plâns la zei, iar aceștia, pentru a-l calma pe Ghilgameș, au creat un uriaș, pe nume Enkidu, capabil să-l înfrunte. “(Zeița) Aruru își spală mâinile, frământă lutul, îl aruncă pe iarbă. (În pajiște) a creat ea pe viteazul Enkidu, vlăstar al (...), sămânță a lui Ninurta. (Acoperit cu păr îi este întreg corpul, ca o femeie are părul capului. Cârliștii părului său fac șuvițe ca cei ai lui Nisaba. El nu cunoaște nici oamenii, nici țara; e îmbrăcat ca Șumukan. Paște iarbă cu căprioarele. Cu vitele sălbatice se înghesuie la izvoare. Cu dobitoacele îi place să se înnămolească în apă”. Ghilgameș află în vis despre existența lui Enkidu, iar în cele din urmă zeii fac în așa fel încât cei doi să se înfrunte. Ghilgameș trimite mai întâi o curtezană la Enkidu, pentru a-l “îmblânzi”. (77)

Pentru a descrie acest eveniment, textul antic vădește o remarcabilă maturitate. Curtezana a executat ce-o învășase Ghilgameș: “Iată-l, o, curtezană; desfă-ți pieptul. Dezvelește-ți goliciunea, să fie răpit de frumusețea ta ! Nu te rușina ! Atrage-i privirea ! îndată ce te va vedea el se va apropia de tine. Aruncă deoparte haina ta, ca el să te observe ! Dezmiardă-l pe sălbatic, așa cum știe o femeie! Animalele-l vor părăsi și se vor risipi în stepă, în timp ce dragostea îl va atrage spre tine. Curtezana și-a desfăcut sânii și dezgolit (trupul) și el a (văzut) frumusețea ei. Ea nu s-a rușinat în timp ce observa ardoarea lui. Ea și-a pus deoparte haina și el a venit la ea. Ea l-a dezmiardat, pe el, sălbaticul, cum știe o femeie, în timp ce dragostea lui era îndreptată către ea”. Strategema lui Ghilgameș a reușit: dacă anterior Enkidu se înțelegea cu fiarele și bea din izvorul de unde se adăpau acestea, după întâlnirea cu curtezana a avut surpriza să nu mai realizeze acest tur de forță. “Șase zile și șapte nopți Enkidu a venit și s-a împreunat cu ea. După ce s-a săturat de farmecele ei, el și-a îndreptat fața către animalele sale sălbatice. La vederea lui, a lui Enkidu, gazelele au fugit. Animalele sălbatice din stepă se fereau de corpul lui. Nedumerit era Enkidu că trupul lui devenise încordat.” (77)

Scribii care au redactat epopeea lui Ghilgameș erau suficienți de maturi și înțelepți pentru a-și dea seama că condiția *sine qua non* pentru păstrarea puterii personale cu care a fost dotat Enkidu era păstrarea castității, astfel că au menționat acest episod în mod optim și l-au accentuat atât cât a fost nevoie; în schimb, analiștii moderni au tratat acest episod ca pe o știre mondenă. Consecința pierderii castității a fost că lupta dintre cei doi eroi a fost echilibrată, iar Ghilgameș, care cunoștea în mod evident despre ce este vorba din moment ce a trimis curtezana pentru a-l seduce, nu s-a mai confruntat cu forța dezlănțuită a naturii sălbatice de care



dispunea Enkidu. În cele din urmă, după o luptă epuizantă pentru ambii eroi ai mitului, Ghilgameș l-a învins pe Enkidu, uriașul devenindu-i prieten.

Aflat în cetatea Urukului, Ghilgameș este remarcat de zeița Iștar, care-i cere să o ia de soție, dar acesta refuză într-un mod destul de umilitor pentru zeiță. Din acest moment, evenimentele se precipită: furioasă, zeița se plânge tatălui zeilor, Anu, să aducă năpasta asupra lui Ghilgameș și a cetății sale. Zeul Anu se execută și crează “Taurul ceresc” care, doar cu mugetul, ucide sute de oameni. Totuși, cei doi eroi îi vin de hac dihaniei. Enkidu îl prinde de coadă, iar Ghilgameș îi străpunge ceafa cu spada. După victorie, într-un moment de euforie, Enkidu o umilește pe zeița Ișthar, aruncându-i coapsa taurului în față, aducându-i injurii grave. Reacția zeilor n-a întârziat, iar acest aspect a fost adus la cunoștința lui Enkidu printr-un vis. A doua zi, Enkidu s-a îmbolnăvit, iar peste 12 zile a murit spre dispararea lui Ghilgameș.

După momentele de derută și disparare, Ghilgameș l-a înmormântat pe Enkidu cu mult fast. Moartea lui Enkidu l-a determinat însă pe Ghilgameș să mediteze asupra condiției sale de muritor, iar apoi să pornească neîntârziat în căutarea plantei care-i poate aduce “tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte”: *planta nemuririi*, care se afla însă dincolo de poarta prin care Soarele trecea zilnic din lumea aceasta pe celălalt tărâm. Această poartă se afla pe muntele Mașu, fiind păzită de doi oameni scorpion, care nu lăseau nici un muritor să treacă; mitul afirmă că, doar văzându-i pe cei doi gardieni, oamenii mureau instantaneu.

Călătoria inițiată de Ghilgameș a început așadar pe muntele Mașu, acolo unde se afla poarta, păzită de cei doi oameni scorpion, prin care Soarele trece zilnic, în călătoria sa spre “celălalt tărâm”. Ghilgameș a reușit să treacă de cei doi gardieni tocmai datorită condiției sale speciale: era fiul unei

zeițe și al unui muritor. Ghilgameș a fost așadar un *ales*. Mai exact, Ghilgameș a fost un *ales* pornit într-o călătorie inițiativă. Cei doi oameni-scorpion aveau funcția de “gardieni ai pragului”, care avea misiunea de a împiedica muritorii de rând să pătrundă dincolo. Dincolo de poartă, în interiorul muntelui, Ghilgameș a pătruns într-un tunel pe care l-a străbătut de-a lungul a 12 ore, în condiții de întuneric total. În partea cealaltă, în interiorul “gol” al pământului (cum ar spune unii contemporani), Ghilgameș a descoperit o minunată grădină, iar în apropierea acesteia o mare liniștită, cu valuri line ce se spărgeau la țarm. Acolo, Ghilgameș a întâlnit-o pe nimfa Siduri, care a încercat, cu o ultimă ispitire, să-l abată de la țelul său. “Când zeii i-au făurit pe oameni, ei au hărăzit oamenilor moartea, viața au păstrat-o pentru ei” - i-a spus nimfa lui Ghilgameș, fără a-l abate totuși de la decizia sa. Văzând că nu poate fi înduplecat, nimfa l-a trimis pe Ghilgameș la supraviețuitorul potopului, pe nume Utnapiștim. Mai întâi însă, Ghilgameș a trebuit să-l întâlnească pe corăbierul lui Utnapiștim, pe nume Urșanab. Cu ajutorul corabiei lui Urșanab, Ghilgameș a străbătut Apele morții. (77)

Pe “malul celălalt” într-adevăr locuia Utnapiștim. La aflarea dorinței lui Ghilgameș de găsi nemurirea, Utnapiștim a avut o replică pe măsură: “Dar acum, cine va chema pe zei în adunare, pentru tine, ca să poți să găsești viața pe care tu o cauți?” Totuși, Utnapiștim a fost nesperat de amabil, încercând să-l pregătească pe Ghilgameș pentru marea transformare: “Vino - i-a spus Utnapiștim - încearcă să nu te culci și să nu dormi șase zile și șapte nopți.” Ghilgameș ar fi trebuit să fie pregătit pentru această probă, dar nu a fost, întrucât a adormit imediat, stărnind ironia lui Utnapiștim: “Priviți-l pe omul cel tare care caută nemurirea: somnul, ca un vânt puternic, a năvălit asupra-I !”. Ghilgameș a dormit buștean șase zile și șapte nopți, iar când s-a trezit a avut

impresia că doar a închis ochii. Utnapiștim, cel care, este de presupus, trecuse de proba somnului în cele șapte zeile și șapte nopți ale potopului, are însă un dar pentru osteneala lui Ghilgameș. La insistența soției sale, Utnapiștim i-a dezvăluit lui Ghilgameș locul unde se află planta care redă tinerețea, pe care acesta o culege din fundul mării. Dar după ce culege planta, Ghilgameș nu are răbdare și se scaldă într-un izvor. Profitând de neatenția sa, un șarpe iese din apă, mănâncă planta și reîntinerește, schimbându-și pielea. Astfel, incursiunea lui Ghilgameș s-a încheiat printr-un eșec glorios - glorios pentru că amintirea sa a străbătut mileniile.

Precum la vremea sa păstorul Adapa, Ghilgameș a ratat obținerea nemuririi, întărind probabil percepția generală a mesopotamienilor că “viața veșnică”, deși teoretic posibilă, este un deziderat greu de atins. Atât Adapa, păstorul care a blestemat vântul și a urcat în cerul zeului Anu, cât și Ghilgameș, eroul care a trecut de poarta de pe muntele Mașu, au devenit pentru vechii mesopotamieni promotori ai unei inițieri posibile. Probabil că parcursul lor inițiativ a fost urmat de nenumărați discipoli de-a lungul timpului; dacă în ziua de astăzi, istoricii scot în evidență doar finalul soldat cu un eșec, în antichitate conta mai mult parcurgerea traseului inițiativ.

Cât despre eșecul probei somnului, Ghilgameș nu ar fi trebuit să fie prea trist. Peste câteva milenii, într-un alt loc și alt timp, într-o altă grădină, Grădina Ghetsimani, Iisus Hristos și-a îndemnat ucenicii să nu adoarmă, ci să vegheze împreună cu El o noapte întreagă. Ceea ce n-a reușit niciunul.

## ❧ **Enuma Ilu Awelum: “Când jos”** ❧

Istoria spirituală a umanității, care se constituie a fi a șasea paradigmă a concepției spiritualiste, este de asemenea prezentă în corpusul mitologic mesopotamian.

Istoria umanității a fost expusă în câteva mituri memoriale de mare dramatism, care nu uită să menționeze în mod laconic, potrivit “științei listelor”, dinastiile regale antediluviene, potopul provocat de păcatele oamenilor sau domnia îndelungată a primelor dinastii postdiluviene.

Pentru mesopotamieni evenimentul central a fost însă potopul, care a frânt în două istoria oamenilor; în corpusul mitic mesopotamian există trei versiuni ale potopului: prima sumeriană, a doua akkadiană, iar a treia babiloniană. Toate versiunile afirmă că potopul a fost hotărt de către zei, existând un singur supraviețuitor: Zisura în varianta sumeriană, Utnapiștim în varianta akkadiană și Atrahasis în cea babiloniană.

Versiunea sumeriană îl prezintă pe înțeleptul Zisura, care este informat că zeii au hotărît să nimicească umanitatea. “Toate vânturile, nemaivăzute de puternice, se năpustiră deodată, în aceeași clipă potopul se revărsă asupra capiștei. După care șapte zile și șapte nopți potopul se prăvăli peste toată țara. Și corabia cea largă era împinsă de vânturi pe apele întinse. (Atunci) ieși Utu (zeul Soarelui) care-și întinse lumina peste cer și pământ. Zisudra deschise o fereastră a corăbiei. Utu își îndreptă razele spre corabia uriașă. (Iar) Zisudra regele se prosternă dinaintea lui Utu. Și regele aduse jertfă un taur și ucise o vită !” După potop, Zisudra a fost invitat de zei în arealul transfizic cu caracteristici paradisiace denumit “Țara Dilmun”. (77)

A doua variantă a mitului potopului, mult mai elaborată, este prezentată în epopeea lui Ghilgameș, unde supraviețuitorul potopului a primit numele Utnapiștim. Precum Zisura în varianta sumeriană, înțeleptul Utnapiștim a fost informat în vis de zeița pământului, Enki despre iminența potopului care fusese decis de zeul văzduhului Enlil, cu acordul lui zeului suprem Anu. “Când zeii cei mari se gândiră

să dea drumul potopului. (Erau): Anu, tatăl lor, viteazul Enlil, sfetnicul lor, Ninurta, asistentul lor, Ennugi, supraveghetorul canalelor. Ninigiku-Ea era și el de față cu ei”. În aceste condiții, Ea l-a îndemnat pe Utnapiștim să construiască o corabie pe care să-și imbarce familia, rudele și mai multe specii de animale; termenul limită pentru construirea corabiei era de șapte zile. “Tot ce am avut am încărcat pe ea; tot ce am avut din argint, am încărcat pe ea; tot ce am (avut) din aur, am încărcat pe ea; tot ce am avut din viețuitoare, am (încărcat) pe ea. Toată familia și rudele mele le-am urcat în corabie. Vitele câmpiei, sălbăticiunile câmpului și toți meșteșugarii i-am urcat pe corabie” - afirmă Utnapiștim la sfârșitul celor șapte zile cât a meșterit la corabie. (77)

Potopul nu a întârziat să se dezlănțuie. “Vremea era îngrozitoare la vedere”, își amintește Utnapiștim: “am urcat în corabie și am închis intrarea. Cu prima licărire a zorilor, un nor negru s-a ridicat de la răsărit, înlăuntrul lui Adad tună, în timp ce Sullat și Hanis (zei mesopotamieni) merg în frunte, înaintînd ca niște crainici pe dealuri și câmpii. Erragal rupe stăvilarele, Ninurta urmează și dă drumul zăvoarelor, Anunnakii înalță torțele, făcând să ardă țara cu vâlvătaia lor. Mânia lui Adad ajunge până-n ceruri. El prefăce în întuneric tot ce a fost lumină. (Întreaga) țară s-a fărâmițat ca o (oală) ! O zi întreagă (a suflat) furtuna de sud. Sporind în iuțeală, în suflarea sa (îneca munții). Luând pe neașteptate (poporul) ca într-o bătălie. Nimeni nu mai putea să vadă pe tovarășul lui. Nici să mai recunoască poporul (cineva) de sus. (Chiar) și zeii erau înfricoșați de potop. Și dând înapoi, ei urcară în cerul lui Anu. Zeii, ghemuiți ca niște câini, s-au înghesuit în fața zidului din afară”. (77)

Potopul a încetat după șapte zile și șapte nopți, când “furtuna de sud (ce aduse) potopul și-a potolit bătaia. (Ea) care se luptase întocmai ca o armată. Marea se liniști, furtuna s-a

domolit, potopul a încetat. Eu (grăiește Utnapiștim) m-am uitat la vremea (de afară): liniștea domnea în ea, (dar) toată omenirea se prefăcuse în tină, cât (vedeai cu ochii) totul ca o podea. Am deschis un gemuleț și o lumină a căzut pe fața mea. Aplecându-mă în jos, am stat și am plâns. Lacrimi curgeau pe obrazul meu. M-am uitat după liniile de coastă ale mării: în toate cele paisprezece (ținuturi) se ivea câte o ridicătură (muntoasă). Pe muntele Nisir, corabia a tras la mal”. (77)

În cea de-a șaptea zi, Utnapiștim a dat drumul unui porumbel. “Porumbelul a ieșit, dar s-a înapoiat. Fiindcă nici un loc de așezare nu era vizibil, el s-a înapoiat. Atunci am dat drumul și am lăsat liberă o rândunică. Rândunică a plecat, dar a venit înapoi. Fiindcă nici un loc de așezare nu era vizibil, ea s-a întors înapoi. Atunci am dat drumul și am lăsat liber un corb. Corbul a plecat și văzând că apele s-au micșorat, el (a început) să mănânce, să se rotească, să croncăne și nu s-a mai întors. Atunci am lăsat (pe toate) în cele patru vânturi și am adus o jertfă. Am vărsat o libațiune pe vârful muntelui. Șapte și șapte vase de cult am așezat. Sub fundul lor am pus trestie, lemn de cedru și mirt. Zeii au mirosit mireasma. Zeii au adulmecat dulcele miros. Zeii s-au strâns ca muștele în jurul jertfelnicului”. (77)

Inițiatorul potopului, zeul Enlil a fost la început supărat că un om a supraviețuit, dar apoi a înțeles gravitatea situației, a coborât din văzduh și chiar s-a suit pe corabia lui Utnapiștim. “Ținându-mă de mână, m-a luat pe punte” - afirmă supraviețuitorul Utnapiștim. “El a luat pe punte și pe soția mea și ea a îngenuncheat lângă mine. Stând între noi, el a atins fruntea noastră să ne binecuvânteze. Până acum Utnapiștim n-a fost decât un om (spune Enlil). De acum înainte Utnapiștim și soția lui vor fi ca unul dintre noi, zeii. Astfel ei m-au luat și m-au făcut să locuiesc în depărtare, la gura râurilor”. Locul aflat la “gura râurilor”, “în depărtare” a fost desemnat de

vechile mituri mesopotamiene cu numele de “Țara Dilmun”, acesta fiind chiar locul unde Utnapiștim a fost găsit de Ghilgameș.

Al treilea mit mesopotamian care relatează evenimentul dramatic al potopului este epopeea lui Atrahasis (caligrafiat în vechea scriere babiloniană Atramhasis). Epopeea lui Atrahasis a fost păstrată într-o variantă babiloniană și într-o variantă asiriană din timpul domniei regelui Ashurbanipal; varianta babiloniană este mai veche cu o mie de ani decât cea asiriană, fiind scrisă la rândul ei după o variantă și mai veche. Narațiunea poate fi cu greu reconstituită datorită faptului că tăblițele de argilă au fost descoperite sparte ori degradate iremediabil. De exemplu, versiunea babiloniană era scrisă pe trei tăblițe ce însumau aproximativ 1245 rânduri, “deci cam de douăzeci de ori mai mult decât avem astăzi”. (77)

Epopeea lui Atrahasis face parte dintr-un ciclu denumit de vechii babilonieni *Enuma ilu awelum*, în traducere “*Când zeul, omul...*”. Dacă poemul cosmogonic *Enuma Eliș*, în traducere “Când sus, cerul”, se referă la faptele zeilor, ciclul *Enuma ilu awelum* se referă la faptele oamenilor. În mitul ce-i poartă numele, Atrahasis (în vechea babiloniană Atramhasis), a primit epitetul “cel preaînțelept”, precum la vremea lor Adapa, Etana și Ghilgameș. (77)

Varianta babiloniană a mitului conține două teme principale: tema unor plăgi aduse oamenilor de zeul Enlil și tema referitoare la activitatea înțeleptului Atrahasis. La baza declanșării plăgilor a stat nemulțumirea zeului Enlil referitoare la gălăgia oamenilor. “Pământul s-a mărit, popor(ul) a sporit. Țara mugea ca boii sălbatici. Zeul era tulburat de gălăgia lor. (Enlil) auzea zgomotul lor. (Și) a zis către zeii cei mari: ”Apăsător a mai devenit zgomotul omenirii. Prin țipătul lor ei nimicesc somnul. (Să fie) tăiat curmalul pentru popor, (în) pânțece(le) lor să fie puține

verdețuri. (Sus) Adad să facă rară (ploaia) sa. (Jos) să nu curgă. (Revărsarea să nu iasă din) izvorul ei. Vântul să vină, pustiind. Norii să stea îndepărtați. (Ploaia din cer) să nu se mai verse. Pământul să-și micșoreze produsele. Nisaba să-și întoarcă pieptul”. (77)

Varianta asiriană nu este cu mult mai explicită, reluând motivația nemulțumirii zeului Enlil, care de fapt s-a comportat precum zeul Apsu din poemul Enuma Eliș: “(Din cauza) zgomotului lor, el este tulbu(rat). (Din pricina) zarvei lor, (somnia) nu-l poate prinde. (En)lil a ținut adunarea (sa), (Zi)cînd către zei, fiii lui: “Apăsătoare a devenit zarva omenirii. (Din cauza zgomotului lor) eu sunt tulburat. (Din pricina gălăgiei (lor) somnul nu mă poate prinde. (lacună) să-i înghețăm. Ciurma să pună repede capăt zarvei lor. (Ca) un uragan să sufle peste ei. Durerile, amețelile, frigurile (și) căldurile. (lacună) s-au dezlănțuit frigurile. Ciurma, iute, a pus capăt zarvei lor. (Ca) un uragan a suflat peste ei. Durerile, amețelile, frigurile (și) căldurile”. (77)

Pe fondul nenorocilor abătute asupra omenirii, înțeleptul Atrahasis, a cerut sprijin zeului Ea. “(Înzestrat cu înțelepciune), omul Atrahasis, cugetul lui a alergat (către) Ea, (stăpânul) său. Vorbește cu zeul său. (Stăpânul) său, Ea, vorbește cu el. Atrahasis și-a deschis gura, zicând lui Ea, stăpânul său: “O, stăpâne, omenirea se jeluiește. (Mânia) ta prăpădește țara. Ea, o, stăpâne, omenirea se tânguește. (Mânia) zeilor a nimicit pământul. Tu ești cel care ne-ai creat pe noi. (Să înce)teze durerile, amețelile, frigurile și căldurile ! (Ea își deschise gura și vo(rbi) către Atrahasis: (lacună) să apară în țară; (lacună) rugați-vă zeitei voastre”. (77)

Chiar înainte de declanșarea potopului, înțeleptul Atrahasis a primit poruncă de la zeul Ea să construiască o corabie: “fărămă casa, fă o corabie. Renunță la bunurile (pământești). Păstrează-ți sufletul viu! Corabia ce trebuie să



alcătuiești. Acea (corabie) trebuie să fie o arcă și numele ei va fi Păstrătoarea vieții (...) s-o acoperi cu un înveliș puternic. (În vasul ce) tu ai să faci, (tu să iei) fiarele câmpului, păsările cerului. (...) la timpul hotărât de care (te) voi înștiința, intră în (corabie) și închide ușa ei. Pe punte (adu) grâne, avutul tău, bunurile tale. Soția (ta), familia ta, rudele și meșteșugarii. Fiarele câmpului, odraslele câmpiei, cele ce pasc iarbă. Eu le voi trimite la tine și ele vor păzi ușa ta. (Atramhasis) și-a deschis gura și vorbi, (zicând) către Ea, stăpînul lui: “Eu niciodată n-am făcut o corabie (lacună). (zeul Ea răspunde:) însăilează un desen (al ei pe pământ). Ca văzând (de)senul, eu să (întocmesc) corabia. (lacună) desenez pe pământ (lacună)”. (77)

Textul lipsă nu permite reconstituirea exactă a succesiunii evenimentelor. Precum a fost menționat, cele mai vechi mituri sumeriene afirmă că supraviețuitorul potopului a fost Zisura, iar epopeea lui Ghilgameș îi atribuie lui Utnapiștim această reușită. Este însă absolut surprinzător că epopeea lui Atrahasis lasă să se înțeleagă că după potop a avut loc o nouă creație a oamenilor - ceea ce înseamnă că Ataharsis și cei de pe arcă nu au supraviețuit potopului. Acesta este motivul pentru care, după potop, zeii au luat decizia de a crea din nou oamenii - ceea ce implică o a doua creație a oamenilor, independentă de prima. Prima creație a oamenilor a fost prezentată în poemul *Enuma Eliș*: oamenii au fost creați de zeul Marduk din sângele demonului Kingu pentru a-i sluji pe zei. În schimb, epopeea lui Atrahasis afirmă că după potop, oamenii au fost creați din lut de zeița Mami.

Textul mitului este explicit: “(Zicând: “Făcătoarea omenirii) te chemăm. (Stăp)âna tuturor zeilor să fie numele tău! (Ei au mers) la casa soartei: (Nin)igiku - Ea (și) înțeleaptă Mamă. (Paisprezece) pânțece de mamă erau adunate. Să calce peste noroi înaintea ei. Zice Ea, în timp ce rostea descântecul.

Stând înaintea ei, Ea o puse să rostească descântecul. (Mama) a rostit descântecul; după ce a rostit descântecul (ei), (Mama) a desenat pe noroiul său. Paisprezece (piese) a întocmit. Șapte piese le-a pus de-a dreapta. (Șapte pi)ese le-a așezat de-a stânga; între ele a așezat o cărămidă. (Zeul Ea) îngenunchea pe rogojină; el și-a deschis buricul. (... el a ) chemat pe cele șapte soții înțelepte. (Din șapte) și șapte pânțece de mamă au răsărit șapte ființe bărbățești. (Șapte) au dat naștere la ființe feminine. Pânțelece Mamei, Făcătoarea destinului, în perechi i-a completat pe ei; în perechi ea i-a completat pe ei în fața sa. Formele oamenilor le-a făcut Mama. În casa celei care naște, șapte zile să zacă cărămida ... înțeleaptă Mama”. (77)

Majoritatea istoricilor moderni consideră că potopul din vremea lui Atrahasis trebuie identificat cu potopul istorisit în Vechiul Testament, ceea ce este destul de plauzibil. Tot astfel, majoritatea istoricilor consideră că evreii au preluat de la mesopotamieni mitul potopului în răstimpul captivității babiloniene, ceea ce însă nu este la fel de plauzibil. Cel mai plauzibil este că fiecare dintre cele două etnii, ebraică și mesopotamiană, a avut propriul mit al potopului; fiecare dintre cele două mituri reflectă experiențele inițiaților proprii.

Pe de-o parte, Moise afirmă în Geneza că au supraviețuit potopului doar Noe și „casa” sa, iar de cealaltă parte mitul lui Atrahasis afirmă că protagonistul principal nu a supraviețuit. Poate fi dedus în acest context că nu doar Dumnezeu și-a avertizat *alesul* (Noe) cu privire la iminența potopului, ci și unii dintre zeii mesopotamienilor. Mitul lui Atrahasis dezvăluie că zeul Ea și-a îndemnat *alesul* să purceadă la construirea unei arce, dar acesta nu a supraviețuit, astfel că a fost nevoie ca, după potop, zeița Mami să plămădească noi ființe omenești. Ceea ce înseamnă că ambele mituri reflectă adevărul etniei respective; ambele mituri sunt adevărate, dar reflectă două fațete ale aceluiași eveniment.

Mitul lui Atrahasis afirmă, de fapt, că după potop a apărut o nouă generație de *fii ai zeilor*, iar narațiunea biblică afirmă că din urmașii celor trei fii ai lui Noe (Sem, Ham și Iafet) s-au format după potop mai multe linii genealogice și seminții de *fii ai oamenilor*. Câteva sute de ani după potop, seminția formată din coapsa lui Sem (al treilea fiu al lui Noe), a invadat în valuri arealul mesopotamian, fiind denumită akkadiană de istoricii moderni. Tot astfel au procedat o mie de ani mai târziu triburile semite ale asirienilor și ale amoritilor.

După potop, în arealul mesopotamian *fiii zeilor* au ridicat mai multe orașe-cetăți; acestea au fost amplasate chiar în locurile unde existaseră orașele-cetăți antediluviene. Principalele orașe-cetăți antediluviene au fost Eridu, locul “unde s-a întemeiat prima domnie sumeriană coborând din cer”, Kiș, Uruk, Sippar, Șuruppak, Larok și Badtibira. În orașele-cetăți construite după potop, fiii zeilor din arealul mesopotamian au ridicat noi temple unde au adus jertfe menite să-i mulțumească pe zeii lor irascibili. De exemplu, la Eridu a fost construit un mare sanctuar dedicat zeului Enki, iar la Uruk a fost ridicat un mare sanctuar dedicat zeului Anu și zeiței Innana, numit E-anna.

Potrivit listelor de regi post-diluvieni, primul rege din Uruk a fost Meskiaggaser, care a fost desemnat prin titulatura “fiul zeului soarelui Utu.” În aceleași liste de regi, figura numele Ghilgameș, care era scris cu determinativul pentru zeu, atribuindu-i-se construirea unui mare zid din jurul orașului Uruk.

Aceeași listă de regi afirmă că Ghilgameș a avut un fiu, pe nume Urnungal, care a fost rege din Uruk. Tot astfel, lista regilor din orașul Kiș începe cu Etana, cel care s-a înălțat în cer pe aripile unui vultur.



## PHOINIKES, ȚARA PURPUREI

### ☞ Thalassocrația: cine poate câștiga ☞

Un avatar important al concepției mitice a prins viață puțin înainte de anul 3000 înainte de Iisus Hristos, în ținuturile dintre Marea Mediterană și Munții Libanului, acolo unde au migrat, în valuri, mase mari de invadatori nomazi, vorbitori ai limbii canaanene - o limbă de origine semită.

Această populație a descoperit rapid avantajele agriculturii, s-a sedentarizat și a dezvoltat schimburi comerciale cu popoarele din jur. Istoria i-a reținut ca pe un popor harnic și curajos, format din comercianți, meșteșugari și marinari pricepuți, capabili să străbată mările și oceanele. Aceștia au fost fenicienii.

Denumirea Fenicia a fost dată de vechii greci, *Phoinikes* însemnând în limba greacă “Țara Purpurei” (*phoinix*: “roșu purpuriu”), fenicienii fiind cei mai mari producători și exportatori de purpură roșie, aflată la mare căutare în întreaga antichitate. În scrierile lui Homer, fenicienii au fost denumiți *feaci* și *sidonieni* (după orașul Sidon), dar ei înșiși se denumeau canaaneni. Termenul akkadian *Canaan* are același sens ca termenul Fenicia din limba greacă, provenind din cuvântul *Kena'an* (*kinahhu*: “purpură” în limba akkadiană), însemnând *Țara purpurei*. (81)

Începând cu sfârșitul celui de-al treilea mileniu de dinainte de Iisus Hristos, în doar câteva sute de ani, pe teritoriul Siriei, Palestinei și Libanului actual, adică în arealul cuprins între ținuturile riverane Eufratului la nord, peninsula Sinai la sud, Marea Mediterană la vest și deșertul Arabiei la est, fenicienii au construit mai multe orașe-state independente ori semi-independente, pe teritoriul cărora s-a dezvoltat o civilizație materială înaintată și o cultură amplă.

Fenicia propriu-zisă a fost însă o fâșie de pământ delimitată de apele Mediteranei și de două șiruri paralele de munți greu de străbătut: Munții Libanului, care au o lungime de aproximativ 100 de kilometri și o înălțime de 3000 de metri și Munții Antilibanului, ale cărui piscuri nu depășesc 2800 de metri. În acea fâșie de pământ fenicienii au ridicat mai multe orașe-stat independente sau semi-independente, majoritatea porturi, conduse de regi, dintre care cele mai importante au fost Ugarit, Sidon, Tyr, Byblos, Aradus, Antarad, Marathus, Simira, Arqa, Sin, Botrys, Berythos, Heldua, Porphyrion, Akko. (67)

Fenicienii afirmau că orașele lor au fost întemeiate de zei sau de semizeii. Astfel, potrivit scriitorului antic creștin Eusebiu din Cezareea, orașul Tyr a fost întemeiat de un uriaș pe nume Usos - echivalentul lui Hercule din miturile grecilor - care "a cutezat cel dintâi să încalce pe un trunchi de copac și să plutească pe apele mării, ajungând până la țărmurile Siriei unde, în cinstea zeilor, a înălțat două coloane, a jertfit viețuitoarele pe care le ucisese la vânătoare și a întemeiat orașul Tyr, inclusiv religia din templele lui". Un alt scriitor antic, pe nume Nonnus, afirmă că insula pe care a fost clădită cetatea Tyrolui plutea pe mare și în ea se afla măslinul zeiței Astarte pe care îl păzeau un vultur și un șarpe. Insula avea să se oprească și să nu mai fie împinsă de valuri încoace și încolo când cineva avea să izbutească să jertfească vulturul zeilor.

Cel care a reușit să facă această faptă a fost Usos, care trebuie identificat cu Hercule, și de atunci zeii au început să locuiască în cetatea Tyr”. (81)

După ce au obținut câștig de cauză în ceea ce privește thalassocrația (*thalassocrație*: dominarea mărilor), devenind puterea suverană de-a lungul și de-a latul Mării Mediterane, fenicienii au întemeiat mai multe colonii, dintre care cele mai celebre au fost Cartagina africană și Cartagina spaniolă. Popor de marinari, fenicienii nu numai că au stăpânit Marea Mediterană, dar au traversat Gibraltarul, ocolind Africa și colonizând Insulele Canare și Azore, ajungând după opinia multor istorici chiar și până în America de Sud.

La începutul mileniului al treilea, fenicienii stăpâneau deja Marea Mediterană. În mileniul al doilea, pentru dominația Mării Mediterană, fenicienii i-au avut concurenți acerbii pe aheii de la Micene și, apoi, pe pelasgii ce-și aveau centrul de putere în Insula Creta. Profitând de thalassocrația cretană din acea perioadă, pelasgii, populație non-semită, preindoeuropeană după cum afirmă istoricii, originară din Peninsula Balcanică, au colonizat fișia Gaza în jurul anului 1900 înainte de Iisus Hristos, dând în cele din urmă denumirea țării: *Palestina*, adică *Țara pelasgilor*.

Datorită faptului că în antichitate a existat o adversitate devenită proverbială între greci și feniceni, motivul fiind în mod evident thalassocrația - dominația mărilor -, scriitorii greci i-au prezentat mai mereu pe feniceni în culori sumbre. Bunăoară, scriitorul grec Plutarh, afirma că fenicienii “sunt un popor plin de venin și morocănos, supuși celor care îi cârmuiesc, tiranici pentru cei pe care îi guvernează, josnici când se tem, aprigi când sunt provocați, neclintiți în hotărâri, și așa de severi încât disprețuiesc orice simț al umorului.” Totuși, în ciuda acestei aversiuni, în antichitate n-au lipsit opiniile echilibrate. Astfel, istoricul roman de origine

spaniolă, Pomponius Mela, afirma că “fenicienii au fost un neam de oameni iscusiți, care au prosperat în vreme de război și de pace. Ei erau nemăsurat de pricepuți în scrieri și în literatură, ca și în celelalte arte, în meșteșugul navigării, în războiul pe mare și în măiestria de a cârmui o împărăție”. (81)

Mai toate orașele feniciene au fost amplasate după un model standard: la malul mării, pe un promontoriu stâncos, în apropierea unei insule. Fiecare oraș avea două porturi, unul la nord, celălalt la sud, iar corăbiile acostau la nord sau la sud în funcție de direcția din care bătea vântul. În caz de invazie armată, populația se retrăgea din oraș pe insula din apropierea promontoriului stâncos, unde avea toate condițiile - apă și hrană - pentru a rezista o perioadă îndelungată. Un exemplu elocvent l-a constituit cetatea Aradus, care era amplasată pe o insulă de nici 2 kilometri diametru; cetatea era acoperită cu clădiri ce aveau mai multe etaje, alimentarea cu apă realizându-se, precum afirma geograful grec Strabon, cu ajutorul unei cisterne în care se acumula apa de ploaie și, de asemenea, cu ajutorul unui izvor subacvatic a cărui apă era captată “printr-un tub de piele într-un rezervor așezat într-o barcă”. După același plan au fost construite și coloniile feniciene: Cartagina în Tunisia, Motya în Sicilia, Cadix în Spania, La Valetta în Malta, Cagliari în Sardinia, Palermo în Sicilia etc. (81)

Cea mai importantă și în același timp cea mai cunoscută colonie feniciană a fost Cartagina din Tunisia, care a fost întemeiată în anul 814 înainte de Iisus Hristos, de o prințesă din orașul Tyr, pe nume Elissa, care s-a înțeles cu un rege local să cumpere pământ cât putea să acopere o piele de bou. Prințesa a recurs la un vicleșug negustoresc - caracteristică specifică fenicienilor -, tăind pielea bouului în fâșii subțiri cu care a delimitat un perimetru apreciabil. Istoricul roman Justinus completează subiectul afirmând că prințesa Elissa

(etimologia cuvântului conține particula El: în feniciană “zeu”; sensul numelui este femeia-zeiță) a fugit de lăcomia fratelui ei, regele Pygmalion, care domnea în orașul Tyr, ajungând în cele din urmă pe țărmurile Africii, unde s-a înțeleș cu regele local să cumpere pământ cât putea să acopere o piele de bou. Istorisirea scriitorului roman Justinus a fost reluată de poetul Vergiliu în Eneida, care afirma că numele eroinei din Tyr a fost Dido - diminutivul de la Didona, echivalentul feminin al numelui David, care are sensul de căpetenie. În perioada de glorie, Cartagina a devenit unul dintre cele mai mari orașe-port din lume; portul propriu-zis era împărțit în două zone, una pentru corăbiile de război, cealaltă pentru cele comerciale. Corăbiile pătrundeau dintr-un port în celălalt; în mijlocul portului interior era o insulă. În rada portului și pe insulă erau dispuse cheiuri de acostare și loje pentru aproximativ 220 de corăbii, la care se adăugau nenumărate magazine și hambare. După cum afirma scriitorul grec Appian (secolul al II-lea înainte de Iisus Hristos), cele două porturi “erau orânduite în așa fel încât corăbiile treceau din unul în altul; dinspre mare se pătrundea printr-o intrare largă de 70 picioare (20,72 m) care se închidea cu lanțuri de fier. Primul port era destinat negustorilor. În mijlocul portului interior era o insulă. Insula și portul erau mărginite de cheiuri mari. De-a lungul cheiurilor se aflau loje și intrânduri făcute să adăpostească 220 de nave. Deasupra lojelor se aflau magazine pentru pânzele, frânghiile și catargele corăbiilor.” (81)

Datorită faptului că agricultura putea fi practică doar pentru nevoi personale de-a lungul câtorva văi fertile din apropierea munților, fenicienii s-au axat pe exportul lemnului de cedru care se găsea din belșug pe versanții munților Libanului și Antilibanului. Nu numai că fenicienii exportau lemnul de cedru necesar construcțiilor, dar totodată asigurau meșteșugari pricepuți și asistență tehnică celor interesați.



Principalul beneficiar al lemnului de cedru a fost Egiptul; multe construcții egiptene de marcă au fost realizate cu ajutorul cedrului importat din Fenicia. Al doilea produs important ce a susținut economic secole de-a rândul populația Feniciei a fost exportul materiei prime pentru confecționarea hârtiei; numele a devenit renume, astfel că nu trebuie să constituie o surpriză faptul că evreii au denumit sulurile pe care au scris principalele lor scrieri sacre folosind numele orașului fenician Byblos.

De altfel, fenicienii au fost considerați în antichitate inventatorii alfabetului; “termenul *alfabet* este un cuvânt de origine feniciană, derivând de la *aleph*, prima literă a alfabetului fenician avînd sensul de “bou” și de la *beit*, a doua literă a alfabetului fenician avînd sensul de “casă”.

Datorită ostilității față de fenicieni, nu toți scriitorii greci ai antichității s-au împăcat ușor cu originea feniciană a alfabetului. Herodot nota la vremea sa că “ionienii erau aceia dintre greci care pe vremea aceea locuiau în cele mai multe ținuturi din jur; după ce au învățat de la fenicieni literele, ei le-au folosit schimbându-le puțin forma. Ei spun când folosesc aceste litere că ele se numesc litere feniciene și aceasta e pe bună dreptate pentru că ei le datorează fenicienilor.” Și Diodor din Sicilia a scris “împotriva celor care afirmă că sirienii sunt inventatorii literelor alfabetului pe care fenicienii, luîndu-le de la ei, le-au transmis grecilor; cretanii spun în schimb că fenicienii nu le-au inventat de la început, ci numai au schimbat forma semnelor”. (81)

## ☞ Zeul “puternic ca un taur” ☞

Precum mesopotamienii, fenicienii au dezvoltat un corpus mitic cu caracter politeist, în care pot fi regăsite principalele paradigme ale unei concepții mitice bine

articulate, similare până la un punct cu cele ale concepției spiritualiste moderne - firește cu excepția primeia, în sensul că inițiatii fenicieni au atribuit actul creației lumii unui alt zeu, nu lui Dumnezeu.

În forma lor originală, miturile feniciene erau versificate, fiind recitate de barzi sau preoți, uneori acompaniați de sunetele unor instrumente muzicale de genul chitarei. De fapt, miturile aveau rolul de a proslăvi zeii și faptele lor mai mult sau mai puțin glorioase. Cu alte cuvinte, miturile erau “jertfe de laudă”.

Concepția mitică a fenicienilor i-a atribuit zeului El titulatura de zeu suprem. Numele zeului El avea sensul “a fi tare” sau “a fi în față”; în limba canaaneană se folosea denumirea WL. Totuși, în textele feniciene, de cele mai multe ori numele El însemna pur și simplu “zeu”. În cult, zeul El era considerat “tatăl” zeilor și al oamenilor. Zeul El era, pentru fenicieni, “rege puternic ca un taur, creator a tot ce există, binevoitor și milostiv”. Soția zeului El era zeița Anat (Astarte). Totuși, datorită faptului că trăiește într-o totală izolare față de lumea pământeană, solitar în liniștea sa cerească, intervenind în lume doar în cazurile de forță majoră, zeul El a dobândit treptat caracteristicile unui *deus otiosus*, adică ale unui zeu care se retrage din lume. (82)

Fenicienii erau convinși că El, zeul suprem, domnește dar nu guvernează. Guvernarea cosmosului a fost preluată de fiul său, zeul Baal, care a devenit *stăpânul pământului* sau *prințul lumii acesteia*. Baal era numit uneori Adad sau Haddad. Scrierile feniciene precizau că vocea lui Baal este tunetul, motiv pentru care istoricii religiilor l-au considerat “zeu al furtunii”. Baal era de fapt al treilea element al triadei principale, care era formată astfel dintr-un tată, adică zeul El, dintr-o mamă, adică Anat sau Astarte și dintr-un fiu, Baal, a cărui soție era denumită Baalat - femininul lui Baal.

Panteonul fenician număra nu mai puțin de 500 de zei. Fiecare oraș-stat fenician avea propriul său pantheon, dar în fruntea tuturor se afla mai totdeauna Baal. De exemplu în orașul Tyr, zei principali erau Melkart (echivalentul lui Baal) cu sensul de “rege al orașului”, zeița Astarte și zeul Baal-Șamim (“Stăpîn al cerurilor”). În orașul-stat Byblos zei principali erau El, zeița Baalat (femininul lui Baal) și Adonis (Adon: Domn). În orașul-stat Sidon șeful zeilor era Baal, care se substituia zeului EL; urma zeița Astarte (echivalentul lui Baalat) pe care Biblia a denumit-o “zeița sidonienilor”. Dintre zei cu rol decisiv în miturile feniciene s-au numărat Dagon, căruia i s-au construit temple, Mot, zeul morții, care s-a luptat cu zeița fecioară Anat (Astarte), precum și zeul mării, Yam, care a jucat un rol important în viața fenicienilor, popor de corăbieri. Miturile feniciene l-au desemnat pe zeul Lotan prin titulatura “șarpele cel rău”, fiind echivalat de istorici cu “Leviathan” din Vechiul Testament - Cartea lui Iov. (2)

În ultimul mileniu de dinaintea erei creștine, majoritatea scrierilor feniciene au adoptat într-un fel sau altul triade de zei formate din tata, mama și fiul: zeul-tată (tată al zeilor) era denumit Baal sau El (denumiri cu caracter general), zeița-mamă era denumită Astarte sau Anat (zeiță asemănătoare cu Iștar a asiro-babilonienilor), iar fiul era Adonis, echivalentul asiro-babilonianului Tamuz (Dumuzi).

Tăblițele feniciene scrise cu semne cuneiforme l-au prezentat pe zeul Baal luptând împotriva propriului său tată, zeul EL. Mai “tânăr”, mai vicelan și mai iute, Baal l-a detronat pe propriul său tată. Deși înfrânt, zeul El a continuat să existe în propria sa lume, în propriul său palat, intangibil și impenetrabil. După ce și-a înfrânt propriul tată, Baal s-a proclamat “suveran”. Ulterior, zeul Baal a luptat împotriva Șarpelui acvatic, Yam, pe care, după o lungă încleștare, l-a ucis. Totuși, Yam a continuat să existe după ce a fost ucis. (82)

Inamicul principal al lui Baal a fost însă zeul morții, Mot care, la fel ca și Yam, era fiul lui EL. Proclamându-se “soveran absolut”, Baal a dorit să-i fie recunoscută dominația și asupra lumii subpământene - regatul morților - peste care domnea Mot. Inițial, Baal a trimis doi mesageri la Mot pentru a-l informa că este singurul stăpân al lumii, dar Mot l-a invitat să vină singur în lumea subpământeană și să se proclame rege. Auzind aceasta, Baal a trecut de cei doi munți mari de la capătul pământului și a coborât pe cărări necunoscute în regatul morților, dar a fost ucis de Mot. Aflând vestea uciderii fiului său, deși fusese detronat chiar de acesta, zeul EL a declarat doliul ritual, fiind foarte tulburat. Dar soția zeului, Anat, a descoperit trupul lui Baal și l-a ucis pe Mot: “cu sabia îl taie, cu vânturătoarea îl vântură, cu focul îl arde, cu moara îl macină, în câmpii îl împrăștie, păsările îl mănâncă”. În cele din urmă, Baal a înviat, spre marea bucurie a zeului El care, aflând “în vis” că fiul său a înviat, a izbucnit în râs, declarând că după acest eveniment “se va odihni”. “Prințul Pământului există”, a declarat zeul EL. Zeul EL și-a construit apoi propriul său palat în cerul cel mai înalt, unde a rămas în liniștea propriei sale ființe. Dar, după șapte ani, a înviat și Mot, care s-a plâns că Baal i-a urzurpat puterea. În cele din urmă, Mot a trebuit să se împace cu ideea înfrângerii. La fel cum Șarpele acvatic Yam a continuat să existe și după ce a fost ucis, Mot a apărut viu și nevătămat, dar supărat că Baal și-a extins dominația asupra regatului morților. (2)

Coborârea lui Baal în “regatul morților” a fost probabil considerată de fenicieni paradigma traseului pe care trebuiau să-l urmeze toți oamenii după momentul morții. Cel puțin teoretic, orice muritor care părăsește lumea aceasta trebuia să urmeze traseul lui Baal: trebuia să treacă printre cei doi munți mari de la “capătul pământului”, apoi trebuia să urce și să coboare nenumărate cărări, pentru a ajunge în final în fața lui

Mot, Zeul morții, care rânjea cu gura sa imensă. Miturile feniciene afirmă că Mot “stă pe un tron de nămol, într-o zonă acoperită cu murdărie”. (2)

Coborârea în regatul morților pare să fi fost și una dintre probele inițierii. Scenariul unui inițieri presupunea identificarea neofiților (candidații la inițiere) cu Baal, lupta cu Yam, zeul mărilor și confruntarea cu Mot, moartea; precum Baal, neofiții erau uciși de Mot, zeul morții și stăpânul regatului morților, dar erau înviați de zeița Anat și erau proclamați învingători ai morții, devenind inițiați.

Corpusul de mituri fenician dezvăluie totodată că cosmosul este format dintr-un aspect material și un aspect spiritual; aspectul spiritual, la rândul său, este format din mai multe lumi sau paliere: sus, în “cer” (în “văzduh”) se afla lumea unde sălășuia, solitar în palatul său, zeul El. Urma, într-o zonă intermediară, “cerul” unde se afla palatul lui Baal, iar în ținuturile subpământene se afla “regatul morților”, al cărei stăpân era zeul Mot. Mai exista o întindere de apă sau mai exact spus o “lume” a apelor, populată de monștri acvatici (de înțeles la un popor de marinari precum au fost fenicienii), stăpânită de zeul Yam.

Orașele-stat feniciene au fost conduse o lungă perioadă de regi și, uneori, de regine. Regii fenicieni au repetat secole de-a rândul ceea ce a făcut Baal la începutul timpului, construind palate și temple, în care victoria “Prințului Pământului” era sărbătorită periodic. De fapt, regii fenicieni, denumiți *melek*, erau principalii hierofanți ai zeilor. Cel puțin formal, regii fenicieni erau ajutați în demersurile lor de un guvernator și de un comandant al oștirii. De asemenea, regele era ajutat de un consiliu al bătrânilor, aspect confirmat de Vechiul Testament prin gura prorocului Iezechiel, care menționa “bătrânii” din orașul fenician Byblos. A existat însă și o epocă, definită de istorici ca fiind “republicană”, în care

orașele-stat feniciene au fost conduse de judecători denumiți *suffetes*. Chiar și colonia Cartagina a fost condusă o perioadă de timp de doi judecători denumiți *suffetes*. (82)

În templele feniciene se realiza conexiunea dintre lumea zeilor și pământ. Templele feniciene erau așezate pe înălțimi, pe munți sau pe dealuri. În centrul unui templu se afla o încăpere centrală, unde se afla o piatră sacră denumită *betil*, alături de o fântână, un râu sau un bazin sacru. Prin serviciul religios realizat de preoți, oamenii se conectau la lumea zeilor. Fenicienii erau convingși că din lumea zeilor se revarsă în lumea fizică energii pe care le considerau binefăcătoare. Ei considerau că este suficient un singur punct de conversie a energiilor transmise de către zei, pentru ca lucrurile să funcționeze corect în lumea materială. Prin ritualuri, pietrele sacre sau bazinele cu apă erau încărcate cu energiile respective. Un rol important în cadrul cultului l-au jucat pietrele sacre, care aveau probabil o origine meteoritică, motiv pentru care erau considerate “case ale zeului”, fiind denumite *betil* (*bait* “casă”; El “zeu”). Un rol asemănător îl aveau stâlpii dispuși lângă altarul de jertfe, denumiți *așere*. (82)

Preoții fenicieni erau împărțiți la fel ca cei sumerieni într-o ierarhie riguroasă. Preoții fenicieni erau rași în cap și nu purtau decât îmbrăcăminte de in. Fiecare templu era, întrucâtva, autonom, fiind condus de un mare preot. Cultul consta în aducerea de prinoase și libațiuni (vărsări de vin sau de apă) ori în sacrificii de animale - jertfe de iertare, de împăcare, arderi de tot (animalul era ars pe un altar). Când adresau rugăciuni zeului Baal, preoții fenicieni se creștau cu cuțitele, procedeu folosit și de cei care purtau doliu. Regii fenicieni au celebrat secole de-a rândul victoria celui denumit Prințul Pământului - Baal. Un sacrificiu adus în templu de un rege fenician este descris în unul din textele descoperite în ruinele orașului-stat Ugarit, denumit *Poemul regelui Keret*:

“(Regele Keret) se sculă și se îmbracă cu podoabe. Își spală mâinile până la cot. De la degete până la umăr. Intră în umbra cortului. Luă într-o mână un miel de jertfă. Apoi un ied cu amândouă. Și întreaga pâine rămasă. Luă măruntaiele unei păsări de jertfă. Într-un pocal de argint vărsă vin, într-un potir de aur, miere. Se duse în vârful turnului. Se urcă pe coama zidului. Și aduse jertfă taurului El, tatăl său.” (82)

Fenicienii au introdus în cult atât *prostituția sacră*, cât și *sacrificiile umane*. Au existat, se pare și cazuri, deloc puține după cum indică cercetările arheologice, în care primii născuți erau sacrificați zeilor. Sacrificiile de copii (ale primilor născuți) denumite *molk* în feniciană și *molek* în ebraică, au devenit în timp o practică ritualică răspândită printre triburile semitice din arealul cananeenean. Jertfa ritualică a primilor născuți a fost practică și de evrei. Astfel, în Vechiul Testament, Dumnezeu îi cere lui Avraam să-l jertfească pe primul său născut, Isaac, dar în ultiul moment îi poruncește să jertfească un substitut: un berbec. Așadar, la evrei, această jertfă a fost adaptată spiritului veterotestamentar prin intervenția directă a lui Dumnezeu. *Cartea Exodului* (cap 22; 29), punctează această schimbare (ce consta în substituirea victimei), consemnând afirmația lui Dumnezeu: “Tot născutul întâi de parte bărbătească este al meu; asemenea și tot întâiul născut al vacii și tot întâiul născut al oii. Toți întâi născuții din fiii tăi să-i răscumperi, și nimeni să nu se înfățișeze înaintea mea cu mâna goală.”

Precum mesopotamienii, fenicienii au practicat pe scară largă “prostituția sacră”; prostituția din templele feniciene era apanajul hierodulelor și, uneori, al hierodulilor. Vechiul Testament îi denumea *kedeșa* (de unde a provenit probabil termenul “codoș”) pe cei ce se prostituau în temple; banii rezultați ce intrau apoi în vistiria templelor au primit denumirea de “bani ai câinelui”. (82)

Prostituția din templele feniciene trebuie pusă în legătură cu evenimentele desfășurate în orașele Sodoma și Gomorrah. Textul veterotestamentar precizează că în aceste orașe se practica prostituția în formă continuă și generalizată. Faptul că locuitorii Sodomei au înconjurat casa lui Lot și i-au cerut să-i scoată afară pe cei doi ”străini” (care de fapt erau îngeri) “ca să-i cunoaștem” (pentru a întreține relații sexuale cu ei), indică ce fel de ritualuri se practicau acolo. Sodoma (Sodom) și Gomorrah (Amora), cele două cetăți situate la sud de Marea Moartă, au fost nimicite, afirmă Geneza (cap 19; 27), “cu o ploaie de pucioasă și foc din cer.”

Vechiul Testament condamnă cu virulență marile tare ale civilizației feniciene prin intermediul prorocului Iezechie, care afirma: “Fost-a cuvântul Domnului către mine și mi-a zis: “Fiul omului, spune celui ce domnește în Tir: Așa zice Domnul Dumnezeu: Inima ta s-a înălțat și a zis: “Sunt un dumnezeu și stau pe scaunul lui Dumnezeu în inima mărilor, dar tu, deși nu ești Dumnezeu, ci om, îți închipui în inima ta că ești la fel cu Dumnezeu”. “De aceea, așa zice Domnul Dumnezeu: Pentru că tu te-ai asemănat cu Dumnezeu, Iată, Eu voi aduce împotriva ta pe străinii cei mai răi din toate popoarele, și aceia își vor scoate sabia împotriva frumoasei tale înțelepciuni și vor întina strălucirea ta. În mormânt te voi coborî și vei muri în inima mărilor de moartea celor uciși. Spune-vei oare înaintea ucigașului tău: “Eu sunt un dumnezeu”, când tu ești un om în mâna celui care te ucide, iar nu Dumnezeu ?” (Iezechie cap 28; 1-19)

Aceste cuvinte i-au fost adresate de către Dumnezeu, prin prorocul Iezechie, conducătorului din orașul-stat Tyr. O lectură mai atentă a textului dezvăluie faptul că, pe de-o parte, Iezechie a fost numit cu apelația “fiul omului”, iar de cealaltă parte că, prin formularea “celui ce domnește în Tyr”, trebuie înțeles atât regele fizic, cât și ființa transfizică care conducea



în spatele său: zeul patron denumit Baal. Prin gura lui Iezechiel, Dumnezeu le reproșează amândorura: “deși nu ești Dumnezeu, ci om”, “îți închipui în inima ta că ești la fel cu Dumnezeu”, astfel că i se prorocește că va “muri în inima mărilor de moartea celor uciși”.

A doua parte a textului prorocului Iezechiel se referă în mod exclusiv la zeul patron al Tyrului, căruia i se dezvăluie adevărata natură. O spune Iezechiel fără să clipească și fără să folosească vreo metaforă: “Și a fost cuvântul Domnului către mine și mi-a zis: Fiul omului, plânge pe regele Tyrului și-i spune: Așa zice Domnul Dumnezeu: Tu erai pecetea desăvârșiri, deplinătatea înțelepciunii și cununa frumuseții. Tu te aflai în Eden, în grădina lui Dumnezeu; hainele tale erau împodobite cu tot felul de pietre scumpe: cu rubine, topaze și diamante, cu crisolit, onix și iaspis, cu safir, smarald, carbuncul și aur; toate erau pregătite și așezate cu iscusință în cuibulețe și puse pe tine în ziua în care ai fost făcut. Tu erai heruvimul pus ca să ocrotești; te așezasem pe muntele cel sfânt al lui Dumnezeu, și umblai prin mijlocul pietrelor celor de foc. Fost-ai fără prihană în căile tale din ziua facerii tale și până s-a încuibat în tine nelegiuirea. Din pricina întinderii negoțului tău, lăuntrul tău s-a umplut de nedreptate și ai păcătuțit, și Eu te-am izgonit pe tine, heruvim ocrotitor, din pietrele cele scânteietoare și te-am aruncat din muntele lui Dumnezeu, ca pe un necurat.” (Iezechiel: cap 28; 11)

Nu este de mirare că, în fața unor astfel de zei, fenicienii de rând erau oripilați. Unul dintre textele descoperite în ruinele orașului-stat Ugarit, poemul *Baal și Anat*, descrie crimele zeiței Anat prin intermediul preoților: “Capetele (prizonierilor) sunt ca niște mingi sub (picioarele) ei. Lângă ea leșuri ciopârțite, ca norii de lăcuste. Ca grămezile de grânes mădularele luptătorilor. Încinsă cu capete până la spata (piciorului). Legată la coapse cu mâini tăiate, ea își bagă

genunchii în sângele luptătorilor, (bagă) poalele hainei sale în sângele scutierilor. Ea alungă pe oamenii bătrâni. Ea se simte bine și inima i se umple de răs. Anat este plină de ea, bucurându-se când își moaie genunchii în sângele luptătorilor, încălțările ei în sângele scutierilor”. (82)

Zei interveneau mereu în viața oamenilor obișnuiți, constata istoricul Constantin Daniel, “de cele mai multe ori pentru a le face rău, spre a-i vătăma și a-i îndurera. Zeii erau *ab initio* ostili oamenilor și trebuiau îmbunați prin jertfe. Din riturile sângeroase feniciene, violente, brutale, efectuate cotidian putem intui existența tragică a fenicienilor veșnic preocupați să îndepărteze ostilitatea zeilor, iar pe de altă parte mereu în luptă cu valurile mării pe corăbii mici purtate de furtuni de-a lungul coastelor Mediteranei, înfruntând moartea la fiecare ceas”. (82)

Ostilitatea zeilor față de oameni a generat o concepție despre viață și lume extrem de pesimistă și un materialism pe măsură.

### ☞ Sanchuniaton, apud Filon, via Eusebiu ☞

Cea mai coerentă cosmogonie feniciană ce s-a păstrat până în ziua de astăzi îi aparține unui preot fenician cu nume egiptean, pe nume Sanchuniaton (Sanchuniaton înseamnă “zeul Aton mi-a dat viață”), născut la Beryt (Beirut) în secolul al XI-lea înainte de Iisus Hristos.

Din cosmogonia lui Sanchuniaton nu s-au păstrat decât câteva fragmente repovestite și reinterpretate în lucrarea intitulată *Preparatio Evangelicae*, scrisă de episcopul creștin Eusebiu din Cezareea, care a trăit în secolul al patrulea după Iisus Hristos.

Cosmogonia lui Sanchuniaton a fost tradusă inițial din feniciană în greacă de scriitorul grec de origine feniciană

Philon din Byblos, care a trăit pe timpul împăratului roman Hadrian (117-138 era creștină). Datorită faptului că Filon din Byblos era familiarizat cu scrierile mitologice grecești, sub pana sa concepția lui Sanchuniaton a suferit un proces vădit de *interpretatio greaca* de care trebuie ținut cont în analiza textului. Ulterior, traducerea lui Filon din Byblos a fost preluată de episcopul Eusebiu din Cezareea și redată în *Preparatio Evangelicae*. De fapt, în *Preparatio Evangelicae*, episcopul Eusebiu din Cezareea prezintă interpretarea lui Filon din Byblos și mai puțin concepția originală a lui Sanchuniaton. Perspectiva generală a prezentării textului de către Filon din Byblos este în mod vădit euhemeristă, astfel că identificarea zeilor cu muritorii deveniți la un moment dat eroi civilizatori persistă pe tot parcursul expunerii.

În secolul al XI-lea înainte de Iisus Hristos, preotul Sanchuniaton susținea că concepția sa fost preluată din analele templelor feniciene, din inscripții ce relatau istoria zeului egiptean Thoth (Taautos), precum și din istorisirile unui preot pe nume Hierombalos sau Ierubaal. Sanchuniaton și-a dedicat cosmogonia unui rege din orașul fenician Byblos.

În cosmogonia ce-i este atribuită, Sanchuniaton afirma că la “începutul tuturor lucrurilor a fost un aer pâclós și vânturos sau un suflu de aer neguros, un haos întunecat ca Erebos (întunecimea, noaptea). Aceste stihii erau fără fund și au rămas fără limite o lungă durată de timp. Dar când suflul s-a umplut de focul dragostei pentru propriile sale începuturi și când acestea s-au împreunat, această unire s-a numit dorință. Aici stă principiul creației oricărui lucru. Dar el (suflul) nu-și cunoștea propria lui creație. Din împreunarea suflului cu sine însuși s-a născut Mot (Moartea). După unii, acesta ar fi putreziciunea unui amestec apos. Și din aceasta a răsărit toată sămânța creației și nașterea tuturor lucrurilor”. (83)

Așadar, cosmogonia lui Sanchuniaton nu diferă în esență de cea promovată de principalele mituri egiptene, babiloniene și fenciene. La început, exista o stare nediferențiată în care toate elementele erau reunite în *hierosgamos* (unire sacră). Suflul de aer neguros s-a umplut - frumos spus - “de focul dragostei pentru propriile sale începuturi și când acestea s-au împreunat, această unire s-a numit dorință”. Dar suflul “nu-și cunoștea propria lui creație”, iar din *hierosgamos* - din împreunarea suflului cu sine însuși - s-a născut “o putreziciune a unui amestec apos”.

Sanchuniaton afirma că primele născute au fost “animale lipsite de simțire”, iar următoarele născute au fost acele “ființe cu simțire, care au fost numite Zofasemin”, adică “contemplatori ai cerului”, care aveau forma asemănătoare unui ou. “Și din Mot au strălucit Soarele, Luna, stelele mici și mari”. Din “putreziciunea amestecului apos” s-au născut ulterior elementele primordiale: aerul, focul, pământul. “Când aerul - afirmă în continuare Sanchuniaton - a început să ardă, aprinderea acționând asupra pământului și a mării a provocat vânturi, nori, căderi și revărsări puternice de ploi din cer. Din pricina căldurii soarelui, aceste stihii s-au despărțit și în chipul acesta s-au depărtat de așezarea lor firească și s-au întâlnit din nou în văzduh și când s-au izbit din nou între ele, atunci s-au produs tunete și fulgere”. Tunetele au trezit animalele înzestrate cu pricepere: “ele au fost buimăcite din pricina zgomotului și, de parte bărbătească și femeiască, au început să se miște pe pământ și în mare.” (83)

Tot în această perioadă au apărut zeii, fapturnile “cele dintâi” create care “au dat caractere sacre celor ce răsar din pământ”. Zeii s-au născut - afirma Sanchuniaton - “din vântul Colpias și dintr-o femeie Baau (care ar însemna noapte)”. La scurt timp după apariția celor denumniți zei, s-au născut doi oameni, “așa-numiții muritori”: Aion și Protogonos. Ulterior,

“din seminția (de muritori) lui Aion și Protogonos s-au născut copii de asemenea supuși morții, numiți Phes, Pyr și Phlox”. Cei trei au devenit eroi civilizatori. Ei au descoperit focul prin frecarea a două lemne și astfel au învățat pe oameni să facă și ei la fel. Din ei s-au născut uriașii “care, prin înălțimea și prin mărimea corpurilor, întreceau cu mult pe ceilalți oameni. Numele lor au fost trecute asupra munților, peste care ei au domnit. De aceea munții Cassius, Liban, Antiliban și Brathy și-au primit numele lor de la ei. Din aceștia s-a născut Samemrumos (Hypsuranios) și Usoos. Ei primeau aceste nume după mamele lor, căci femeile din acea vreme se împerecheau fără nici o opunere cu primul întâlnit”. (83)

Cosmogonia lui Sanchuniaton, apud Filon din Byblos, via Eusebiu din Cezareea, prezintă apoi o listă lungă de eroi civilizatori, realizată după *principiul listei*; eroii civilizatori (care erau oameni muritori) au primit în cel mai pur stil euhemerist numele unor zei greci cunoscuți mai ales din scrierile barzilor mitologiei grecești: Homer și Hesiod. Printre oamenii muritori deveniți eroi civilizatori, Sanchuniaton îi menționează pe Hypsuranios care “a locuit la Tyr și a inventat colibele făcute din papură, trestie și papirus” și pe Usoos, “cel dintâi care a descoperit veșmintele spre a apăra trupul, făcute din piei ale animalelor pe care a avut putere să le prindă”.

Usoos a fost considerat primul navigator întrucât a călătorit de unul singur pe mare cu ajutorul unui trunchi de copac. Pentru a marca reușita sa, Usoos “a consacrat două *stela* (*stela*: piatră comemorativă acoperită cu inscripții), una vântului, cealaltă focului și s-a închinat la ele și le aducea libațiuni din sângele animalelor pe care le prindea”. După moartea celor doi eroi civilizatori, urmașii “le-au consacrat toiege”. Urmășii lui Hypsuranios, numiți Agreus și Halieus “au inventat vânătoarea și pescuitul”. Din ei s-au născut doi frați care au inventat prelucrarea fierului. Unul dintre frați, pe

nume Chusor, s-a îndeletnicit cu “formulele magice, cu incantațiile și cu mantica. Se zice că era vorba de Hefaistos și că el ar fi inventat cârligul undiței, momelile, undița și corăbiile și că, cel dintâi dintre toți oamenii, el a navigat. De aceea, după moarte el a fost venerat ca un zeu. El este numit de asemenea Zeus Meih’chios”. Apoi s-au născut Technites și Gei’nos Autochton, care au fost “primii care au amestecat cu paie lutul cărămizilor și le-au uscat la soare”. Urmașii lor au fost Agros și Agruheros (Agrotos), “care au imaginat să adauge caselor, curți, garduri de împrejmuire și pivnițe. Din ei coboară țărani și vânătorii. Ei sunt numiți Aletei și Titani”. Succesiunea eroilor civilizatori a continuat cu Aminos și Magos “care au făcut cunoscute oamenilor satele și turmele”. Unul dintre urmași, pe nume Tautos - pe care egiptenii îl numesc Thout, alexandrinii Theuth, iar grecii Hermes este cel care a descoperit scrierea alfabetului”. Alți urmași au fost Dioscurii (Cabyrii, Corybanții sau Samothracienii) care au inventat corabia. Din ei s-au născut alții “care au găsit ierburile vindecătoare, remediile împotriva mușcăturilor de animale și descântecele.” (83)

Evident, expunerea atribuită preotului fenician Sanchuniaton se înscrie în curentul euhemerist promovat pe scară largă în arealul grecesc începând cu secolul al IV - lea înainte de Iisus Hristos. Caracteristicile zeilor fenicieni (așa cum sunt prezentați de exemplu în textele de la Ugarit) nu se regăsesc în expunerea cosmogoniei atribuită lui Sanchuniaton; de altfel, nu se regăsesc nici caracteristicile zeilor grecilor, așa cum au fost prezentate în scrierile lui Homer și Hesiod. Prin introducerea istoriei lui Uranos, în partea a doua a textului atribuit lui Sanchuniaton, identificarea zeilor greci cu muritorii deveniți eroi civilizatori atinge apogeul. Astfel, afirmă Sanchuniaton, dintr-un “oarecare Eliu numit Hypsistos și o femeie numită Beruth, care locuiau

în împrejurimile orașului Byblos, s-a născut Epigeios Autochton, care a fost numit mai târziu Uranos și de la care s-a împrumutat numele spre a denumi în felul acesta și elementul care este deasupra noastră, din pricina mării sale frumuseți”. Uranos a avut o soră numită Gea care “din cauza frumuseții sale, a fost numit apoi în același fel și pământul”. Uranos s-a căsătorit cu sora sa Gea, de la care a avut patru copii: Elos (Kronos), Betylos, Dagon (Siton) și Atlas. Datorită faptului că Uranos a avut numeroși descendenți din alte căsătorii, Gea s-a despărțit de el. Acest aspect l-a determinat pe Uranos să folosească violența “când voia să se unească cu ea, apoi o părăsea iarăși. El s-a străduit chiar să nimicească copiii pe care i-a avut de la ea. Gea i-a apărat adesea cu ajutorul aliaților pe care i-a atras de partea sa”. (83)

După sfaturile și cu ajutorul lui Hermes Trismegistul, “Kronos s-a sculat împotriva tatălui său Uranos spre a răzbuna pe mama sa”. Kronos a făurit, din fier, o coasă și o lance cu ajutorul cărora l-a înfrânt pe Uranos și i-a succedat la putere. După victorie, Kronos și-a înconjurat locuința cu un zid de apărare și a întemeiat primul oraș din lume: Byblos din Fenicia. Apoi Kronos l-a aruncat pe Atlas într-o prăpastie adâncă. Ulterior, Kronos și-a ucis fiul, pe nume Sadidos, “făcându-se ucigaș al propriului său copil”. Pentru a se împotrivi lui Kronos, Uranos și-a trimis fiicele, pe Astarte, Rhea și Dione pentru a-l suprima. Dar Kronos “a pus mâna pe ele și a făcut din ele, care erau surorile lui, soții ale sale. Astarte a dat lui Kronos șapte fiice, Titanidele sau Artemidele. Și Rhea i-a dat, dinspre partea ei, tot atâția fii, dintre care cel din urmă a fost făcut zeu de îndată după nașterea sa. Dione i-a dat fiice, iar Astarte din nou i-a dat feciori pe Pothos și pe Eros”. De asemenea, Uranos a contribuit la “facerea Betylilor, căci a făurit pietre animate” - conchide Sanchuniaton. Dar istoria zeilor nu se oprește în acest punct. În concurență cu

Uranos, Kronos a mai avut trei copii: unul numit tot Kronos, apoi Belos și Apollon. În acea perioadă s-au născut Pontos, Typhon și Nereu, tatăl lui Pontos și fiu al lui Belos. Din Pontos s-a născut Sidon “care, cu vocea sa de o calitate excepțională, a găsit prima cântecul” și Poseidon. Fiul lui Demarus a fost Melkathros, care mai este denumit Herakles. Punctul culminant al acestei istorii este asasinarea lui Uranos de către Kronos: “în al treizeci și doilea an al puterii sale suverane și al domniei sale, Elos, adică Kronos, întinzând o cursă lui Uranos, tatăl său, într-un loc așezat înlăuntrul pământurilor sale și prinzându-l să fie în puterea sa, îi ampută părțile sale rușinoase, aproape de izvoare și de râuri. În locul acela Uranos a fost divinizat și și-a dat duhul”. (83)

După victoria asupra lui Uranos, Kronos a dat întregul pământ în stăpânire celor din neam cu el. Astfel, fiicei sale Astarte, Kronos i-a dat o parte din Fenicia. Unei alte fiice, Atena, Kronos i-a dat domnia peste Attica. “Nu în cele din urmă, Kronos a dat zeului Taautos regatul Egiptului”. Denumit de greci Hermes și de egipteni Thoth, Taautos “a desenat caracterele sacre ale literelor. El a închipuit pentru Kronos, ca semne ale regalității, pe partea anterioară și pe partea posterioară a corpului său ochi în număr de patru, dintre care doi sunt deschiși, iar doi sunt închiși liniștit, și pe umeri patru aripi, dintre care două par desfășurate și două strânse. Acesta este un simbol: Kronos privea dormind și dormea veghind și, în ceea ce privește aripile, în chip asemănător el zbura odihnindu-se și se odihnea zburând; ceilalți zei aveau fiecare două aripi pe umeri, pentru a semnifica faptul că ei zburau în urma lui Kronos.” (83)

Despre Taautos (Hermes - Thoth), cosmogonia atribuită lui Sanchuniaton afirmă că a fost cel care deschis ciclul inițierilor pe tot mapamondul. “Taautos, pe care egiptenii îl numesc Thouth, strălucit prin știința sa printre fenicienii, a



fixat cel dintâi regulile cucerniciei religioase, făcându-le să treacă din stadiul lipsei de experiență a oamenilor de rând la acela al experienței luminate.” Multe veacuri după aceea, doctrina lui Tautos a fost transmisă din generație în generație. Zeii Surnubelos și Thuro “au pus în întreaga sa lumină theologia lui Tautos, care fusese ascunsă și întunecată de către alegorii”. Ulterior, succesiunea inițierilor a fost asigurată de Thabion, “cel dintâi hierofant dintre toți aceia care au locuit vreodată în Fenicia”, care, “interpretând toate aceste date prin alegorie și combinându-le cu datele vieții fizice și cosmice, a transmis toate aceste elemente “orgeonilor” și profeților care prezidează inițierile”. (83)

În cosmogonia atribuită lui Sanchuniaton există și o secțiune dedicată șerpilor - mai exact spus, dedicată zeilor care se manifestau sub aspectul unor șerpi. Tautos, afirma Sanchuniaton, “a divinizat natura balaurului și pe șerpi, iar după el fenicienii și egiptenii”. Zeul șarpe a fost denumit de fenicienii Agathodaemon (“Demonul cel Bun”), iar egiptenii i-au dat numele Kneph, fiind reprezentat cu cap de șoim. Hierofanții egipteni considerau că “cea dintâi ființă care a fost în mod eminentă divină este șarpele ce avea forma unui șoim, plin de toată grația; dacă deschidea ochii, el umplea orice lucru de lumină în primul ținut creat, care îi aparținea lui; dacă îi închidea, se făcea întuneric.” (83)

Cosmogonia lui Sanchuniaton afirmă că pentru a reprezenta grafic lumea, egiptenii “gravează o circumferință care este de culoarea focului și a cerului cu un șarpe având aspectul unui șoim ce se întinde în mijlocul său - tot ansamblul acesta având forma literei thêta a noastră. Ei vor să semnifice prin cerc lumea și simbolizează prin șarpele care este la mijloc pe Demonul cel Bun de care el depinde în întregime”. De aceea, explică Sanchuniaton, egiptenii “au consacrat în sanctuare primele elemente reprezentate prin șerpi și pentru

ele celebrează sărbători, sacrificii și misterii orgiace, cu sentimentul că aceștia erau zeii supremi și cauzele principale ale Universului”. (83)

Așadar, cosmogonia atribuită lui Sanchuniaton este, de fapt, mitologia grecească condimentată cu puțină mitologie feniciană, mesopotamiană și egipteană, totul fiind reunit într-o partitură cu accente euhemeriste. Dacă pentru mitologia feniciană, mesopotamiană și egipteană, precum și, firește, pentru mitologia grecească, zeii erau ființe transfizice, pentru cosmogonia atribuită lui Sanchuniaton zeii erau oameni divinizați post-mortem pentru faptele lor memorabile. Acest aspect a fost probabil o extrapolare ce i-a aparținut lui Philon din Byblos, care a tradus textul din feniciană în greacă.

Philon din Byblos a fost așadar nu numai traducătorul cosmogoniei lui Sanchuniaton, ci și cel care a deformat-o prin introducerea unei interpretări de orientare euhemeristă.



# RĂZBOIUL OAMENILOR CU DEMONII

## ☞ Magia ☞

La baza comportamentului oamenilor din arealul egiptean, mesopotamian și fenician a fost frica: pe de-o parte frica de zeii proprii, care excelau în severitate, iar de cealaltă parte frica de demoni; demonii acționau independent de zei, iar de cele mai multe ori acțiunea lor malefică putea fi eliminată cu mare greutate, în urma unor eforturi consistente.

Egiptenii, mesopotamienii și fenicianii considerau că zeii sunt excesiv de severi și că nu se apleacă asupra problemelor cotidiene ale oamenilor decât dacă sunt cointeresați în mod direct prin aducerea unor jertfe cât mai bogate. De aici a rezultat pe de-o parte cultul în temple, al căror element principal era aducerea ofrandelor și jertfirea animalelor pe altare, iar de cealaltă parte practicarea magiei, a artelor divinatorii, precum și proliferarea oracolelor instituționalizate.

După cum remarca scriitorul Constanin Daniel, în ceea ce privește practicarea magiei, trebuie făcută o distincție corectă între substratul pe care se exercită acțiunea magică și tehnica sau ritualul magic propriu-zis. Substratul poate să fie în primul rând “ființa sau obiectul real susceptibile de a fi

vrăjite”, în al doilea rând poate fi “un substitut similar, analog sau asemănător ființei vii, omului (de pildă, lungimea umbrei sale sau o păpușă de ceară)”, iar în al treilea rând poate fi “un substitut care reprezintă un simbol al ființei de vrăjit (cămașa unui om, o fustă a unei femei, o bucată de lemn, o oală de pământ)”. La rândul ei, tehnica sau ritualul poate să fie în primul rând “identică acțiunii reale nemagice (se împlântă un cuțit real)”, în al doilea rând poate să fie “similară sau analoagă acțiunii reale (se împlântă un cui, o așchie, un ac în păpușa de ceară)”, iar în al treilea rând poate să fie “simbolică (se sparge un vas reprezentând capul omului ce trebuie vrăjit, se sparge păpușa magică etc)”. Astfel, “în raport cu substratul pe care se exercită actul magic” se poate vorbi despre trei tipuri de acțiuni magice: magia simpatică sau imitativă, magia contagioasă sau prin contiguitate și magia simbolică, în care substratul este un simbol. (76)

Vechii egipteni apelau la practicarea magiei în toate împrejurările vieții cotidiene. Magicienii egipteni considerau că suportul magiei este o energie universală, pe care au denumit-o *Hike*. Hike era atât numele unei energii universale ce impregnează tot ce există, cât și numele unui zeu. Deloc întâmplător, magicienii Evului Mediu au desemnat aceeași energie universală prin formulări de genul “lumină astrală”, “anima mundi” sau “*liqour vitae*”. Vechii egipteni afirmău că asupra energiei Hike se poate acționa prin intermediul cuvintelor. Ca zeu, Hike era considerat prima manifestare a zeului Atum. Hike era în strânsă legătură cu Ra, cu zeul Huh, al cărui nume desemna chiar “porunca” și cu zeul Sia, care desemna “cunoașterea”. Huh și Sia îl însoțeau permanent pe Ra în barca sa solară.

Importanța zeului Hike a fost atât de mare încât i s-a construit temple la Memphis și la Heliopolis, unde veneau arhitecți, meseriași, preoți, magicieni, vrăjitori și medici

pentru a se ruga ori pentru a obține răspunsuri referitoare la diferite aspecte de ordin magic. Punerea la un numitor comun a tuturor acestor profesii diferite nu era întâmplătoare. Atât arhitecții, cât și meseriașii își desfășurau activitatea în conformitate nu numai cu preceptele tehnice ale timpului, ci și cu preceptele de ordin magic. Pentru a ridica o construcție de ordin religios ori pentru a confecționa un artefact, constructorii și meseriașii erau obligați să respecte reguli magice stricte; arhitecții, constructorii și meseriașii egipteni erau convinși că dacă ei înșiși nu sunt purificați, produsul muncii lor nu va dăinui în timp. Orice edificiu trebuia ridicat cu acordul unuia dintre zeii pantheonului; uneori zeul stăbăla și detaliile tehnice ale construcției, iar constructorul declara că detaliile i-au fost comunicate de zeu în vis sau, uneori, în stare de veghe. Înaintea ridicării unui edificiu cu caracter religios, preoții pe de-o parte și magicienii de altă parte săvârșeau ritualuri magice. (56)

De asemenea, medicii îmbinau cunoștințele de ordin fizic cu cele de ordin magic, fiind atât medici de trup, cât și taumaturgi. O mare parte a tratamentelor medicale presupuneau, pe lângă vindecarea bolilor fizice prin intermediul mijloacelor folosite în acea perioadă, și folosirea unor descântece ce conțineau invocații adresate demonilor cauzatori ai bolii. Medicii-magicieni porunceau demonilor să părăsească trupul celui bolnav, folosindu-se de puterea cuvântului rostit. În cadrul descântecelor, magicienii-medici foloseau recursul la analogie, declarând că cunosc numele real al demonului ce a provocat boala, poruncindu-i pe un ton agresiv, răstit, de cel puțin trei ori la rând, să iasă din trupul celui vătămat. De fapt, toate descântecele trebuiau rostite de trei ori pentru a avea eficiență deplină.

În descântece, magicienii făcea apel la unul dintre zeii pantheonului, în special la Ra. Un exemplu de rugăciune

adresată lui Ra în cazul unei tinere mușcată de un scorpion este edificator: “O, Ra, vino aici. Fiica ta te așteaptă. Scorpionul a mușcat-o. Pe un drum singuratic. Suspinele ei. Pe care le-ai auzit când treceai. Urcat-au până la ceruri.” (56)

Pregătirea și recuzita magicienilor egipteni era destul de sofisticată. Fiecare templu avea un preot-magician ce purta numele “cel mai mare dintre văzători”, care avea în subordine mai mulți preoți “văzători”, care erau antrenați special. Pentru a face față atribuțiilor funcționale, preoții-magicieni se purificau înaintea oricărei operațiuni magice; de asemenea, erau obligați să repecte interdicții alimentare severe, se îmbrăcau doar cu veșminte de in sau de bumbac, purtau sandale de in, care nu trebuiau să aibă noduri sau împletituri.

Magicienii purtau amulete de protecție, fabricate din argilă, pe care erau desenate descântece ori chipuri ale zeilor; uneori, preoții magicieni erau echipați cu fragmente din veșmintele statuilor zeilor luate (uneori furate) din *adytonurile* templelor (în fiecare dimineață statuile zeilor erau îmbrăcate în haine noi). Un rol important în arsenalul magicienilor l-a avut toiagul de mag, confecționat uneori din fildes, ce avea gravat pe măciulie efigia unui zeu. Toiagul putea servi chiar și pentru alungarea demonilor, dar de obicei, cu toiagul, magicianul arăta zeului persoana ce trebuia vindecată. (56)

Exorcismele erau realizate urmând întocmai preceptele magiei operative: magicienii rosteau formula magică prin care era atenționat demonul vizat, îndeplineau ritualul convenit în funcție de boală, iar apoi confecționau un corp magic - de exemplu, o păpușă magică. În dialogul cu dușmanul nevăzut, magicienii recurgeau în prima fază la “jocul de intimidare”, iar când acesta nu era eficient, recurgeau la “jocul solidarității”. Exorcismele începeau cu fumigații de smirnă, tămâie, rășină sau alte substanțe odorante, continuau cu

aducerea de ofrade, care puteau fi de exemplu creier de berbec, inimă de pisică, sânge de maimuță - în funcție de animalul totem al demonului. Fiecare demon avea un animal-totem preferat prin intermediul căruia se manifesta, iar magicienii țineau cont de fiecare caz particular, aducând nu numai injurii demonului, ci și amenințări răstite că-i ucide animalele-totem preferate; firește, dacă demonul nu-și băga mințile în cap, magicienii treceau la fapte, ucigând-i animalele totem preferate. În funcție de natura demonului, magicienii își însoțeau exorcismul cu strigături, țipete puternice, accese de râs sau de plâns, inclusiv cu sunete asemănătoare cu cele emise de animalele totem, mugete, behăituri și altele. Cât despre numele demonilor invocați, acestea erau alcătuite din nenumărate silabe ce trebuiau psalmodiate sau recitate cu o anumită pronunție. Iar dacă “jocul de intimidare” nu dădea roade, magicienii apelau la “jocul solidarității”, cooptând unul dintre zeii panteonului pentru a interveni în favoarea sa; prețul plătit era cel mai adesea o ofrandă adusă în templu. Sfârșitul ritualului consta în eliminarea demonului din trupul bolnavului și transferarea acestuia asupra păpușii magice, care apoi era spartă sau îngropată în deșert.

La egipteni, rolul magiei a fost important și în procesul îmbălsămării cadavrelor, fiecare operațiune fizică fiind însoțită de un ritual magic; de exemplu, înfășurarea mumiilor în bandalete, ungerea cu balsamuri, așezarea în sarcofage și, ulterior, în morminte era însoțită de operațiuni magice complexe ce durau destul de mult; un exemplu elocvent este chiar ritualul deschiderii gurii unei mumii pentru ca sufletul defunctului să-și ia zborul spre “ceruri”. De asemenea, confecționarea micilor statuete denumite *ușebti*, descoperite de arheologi în morminte, necesitau o “formatare” prealabilă prin operațiuni magice, întrucât rolul lor era de a învia în lumea de dincolo pentru a-l servi cu abnegație pe răsposat.

Nu doar statuetele *ușebtilor* din morminte erau “formate magic” de preoții egipteni, ci și statuile zeilor. Un rol important a fost atribuit statuilor de genul sfincșilor care îndeplineau rolul de păzitori ai edificiilor religioase. Egiptenii erau convingși că aceste statui au o aură energetică autonomă, “formatată” prin operațiuni magice. De fapt, egiptenii considerau că în fiecare statuie era captat o parte din sufletul Ka sau Ba al zeului reprezentat. Sufletele Ka sau Ba ale zeilor erau invitate să coboare în statui în urma unor ritualuri; aceleași ritualuri se realizau și în cazul statuilor defuncțiilor faraoni. Practica legării sufletelor zeilor sau defuncțiilor de statui a fost însă interzisă de Vechiul Testament, interdicția figurând chiar în Decalogul lui Moise: “Să nu-ți faci chip cioplit și nici un fel de asemănare din câte sunt în cer sus și câte sunt pe pământ jos și din câte sunt în apele de sub pământ.” (Exodul 20; 4-6)

Nu numai egiptenii au făcut uz de practica magiei, ci și, pe de-o parte fenicienii, iar de cealaltă parte mesopotamienii. În cazul fenicienilor, principalul protector al acțiunilor magice era zeul Baal, care era invocat ori de câte ori era nevoie. Preoții fenicieni erau numiți *qohen*, termen asemănător cu *kahen* folosit în limba aramaică și cu termenul *qoşaf* din limba ebraică: (*qaşaf* însemna: “a vrăji”). Preoții fenicieni apelau și la practica necromanției, destul de răspândită printre canaaneni, inclusiv printre evrei, menționată și în Vechiul Testament (Samuel 2; 3), care prezintă cazul regelui Saul care a apelat la vrăjitoarea din Endor pentru a chema sufletul lui Samuel. (88)

În arealul mesopotamian, sprijinatorii preoților magicieni erau considerați zeii Ea și Marduk (care au luptat efectiv împotriva monștrilor născuți din Apsu și Tiamat). Orice descântec magic din arealul mesopotamian, afirmă Constantin Daniel, era precedat de o rugăciune adresată zeului



Marduk care, la rândul său, se adresa pentru sfaturi tatălui său, zeului Ea, care îi răspundea invariabil: „Ce nu știi tu, ce aș mai putea să-ți mai spun eu ție ? Marduk, ce ai putea tu să nu știi, ce aș mai putea să-ți mai spun ție ?” Cu toate acestea, întotdeauna, zeul Ea îi oferea sfaturi lui Marduk”, care la rândul său le comunica oamenilor. (76)

Firește, în acest caz era vorba pe de-o parte despre ceea ce ar putea primi numele de “politețe rituală” tată-fiu, căci fiul știa cam totul și nu avea nevoie să-și întrebe tatăl, iar de altă parte se poate presupune că era vorba despre reunirea puterii magice a celor doi zei.

Principalii inamici ai magicienilor mesopotamieni erau demonii, a căror activitate neconținută consta în aducerea nenorocilor și bolilor. Demonii erau desemnați în textele mesopotamiene prin termenul generic *utukku*, “cel rău”. Uneori, aducători ai nenorocirilor pentru oameni erau “spiritele morților”, adică defuncții denumiți în textele mesopotamiene *libu*, *lilitu* sau *etimmu*, dar nu era desconsiderată nici activitatea malefică a vrăjitorilor.

Mesopotamienii considerau că demonii, la fel ca și zeii, sunt făpturi necorporale. Textele mesopotamiene nu indicau întotdeauna cui se subordonau demonii, după cum nu indicau care era originea lor; majoritatea textelor îi indicau totuși pe cei doi monștri primordialii, Apsu și Tiamat, ca fiind părinții subînțeleși ai demonilor, dar au existat și texte care îi acordau zeului Anu această “onoare”. Mesopotamienii erau încredințați că demonii au invadat pământul încă din timpurile primordiale, efortul magicienilor constând în descoperirea unor remedii magice eficiente împotriva activității lor.

Demonii locuiau în lumea subpământeană, dar se translatau prin modalități numai de ei știute la suprafața pământului, cu predilecție în locuri pustii, peșteri sau diverse zone rău famate aflate în jurul orașelor și cetăților. Demonii

treceau prin ziduri, prin uși și prin orice bariere, așa că era foarte dificil pentru un om obișnuit să se opună activității lor malefice. Cel mai adesea, demonii acționau în grupuri - de preferință, în triade sau în grupuri de câte șapte. Pe bazoreliefuri, demonii aveau înfățișări hibride om-animal; cel mai adesea erau reprezentați cu forme umanoide și capete animaliere. Cei mai înfricoșători demoni erau “Utukku cei răi”, “Allu cei răi”, “Gallu cei răi” sau demonii Labartu.

Mesopotamienii erau conștienți și de existența unui demon-femeie pe nume Lillith, care a fost ulterior menționat și în vechile scrieri ebraice. Nu departe de caracteristicile atribuite demonului femeie Lilith, erau cele ale zeiței feniciene Astarte, despre care, în Vechiul Testament, profeții evrei afirmau că “numai din pricina desfrâului fără seamăn al celei desfrânate, frumoasă la chip și stăpână pe vrăji, care vinde noroadele cu desfrânările ei și neamurile cu fermecătoriile ei.”

Textele din arealul mesopotamian precizau că se manifestau ca demoni și duhurile unor defuncți umani. Astfel, cel denumit “Utukku cel rău” era duhului unui om mort, “care se ridică la fel ca un vânt și omoară în pustiu”. Tot astfel, “Etimmu cel rău” era “duhul unui om mort care nu a fost îngropat cum se cuvine și nu i s-au făcut riturile de înmormântare potrivite”. (76)

Preoții-magicieni mesopotamieni erau împărțiți în mai multe categorii, în funcție de activitatea desfășurată: preoții-descântători erau denumiți *ašipu*, preoții-magicieni propriu-zisi erau denumiți *kaššapu*, iar cei însărcinați să dezlege vrăjile erau denumiți *mašmašu*. Cei mai puternici erau însă preoții descântători denumiți *ašipu*, ce-l aveau patron direct pe zeul Ea. În afara preoților-magicieni existau însă și un număr apreciabil de vrăjitori. Vrăjitorii aveau un statut aparte de cel al preoților-magicieni. Vrăjitorii erau civili, iar preoții

care făceau vrăji - preoții-magicieni - făceau parte dintr-o castă închisă, în care funcția propriu-zisă și autoritatea aferentă se transmiteau din tată în fiu. În general se considera că preoții-magicieni se ocupă cu magia “albă”, iar, în marea lor majoritate, vrăjitorii se ocupă cu magia “neagră”. În practica magiei “albe”, de protecție a oamenilor, preoții-magicieni invocau principalii zei ai panteonului - în special pe zeii Ea și Marduk. În schimb, prin magia “neagră”, vrăjitorii invocau demonii.

Deși la începutul oricărui ritual, preoții-magicieni îi invocau pe zeii principali, în special pe Ea și pe Marduk, uneori, în cazurile mai grele, realizau o invocație specială adresată “celor 50 de zei mari, celor 7 zei ai destinului, celor 300 zei Anunnaki ai cerului și celor 600 Anunnaki ai pământului”; alteori foloseau o invocație de maximă generalitate adresată tuturor “zeilor și zeițelor câți sunt”. De asemenea, în invocații, preoții-magicieni cereau sprijinul unor ființe transfizice protectoare denumite în tăblițele cuneiforme “demoni buni”. Dintre “demonii buni”, cei mai reprezentativi erau cei șapte care luptau împotriva celor șapte “demoni răi” din categoria “Utukku” sau “Allu”. Un demon bun era considerat și protectorul regelui, denumit “Udug cel bun”, “care merge înaintea regelui, păzindu-l”. Din categoria demonilor buni, făceau parte și “omuleții Papsukall” despre care se spunea că au rolul de a păzi intrările caselor. (76)

Magicienii nu realizau ceremoniile magice în temple, ci în locuințele “pacienților” sau în natură: pe câmpuri sau la malul râurilor. Pentru a fi eficiente, ritualurile trebuiau să fie îndeplinite noaptea, la lumina torțelor; orice invocație sau descântec trebuia repetat de trei ori, cu o anumită intonație și gestică, fiind cel mai adesea însoțite de un fluierat prelung. Descântecurile erau versificate, fiind necesară repetarea unor paragrafe sau strofe. În ritual era conținută porunca, dată de

mai multe ori de vrăjitor cu voce ridicată (răstită), adresată demonului, de a abandona acțiunea malefică, indiferent care era aceea. Gestica comporta simularea unor mișcări de lovire sau străpungere cu un obiect ascuțit a demonului.

Preoții-magicieni foloseau atât magia analogică, în care accentul era pus asupra gesticii necesare nimicirii unui vrăjmaș cu un obiect ascuțit, cât și magia simbolică, în care distrugeau un obiect fizic ce-l reprezenta pe demon. De aceea, magicienii foloseau din abundență păpușile magice.

Datorită faptului că magicienii foloseau cu precădere magia simbolică pentru a duce la îndeplinire operațiunile magice, unii istorici au concluzionat că mesopotamienii gândeau simbolic. Totuși, gândirea simbolică a apărut mult timp după ce mesopotamienii au conceput procedurile magice prin intermediul cărora li se opuneau demonilor. Acest aspect l-a determinat pe scriitorul Constantin Daniel să afirme că pentru mesopotamieni cosmosul “era alcătuit dintr-o totalitate de *semne*, de *indicii* și nu de *simboluri*”; într-un *simbol* există un raport inteligibil între simbolizat și simbolizant, pe când într-un *semn*, care, în ultima instanță, e un *simptom*, cum ar fi tusea în bolile de plămâni, acest raport nu există”. (76)

Simbolismul este absent atât în cărțile lui Enoch, cât și în primele unsprezece capitole ale Genezei. Bunăoară, Moise doar a descris ceea ce a văzut, relatarea sa fiind în deplină concordanță cu nivelul de înțelegere, bagajul de cunoștințe și lexicul epocii în care a scris. Tot astfel, în Iliada și Odiseea, poetul orb Homer a descris realități concrete, obținute în stare modificată de conștiință și conștientă. Nu altceva se poate afirma despre inițiații mesopotamieni, fenicieni și egipteni, care au descris evenimente de ordin spiritual potrivit nivelului de înțelegere, bagajului de cunoștințe și lexicului epocii.

Mijloacele de protecție magică și de purificare erau nelipsite din ritualul înfrângerii demonilor. Preoții-magicieni

din arealul mesopotamian foloseau atât apa (stropirea cu apă a locurilor și a bolnavilor), cât și diferite alifii, băuturi, poțiuni magice și chiar droguri. În rechizita unui preot-magician intrau steaguri, bastoane de lemn (cedru), “obiecte de putere” precum arme de împuns, cuțite și buzdugane, precum și nelipsita tobă. Ca remedii magice, preoții-magicieni mesopotamieni foloseau gipsul și asfaltul, pe care le aplicau după principiul analogiei: cu asfalt și gips ungeau ușile și pragurile caselor. De asemenea, la intrarea în locuințe și edificii erau dispuse statui ale zeilor protectori, ale demonilor buni sau chiar bazoreliefuri ce reprezentau animale protectoare: genii înaripate, combinații de ființe umanoide cu cap de leu, de vultur sau de câini. (76)

Demonii ce aduseseră răul și bolile asupra oamenilor erau cel mai adesea convingși de preoții-magicieni mesopotamieni să părăsească un loc anume sau trupul unui bolnav oferindu-li-se în schimb un “preț”: o ofrandă. Ofrandele constau în părți dintr-un animal jertfit, de exemplu dintr-un ied. Dacă omul bolnav avea probleme cu capul atunci vrăjitorii ofereau ca ofrandă capul iedului, dacă avea probleme cu piciorul ofereau în schimb piciorul iedului etc. Mai toate textele magice afirmau că demonii se mulțumesc cu substitute. Uneori, vrăjitorii realizau măști realizate din aluat, făină și argilă care reproduceau chipul omului bolnav; cea mai bună argilă pentru realizarea unei măști era considerată cea luată din morminte. Masca era apoi arsă în foc, preoții-magicieni fiind convingși că așa cum se topește masca, tot astfel și acțiunea malefică a demonului. (76)

Unul dintre cei mai mizerabili demoni a fost cel denumit în textele mesopotamiene Labartu (fiica zeului Anu), care suga sângele animalelor și oamenilor, în special sângele copiilor mici. Pentru eliminarea acțiunii sale malefice, preoții-magicieni realizau o păpușă magică cu chipul demonului, care

era îmbrăcată trei zile la rând. Lângă păpușă așezau pâine, apă, hrană și o cutie cu unsoare; chiar în gura păpușii magice așezau o inimă de purcel. Preoții-magicieni erau convinși că dacă demonul rezistă la ofrandele din apă sau pâine, inima de purcel îl dă gata, fiind chiar pe gustul său. După trei zile, când considerau că se realiza transferul magic complet al demonului în statuie, preoții-magicieni ucideau simbolic păpușa magică cu sabia, iar apoi resturile acesteia erau duse în pustie sau îngropate lângă un zid sau legate de mărcini. Este elocvant în acest sens textul descântecului ce se rostea de către preoții-magicieni împotriva acestui demon mizerabil: “Pentru că tu ai venit și ai cuprins fața lui (a bolnavului), i-ai luat membrele, i-ai nimicit trunchiul, i-ai străpuns călcâiul, i-ai legat încheieturile, i-ai dat o privire groaznică, i-ai schimbat aspectul, i-ai adus suferință, i-ai ars trupul la fel ca focul, eu trebuie să te scot afară, să te nimicesc, ca tu să nu mai vii înapoi, să nu te apropii, să nu chinui trupul lui Cutare, fiul lui Cutare, te descânt pe tine și te vrăjesc înaintea lui Anu, tatăl zeilor celor mari”. (76)

Nu numai demonii erau considerați inamici, ci și vrăjitorii cei răi, care aveau puterea, tot prin intermediul demonilor, să aducă nenorociri și boli. Pentru a face rău, vrăjitorii acționau asupra păpușilor magice prin ardere, prin înțepare cu obiecte ascuțite sau prin spargere.

În scopul contracarării activității vrăjitorilor, preoții mesopotamieni recurgeau la arderea efigiei (chipului) acestora în foc.

## ❧ Manike ❧

Alături de practicile magice, în arealul Orientului antic erau la mare preț tehnicile divinatorii. Cercetătorii moderni au împărțit tehnicile divinatorii în două categorii; prima

categorie este formată din tehnicile divinatorii denumite raționale sau deductive, iar a doua este formată din tehnicile denumite inspirate sau intuitive.

Dintre tehnicile divinatorii deductive sau raționale cele mai folosite în antichitate erau *haruspicina* (aflarea viitorului prin cercetarea ficatului animalelor jertfite), *extipicina* (analizarea intestinelor animalelor jertfite), *lecanomania* (examinarea modului în care se răspândește o picătură de ulei într-un vas), *brontosopia* (studiul tunetelor), *keranosopia* (studiul fulgerelor), *piromania* (cercetarea limbilor focului), *teratomania* (studierea nașterilor monstruoase), *fiziognomia* (studierea trăsăturilor feței), *chiromania* (studierea liniilor palmei), *astrologia* (studiul corespondenței dintre zei, locuri geografice și corpurile cerești) și *oniromania* (interpretarea viselor pe care le aveau oamenii care dormeau în temple). Toate aceste metode de divinație erau folosite pentru aflarea viitorului; mai exact spus, pentru aflarea voinței zeilor. (76)

*Haruspicina*, adică aflarea viitorului prin cercetarea ficatului animalelor jertfite pe altarele templelor, se practica pe scară largă în templele mesopotamiene, fiind cea mai răspândită tehnică divinatorie. Tăblițele cuneiforme menționează peste 10000 de observații tehnice referitoare la acest subiect. Istoricul Constantin Daniel afirma că “cercetarea ficatului se fundamentează pe opozițiile între “dreapta și stânga”, între “sus și jos”, între “luminos și întunecat”, sau prin absența sau prezența unor protuberanțe.” Haruspicina a fost folosită ulterior de etrusci, greci și romani, care considerau că ficatul este sediul vieții și că suprafața sa reflectă situația lumii în momentul în care era realizat sacrificiul animalului; în urma corespondenței dintre macrocosmos și microcosmos, prezicătorii stabileau conexiuni între protuberanțele de pe suprafața ficatului și reședințele zeilor din “ceruri”. (76)

La rândul ei, *extipicina* consta în analizarea intestinelor unui animal (oaie sau porc) jerfit pentru zei, pentru aflarea locului exact unde se produc acele tremurături ale mușchilor sau ale fibrelor musculare denumite în limbaj medical modern mioclonii sau miochimii (în românește se spune „mi s-a zbatut ochiul” - sau o altă parte a trupului). (76)

Și *lecanomancia* era o metodă de divinație foarte răspândită în arealul pan-mediteranean, atât în Orient cât și în Grecia și Roma; lecanomancia consta în examinarea răspîndirii unei picături de ulei pe suprafața apei dintr-un vas; “dacă uleiul rămînea într-o singură formație ovală era un semn bun; dacă uleiul se împărțea în porțiuni separate, sau forma sa era neregulată, aceasta constituia un semn nefavorabil”. (76)

Alte două metode din categoria tehnicilor divinatorii denumite raționale sau deductive extrem de răspândite în lumea antică au fost *brontosopia*, analiza tunetelor, și *keraunosopia*, analiza fulgerelor, care au fost utilizate atât de mesopotamieni, cât și de etrusci și de romani. Cele mai multe informații referitoare la aceste tipuri de divinație au provenit de la etrusci, care le-au preluat de la mesopotamieni; pentru a cerceta tunetele și fulgerele, etruscii împărțeau cerul în patru părți, în funcție de punctele cardinale. Observatorul se așeza cu fața spre miazăzi, fiind convins de faptul că părțile din stînga erau favorabile, iar cele din dreapta nefavorabile; dacă zeii se aflau la răsărit, împărăția morților și forțele întinericului se aflau la apus. Preoții etrusci erau capabili, bunăoară, să folosească și să manipuleze în mod magic cel puțin trei din cele nouă sau unsprezece tipuri de fulgere cunoscute la acea vreme. Preoții nu analizau doar expeditorul fulgerelor, care putea fi unul dintre zei, ci și elemente de ordin material: “ceasul și nuanța fulgerului, daunele pe care le pricinuiau, căci unele fulgere străpungeau obiectele, altele le spărgeau, altele le ardeau sau le înnegreau”. Era analizată -



afirmă istoricul Constantin Daniel - semnificația fulgerului în raport cu “gândul pe care îl avea observatorul” căci putea reprezenta acordul sau dezacordul zeului referitor la un subiect dat”. (76)

O altă tehnică divinatorie era *interpretarea zborului păsărilor*; dintre păsările al căror zbor era analizat pot fi enumerate vulturul, rândunica, porumbelul și eretele. O analiză bazată pe interpretarea zborului păsărilor suna astfel: “când un erete vânează și trece din dreapta regelui către partea sa stângă atunci regele oriunde ar merge va dobândi izbândă. Când un erete vânează și și zboară pe dinaintea regelui, acesta oriunde va merge își va împlini dorința.” (76)

O metodă de divinație foarte răspândită în arealul mesopotamian era *piromancia* - cercetarea limbilor focului. Pentru a prezice viitorul, preotul “aduce un vas cu cărbuni aprinși și așază pe o măsuță trei vase cu ulei de susan, trei duzini de pâini și un amestec de unt, miere și sare. Pe vasul cu cărbuni aprinși el aruncă cinabru; dacă cinabru este ars semnul este favorabil, dacă nu e ars semnul este rău.” (76)

Un tip aparte de analiză era *teratomancia*, care se baza pe investigarea fenomenelor monstruoase, neobișnuite, numite *ostenta*. După cum afirmă Constantin Daniel, pe baza investigării unor astfel de fenomene, mesopotamienii au realizat așa-numitele “ostentaria, adică colecții de fapte și lucruri deosebite”. Fenomenele neobișnuite - în general malformațiile din regnul animal și uman - erau considerate abateri sau anomalii de la ordinea cosmică, ale căror efecte trebuiau eliminate prin mijloace magice. Ele erau interpretate ca semne ale mâniei zeilor. Orice anomalie sau o abatere de la ordinea firească a lucrurilor era consemnat pentru luare aminte pe tăblițele cuneiforme mesopotamiene. (77)

Dintre tehnicile divinatorii cu caracter mai intelectualizat folosite de mesopotamieni mai pot fi enumerate

*fiziognomia*, care se ocupa cu studiul trăsăturilor feței, *chiromancia*, studiul liniilor palmei, *știința numelor*, *știința numerelor* și *astrologia*. Dacă *fiziognomia* și *chiromancia* aveau aplicabilitate mai ales la nivel individual, atât trăsăturile chipului cât și liniile mâinii indicând caracteristici concrete, pe baza cărora specialiștii în aceste domenii făceau predicții referitoare la destin și la modalitățile cele mai eficiente de combatere pe cale magică a bolilor, *știința numelor* și *știința numerelor* erau folosite în special pentru detectarea unor caracteristici metafizice. Inițiații mesopotamieni au fost primii care au cercetat îndeaproape simbolistica numelor și a numerelor și aplicabilitatea acestora la nivelul realității materiale, prefigurând cercetările kabbalei ebraice de mai târziu. Știința numelor și, respectiv, știința numerelor au fost dezvoltate ulterior în tot arealul mediteraneean, atât de mesopotamieni, cât și de chaldei, fenicieni, evrei, greci și romani. Cele două științe erau valabile atât în cazul zeilor și oamenilor; cât și în cazul elementelor de mediu, denumirilor geografice și lucrurilor. (76)

Egiptenii, mesopotamienii și fenicienii, dar și celelalte popoare antice erau obsedați de acordarea numelor ființelor și lucrurilor în concordanță cu caracteristicile fiecăruia; ei erau convingși de faptul că *ceea ce nu are nume nu există* - că nu are existență ontologică. Peste veacuri, sintetizând premisele științei numelor, romanii afirmău că *nomen est omen*: “numele omului este destinul său”. La mesopotamieni zeii principali aveau între cincizeci și o sută de nume, fiecare nume reflectând o anumită caracteristică. La rândul lor, numele oamenilor aveau în compunere numele unui zeu, beneficiind și de valoarea numerologică a acestuia. Cercetările numerologice ale popoarelor antichității aveau la bază premisa că cifrele sunt de două feluri: faste și nefaste (la romani: “fauste” și “nefauste”). Înaintea oricărei activități

importante, oamenii obișnuiți întrebau specialiștii ce zi era fastă. Cu timpul, numerologii au stabilit “liste sigure de zile faste și nefaste”. (76)

În mod firesc, de-a lungul timpului, metodele de divinație au devenit din ce în ce mai elaborate și mai complexe, necesitând aportul unor armate de preoți specialiști; la egipteni cei mai puternici erau preoții “văzători”, denumiți *web*. Tot în categoria preoților “văzători” erau incluși preoții mesopotamieni denumiți *dagil išșure* (litt. “cei care privesc la păsări”), care interpretau zborul păsărilor; tot astfel, cei care cheamă duhurile celor morți erau denumiți de mesopotamieni *muselu ețimme*. Zeul protector al tuturor preoților “văzători” din același areal era “zeul soarelui, al cărui ochi pătrunzător descoperea tot ce era ascuns”. (56)

Specialiștii în tehnicile divinatorii lăseau deschise porțile de scăpare în ceea ce privește erorile de predicție; dat fiind faptul că cei ce recurgeau la serviciile lor erau în primul rând regii și elitele nobiliare, orice neconcordanță putea duce la tăierea capului. De aceea, prezicătorii nu stabileau un termen limită în ceea ce privește predicțiile; mai mult decât atât, condiționau îndeplinirea lor de împlinirea unor condiții. Chiar și atunci când semnele prefigurau o nenorocire, prezicătorii recurgeau la ritualuri magice pentru modificarea parametrilor.

În afara tehnicilor denumite “deductive” sau “raționale”, inițiații antichității au folosit tehnicile denumite “inspirate” sau “intuitive”; în această categorie intră transa și extazul. Constanta principală a acestor tehnici este că implică modificarea stărilor de conștiință și de conștientă ale experimentatorului; prin aceste tehnici divinatorii, experimentatorul intră în comunicare cu zeii și cu alte fapte transfizice. În aceste cazuri se poate vorbi însă despre posedarea omului de către un zeu sau de o ființă transfizică umană. Deveniți canale de comunicare ale ființelor

transfizice, experimentatorii tehnicilor divinatorii intuitive dobândeau adesea darul profeției. Termenul grecesc pentru această formă de divinație era *manike* - în traducere aproximativă “delir mistic”. Termenul modern “delir” nu acoperă însă sensul complet al termenului arhaic grecesc, având și conotații psihiatrice ce nu erau implicite sensului antic. După cum afirmă istoricul Constantin Daniel, deși termenul *manike* s-a perpetuat și în limbajul modern sub forma *mantică*, sensul exact al termenului a fost formulat tot de filozofii greci, care au numit această tehnică divinatorie prin termenul *oionostrike*, de la *oiesis*, care s-ar traduce prin “sagacitate și informație” (sagacitatea este capacitatea minții de a înțelege ușor și rapid). (76)

În antichitate, *manika* (mantica) era practică în precădere în instituții denumite “Oracole”. Oracolele au fost instituții afiliate unor temple, în care persoane specializate, preoți sau preotese, intrau în extaz, transă sau stări transconștiente propice profeției. Uneori - sau de cele mai multe ori - persoanele în cauză intrau în stări transconștiente datorită folosirii unor plante de genul mătrăgunei, fumului de cânepă ori chiar în urma unor gaze (considerate astăzi toxice) ce emanau prin crăpăturile stâncilor.

Cele mai vechi Oracole au aparținut egiptenilor, care au dezvoltat o amplă formă de cunoaștere rezultată în urma consultării Oracolelor. Cele mai importante oracole egiptene erau la Heliopolis, Abydos și, mai ales, la Theba, unde era oracolul zeului Amon. Egiptenii supuneau deciziilor Oracolelor cele mai diverse cauze, începând cu problemele de stat - alegerea unui faraon, începerea unui război sau numirea marilor preoți - până la cele cotidiene. De exemplu, Hatchepsut și Tuthmosis al III-lea au fost aleși faraoni datorită unor oracole; de asemenea, faraonul Ramses al II-lea și-a ales marele preot în urma consultării unui oracol. Tot astfel, regina

Hatchepsut a întrebat Oracolul lui Amon dacă să întreprindă o expediție în Țara Punt, răspunsul fiind categoric afirmativ (regina Hatchepsut era considerată fiica zeului Amon).

Multe cauze judecătorești erau rezolvate de vechii egipteni prin chestionarea unui Oracol, inclusiv descoperirea unor hoți sau tranșarea unor litigii legate de proprietăți. Oamenii obișnuiți puneau întrebări referitoare la existența cotidiană: dacă să se căsătorească sau nu cu o anumită persoană, dacă să cumpere o parcelă de teren arabil, dacă să înceapă o anumită activitate etc. În cadrul Oracolelor egiptene, zeii erau chestionați atunci când statuile lor erau scoase din *adytonul* templelor, în bărcile purtate de preoți cu ajutorul unor brancarde. De exemplu, statuia zeului Amon de la Theba era transportată pe brancarde de nu mai puțin de 80 de preoți. Egiptenii considerau că zeii răspund întrebărilor prin “aprobări” (hieroglifa *k n*: “a aproba”), adică prin înclinări ale bărcii în care le era transportată statuia; alteori era suficientă o sclipire a veșmintelor, a podoabelor de aur sau a pietrelor prețioase cu care erau înveșmântate statuile. Unul dintre preoți devenea “vocea” zeului, fiind cel prin intermediul căruia vorbea zeul, iar un alt preot tălmăcea. (56)

Diodor din Sicilia afirma că Alexandru Macedon s-a prezentat în fața Oracolului lui Amon pentru a primi răspuns la întrebarea ce-l frământa: “când Alexandru a fost introdus în templu - afirma Diodor - și când văzu statuia leului, profetul, un om foarte în vârstă, înaintă către el și îi spuse: bine ai venit, fiule, primește numele de fiu din partea zeului”. După ce Alexandru a consimțit să devină fiul zeului Amon, “cerând stăpânirea peste întreaga lume”, preotul a intrat în sanctuar și, în timp ce oamenii purtau statuia, ei s-au pus în mișcare, după anumite semne ale vocii (zeului) și înaintau automat acolo unde zeul le arăta să meargă. Preotul dădu asigurări lui Alexandru că zeul (Amon) i-a acordat cererea sa”. (56)

Și locuitorii fenicienii au pus un mare preț pe predicțiile obținute în cadrul Oracolelor. Fenicienii se adresau atât zeului Baal, cât și zeiței Astarte. Existau oracole atât în orașele-stat din Fenicia (Byblos, Tyr, Ugarit etc), cât și în colonii, inclusiv în Cartagina (dedicat zeiței Astarte). Unul dintre cele mai importante oracole feniciene a fost instituit la Baalbek, la 85 km de Beirut, pe valea Beqaa (Bekaa), Liban. Oracolul de la Baalbek a fost dedicat zeului Baal. Baalbek, care s-ar traduce prin “Orașul lui Baal” (“zeul din Baqaa”).

Pe timpul ocupației romane, Baalbekul era denumit Heliopolis, precum omonimul din Egipt. Exista de altfel o relație strânsă între orașul Heliopolis din Egipt (On, Orașul Soarelui) și orașul Heliopolis de lângă Beirut, denumit apoi Baalbek. Unele mituri afirmă că originea zeului Baal trebuie căutată în Egipt. Scriitorul Macrobiu afirmă că, precum în orașul egiptean Heliopolis, la Baalbek statua de aur a zeului “este purtată pe o targă”, iar cei ce poartă targa sunt “oameni de vază din această țară, cu capul ras și purificați printr-o asceză prelungită. Ei sunt împinși de un duh și merg nu încotro vor ei, ci acolo unde îi împinge zeul”. (81)

Fundația templului de la Baalbek este colosală, fiind formată din trei pietre gigantice denumite Trillithon, care cântăresc mai mult de 1000 de tone fiecare; spre comparație niciun bloc de piatră din compunerea mării piramide de la Giza, Egipt, nu depășește 400 de tone. Un al patrulea bloc fasonat ca piatră de fundație, care încă se află în cariera de piatră din apropiere de Baalbek, este estimat că ar putea cântări nu mai puțin de 1200 tone. Unii istorici sunt de părere că fundația templului de la Baalbek datează dintr-o perioadă anterioară migrației canaanene în zonă. În proximitatea Baalbekului, de-a lungul văii Baqa, fenicienii au săpat în stâncă nenumărate morminte încă din jurul anului 2000 înainte de Iisus Hristos. (81)

După cucerirea romană, în locul vechiului templu al lui Baal, romanii au construit la Baalbek un templu dedicat lui Jupiter. Scriitorul Macrobiu relatează la vremea sa că în anul 114 împăratul Traian a trimis o scrisoare Oracolului de la Baalbek dorind să afle dacă campaniile sale militare vor avea succes în viitor; “împăratul a trimis mai întâi un plic pecetluit cerând răspuns. Zeul puse să i se aducă papirus, îl pecetlui în alb și puse să fie trimis, spre marea mirare a preoților care nu știau nimic despre originala scrisoare imperială. Traian, a fost peste măsură de mirat, căci și el trimisese zeului o scrisoare albă. Apoi printr-o altă scrisoare - scrisă de data aceasta - el întrebă pe zeu dacă se va întoarce la Roma după război. Zeul puse să se ia o coardă de viță folosită de centurioni, ceru să fie tăiată în bucățele, care au fost așezate într-un giulgiu și duse împăratului. S-a înțeles că prorocirea aceasta s-a împlinit când a murit Traian, și osemintele au fost aduse la Roma; căci bucățile de coardă de viță figurează resturile muritoare, iar vița de vie indică un eveniment ce va avea loc în viitor”. (81)

Și mesopotamienii au acordat o mare atenție oracolelor, cel mai important dintre ele fiind instituit în templul lui Marduk din Babilon. Interpreții și tâlcuitorii de vise mesopotamieni au fost celebri în antichitate pentru activitatea lor; atât oamenii de rând cât și regii au apelat în repetate rânduri la serviciile lor. De exemplu, generalii lui Alexandru Macedon s-au deplasat la Babilon pentru a cere sprijinul zeului Marduk pentru vindecarea acestuia.

## ☞ Visul lui Nabucodhonor ☜

O ramură a tehnicilor divinatorii de tip inspirat a fost oniromancia, care era extrem de răspândită atât la egipteni, fenicieni, mesopotamieni, cât și la celelalte popoare din arealul mediteranean: etrusci, greci, romani.

Pentru reușita tehnicilor de tipul oniromanciei era necesar ca subiectul ritualului să doarmă una sau mai multe nopți într-un templu. Această practică a fost denumită de romani *incubatio*. Cel ce se supunea ritualului *incubatio* trebuia să aducă jertfe animale zeului patron al templului și să urmeze diverse procedee de purificare. În a doua etapă, era necesară intervenția unui interpret specializat pentru tâlcuirea corespunzătoare a viselor. În cazul viselor nefavorabile sau în cazul viselor care anunțau nenorociri, oamenii apelau la preoții-magicieni, care făceau ceremonii magice de ispășire și înlăturare a efectelor nefaste. Predicțiile prin intermediul viselor erau folositoare fie pentru aflarea leacului în cazul unei boli, fie pentru a intra în legătură directă cu zeul vizat.

*Incubatio*, somnul în temple pentru aflarea remediilor pentru boli și pentru problemele apărute în existența cotidiană, s-a practicat în tot arealul mediteraneean. De exemplu, papirusul egiptean *Insinger* afirmă textual că zeul “dă visul ca să arate drumul (de urmat) omului ce doarme atunci când este orb, iar vechii evrei afirmă că “acela care astăzi se numește prooroc, înainte se numea văzător.” La vechii greci *incubatio* a devenit chiar o obișnuință; grecii mergeau periodic să doarmă fie într-un templu, fie în vecinătatea unor locuri pe care le considerau sacre. Unul din templele cele mai căutate era templul lui Asclepios de la Epidaur, sub porticurile căruia oamenii veniți din toate colțurile lumii dormeau pentru a afla leacuri tămăduitoare. (76)

Unul dintre regii babilonieni care chema interpretii să-i tâlcuiască visele a fost regele babilonian Nebucadnețar (grecii l-au denumit Nabuchodonosor), menționat în Vechiul Testament - Cartea lui Daniel.

Regele Nabuchodonosor (Nebucadnețar), a cărui domnie s-a desfășurat între anii 605–562 înainte de Iisus Hristos, a fost întemeietorul regatului neobabilonian. În



timpul domniei sale, Imperiul Babilonului s-a extins considerabil, înglobând o parte din Țara Hititilor, Fenicia și Iudeea. Cucerirea unor zone întinse din Orientul apropiat a fost posibilă datorită victoriei militare asupra egiptenilor în una dintre cele mai celebre bătălii din antichitate, bătălia de la Karkhemiș, din anul de grație 605 înainte de Iisus Hristos. Sub conducerea regelui Nabuchodonosor, armatele Babilonului au cucerit Iudeea în anul 587, distrugând un an mai târziu Ierusalimul, inclusiv Marele Templu al lui Solomon. După distrugerea Ierusalimului, armatele regelui Nabuchodonosor au deportat aproximativ 10000 de evrei, care au ajuns în captivitatea babiloniană. În afara numeroaselor campanii militare victorioase, regele Nabuchodonosor este creditat ca fiind constructorul celebrelor grădini suspendate ale Semiramidei.

Regele Nabuchodonosor a fost un personaj cel puțin enigmatic, dacă nu ciudat: noaptea avea vise și vedenii, iar dimineața aduna mai toți interpreții din regat să le tâlcuiască; sursele documentare afirmă despre el că suferea de lycantropie. Cartea lui Daniel (2; 19-23) menționează că în anul al doilea al domniei sale, “a visat Nabuchodonosor vise, iar duhul lui s-a tulburat și somnul nu-l mai prindea. Și a poruncit împăratul să cheme pe vrăjitori, pe prezicători și pe chaldei ca să-i spună împăratului visele lui”. Interpreții și prezicătorii prezenți în fața regelui n-au reușit însă să interpreteze visul în mod corespunzător, din care pricină “împăratul s-a mâniat și și-a ieșit din fire foarte și porunci să se dea morții pe toți înțelepții cei din Babilon”. Abia începuse Nabuchodonosor să-și ducă la îndeplinire planul, când s-a prezentat în fața sa cel pe care babilonienii îl cunoșteau sub numele Belteșatar, iar evreii sub numele Daniil, care era unul dintre iudeii care au fost duși în captivitatea babiloniană. Pentru a afla conținutul viselor lui Nabuchodonosor, Daniel s-

a rugat lui Dumnezeu. “Daniel a luat cuvântul și a zis: “Binecuvântat să fie Numele lui Dumnezeu, din veșnicie în veșnicie ! Ale Lui sunt înțelepciunea și puterea.” Cu ajutorul lui Dumnezeu, Daniel a dezvăluit visul regelui, salvându-i pe ceilalți tâlcuitori de la o moarte sigură: “Tu, împărate, te uitați și iată că ai văzut un chip mare. Chipul acesta era foarte mare și de o strălucire nemaipomenită. Stătea în picioare înaintea ta și înfățișarea lui era înfricoșătoare. Capul chipului acestuia era de aur curat; pieptul și brațele îi erau de argint; pânțele și coapsele îi erau de aramă; fluierile picioarelor, de fier; picioarele, parte de fier și parte de lut. Tu te uitați la el, și s-a dezlipit o piatră fără ajutorul vreunei mâini, a izbit picioarele de fier și de lut ale chipului și le-a făcut bucăți. Atunci, fierul, lutul, arama, argintul și aurul s-au sfărâmat împreună și s-au făcut ca pleava din arie vara; le-a luat vântul și nici urmă nu s-a mai găsit din ele. Dar piatra care sfărâmasese chipul s-a făcut un munte mare și a umplut tot pământul.” (Daniel 2; 31-35)

Apoi prorocul Daniel i-a tâlcuit regelui conținutul visului, așa cum îi fusese revelat de către Dumnezeu. “Tu, împărate, ești împăratul împăraților, căci Dumnezeul cerurilor ți-a dat împărăție, putere, bogăție și slavă. El ți-a dat în mâini, oriunde locuiesc ei, pe copiii oamenilor, fiarele câmpului și păsările cerului și te-a făcut stăpân peste toate acestea: tu ești capul de aur ! După tine, se va ridica o altă împărăție, mai neînsemnată decât a ta; apoi o a treia împărăție, care va fi de aramă și care va stăpâni peste tot pământul. Va fi o a patra împărăție, tare ca fierul; după cum fierul sfărâmă și rupe totul, și ea va sfărâma și va rupe totul, ca fierul care face totul bucăți”. (Daniel 2; 31-40)

Răspunsul înțelept al regelui Nabuchodonosor a fost nesperat de mulțumitor pentru toți prorocii și prezicătorii de la curtea sa (care astfel au fost salvați de la moarte), după cum a fost și pentru prorocul Daniel. “Împăratul a vorbit lui Daniel

și a zis: “Cu adevărat, Dumnezeul vostru este Dumnezeul dumnezeilor și Domnul împăraților și El descoperă tainele, fiindcă ai putut să descoperi taina aceasta !” (Daniel 2; 35-40)

Scurt timp după aceea împăratul Nabuchodonosor a avut un nou vis prevestitor: “în mijlocul pământului era un copac foarte înalt”, care s-a făcut mare și puternic, în “care se găsea hrană pentru toți”. În visul său, Nabuchodonosor a văzut un “străjer sfânt” care s-a coborât din ceruri și care “a strigat cu putere și a vorbit așa: “Tăiați copacul și rupeți ramurile; scuturați-i frunza și risipiți roadele; fugăriți fiarele de sub el și păsările din ramurile lui! Dar trunchiul cu rădăcinile lui lăsați-l în pământ și legați-l cu lanțuri de fier și de aramă în iarba de pe câmp, ca să fie udat de roua cerului și să fie la un loc cu fiarele în iarba pământului. Inima lui de om i se va preface într-o inimă de fiară și vor trece șapte vremuri peste el.” (Daniel 2; 35-40)

Totuși, de data aceasta, Nabuchodonosor n-a mai ținut cont de tâlcuirea visului, deși Daniel l-a asigurat că visul se referea la el: “Copacul pe care l-ai văzut, l-a asigurat Daniel pe Nabuchodonosor, ești tu, împărate”. “Te vor izgoni din mijlocul oamenilor, vei locui la un loc cu fiarele câmpului și îți vor da să mănânci iarbă ca la boi; vei fi udat de roua cerului și șapte vremuri vor trece peste tine, până vei cunoaște că Cel Preainalt stăpânește peste împărăția oamenilor și o dă cui vrea.” (Daniel 2; 35-40)

Urechile regelui erau însă surde, iar ochii săi, deși vedeau, erau orbi la cele spirituale. Peste un an, când se plimba pe acoperișul palatului său, regele Nabuchodonosor a avut un moment de trufie (mândrie luciferică) în care și-a arogat toate meritele, nesocotind iarăși poruncile lui Dumnezeu. Nici n-a terminat bine regele Nabuchodonosor ce avea de spus, că “un glas s-a coborât din cer și a zis: “Află, împărate Nebucadnețar, că ți s-a luat împărăția!” Imediat după

aceea, Nabuchodonosor a fost îndepărtat de pe tron, “inima i s-a făcut ca a fiarelor, a locuit la un loc cu măgarii sălbatici, i s-a dat să mănânce iarbă ca la boi, trupul i-a fost udat de roua cerului, i-a crescut părul ca penele vulturului și i-au crescut unghiile ca ghearele păsărilor”. După șapte ani, când i-a venit mintea la loc, Nabuchodonosor s-a rugat din nou lui Dumnezeu. “Eu, Nebucadnețar, am ridicat ochii spre cer și mi-a venit iarăși mintea la loc. Am binecuvântat pe Cel Preaînalt, am lăudat și slăvit pe Cel ce trăiește veșnic, Acela a cărui stăpânire este veșnică și a cărui Împărăție dăinuie din neam în neam.” (Daniel 2; 34)

În anul 536 înaintea erei creștine, regatul Babilonului a fost spulberat de armatele perșilor conduse de regele Cyrus cel Mare; precum a prorocit Daniel, “fierul, lutul, arama, argintul și aurul” din care a fost clădit regatul Babilonului, “s-au sfărâmat împreună și s-au făcut ca pleava din arie vara; le-a luat vântul și nici urmă nu s-a mai găsit din ele”. (Daniel 2; 35)



CUVÂNT DE SPUS  
“CINE ESTE ASEMENEA ȚIE ÎNTRE  
DUMNEZEI, DOAMNE ?”

Miturile antichității - în speță, miturile din Egipt, Mesopotamia și Fenicia - nu au fost fantezii ale oamenilor înspăimântați de dezlănțuirea forțelor oarbe ale naturii, ci producții inițiatice ale unor specialiști ai conectării: aleși, inițiați, șamani, mitografi.

Printr-o detentă spirituală de mare anvergură - prin procedee care, într-o formă sau alta, sunt folosite și în prezent - precum decorporările accidentale sau voluntare (*out of body experience*), prin clarvedere, prin vizitarea palierelor spirituale ale cosmosului (*traveling clairvoyance*), și mai ales printr-o formă arhaică de *inducție spirituală* ce permitea accesul la imaginile akashice conținute în memoria propriilor zei - specialiștii conectării din Egipt, Mesopotamia și Fenicia au încercat să dezvăluie resorturile ascunse ale existenței și să răspundă în mod optim la preocupările perene ale oamenilor: ce este cosmosul, dacă a fost creat sau nu, dacă există și alte lumi în afara celei materiale, ce este omul, dacă o parte din ființa umană supraviețuiește morții, care este destinul post-mortem, care sunt rețetele pentru elevare spirituală. Rezultatul acestor demersuri, concretizate în mituri, a constat în formularea unor concepții cu valoare de *zeitgeist*, care au fost îmbrățișate de o largă categorie de oameni.

Evident, nimic nou sub soare; ceea ce a fost va mai fi și ceea ce este a mai fost. Astfel de demersuri sunt întreprinse în prezent de specialiștii moderni ai conectării. Concepția spirituală modernă este tocmai rezultatul demersurilor unor specialiști ai conectării de tip nou. De altfel, concepția mitică a fost primul avatar al concepției spirituale. Atât concepția mitică, cât și concepția spirituală modernă prezintă, în linii generale, cam aceleași idei fundamentale sau paradigme: paradigma cosmogonică; paradigma teogonică, paradigma ierarhizării palierelelor transfizice ale cosmosului; paradigma antropogonică; paradigma civilizării oamenilor prin acțiunile unor eroi civilizatori; paradigma aspectului moral ce definește condiția umană; paradigma referitoare la fenomenul morții; paradigma transcendenței și a inițierii.

Există însă o diferență notabilă - cea referitoare la principiu - este definitorie și esențială. Dacă concepția mitică atribuia creația lumii unui zeu oarecare, concepția spirituală modernă proclamă preeminența lui Dumnezeu. Precum a fost menționat, Identitatea lui Dumnezeu a fost proclamată de Enoch în cărțile ce-i poartă numele, de Moise în Geneza, de prorocii veterotestamentari și, evident, de Iisus Hristos.

Analiza cosmogoniilor promovate de corpusurile mitice ce s-au coagulat în Egipt, Mesopotamia și Fenicia dezvăluie faptul că inițiații populațiilor respective au realizat un demers asemănător cu cel al lui Moise și, oarecum, cu cel al lui Enoch. Asemănător, dar nu identic, întrucât inițiații etniilor menționate n-au accesat Memoria Personală a lui Dumnezeu, precum Enoch și Moise, ci memoria personală a zeilor lor.

Bunăoară, în urma contactului cu zeii proprii prin inducție spirituală, inițiații egipteni au ajuns la concluzia că momentul creației lumii a debutat cu apariția “apelor primordiale” denumite Nun (hieroglifa NW) și a culminat cu

momentul apariției Soarelui pe cer, pe care l-au denumit Ra. Nun a fost denumirea specific egipteană acordată “abisului” sau “genunii” menționată de Moise în Geneza. Este evident că între cosmogonia prezentată de inițiații egipteni și cosmogonia prezentată de Moise există un element comun: “abisul”. Dar din acest punct relațiile inițiaților egipteni se despart de cele ale lui Moise. Moise afirmă în Geneza că *deasupra* abisului se mișca Duhul lui Dumnezeu. Din punct de vedere spațial, Duhul lui Dumnezeu era sus, iar abisul era jos. Însă inițiații egipteni nu au văzut Duhul lui Dumnezeu, ci doar abisul. Inițiații egipteni nu au văzut Duhul lui Dumnezeu mișcându-se *deasupra* abisului, probabil datorită faptului că atenția lor a fost focalizată exclusiv asupra abisului. De aceea, descrierile miturilor egiptene se referă doar la acest aspect.

Focalizându-și atenția asupra abisului, inițiații egipteni au dezvăluit doar ce se afla în interiorul acestuia; în abis, afirmă scrierile cosmogonice egiptene, s-a manifestat o Ogdoadă (serie de opt) sau Eneadă (serie de nouă) de zei, ale căror denumiri indică, prin exprimări remacabile pentru o populație considerată “preistorică”, ceea ce exista în acea perioadă. Nun desemna apele primordiale ale abisului, Keku desemna tenebrele (întunecimea) ce învăluiau abisul. Huh desemna “extensia infinită a apelor primordiale”, adică spațiul, iar Amon desemna aerul sau văzduhul.

Pentru inițiații egipteni creația propriu-zisă a început însă în momentul în care Soarele, zeul Ra, a strălucit deasupra “apelor primordiale” acoperite de “tenebre” (Nun-Keku). Ra, pentru inițiații egipteni, nu era soarele fizic, ci spiritul protector al Soarelui. Ra, afirmau inițiații egipteni, este “copilul sacrosanct, moștenitorul perfect zămislit de Ogdoadă, sămânța divină a primilor zei anteriori, cel care a înnodat sămânța zeilor cu a oamenilor” - ceea ce din punct de vedere spiritual este o exprimare foarte exactă și extrem de rafinată.

Așadar, devine evident că inițiații egipteni nu l-au văzut în “cronica akasha” (în imaginile akashice obținute prin inducție spirituală de la zeii lor) pe Dumnezeu (“Duhul lui Dumnezeu”), precum Moise, pentru că atenția lor a fost focalizată (indiferent din ce motiv) în jos, spre abis. De aceea ei au considerat că abisul (denumit de greci “haos”) a fost, cronologic, primul element manifestat în procesul cosmogonic. Al doilea element de ordin spiritual a fost, pentru inițiații egipteni, apariția zeului Ra, mai exact spus apariția luminii lui Ra.

Apariția pe firmament a zeului Ra (entitatea spirituală protectoare a Soarelui) a fost consemnată, evident, și de Moise care afirma că *în patra zi* a creației, Dumnezeu a făcut “luminătorii” - luminătorul de zi, Soarele și luminătorul de noapte, Luna. De asemenea, Enoch a confirmat acest aspect, oferind informații suplimentare care, dacă sunt interpretate în mod optim, pot conduce la limpezirea deplină a subiectului. Astfel, după cum e scris în “Cartea lui Enoch”, Dumnezeu afirma următoarele: “în ziua a patra am poruncit să fie mare lumină peste cercurile cerești. În primul, cel mai de sus cerc, am pus stelele, Kruno, iar în al doilea Afrodit, iar în al treilea Aris, în al cincilea Zeus, în al șaselea Ermis, în al șaptelea cea mai mică, Luna și le-am împodobit cu stelele cele mici, luminători ai nopții. Mai jos am așezat soarele”. Tocmai “luminătorul de zi” (mai exact spus entitatea spirituală protectoare a acestuia) care a apărut în a patra zi a creației (după cum afirmă Moise în Geneza), pe cel de-al șaptelea “cerc” (palier) ceresc (sau “mai jos” - după cum e scris în Cartea lui Enoch), a fost denumit Ra de egipteni.

Inițiații egipteni au urmărit așadar în “cronica akasha” evenimentele desfășurate la începutul creației, dar nu l-au văzut pe Dumnezeu, care însă a fost menționat de Enoch și Moise. Dumnezeu se autorevelează doar celor pe care i-a ales



El însuși, celor ce-i ascultă poruncile și, implicit, celor pe care-i iubește. Ceea ce înseamnă, firește că, procesul creației lumii relevat de inițiații egipteni este fragmentar și incomplet.

Zei menționați de inițiații egipteni s-au născut în apele primordiale ale abisului ca într-un lichid amniotic. Inițiații egipteni n-au mințit când au afirmat că în momentul creației, zeii au fost singuri - “fără mamă și fără tată”. Inițiații au avut dreptate în felul lor, dar nu au știut cine era deasupra abisului. Este doar o chestiune de perspectivă. Sus era Dumnezeu, Cel care a creat *Lumina dintru începuturi* prin *Cuvânt* (“Dumnezeu a zis: să fie Lumină”), iar jos era abisul și zeii - mai exact spus, abisul născător de zei. Cât despre cei care au tendința de a confunda lumina emisă de Ra cu lumina emisă “la început” de Dumnezeu, trebuie să mediteze asupra faptului că *Lumina dintru începuturi* a fost creată în *prima zi* (Dumnezeu a zis: să fie lumină”), iar lumina lui Ra (emisă de spiritul “luminătorului de “zi”) a apărut în *a patra zi* a creației.

Aceleași constatări pot fi aplicate atât în cazul concepțiilor apărute în arealul mesopotamian, cât și în cazul concepțiilor apărute în arealul fenician. Atât inițiații mesopotamieni, cât și cei fenicieni și-au focalizat atenția doar asupra “abisului”, fără a cunoaște *Cine se afla deasupra* sau, mai exact spus, fără să fi fost în cunoștință de cauză că deasupra abisului plana Duhul lui Dumnezeu.

Astfel, miturile din arealul mesopotamian menționau că, la începutul creației exista “Oceanul primordial”, stăpânit de zeița Nammu. Este evident că “Oceanul primordial” (Nammu) din miturile mesopotamiene este similar cu “apele primordiale” (Nun) din miturile egiptene, cu “abisul” din Geneza lui Moise și, implicit, cu “haosul” menționat în scrierile grecești. Este la fel de evident că, precum cei egipteni, inițiații dintre Tigru și Eufrat și-au focalizat atenția doar asupra abisului, fără a cunoaște *Cine se află deasupra*.

Focalizându-și atenția doar asupra “Oceanului primordial”, inițiații din arealul mesopotamian afirmă că, la un moment dat, pe întinderea sa a apărut “Muntele cosmic”, care conținea în stare de potențialitate cerul și pământul. Inițiații mesopotamieni considerau că cerul este stăpânit de zeul Anu, iar pământul este stăpânit de zeița Enki (Ki). În starea incipientă a creației (în *primordium*) cei doi zei erau uniți într-o unire sacră: *hierosgamos* (termen grecesc). Unirea sacră a luat sfârșit în momentul în care cerul s-a separat de pământ; separarea s-a produs în urma nașterii zeului atmosferei (văzduhului), Enlil. După ce zeul Anu și-a ales ca reședință cerul, zeul Enlil s-a “unit” cu mama sa, zeița Enki. Rezultatul “unirii” a fost apariția tuturor ființelor: zei, oameni, animale și vegetale. Concluzia este așadar lesne de decelat: zeii, oamenii și toate făpturile animate s-au născut în urma activității unor zei născuți în apele primordiale - în abis.

Procesul cosmogonic a fost reformulat mai detaliat în poemul *Enuma Eliș*, care afirmă că în perioada *hierosgamos*-ului, existau două elemente precosmogonice stăpânite de zei: apele “dulci” (bune ?), stăpânite de zeul Apsu și apele “sărate” (rele ?), stăpânite de malefica zeiță Tiamat. “Când sus - e scris la începutul poemului - cerul nu fusese (încă) numit, iar jos, pământul (încă) nu purta un nume, (când) nu exista decât Apsu primordialul, născătorul lor, Mummu și Tiamat, cea care le-a dat naștere la toți. Ci numai apele lor amestecându-se ca un singur corp. Când nici unul dintre zei nu fusese adus întru ființă, (când) ei (încă) nu fuseseră pe numele lor chemați și destinele lor (încă) nu fuseseră fixate, (în acest timp) au fost creați zeii înăuntrul lor”. Așadar, poemul *Enuma Eliș* afirmă că zeii au fost aduși la existență în perioada existenței abisului, tot astfel cum inițiații egipteni afirmă că zeii Ogdoadei (sau Eneadei) s-au născut ca într-un lichid amniotic în starea nediferențiată a „apelor primordiale” stăpânită de zeul Nun.

*Enuma Eliş* pecizează că primii zei născuți în perioada hierogamos-ului precosmogonic au fost Anu, zeul cerului și Ea (Nudimmud), zeul „casei apelor”; toți ceilalți zei s-au născut după aceea, fiind desemnați în mod explicit ca fiind „tineri”. Pentru că zeul Apsu a dorit să-și distrugă propria sa creație (pentru a se „odihni”), zeul Ea l-a ucis, i-a răpit “strălucirea” și s-a “înveșmântat” cu ea. Zeul Ea a devenit astfel stăpânul apelor primordiale, care au fost denumite din acel moment “apele apsu”. Deși a preluat atributele zeului Anu, zeul Ea a adus propria sa organizare în apele primordiale. Tocmai în apele primordiale, zeul Ea l-a născut pe Marduk, care poate fi considerat zeul “național” al populațiilor din arealul mesopotamian. După Marduk, în apele primordiale, zeul Ea a născut o nouă generație de zei.

Malefica Tiamat a reacționat cu o violență excesivă la aflarea veștii că “soțul” ei, venerabilul Apsu, a fost ucis de zeul “casei apelor”, astfel că a creat în adâncurile sale o pleiadă de monștri, demoni și șerpi “purtători de arme necruțătoare”, în frunte cu demonul Kingu. Singurul care a avut curajul să i se opună a fost zeul Marduk. Mai întâi, Marduk l-a înlănțuit pe demonul Kingu, iar apoi a ucis-o pe Tiamat. Din trupul lui Tiamat, Marduk a făcut cerul și pământul. Marduk - e scris în *Enuma Eliş* - „se opri să se uite la corpul ei mort. Cum să împartă monstrul. Ca pe o scoică el o împărți în două. Jumătate o ridică în sus, formând plafonul cerului”. Concepția cosmogonică și teogonică mesopotamiană prezintă așadar semnamentele inconfundabile ale unei „afaceri interne” a zeilor abisului care, în urma unui șir lung de asasinat și violențe, au creat, pe baza unei substanțe malefice, tot ce există.

Nici concepțiile mitice ale fenicienilor nu au fost prea departe de cele mesopotamiene. Deși scrierile feniciene nu au menționat în mod explicit existența abisului precosmogonic -

sau nu există surse documentare sigure care să implice faptul că fenicienii au fost interesați să afle ce a premers manifestarea zeului considerat “suprem”, desemnat prin termenul generic El (în limba cananeană WL, care însemna simplu “zeul”) -, preotul fenician Sanchuniaton afirma că “începutul tuturor lucrurilor a fost un aer pâcios și vânturos sau un suflu de aer neguros, un haos întunecat ca Erebos (întunecimea, noaptea). Aceste stihii erau fără fund și au rămas fără limite o lungă durată de timp.” Dacă nu cumva textul preotului fenician Sanchuniaton a fost iremediabil infestat cu elemente preluate din cosmogonia grecească de scriitorul Philon din Byblos (64-141 era creștină) care i-a tradus din limba feniciană scrierea, înseamnă că și fenicienii erau în cunoștință de cauză cu privire la existența unui element precosmogonic similar abisului.

Cu unsprezece secole înaintea nașterii lui Iisus Hristos, preotul Sanchuniaton afirma că, în starea inițială, stihiiile erau împreunate unele cu altele într-o hierogamie (“unire sacră”). Când hierosgamos-ul inițial s-a încheiat, “suflul s-a umplut de focul dragostei pentru propriile sale începuturi și când acestea s-au împreunat, această unire s-a numit dorință. Aici stă principiul creației oricărui lucru” - afirma preotul fenician.

Totuși, destul de straniu, Sanchuniaton afirmă că “din împreunarea suflului cu sine însuși s-a născut chiar Mot (Moartea)”, indicând prin aceasta că la temelia existenței lumii stă chiar moartea. “Și din Mot - afirmă preotul fenician - au strălucit Soarele, Luna, stelele mici și mari”. De fapt, nu numai moartea, ci și putreziciunea a fost situată de preotul fenician la începutul existenței lumii. Sanchuniaton afirmă că din stihiiile primordiale “s-a născut “o putreziciune a unui amestec apos” din care, apoi s-au născut elementele primordiale: aerul, focul, pământul. Zeii s-au născut - afirma Sanchuniaton - “din vântul Colpias și dintr-o femeie Baau

(care ar însemna noapte)”. La scurt timp după apariția zeilor, s-au născut primii doi oameni, “așa-numiții muritori”: Aion și Protogonos. Ulterior, problema stihiiilor precosmogonice a ieșit din orizontul de interes al fenicienilor. Astfel că textele feniciene din epoca “clasică” au acordat un rol foarte mare zeului fenician Baal (în ipostaza Baal Hadad: Stăpânul pământului) care a luptat cu succes deopotrivă împotriva propriului tată, zeul El (cannaneană WL), și împotriva zeului mării, șarpele acvatic Yam. Nu același succes a avut Baal în lupta sa împotriva străvechiului zeu al morții, Mot. Zeul Mot l-a ucis pe Baal, dar a fost la rândul său ucis de Anat, zeița consoartă a lui Baal. În cele din urmă Baal a înviat, reluând-și locul în pantheonul fenician care număra nu mai puțin de 200 de zei de toate tipurile, formele și orientările ideologice.

Este evident că, precum cea a egiptenilor și cea a mesopotamienilor, cosmogonia fenicienilor a fost obținută de inițiați în urma contactului cu zeii. Totuși, inițiații fenicieni au obținut de la zeii lor, prin inducție spirituală, mult mai puțin decât au obținut cei egipteni și cei mesopotamieni. Originea tuturor lucrurilor și ființelor menționată în miturile feniciene, adică “amestecul stihiiilor primordiale” din care s-a născut “o putreziciune a unui amestec apos”, desemnează în ultimă instanță tot abisul sau o parte a sa - mai exact spus, desemnează interfața abisului - , iar zeii născuți acolo s-au comportat ca atare, stârnind teama în rândul populației datorită violenței lor excesive. Deloc întâmplător, zeul Baal în ipostaza Zebub (Baal Zabub) a fost denumit de evrei Belzebuth - “prințul demonilor” sau “stăpânul lumii acesteia”.

Ceea ce însă n-au înțeles inițiații egipteni, mesopotamieni și fenicieni este faptul că nu abisul (și, implicit, zeii născuți acolo), este „acel ceva care întemeiază tot ce există”, ci Dumnezeu. **Dumnezeu este Cel care întemeiază tot ce există.**

De altfel, și aleșii lui Dumnezeu au avut la dispoziție “găuri de vierme” (*exampaeos*) sau “scări” prin intermediul cărora puteau comunica cu cerul. Prima persoană care a remarcat acest aspect a fost Iacob, strămoșul celor 12 triburi ale poporului evreu (al cărui nume a fost schimbat în Israel întrucât a fost “cel care s-a luptat cu El”). Într-o vedenie, Iacob a văzut scara “care se rezema cu un capăt pe pământ, iar cu celălalt atingea cerul; îngerii lui Dumnezeu urcau și coborau pe ea, iar Domnul stătea la capătul ei de sus”. (Geneza 28; 10)

Concluzia finală este că spre deosebire de inițiații tuturor celorlalte popoare antice, *aleșii* lui Dumnezeu - Enoch, Moise, precum și ceilalți proroci veterotestamentari - au menționat în scrierile lor nu numai “apele primordiale”, “genunea” sau “haosul”, ci și - mai ales - prezența lui Dumnezeu. Precum Enoch la vremea sa, Moise nu s-a inspirat din nimic altceva decât din propriile sale experiențe pentru a scrie Geneza. Deși a trăit o perioadă îndelungată a vieții sale pe teritoriul Egiptului chiar în epoca de glorie a civilizației faraonilor, Moise nu a fost un inițiat egiptean, precum afirmă în totală necunoștință de cauză mulți istorici moderni, ci un *ales* al lui Dumnezeu. Moise nu a fost un inițiat al vreunui zeu egiptean, ci a fost un *ales* al lui Dumnezeu, iar Geneza a fost concepută de Moise chiar ca o reacție la cosmogoniile aflate în vogă în perioada vieții sale.

Zei cunoscuți de inițiații egipteni, mesopotamieni și fenicieni intră așadar în categoria “dumnezeilor” menționați de Moise. Sub nicio formă, acești zei nu pot fi identificați cu Dumnezeu, aspect constatat chiar de către Moise care, în deplină cunoștință de cauză, exclamă: “**Cine este asemenea Ție dintre dumnezei, Doamne?**” (Ieșirea, cap 15;11). Răspunsul oferit tot de Moise este elocvent: “**Nimeni nu e ca tine între dumnezei, Doamne**”. (Psalmi 86 - 8; 97; 7 - 9).

## BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Ovidiu Drâmba: Istoria culturii și civilizației vol1; Ed. Șt și Enciclopedică; 1985
2. Mircea Eliade: Istoria ideilor și credințelor religioase vol1; Ed. Șt și Enc; 1986
3. Alexandru Tănase: O istorie a culturii în capodopere; vol 1 Ed. Univers; 1984
4. Serge Sauneron & Denise Bernot: Lumea Vrajitorului; Ed. Symposion; 1996
5. Mircea Eliade: Tratat de istoria religiilor; ed. Humanitas; 1992
6. Mircea Eliade: Mituri, vise, mistere; Ed. Științifică; 1991
7. Horia Matei: Enigmele Terrei (vol 1) Ed Saeculum IO; Ed Vestala; 1995
8. Laurence Castello: Civilizația megalitilor Ed. Prietenii cărții; 1997
9. J. Maxwell: Magia; Ed Univers Enciclopedic; 1995
10. Mircea Eliade: Aspecte ale mitului; Ed. Univers; 1978
11. Sigmund Freud: Moise și monoteismul; Ed. Științifică; 1991
12. Carl Gustav Jung: Puterea sufletului (vol 1); Ed Anima; 1994
13. Victor Kernbach: Enigmele miturilor astrale; Ed Saeculum IO; 1996
14. Romulus Vucănescu: Mitologia română; Ed. Academiei; 1985
15. Victor Kernbach: Dicționar de mitologie generală; Ed. Științifică și Enciclop; 1989
16. Homer; Iliada; trad. G. Murmu, Ed. de Stat pentru Literatură și Artă; 1955
17. Andrei Cornea: Scriere și oralitate în cultura antică; Ed. Cartea Românească; 1988
18. Gheorghe Vlăduțescu: Introducere în filozofia Orientului antic; Ed Șt. și Enciclop.; 1980
19. Platon: Opere complete; Ed. Științifică; 1993
20. Fritjof Capra: Taofizica; Ed Tehnică; 1995
21. Patrik Drouot: Vieți trecute, vieții viitoare; Ed Lucman; 1999
22. Mircea Eliade: Sacrul și profanul; Humanitas; 1992
23. Mihai Drăgănescu: Inelul lumii materiale; Ed. Științifică și Enciclopedică; 1989
24. Radu Ilie Măneacă: Bioenergia, Darul Divinității; Ed Miracol; 1996
25. C. W. Ceram: Zei, mominte, cărturari; Ed. Prietenii Cărții; 1998
26. Paul Liekens: Efectul de piramidă; Ed. Saeculum; 1997.
27. May Toth: Enigma secretă a piramidei; Ed. Saeculum; 1997
28. Bill Schule; Din secretele marii piramide; Ed. Nova; 1994
29. Traian Stănculescu: Parapsihologia. Viață înaintea vieții; Ed Timpuri, Deva; 1991
30. Adrian Pătruț: De la normal la paranormal; Ed Dacia; 1994
31. Brian Inglis: Enciclopedia fenomenelor paranormale; Ed Aldo Press; 1999
32. Raymond Moody: Viață după viață; Ed. Larry Cart; Moldo Press; 1991
33. Robert Monroe: Călătorii în afara corpului; Ed. For You; 2007
34. Constantin Daniel: Scripta aramaica; Ed. Științifică; 1980
35. Ilie Cioară: Moartea morții și nemurirea; Ed. Eu sunt; 1991
36. YRAM: Doctorul sufletului. Aldo Pres; 1994
37. Ion Mânzat: Psihologia credinței religioase; Ed. Știință și Tehnică; 1997
38. E Dorothee Koehlin de Bizemont: Universul lui Edgar Cayce; Ed Sagittarius, Iași; 1995
39. Sergiu Al George: Filozofia indiană în texte; Ed Științifică; 1971
40. Mircea Eliade: Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului; Humanitas; 1997
41. Aristotel: Metafizica. Ed. IRI; 1996
42. Septuaginta vol 1. Serie coordonată de C. Bădiliță; Ed. Polirom; 2004
43. Claire Laloette: Civilizația Egiptului antic; Ed. Meridiane; 1997
44. Flavius Iosepus; Antichități iudaice; Ed Hasefer; 2020
45. Cartea secretelor lui Enoch în Cartea despre Dumnezeu și îngeri. Ed Firul Ariadnei; 2007
46. Cartea lui Enoch - apocrif etopian; Ed Miracol; 1997
47. Phillipe Gaudin; Marile religii; Ed. Orizonturi; 1994
48. Pierre Riffard: Dicționarul esoterismului; Ed. Nemira 1998

49. Alexandrian: Istoria filozofiei oculte; Ed. Humanitas; 1994
50. Jean M. Riviere: Istoria doctrinelor ezoterice; Ed Symposion; 1996
51. Will Parfitt: Elemente de Kabbala; Ed EAO; 1996
52. Cartea egipteană a morților; trad. Maria Genescu; Ed. Sophia; 1993
53. Serafim Rose: Ortodoxia și religia viitorului; Ed Sophia; 2015
54. Wikipedia.org (pentru etimologii)
55. Manfred Lurker: Divinități și simboluri vechi egiptene; Ed. Seculum; 1996
56. Constantin Daniel: Cultura spirituală a Egiptului antic; Ed. Cartea românească; 1985
57. Constantin Daniel: Civilizația Egiptului antic; Ed. Sport Turism; 1976
58. Victor Kernbach: Miturile esențiale; Ed Științifică și Enciclopedică; 1978
59. Alexandre Moret; Misteriile egiptene; Ed. Herald; 2006
60. Andreas Schweizer: Itinerariul sufletului în ținuturile tainice. Ed. Saeculum; 1999
61. Constantin Daniel: Gândirea egipteană antică în texte; Ed Științifică; 1974
62. Herodot: Istorii; Ed. bilingvă; Ed. Teora; 1998
63. Constantin Daniel; Faraonul Keops și văjitorii; Ed. Minerva, BPT; 1977
64. Pierre Montet: Egiptul pe vremea dinastiei Ramses ; Ed. Eminescu; 1973
65. Etienne Drioton: Arta faraonilor; Ed. Meridiane; 1972
66. Robert Cohen; Egiptul faraonilor; Ed. Prietenii cărții; 2000
67. Horia C. Matei; O istorie a lumii antice; Ed Albatros; 1984
68. Apuleius: Metamorfoze sau Măgarul de aur; Ed. Corint; 2005
69. Diodor din Sicilia: Istorii - Biblioteca istorică; Ed Sport Turism; 1981
70. Constantin Daniel: Civilizația sumeriană; Ed Sport Turism; 1983.
71. Strabon: Geografia; Ed. Științifică; 1980
72. S. N Kramer: Istoria începe la Summer; Ed Științifică; 1962
73. Pierre Riffard: Dicționarul esoterismului; Ed Nemira; 1998
74. Constantin Daniel: Orientalia Mirabilia; Ed. Științifică și Enciclopedică; 1976
75. Walter Kraus: Civilizația asiro-babiloniană; Ed. Prietenii cărții; 2001
76. Constantin Daniel; Civilizația asiro-babiloniană; Ed Sport-Turism; 1981
77. Constantin Daniel Gândirea asiro-babiloniană în texte; Ed Științifică; 1975
78. Enuma Eliș; trad. Athanas Negoită în Gândirea asiro-babiloniană în texte; Ed Științifică; Biblioteca Orientalis; 1975
79. Mircea Eliade: Cosmologie și alchimie babiloniană; Ed Moldova; 1991
80. Mircea Eliade: Alchimie asiatică; Ed. Humanitas; 1991
81. Constantin Daniel: Civilizația feniciană; Ed Sport-Turism; 1979
82. Constantin Daniel, Athanas Negoită: Gândirea feniciană în texte; Ed. Științifică și Enciclopedică; 1979
83. Eusebiu din Cezareea; Preparatio Evangelicae; trad. Athanas Negoită în Gândirea feniciană în texte Ed Științifică; Biblioteca Orientalis; 1975
84. Immanuel Kant: Critica rațiunii pure; Ed. IRI; 1996
85. Constantin Daniel: Pe urmele vechilor civilizații; Ed Sport Turism; 1987
86. Cosmogonia lui Berosos; trad. Athanas Negoită în Gândirea asiro-babiloniană în texte; Ed Științifică; Biblioteca Orientalis; 1975
87. Mitul „Inana în infern”; trad. Athanas Negoită în Gândirea asiro-babiloniană în texte; Ed Șt; Biblioteca Orientalis; 1975
88. Mitul lui Adapa; trad. Athanas Negoită în Gândirea asiro-babiloniană în texte; 1975
89. Mitul lui Etana; trad. Athanas Negoită în Gândirea asiro-babiloniană în texte; 1975
90. Mitul lui Ghilgameș trad. Athanas Negoită în Gândirea asiro-babiloniană în texte; 1975
91. Mitul lui Zisura; trad. Athanas Negoită în Gândirea asiro-babiloniană în texte; 1975
92. Mitul lui Atrahasis; trad. Athanas Negoită în Gândirea asiro-babiloniană în texte; 1975



## CUPRINS



### CEA MAI ÎNDELUNGATĂ REVOLUȚIE / 7

- ~ Primistoria ~
- ~ Miturile, istorii adevărate ~
- ~ Principiul listei ~



### ALEȘII, INIȚIAȚII, MITOGRAFII, SCHOLIAȚII / 32

- ~ Alți actori, aceleași măști ~
- ~ A cincea diviziune a muncii ~
- ~ Paradigmele concepției mitice ~



### EXAMPAEOS / 55

- ~ Monoteismul primordial ~
- ~ Problema principiului ~
- ~ Văzduhul: a patra “dimensiune” ~



### EGIPTUL, UN DAR AL NILULUI ȘI AL ZEILOR / 82

- ~ Kmt, pământul negru ~
- ~ Sămânța primilor zei anteriori ~
- ~ Moștenitorul perfect zămislit de Ogdoadă ~
- ~ Osiris, educatorul poporului egiptean ~
- ~ Trup, suflet, spirit, nume, khaibit ~
- ~ Ziua de ieri”, “ziua de azi”, “ziua de mâine” ~
- ~ “Se deschid porțile cerului” ~
- ~ Piatra Benben ~
- ~ Apus și răsărit la Theba ~
- ~ Inițierea ~
- ~ Marea piramidă ~
- ~ Sinteza gnosticilor ~
- ~ “Cine este asemenea Ție, Doamne !” ~



### MESOPOTAMIA, ȚARA DINTRE FLUVII / 181

- ~ Kengi: Ținutul capetelor negre ~

- ☞ Dingir - zei și ceruri ☞
- ☞ Enuma Eliș – “Când sus” ☞
- ☞ Babiloniaka ☞
- ☞ Arallu, țara fără întoarcere ☞
- ☞ “Preaînțelepții”: Adapa, Etana, Ghilgameș ☞
- ☞ Enuma Ilu Awelum – “Când jos” ☞



### **PHOINIKES, ȚARA PURPUREI / 236**

- ☞ Cine poate câștiga; thalassocrația ☞
- ☞ Zeul “puternic ca un taur” ☞
- ☞ Sanchuniaton, apud Filon, via Eusebiu ☞



### **RĂZBOIUL OAMENILOR CU DEMONII / 259**

- ☞ Magia ☞
- ☞ Manike ☞
- ☞ Visul lui Nabucodhonor ☞



### **CUVÂNT DE SPUS**

**CINE ESTE ASEMENEA ȚIE ÎNTRE DUMNEZEI, DOAMNE / 285**

## CRISTIAN GĂNESCU UN ALT FEL DE CURRICULUM VITAE



Consider expresia “**experiență de cunoaștere**” cât se poate de potrivită pentru a desemna ansamblul de trăiri și de cunoștințe asimilate și metabolizate de conștiința unui om. Nu este o

noutate pentru nimeni faptul că prin asimilarea și metabolizarea unor trăiri și informații noi, proces ce presupune mai mult decât o simplă acumulare, orice ființă omenească se modifică din punct de vedere psiho-mental, sufletesc și spiritual. În contextul dat, termeni precum *asimilare* și *metabolizare* au același

sens ca în biologie, deși sunt aplicați la nivelul psiho-mental, sufletesc și spiritual. Schema modificării este destul de simplă:

trăirile și experiențele noi penetrează conștiința, fiind refulate în ceea ce putem desemna prin termenul de subconștient, adică în suflet (de fapt, strict



vorbind, ceea ce poartă numele de subconștient este doar o mică parte a sufletului). În subconștient are loc un proces de asimilare și de metabolizare a trăirilor, experiențelor,



informațiilor. Firește, nu toate experiențele pot fi asimilate și metabolizate rapid în suflet. Uneori procesul este rapid, alteori este lent. După asimilare și metabolizare are loc o defulare: experiențele și informațiile revin la nivelul conștientului,



manifestându-se apoi în viața de zi cu zi, atât în actele comportamentale, cât și în realizarea unor producții materiale și spirituale - de exemplu, în realizarea unor cărți etc. În cazul producătorilor de bunuri materiale și spirituale, asimilarea unor noi experiențe de cunoaștere se reflectă în calitate. O dată cu sporirea experienței de cunoaștere, bunurile materiale și cele spirituale cresc calitativ - devin din ce în ce mai bune. Creșterea calității are, firește, o limită și, dacă ar fi să dăm crezare celebrei legi ale lui Murphy, fiecare om crește calitativ până ce atinge "nivelul optim de incompetență". "Nivelul optim de incompetență" este, în opinia lui Murphy, punctul maxim până la care poate crește calitativ un om (atât din punct de vedere psihomental, cât și social). Este totuși mai confortabil să credem că nici un om nu



poate atinge, de-a lungul vieții sale, un "nivel optim de incompetență" decât în cazul în care se complăce în stagnare. Procesul creșterii calității poate fi urmărit în cazul scriitorilor, la fel ca în cel al muzicienilor, al pictorilor etc.



Dacă în cazul unui scriitor nu se observă o creștere de calitate de la o carte la alta, care să indice asimilarea și metabolizarea experiențelor de

viață, înseamnă că respectivul are o problemă serioasă: nu este capabil să învețe din experiențele vieții. Se spune

adesea că, oricât de prolific ar fi, un scriitor nu scrie decât o singură carte - cel mai adesea, pe prima. În restul cărților, nu face altceva decât să repete, sub o altă formă, ceea ce deja a spus.



Există însă și excepții de la regulă: scriitori - este drept, destul de puțini -, care reușesc să nu se repete și să aducă ceva nou în fiecare carte.

Același lucru se poate spune - poate surprinzător - și despre cititori.

Foarte mulți cititori au citit în esență doar o singură carte, deși în mod

real au citit zeci sau chiar sute. În cazul cititorilor, procesul este similar celui din cazul scriitorilor. Cândva, încă din perioada copilăriei sau a adolescenței, fiecare cititor a descoperit “cartea” și, firește, subiectul cu care este în rezonanță. Cărțile citite ulterior nu fac altceva decât să repete ceea ce cititorul a găsit în prima carte; subiectul este cam același, diferă doar gradul de complexitate al prezentării, al elucidării sau, adeseori, al mistificării sale. Toate cărțile citite ulterior sunt variațiuni pe aceeași temă. Excepțiile de la regulă, ce apar atât în cazul scriitorilor cât și în cel al cititorilor, apar doar în urma efortului fiecăruia de a metaboliza experiențele de cunoaștere. Întotdeauna, o





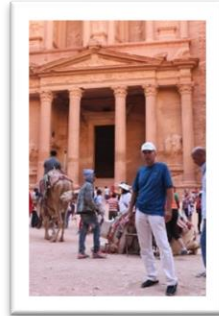
un om citește doar lucrări științifice (de popularizare a științei) ce reflectă concepția materialistă. La un moment dat, omul în cauză are o criză existențială, indiferent de ce natură - criza existențială poate să fie generată de o boală, de un deces al unui membru al familiei, de o decepție etc.



După o anumită perioadă de timp scursă de la acel eveniment dramatic, omul se schimbă: începe să citească și alt tip de lucrări, iar cele ce-i hrăniseră ființa interioară până în acel moment nu mai prezintă nici un interes. Le consideră, dintr-o dată, puerile. Același fenomen se petrece, dar la un nivel mult mai profund, la persoanele care trec prin accidente ce presupun moartea clinică.

Dacă, anterior, au fost materialiste convinse, după producerea accidentului astfel de persoane încep, dintr-o dată, să fie interesate de religie, de parapsihologie, de aspectele spirituale ale vieții etc. În acest context, poate că ar fi util pentru orice cititor să-și reamintească ce evenimente din existența sa l-au determinat să fie interesat de anumite subiecte sau, eventual, ce evenimente

experiență nouă de cunoaștere presupune o “ruptură de nivel”. Orice rupătură de nivel presupune producerea unui eveniment dramatic. Un exemplu elocvent: o lungă perioadă de timp,



l-au determinat să schimbe subiectul preferat de lectură (aceiași lucru poate fi spus despre emisiunile TV, despre filme, despre ziare etc). Va remarca, poate nu fără surprindere, că nu cu mult timp înaintea schimbării subiectului preferat s-a produs un eveniment atipic – uneori, un eveniment dramatic. Evident, va remarca și faptul că experiența de cunoaștere generată de evenimentul respectiv a fost refulată, asimilată și metabolizată la nivelul sufletului - sau al subconștientului. Ulterior, după o perioadă de timp mai lungă sau mai scurtă, rezultatul asimilării și al metabolizării a defulat la nivelul conștientului, manifestându-se în existența cotidiană prin schimbarea comportamentului, a subiectului preferat de lectură.



Sucesiunea, de-a lungul vieții unui om, a tuturor experiențelor de cunoaștere poate fi desemnată prin expresia “biografie spirituală”. Biografia spirituală a unui om se îngemănează, pe baza relației cauză-efect, cu biografia materială, dar nu poate fi redusă, într-un mod simplist, la ea. Biografia spirituală a unui om reprezintă *un alt fel de curriculum vitae*. Un *curriculum vitae* care, din păcate, nu figurează în nici un dosar oficial. Revenind la subiectul propriu-zis, se cuvine spus că un astfel de eveniment

s-a produs și în cazul autorului acestor rânduri. Noi experiențe de cunoaștere au generat, în mod cumulativ, un anumit tip de mentalitate, un anumit tip de comportament și, în cele din urmă, realizarea unui tip particular de producții materiale și spirituale. Pentru autorul acestor rânduri, biografia spirituală ("un alt fel de curriculum vitae") sau, mai exact spus, acumularea unei experiențe de cunoaștere de ordin spiritual a început destul de devreme și a continuat toată viața. Tocmai cunoștințele acumulate de-a lungul acestei căutări îndelungate i-au folosit semnatarului acestor rânduri la scrierea unor cărți; ele formează “experiența sa personală de cunoaștere”.

**CĂRȚI DE  
CRISTIAN GĂNESCU**

\*

**FORȚĂ CONTRA FORȚĂ**

\*

**OMUL ÎN AFARA TRUPULUI**

\*

**UN MARE MISTER: OMUL CETĂȚEAN AL COSMOSULUI**

\*

**ÎN FAȚA ETERNITĂȚII**

\*

**KOSMOS**

\*

**JOCURILE SORȚII - VIAȚA ȘI MOARTEA**

\*

**TRIUMFUL LUMINII**

\*\*\*

**TAINELE INIȚIAȚILOR VECHIULUI EGIPT**

\*

**GARDIANUL MARI PIRAMIDE**

\*

**ȚINUTUL OAMENILOR CERULUI**

\*

**ROHMANII DIN OSTROAVELE ALBE**

\*

**DACIA PRIMORDIALĂ**

\*

**ISTORIA CRUCILOR DE PE DEALURILE AMARADIEI**

\*

**CRAIOVA – PERLA VALAHIEI**

\*

**DINASTIA NEGRU VODĂ**

\*

**EXCALIBUR – IEȘIREA DIN MATRIX**

\*

**EXAMPAEOS - CĂILE ZEILOR DIN ORIENTUL ANTIC**

\*

**AGORA - DE LA SOPHIA LA PHILOSOPHIA**

\*

**EXCELSIOR - MOȘTENIREA LUI ENOCH**



## CĂRȚI DE CRISTIAN GĂNESCU

